ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

10

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

مۇقاۋا رەسىمنى سىزغۇچى : مەمەت ئابدۇرېھىم
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : مەمەت نەۋبەت

www.uyghurkitap.com

ISBN 978-7-228-12031-4
9 787228 120314 >
定价：12.00元

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

10

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

— شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى —

www.uyghurkitap.com

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间故事. 10:维吾尔文/《维吾尔民间文学大典》编委会编. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2008.11
(维吾尔民间文学大典)
ISBN 978—7—228—12031—4

Ⅰ.维… Ⅱ.维… Ⅲ.维吾尔族—民间故事—作品集—中国—维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2008)第 177984 号

策　　划　阿不都热合曼·艾白,艾合买提·伊明
责任编辑　艾合买提·伊明
责任校对　阿布勒孜·阿巴斯 等
封面设计　买买提·诺贝提
出版发行　新疆人民出版社
地　　址　乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话　(0991)2827472
邮　　编　830001
经　　销　新疆维吾尔自治区新华书店
印　　刷　乌鲁木齐八家户彩印有限公司
开　　本　880×1230 毫米　1/32
印　　张　5
版　　次　2008 年 11 月第 1 版
印　　次　2008 年 11 月第 1 次印刷
印　　数　1—5000
定　　价　12.00 元

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى — 10

نەشرگە تەييارلىغۇچى : «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى

پىلانلىغۇچىلار : ئابدۇراخمان ئەبەي ، ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل مۇھەررىرى : ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل كوررېكتورى : ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : مەمەت نەۋبەت

نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر

تېلېفون : 0991—2827472

پوچتا نومۇرى : 830001

ساتقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى

باسقۇچى : ئۈرۈمچى باجياخۇ رەڭلىك باسما چەكلىك شىركىتى

فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر 1/32

باسما تاۋىقى : 5

نەشرى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ نەشرى

باسمىسى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى

تىراژى : 1—5000

كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—12031—4

باھاسى : 12.00 يۈەن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرىسى

مۇھەررىردىن

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى باي ۋە گۈزەل بىر خەزىنە. ئۇيغۇر خەلقى ئۆزىنىڭ بېسىپ ئۆتكەن ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتى جەريانىدا، ئۆزىنىڭ مىللىي تىلىنى، ئۆرپ - ئادىتىنى، مىللىي مەدەنىيىتىنى، جۇملىدىن باي، گۈزەل ۋە پارلاق ئېغىز ئەدەبىياتىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئۇزۇن تارىخقا، باي، چوڭقۇر مەزمۇنغا، ئۆزىگە خاس مىللىي ئۇسلۇب ۋە مىللىي شەكىلگە ئىگە بولۇپ، كۆزنى قاماشتۇرۇپ تۇرىدىغان بىر رەڭدار گۈلشەن. ئۇ ئۆزىنىڭ مەزمۇنىنىڭ چوڭقۇرلۇقى، بايلىقى ۋە كەڭلىكى بىلەن، شەكلىنىڭ خىلمۇخىللىقى ۋە گۈزەللىكى، تۈرىنىڭ كۆپلۈكى بىلەن كۆزگە ئالاھىدە چېلىقىدۇ.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى يۇقىرىقىدەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ ئومۇملاشقان بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ئېغىزدىن ئېغىزغا، ئەۋلادتىن ئەۋلادقا كۆچۈش جەريانىدا خەلق ئاممىسى تەرىپىدىن پىششىقلىنىپ، ۋەقەلىكى تاۋلانغان، نەتىجىسى روشەن ھەم ئۈمىدۋار، تىلى تەسىرلىك ۋە گۈزەل بولۇپ يېتىلگەن.

ھەممىمىزگە مەلۇم، چۆچەك پېرسوناژلىرى بولغان، بىر پۈتۈن ۋەقەلىككە ئىگە نەسرىي ئەسەر. ئۇ ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەرقانداق بىر تەرىپىنى ئەكس ئەتتۈرەلەيدۇ. ئۇ ئىجتىمائىي رېئاللىقنىڭ ئەمگەكچى خەلق مېڭىسىدىكى

ئىنكاسى، ئەمگەكچى خەلق تۇرمۇشىنىڭ، ئىدىيە ـ ھېسسىياتىنىڭ، غايە ۋە ئارمىنىنىڭ بەدىئىي ئىپادىسى. چۆچەكلەر ئاساسەن رېئالىزملىق بولىدۇ، ئۇنىڭدا يەنە ئاكتىپ رومانتىزمنىڭ قويۇق ئىپادىسىمۇ بولىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىمۇ شۇنداق.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىدە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكى، ھەقىقەتپەرۋەرلىكى، ئەمگەكچان روھى، ساغلام ۋە گۈزەل ئەخلاقىي پەزىلىتى، ۋەتەنپەرۋەرلىكى، قەيسەرانە كۈرەش قىلىش ئىرادىسى، شۇنداقلا ئېسىل ئارزۇ ـ ئارمانلىرى ئىپادىلەنگەن. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئوبراز ئارقىلىق ئىپادىلىنىپ، كىشىلەرگە ياخشى بىلەن ياماننى، ھەق بىلەن ناھەقنى، ئۆز بىلەن دۈشمەننى، خۇنۈكلۈك بىلەن گۈزەللىكنى پەرق ئېتىشكە ياردەم بېرىدۇ. بىز بۇنىڭدىن خەلق چۆچەكلىرىنىڭ مۇئەييەن تەربىيىۋى رولىنى بايقىۋالالايمىز.

شۇنى قەيت قىلىشقا بولىدۇكى، خەلق چۆچەكلىرىنىڭ بالىلارغا بولغان تەربىيىۋى رولى تېخىمۇ زور بولىدۇ. بالىلار كىچىكىدىن تارتىپلا خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى، جۈملىدىن چۆچەكلەرنى ئاڭلىسا، ئۇلارنىڭ يۇمران قەلبىدە ياخشىلىق، ھەققانىيلىق، گۈزەللىك، ھاياتنى ۋە تەبىئەتنى سۆيۈش ئىستىكى ئويغىنىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنىڭ تۇرمۇشنى، تارىخنى بىلىش ۋە چۈشىنىشتىكى رولى، خەلق تىلىنى ئۆگىنىشتىكى رولى، گۈزەللىك قارىشىنى يېتىلدۈرۈشتىكى ئېستېتىكىلىق رولى، كۆڭۈل ئېچىش رولىنىمۇ ئۇنىڭ تەربىيىۋى رولىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ. يۇقىرىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا باغلانغان، ئۆزئارا گىرەلەشكەن، سىڭىشىپ كەتكەن، بىر ـ بىرىنى تولۇقلىغان ۋە ئۆزئارا ماسلاشقان. بۇ خەلق چۆچەكلىرىنىڭ خەلق

تۇرمۇشى بىلەن قان ـ گۆشتەك زىچ مۇناسىۋىتى بارلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئاغزاكى ئەدەبىياتى يېزىق شەكىللىنىشتىن بۇرۇنلا ۋۇجۇدقا كېلىپ، نۇرغۇن ئەسىرلەر مابەينىدە ئېغىزدىن ئېغىزغا كۆچۈپ يۈردى. يېزىق شەكىللەنگەندىن كېيىن ئۇنىڭ تەرەققىياتى يەنىلا توختاپ قالغىنى يوق. كېيىنكى مەزگىللەردە نۇرغۇن ئەللەردە خەلق چۆچەكلىرى يىغىپ خاتىرىلىنىپ، ئۇنىڭ يوقىلىپ كېتىشىدىن ساقلاپ قېلىنغانلىقى مۇكەممەللىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىندى. بۇ ئىش بىزدە بۇرۇن ئانچە ـ مۇنچە ئىشلەنگەن بولسىمۇ، رەسمىي ئىشلەش ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 50 ـ يىللىرىدا باشلاندى دېيىشكە بولىدۇ. ئازادلىقتىن كېيىن ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بىرقانچە توپلام قىلىپ ئىشلەنگەنىدى. 80 ـ، 90 ـ يىللارغا كەلگەندە ئېلىمىز بويىچە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى توپلاش، رەتلەش، نەشر قىلىش دولقۇنىنىڭ تۈرتكىسىدە شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىگىچە خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئەسەرلىرى كەڭ كۆلەمدە يىغىلدى، رەتلەندى ۋە مەخسۇس توپلاملار نەشر قىلىندى. مۇشۇ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا بۇ ئەسەرلەر قايتا ـ قايتا سىلىنىشتۇرۇش، رەتلەش، تاللاش ئارقىلىق سىستېمىلاشتۇرۇلۇپ زور ھەجىملىك «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» ۋۇجۇدقا كەلدى. قولىڭىزدىكى 23 قىسىملىق «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى» دەل مۇشۇ ئىلمىي ئەمگەكنىڭ مېۋىسى.

بۇ بىر يۈرۈش كىتابقا سېھرىي چۆچەكلەر، تۇرمۇش چۆچەكلىرى، چېچەنلەر ھەققىدىكى چۆچەكلەر، ھەجۋىي چۆچەكلەر، تېپىشماقلىق چۆچەكلەر، ھايۋانلار ھەققىدىكى چۆچەكلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 300 دىن ئارتۇق چۆچەك

كىرگۈزۈلگەن ۋە مۇناسىپ قىزىقارلىق قىستۇرما رەسىملەر سەپلەنگەن.

ئىشىنىمىزكى، بۇ بىر يۈرۈش كىتاب خەلقىمىزنىڭ مەدەنىيەت تۇرمۇشىنى تېخىمۇ بېيىتىدۇ ۋە رەڭدار قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقاتچىلىرىنىمۇ مول ۋە رەڭدار ماتېرىيال مەنبەسى بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇلار بۇ كىتابلىرىمىزدىن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، تارىخىي، ئەخلاقىي، دىنىي ۋە ئېستېتىكىلىق قاراشلىرىنى، ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىي تۇرمۇشىنى، ئۆرپ ـ ئادەت ئالاھىدىلىكلىرىنى تەتقىق قىلىشتا مۇھىم يىپ ئۇچى ۋە ئىلھامغا ئېرىشەلەيدۇ. بىزنىڭ بۇ كىتابلارنى نەشرگە تەييارلاشتىكى ئاساسىي مۇددىئايىمىزمۇ دەل مۇشۇ.

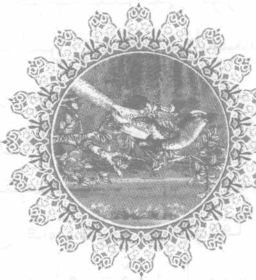

www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

كەشمىر سۇلتانىنىڭ قىزى 1

شاھزادىنىڭ خۇلاسىسى 29

شاھزادە بىلەن مايمۇن مەلىكە 50

بىلمەس تاز 102

شاھزادە بەھرام 127

ياۋۇز پادىشاھ بىلەن دانا ۋەزىر 141

كەشمىر سۇلتانىنىڭ قىزى

رىۋايەتچىلەر شۇنداق رىۋايەت قىپتۇكى، كەشمىر ۋىلايىتىدە بىر پادىشاھ ئۆتكەنىكەن، ئۇنىڭ بىرمۇ پەرزەنتى يوق ئىكەن. كۈنلەردىن بىر كۈنى پادىشاھ خوتۇنى بىلەن بىللە تەختىگاھتا ئولتۇرغىنىدا، ئۇلارنىڭ ئالدىغا بىر دەرۋىش كىرىپ كەپتۇ. ئۇ:

— تەڭرى رىزاسى ئۈچۈن سەدىقە بېرىڭلار، — دەپتۇ.

— ئەي دەرۋىش، نېمە تەلەپ قىلىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ خانىش.

— مېنىڭ تەلىپىم يۈز سەر ئالتۇندۇر، — دەپتۇ دەرۋىش.

پادىشاھ بىلەن خوتۇنى دەرھال يۈز سەر ئالتۇننى ئەكەلدۈرۈپ دەرۋىشكە بېرىپتۇ. بۇ چاغدا، دەرۋىش خانىشقا قاراپ:

— ئەي خانىش، سېنىڭ بىرەر ئارزۇ - تەلىپىڭ يوقمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— مېنىڭ بىر ئارزۇ - ئارمىنىم بار ئىدى، لېكىن دېيىشكە خىجالەت بولۇۋاتىمەن، — دەپتۇ خانىش.

— ئۇيالماي ئېيتقىن، — دەپتۇ دەرۋىش.

— ئەي دەرۋىش، — دەپتۇ خانىش، — ماڭا بىر دۇئا قىلساڭ، تەڭرىم ماڭا بىر پەرزەنت ئاتا قىلسا.

— مەن دۇئا قىلسام، سەن «ئامىن» دېگەيسەن، — دەپتۇ

www.uyghurkitap.com

دەرۋىش.

دەرۋىش دۇئا قىپتۇ، خانىش «ئامىن» دەپ قول كۆتۈرۈپتۇ. تەڭرىتائالا ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى قوبۇل قىپتۇ. شۇ كېچىسى خانىش هامىلىدار بوپتۇ. ئاي ـ كۈنى توشقاندىن كېيىن، بىر قىز بالا دۇنياغا كەپتۇ. پادىشاھ بارلىق پۇقرانى يىغىپ شۇنداق چوڭ توي ـ تاماشا قىپتۇكى، ھەتتا جىمى ھايۋانلارمۇ يېمەك ـ ئىچمەككە تويۇپتۇ. ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز توي قىلىپ، تۆتىنچى كۈنى بۇ قىزغا «گۈلچېھرە» دەپ ئىسىم قويۇپتۇ. ئاندىن پۈتۈن شەھەر خەلقىگە ئالتۇن تەڭگىلەرنى ئۈلەشتۈرۈپتۇ، ھەممە ئادەم خۇشال بولۇپ، قىزنىڭ بەختى ـ تەلىيى ئۈچۈن نۇرغۇن دۇئالارنى قىلىپ ئۆيلىرىگە قايتىشىپتۇ.

ئايلار ئۆتۈپتۇ، يىللار ئۆتۈپتۇ. قىز ئۈچ ياشقا كىرگەندە، ئۇنى موللىغا تاپشۇرۇپتۇ. بۇ قىز شۇنداق ئالىم بولۇپ يېتىشىپتۇكى، ھېچكىم ئۇنىڭ ئىلمىگە جاۋاب قايتۇرۇشقا قادىر ئەمەس ئىكەن. بۇ قىز ئىلىمدىلا ئەمەس، ھۆسن ـ جامالدىمۇ تەڭداشسىز گۈزەل ئىكەن. پۈتۈن شەھەر خەلقىنىڭ پىكرى ـ زىكرى بۇ قىزنى بىر كۆرمەكتە ئىكەن. بارلىق پادىشاھلار ۋە شاھزادىلەر بۇ قىزنىڭ تەرىپىنى ئاڭلاپ ھەيران بولۇشىدىكەن. بۇ قىز ھۆسن ـ جامالدا، ئىلىمدە، ئەقىل ـ پاراسەتتە، نازاكەتتە ۋە پالۋانلىقتا ھەم تەڭداشسىز ئىكەن. ئۇ قىزىل ياقۇتتەك لەۋلىرىنى تەۋرىتىپ بىر ئېغىز سۆزلىسە، كۆرگەنلەر بىھوش بولۇپ يىقىلىدىكەن.

گۈلچېھرە ئون ئىككى ياشقا كىرىپتۇ. بۇ چاغدا بىرقانچە ئەللەردىن ئەلچىلەر كەپتۇ، لېكىن پادىشاھ قىزنىڭ رازىلىقىسىز ئۇلارغا جاۋاب بېرەلمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ. گۈلچېھرە بولسا:

— ماڭا ئەلچى ئەۋەتكەنلەرنىڭ ئىچىدە كىم ئىلىمدە، ھۆسن ـ جامالدا، باتۇرلۇقتا مېنىڭدىن ئۈستۈن بولسا، مەن

شۇنىڭغا تېگىمەن، — دېگەن جاۋابنى بېرىپتۇ.

شۇنىڭدىن كېيىن نۇرغۇن ئالىملار كېلىپ قىز بىلەن بەس-مۇنازىرە قىلىشىپتۇ. بىرمۇنچە شاھزادىلەر كېلىپ قىزنىڭ جامالىغا ھەيران بولۇشۇپتۇ. قانچىلىغان پالۋانلار كېلىپ قىزنىڭ كۈچ-قۇۋۋىتىگە تەڭ كېلەلمەي، بىچارە بولۇپ قايتىشىپتۇ. بەزى پادىشاھلار لەشكەر ئەۋەتىپ سوقۇشۇپمۇ قىزنى ئالالماپتۇ. شۇنداق قىلىپ خېلى ۋاقىتلار ئۆتۈپتۇ.

بىر كۈنى باغدات پادىشاھىنىڭ ئوغلى يۈز تۆگىگە ئالتۇن-كۈمۈش، ئۈنچە-مەرۋايىتلارنى، يىپەك ۋە ئەتلەسلەرنى يۈكلەپ، بىرقانچىلىغان خىزمەتكار، قۇللار بىلەن كەشمىر ۋىلايىتىگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ. شاھزادە ھەر تۈرلۈك ياقۇت-جاۋاھىرلار بىلەن بېزەلگەن تاج ۋە ئالتۇن-كۈمۈشكە غەرق بولغان لىباسلارنى كىيىپ، يېشىل، قىزىل، ئاق ئەتلەسلەردىن سايىۋەن قىلغان تەختىراۋاندا ئولتۇرغانىكەن، ئۇنىڭغا قارىغان ئادەملەرنىڭ كۆزلىرى قامىشىپ كېتىپتۇ. بۇ شاھزادىنىڭ يۈزى يۈسۈپ ئەلەيھىسسالامنىڭ يۈزىدەك نۇرلۇق، سۆزى ھەزرىتى زۇلەيخانىڭكىدەك شېرىن ئىكەن. ئۇ گۈلچېھرەنىڭ بۇلبۇلغا ئوخشاش سۆزىگە تەشنا، نۇرلۇق جامالىغا ئاشىق بولۇپ، مىڭ بىر مۇشەققەتلەرنى چېكىپ كەشمىر ۋىلايىتىگە يېتىپ كەپتۇ. ئۇ شەھەرگە كىرىپ شەھەرنىڭ ئەھۋالىنى كۆزىتىپتۇ، كىشىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، ھەممە ئادەمنىڭ ئاغزىدا گۈلچېھرەنىڭلا گېپىمىش. شۇنىڭ بىلەن، بۇ بىچارىمۇ گۈلچېھرە ھەققىدىكى گەپ-سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئەقلىدىن ئازغىلى تاس قاپتۇ. ئۇ يەنە ھوشىنى يىغىپ، ئۆزى چۈشكەن ھۇجرىغا قايتىپتۇ.

شاھزادىنىڭ بىر ئەقىللىق مەسلىھەتچىسى بار ئىكەن. شاھزادە ئۆز ھالىدىن ئۇنى خەۋەردار قىلىپ:

www.uyghurkitap.com

— ئەي ۋەزىر، بۇ دەردىنىڭ دەرمانىغا قانداق يەتمەك كېرەك؟ — دەپتۇ. ۋەزىر باش قاتۇرۇپ راسا ئويلانغاندىن كېيىن:

— ئەي شاھزادە، بىر ئاز سەۋر قىلايلى، شەھەردىكى بۇ ئەھۋالدىن خەۋەردار كىشىلەردىن سۈرۈشتۈرۈپ بىلىپ باقايلى. شۇ چاغدا ئىنشائاللا بىر ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرىش مۇمكىن. ھازىرچە ئالدىراپ ھېچقانداق ئىشقا قەدەم باسمايلى، — دەپتۇ. شاھزادە ۋە باشقىلار بۇ سۆزنى مۇۋاپىق كۆرۈپتۇ.

بۇلار مەسلىھەت قىلىشىپ تۇرسۇن، بىز گەپنى گۈلچېھرەدىن ئاڭلايلى:

گۈلچېھرەگە شۇنداق خەۋەر يېتىپتۇكى:

— بۇ شەھەرگە بىر شاھزادە كەپتۇ، مال - دۇنيا ۋە ھۆسن - جامالىنى تىل بىلەن تەرىپلەش مۇمكىن ئەمەس ئىكەن. ئۇنى بىر كۆرگەنلەر ماڭالماي، قەدەم باسقان جايىدا تۇرۇپلا قېتىپ قالىدىكەن. ئەمما، ئۇ دائىم «گۈلچېھرە» دېگەن نامنى زىكرى قىلىدىكەن، مىنىڭ جېنى بولسىمۇ سىزنىڭ ئىشقىڭىزدا قۇربان قىلارمىش...

گۈلچېھرە بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ بىرھازا ئويلىنىپ قاپتۇ، ئىشق - مۇھەببەت تومۇرلىرى شىددەت بىلەن سوقۇپتۇ. «ئۇنى بىر كۆرۈپ بېقىش كېرەك» دەپتۇ قىز.

شاھزادە بولسا كېچىلىرى ئۇيان - بۇيان ئۆرۈلۈپ، بۇلبۇل گۈل دەپ زىكرى قىلغىنىدەك، ئۇ «گۈلچېھرە» دېگىنىچە تۈنلەرنى ئويغاق ئۆتكۈزۈشكە باشلاپتۇ.

بىر كۈنى ۋەزىر گۈلچېھرەگە تونۇش بىر موماينى تېپىپ، ئۇنىڭغا:

— ئانا، بۇ ئىشقا بىر ئامال تېپىڭ. قانداق قىلىپ بولسۇن شاھزادە بىلەن گۈلچېھرەنى ئۇچراشتۇرايلى. قانچىلىك ئالتۇن - كۈمۈش دېسىڭىزمۇ بېرەيلى، — دەپ، ئەھۋالنى

ئېيتىپ يالۋۇرۇپتۇ.

موماي ئالتۇن ـ كۈمۈشنىڭ ئېتىنى ئاڭلىغان ھامان پىـ. لىكتەك يۇمشاپ، تولكىدەك ھىيلىگە كىرىپتۇ ۋە:

— ئەي ۋەزىر، مېنىڭمۇ كۆڭلۈمگە بىر ئوي كېلىۋاتىدۇ. مەن گۈلچېھرەنىڭ قېشىغا بېرىپ شاھزادىنى راسا ماختاي. ئۇنىڭ گەپ ـ سۆزلىرىدىن كۆڭلىدىكىنى بىلىۋالغىلى بولىدۇ. مېنىڭ سۆزلىرىم ئۇنىڭ قۇلىقىغا يېقىپ، شاھزادىگە نىسبەتەن قىزىقىش قوزغىلامدۇ ياكى تەكەببۇرلۇق ئىزھار قىلامدۇ، شۇنىڭغا قاراپ بىر تەدبىر قوللىنارمىز، — دېگىـ. نچە ھىيلە كىيىمىنى كىيىپ، يالغانچىلىق رومىلىنى ئارتىپ، ئىغۋا ھاسىسىغا تايىنىپ يولغا چىقىپتۇ.

موماي شۇ ماڭغىنىچە بىردەمدىلا گۈلچېھرەنىڭ دەرۋازىـ. سىغا يېتىپ بېرىپتۇ. قىزلار:

— قىزىقچى موماي كەلدى، — دەپ خەۋەر قىپتۇ.

— كىرگۈزۈۋېتىڭلار، — دەپ بۇيرۇق قىپتۇ گۈلچېھرە. ئۇ گۈلچېھرە بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭ قوللىرىنى تۇتقاچ:

— ئاھ، بۇ قولنى قانداق قىلىپ شاھزادىنىڭ قولى بىلەن كۆرۈشتۈرەرمەن؟ — دەپتىكەن، گۈلچېھرە كۈلۈپ كېتىپ:

— قانداقلارچە شاھزادىنىڭ قولى مېنىڭ قولۇمغا لايىق كېلىدۇ؟ — دەپتۇ.

موماي دەرھال ئەقىل ـ ھوشىنى يىغىپ، مىكىر خالتىـ. سىنى ئالدىغا يېيىپ، شاھزادىنى ماختاشقا باشلاپتۇ:

— ئەي قىزلارنىڭ سۇلتانى، يىگىتلەرنىڭ تاجى، نەچچە مەملىكەت پادىشاھلىرىنىڭ كۆرگۈ ئەينىكى ۋە نەچچە يىگىتـ. لەرنىڭ كۆزىنىڭ سۈرمىسى، نەچچە شاھزادىلەرنىڭ كۆڭۈل زىكرىنىڭ كەبىسى! يۈزۈڭ ۋە سۆزۈڭ بىلەن نەچچە مەملىكەت خەلقىنى مەھلىيا قىلدىڭ، سېنىڭ ئىشقىڭدا كەسىپ ئىگىـ.

لىرى ئىشنى تاشلاپ، قوللىرىغا تەسۋى ئېلىپ سېنى زىكىر قىلىشماقتا... ھەسەل ھەرىسى بال ئىزدەپ خۇش پۇراق چې-چەكلەرنى ئايلانغىنىغا ئوخشاش، سېنىڭ گۈلدەك يۈزۈڭگە ئا-شىق بولۇپ بىر شاھزادە كەپتۇ. ئەگەر سەن مۇۋاپىق كۆر-سەڭ، سېنى ئەمرىگە ئېلىشنى ئويلايدىكەن.

— ئۇ شاھزادىنى كۆرۈپ بېقىش كېرەك، — دەپتۇ قىز.

— پالانى سودىگەرنىڭ قىزىنىڭ تويى بولىدىكەن، ئۇ سې-نىمۇ قىز ئولتۇرۇشىغا چاقىرىدىكەن. ئەگەر قوبۇل كۆرسەڭ ئاشۇ سودىگەرنىڭ قىزىنىڭ تويىغا بارساڭ، شاھزادىمۇ شۇ ئەتراپتا ئىكەن، شۇ چاغدا كۆرۈپ قېلىشىڭ مۇمكىن، ئىنشا-ئاللا، — دەپتۇ موماي.

— چاقىرسا نېمىشقا بارمىغۇدەكمەن؟ — دەپتۇ قىز.

موماي ئىچىدە يەنە بىر قاپقاننى قۇرۇپتۇ. گۈلچېھرەدىن رۇخسەت سوراپ، تېزدىن ۋەزىرنىڭ ئالدىغا يېتىپ بېرىپ ۋە-قەنى بىرمۇبىر بايان قىپتۇ ۋە:

— مەن سودىگەرنىڭ قېشىغا بېرىپ: «سەن كاتتا بىر توي قىلغىن، تارتقان زىيىنىڭنى شاھزادە تۆلەپ بېرىدۇ» دې-دىم. ئۇ ماقۇل بولدى. شۇڭا، قانچىلىك مال - پۇل كېرەك بولسا شاھزادىگە ئېيتايلى، خىراجەتكە ئۇ رازى بولسۇن، چۈنكى ئۇ سودىگەرگە تارتقان جاپاسىنىڭ ئەجرىنىمۇ بېرىشى-مىز كېرەك. سودىگەرنى تولۇق رازى قىلىپ، چوڭ توي - تاماشا قىلىپ، شۇ باھانە بىلەن گۈلچېھرەنى شاھزادىگە كۆر-سىتىش كېرەك. بۇنىڭ نەتىجىسى ئەگەر مەقسەتكە مۇۋاپىق كەلسە، گۈلچېھرەنى شاھزادىگە ئېلىپ بېرىشنىڭ كويىدا بو-لىمىز، — دەپتۇ موماي.

ۋەزىر بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ خۇشال بولۇپ شاھزادىنىڭ يېنىغا كىرىپتۇ ۋە ئەھۋالدىن خەۋەردار قىپتۇ. شاھزادە بۇ

خەۋەرنى ئاڭلاپ مىڭ جېنى بىلەن شادلىنىپ، ئىككى قولىنى قوۋۇشتۇرۇپتۇ. ئۇ:

— قانچىلىك مال - دۇنيايىم سەرپ بولسىمۇ، مىڭ جېنىم بىلەن رازىمەن، — دەپتۇ.

ۋەزىر شاھزادىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ مومايىنىڭ ئالدىغا چىقىپ ئۇنىڭغا يەتكۈزۈپتۇ.

موماي دەرھال سودىگەرنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ بېرىپتۇ ۋە بارلىق ۋەقەنى باشتىن - ئاخىر ئۇنىڭغا دەپتۇ. سودىگەرمۇ گۈلچېھرەنىڭ ئۆز ئۆيىگە قەدەم باسىدىغانلىقىغا خۇش بولۇپ، ھەممە ئىشقا رازى بوپتۇ. موماي سودىگەرنى ئەگەشتۈرۈپ شاھزادە بىلەن ۋەزىرنىڭ ئالدىغا باشلاپ بېرىپتۇ، ئۇلار كۆرۈشۈپ ئۆزئارا ھال - ئەھۋال سورىشىپتۇ. قايتىش ۋاقتىدا ئۇلار پادىشاھنىڭ قىزىنى قولغا چۈشۈرۈشنىڭ مەسلىھىتىنى پىشۇرۇپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، سودىگەر بىلەن موماي ئۈچ - تۆت كۈنگىچە توي تەييارلىقى بىلەن پۇت - قولى يەرگە تەگمەي ھەر تەرەپكە چېپىشىپتۇ. نېمە كېرەك بولسا ئەكېلىپ، نۇرغۇنلىغان نازۇ نېمەتلەرنى ھازىرلاپتۇ. نەچچىلىگەن قۇل، كېنىزەكلەر، ھۆرلەر كەبى قىزلار ۋە غىلمانلار كەبى يىگىتلەر ئالتۇن - ياقۇتلاردىن ياسالغان ئاياقلاردا شاراب تۇتۇش ئۈچۈن تەييارلىنىپتۇ. بەشىنچى كۈنى توي - تاماشا باشلىنىپ، شەھەردىكى گۈزەل قىزلار كېلىشكە باشلاپتۇ. ئۇلارنىڭ ھەربىرىنى ئۈنچە - مارجانلار بىلەن بېزەلگەن كۇرسىلارغا ئولتۇرغۇزۇپتۇ. گۈلچېھرە ئۈچۈن بىر ئالتۇن كۇرسى ھازىرلانغان بولۇپ، تۆت نەپەر خادىم ئالتۇن پەتنۇسلارغا تىللالارنى تولدۇرۇپ قوللىرىدا كۆتۈرگەن پېتى ئۇنىڭ يولىغا ئىنتىزار بولۇپ تۇرۇپتۇ. قىزىل، يېشىل ئەتلەسلەردە سايىۋەن قىلىنغان، ئالتە ئات قوشۇلغان تەختىراۋانغا ئوخشاش بىر ھارۋا گۈلچېھرە ئۈچۈن مەخسۇس تەييارلانغان

بولۇپ، بىرقانچە مۇلازىم گۈلچېھرەگە خەۋەر بېرىپ، ئۇنىڭ ئىشىكىدە ئىنتىزار بولۇپ كۈتۈشۈپتۇ. گۈلچېھرە بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن سۇمبۇل چاچلىرىنى تاراپ، ئايدەك يۈزى-نى تۈرلۈك - تۈمەن زىننەتلەر بىلەن بېزەپ، بېشىغا ياقۇت-جاۋاھىرلار قويۇلغان بىر تاجنى كىيىپتۇ، ئۇنىڭ نۇرى شە-ھەرنى چاقنىتىۋېتىپتۇ. ئالتۇن - كۈمۈش بىلەن زىننەتلەنگەن لىباسلار، ئۈنچە - ياقۇتتىن تىزىلغان مارجانلىرى ئۇنى خۇددى بىر زىبا تۇتى قۇشقا ئوخشىتىپ قويۇپتۇ. ئۇنىڭ شولىسى پۈ-تۈن ئەتراپقا يېيىلىپتۇ، كۆرگەنلەرنىڭ كۆزلىرى قامىشىپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭ ئىنىكئانىلىرى ئوڭ ۋە سول تەرەپلىرىد-دىن يۆلەپ، قوللىرىدىن يېتىلەپ، يىپەك - ئەتلەسلەردىن سېلىنغان پاياندازلارنى دەسسىتىپ، ئۇنى ھارۋىنىڭ ئىچىگە كۆتۈرۈپ ئېلىپ ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپتۇ. سودىگەرنىڭ مەھەل-لىسىگە يېتىپ بارغاندىمۇ پاياندازلار سېلىنىپ، ئاياغ ئاستىغا ئۈنچە - مارجان، تىللالارنى چېچىپتۇ. ھۆر - پەرىلەردەك قىزلار ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ، قوللىرىدىن تۇتقىنىچە بېشىدىن ئالتۇن تاۋاقلاردا ئۈنچە - مارجانلارنى چېچىپتۇ، «قەدىمىڭىز-گە مۇبارەك بولسۇن! مەرھابا، خۇش كەپسىز...» دېيىشىپ چۇرقىرىشىپتۇ. يەنە تويغا تەكلىپ قىلىنغان قىزلارنىڭ ھەمە-مىسى ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ، يۈزلىرىدىن سۆيۈپ: «مەرھابا، خۇش كەپسىز، خانىمىز، سۇلتانىمىز» دېيىشىپتۇ. گۈلچېھە-رەمۇ ئەتراپتىكى ھەممەيلەنگە تەكشى قاراپ، بارلىق قىزلاردىن ئەھۋال سوراپتۇ.

بۇلار بۇ يەردە بۇلبۇلدەك سايراپ سۆزلىشىپ تۇرسۇن، بىز شاھزادە بىلەن ۋەزىرنىڭ يېنىغا بىرىپ باقايلى:

موماي سودىگەر ۋە ۋەزىر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ شاھزا-دىنى بىر ھۇجرىغا ئولتۇرغۇزۇپ، گۈلچېھرەنى كۆزىتىش ئۈ-

چۈن كىچىككىنە بىر دېرىزىنى ئوچۇق قويۇپ، ئىشىكنى ئېتىپ قويۇپتۇ، چۈنكى قىزلار شوخ كېلىدۇ، ئىشىكنى ئېچىپ كىرىپ قالمىسۇن، دېيىشىپتۇ ئۇلار.

شاھزادە، كۆزلىرىمگە قۇياش نۇرى قاچان چۈشەركىن دەپ ئىنتىزار بولۇپ ئولتۇرغىنىدا، تۇيۇقسىزلا گۈلچېھرەگە كۆزى چۈشۈپتۇ. خۇشاللىقىدىن ئۇ جان تەسلىم قىلىشقا تەييارلىنىپ، بىھوش بولۇپ يىقىلىپتۇ، بىرھازادىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ، كۆرمەي تۇرۇپ ئاشىق بولغىنىغا ئۆزۈن بولغان ئۇ قىزنى كۆرۈپ مىڭ جېنى بىلەن كۆيۈپ چىدىغۇچىلىكى قالماپتۇ، ئەقلىدىن ئېزىشقا ئاز قاپتۇ، مىڭ بالالار بىلەن ئاران سەۋر قىپتۇ. قىزلارنىڭ ھەممىسى يېيىش - ئىچىش بىلەن بولسا، گۈلچېھرە بىلەن شاھزادە بىر - بىرىنى ئويلاپ تاقىتى قالماپتۇ. قىزلار توينى تۈگىتىپ بىر - بىرلەپ قايتىشقا باشلاپتۇ. بۇ چاغدا گۈلچېھرە موماىغا:

— شاھزادىدىن خەۋەر يوققۇ؟ — دەپتۇ.

— شاھزادە سېنى كۆرۈپ قالمىسۇن دەپ يوشۇرۇنۇۋاپتۇ، — دەپتۇ موماي مىڭ بىر ھىيلىلەر بىلەن، — ئەتە مەن ساڭا بىر ئامال ئۆگىتەي، شۇ چاغدا ئۇنى قانچىلىك كۆرۈشنى خالىساڭ كۆرەلەيسەن.

گۈلچېھرە مومايىنى ئۆز قېشىغا بېرىشقا شەرەت قىلىپ قويۇپ، كېتىشكە ھازىرلىنىپتۇ. خىزمەتچىلەر تەرەپ - تەرەپتىن ئۈنچە - مارجانلارنى چېچىپ ئۆزىتىپ قويۇپتۇ. شاھزادە كۆزلىرىدىن ئۈنچىدەك ياشلارنى تۆكۈپ، ئۇنىڭ كەينىدىن تەلمۈرگىنىچە بىقارار بولۇپ قاپتۇ. ۋەزىر ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ:

— ئىنشائاللا، بۇ گۈزەل قىز چوقۇم سىزنىڭ بولىدۇ، — دەپتۇ. شاھزادە ۋەزىرنىڭ سۆزىدىن كۆڭلى تەسكىن تېپىپ، تاڭ ئاتقۇچە تەڭرى تائالاغا مۇناجات قىلىپ، گۈلچېھرەنى ئۆزىگە نې-

www.uyghurkitap.com

سىپ قىلىشنى تىلەپ ئويغاق تاڭ ئاتقۇزۇپتۇ. موماي بولسا، قاچان تاڭ ئاتاركىن دەپ گۈلچېھرە ئۈچۈن ھىيلە ـ مىكىرلىرى-نى تۈزۈپ، ئالدام خالتىسىنى تولدۇرۇپتۇ. تاڭ ئاتار ـ ئاتماي موماي ھىيلە كىيىمىنى كىيىپ، يالغانچىلىق رومىلىنى قى-تىپ، ئىغۋا ھاسىسىغا تايىنىپ گۈلچېھرەنىڭ قېشىغا قاراپ چې-پىپتۇ. قىزلار مومايىنىڭ كەلگەنلىكىنى خەۋەر قىپتۇ. گۈلچېھ-رەنىڭ ئىجازىتى بىلەن ئىنىكئانىلار ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ قارشى ئاپتۇ. موماي گۈلچېھرە بىلەن كۆرۈشۈپ ھال ـ ئەھۋال سورىشىپتۇ. گۈلچېھرە مومايغا:

— ئەي ئانا، شۇ شاھزادىنى قاچان كۆرۈرمەن؟ — دەپ-تۇ. موماي دەپتۇكى:

— ساڭا بىر مەسلىھەت كۆرسىتەي، ئاتاڭغا بۇ شاھزادىنىڭ خەۋىرىنى ئاناڭ ئارقىلىق يەتكۈزگىن. بىر يىغىلىش ئۆتكۈزۈپ، مېھمان چاقىرىش ئۈچۈن تەييارلىق قىلغىن. ئاتاڭ شاھزادىنىمۇ چاقىرسۇن، شۇ چاغدىلا سەن ئۇنى مۇرادىڭغا يەتكۈدەك كۆرەلەيسەن.

بۇمەسلىھەت گۈلچېھرەنىڭ كۆڭلىگە بەكمۇ يېقىپتۇ. ئۇ بۇ توغرۇلۇق ئاتىسىغا ئىلتىماس قىلماقچى بوپتۇ. كەچ بولغاندا ئىنىكئانىسىغا ئەھۋالنى ئېيتىپ:

— سەن بۇ ئەھۋال توغرىسىدا مۇۋاپىق بىر پۇرسەت تېپىپ ئانام بىلەن سۆزلەشكىن، ئۇ ئاتام بىلەن سۆزلىشىپ باقسۇن. ئاتام نېمە دېسۇن، ئۇنىڭ پىكرىدىن بىزنى خەۋەرلەندۈرسۇن. ئىشقىلىپ، بىر ئامال قىلىپ مېھمان چاقىرىشنىڭ يولىنى قىلسۇن، — دەپتۇ.

ئىنىكئانا بۇ سۆزلەرنى خانىشقا يەتكۈزۈپتۇ. ئۇ كىچىك خانىش قىزىغا ھەمراھ بولۇپ، ئەتىسى ئۆز خانىسىغا قايتىپتۇ، سۇلتاننىڭ كەيپى چاغ پەيتىنى كۈتۈپ تۇرۇپ، بۇ سۆزلەرنى ئۇ-

نىڭغا ئېيتىپتۇ. سۇلتانمۇ مەلىكىنىڭ بۇ سۆزىگە جان - تېنى بىلەن قوشۇلۇپتۇ. ئۇ دەرھال مېھمان چاقىرىش ئۈچۈن تەييارلىق قىلىشقا بۇيرۇق چۈشۈرۈپتۇ. بىر كۈن ئاۋۋال شەھەرنىڭ ئۆلىما - پازىللىرىنى، بايلارنى مېھماندارچىلىققا تەكلىپ قىپتۇ.

ئەتىسى قىز شاختىكى كۈن نۇرى چۈشكەن ئالمىدەك قىزىرىپ، تۈرلۈك - تۈمەن ياقۇت جاۋاھىرلار بىلەن بېزىلىپ يىراقتىن ماراپ تۇرۇپتۇ. ئۆلىمالار، بايلار، شەھەر خەلقى ھەممىسى يېتىپ كەپتۇ. بۇ چاغدا شاھزادىنىڭ ئالدىغا يەنە ئادەم ئەۋەتىپتۇ. شاھزادە بولسا ئۈنچە - مەرۋايىتلار ئورنىتىلغان تاجنى كىيىپ، ئالتۇن ئۈزەڭگە، يىپەك چۇلۋۇرلۇق ھەيۋەتلىك بىر ئاتقا مىنىپ، ۋەزىرنى يەنە بىر ئاتقا مىندۈرۈپ، پادىشاھلار كەبى يېتىپ كەپتۇ. ئۇنى كۆرگەنلەر: «بۇ پەرىشتە سۈپەت ئادەم كىمدۇ؟» دېيىشىپ ھەيران بوپتۇ. گۈلچېھرە شاھزادىنى كۆرگەن ھامان بىھوش بولۇپ يىقىلىپتۇ، يۈرىكىگە ئىشق ئوتى تۇتىشىپتۇ.

شاھزادىنى سۇلتان بىلەن ۋەزىرلەر قارشى ئېلىپ، ئۇنىڭغا مۇۋاپىق ئورۇن كۆرسىتىپتۇ. دۇئادىن كېيىن ھال - ئەھۋال سورىشىپتۇ. گۈلچېھرە شاھزادىنى كۆرىدىغانغا بىر كىچىككىنە يوچۇق ئېچىلغان خانىغا يوشۇرۇنۇۋالغانىكەن، ئۇ شۇ يەردىن شاھزادىگە قاراپ قانغۇدەك كۆرۈۋاپتۇ. ئۇنىڭ ئىشق - مۇھەب-

بىتى ئەسلىدە بىر ھەپتە بولسا، ئەمدى ئىككى ھەپتە بوپتۇ.

سورۇندا ئۆلىمالار ۋە بايلار ئۆزئارا سۆزلىشىپ ئولتۇرۇپ، شاھزادىدىنمۇ بىر سوئال سوراشقا توغرا كېلىپ قېلىپ، ئۇنىڭدىن سوراپتۇ. شاھزادە تەبەسسۇم قىلغان ھالدا مەجلىس ئەھلىگە ناھايىتى مۇۋاپىق جاۋاب قايتۇرۇپتۇ. ئۇلار قايىل بولۇشۇپ، ھەممىسى «بارىكاللا»

دەپ ئاپىرىن ئوقۇشۇپتۇ. بۇ چاغدا گۈلچېھرە يوچۇقتىن قاراپ تۇرغانىكەن، ئۇ مەغرۇرلۇق بىلەن:

— تازىمۇ ئەخمەق ئىكەنسىنا، سۆزلىمەي تۇرۇپلا كۈلۈۋاتىدۇ، — دەپتۇ مەسخىرە قىلىپ ۋە، — بۇنداق شاھزادە قانداقمۇ ماڭا لايىق بولسۇن؟ — دەپ تەكەببۇرلۇق قىپتۇ.

زىياپەت ئاخىرلىشىپ، كۆپچىلىك تارقىلىپتۇ. شاھزادىمۇ ئۆز تۇرالغۇسىغا قايتىپ كەپتۇ. ئۇ، گۈلچېھرەنىڭ خەۋىرىنى قانداق ئالارمەن دەپ بىقارار بولۇپ ئولتۇرۇپتۇ. بۇ چاغدا ۋەزىر يېتىپ كەپتۇ. ئۇ:

— ئەي شاھزادە، ئەمدى نېمە ئامال قىلماق كېرەك؟ گۈلچېھرەنى سىزگە سورىتىش ئۈچۈن قانداق قىلىش كېرەكلىكىنى كىمدىنمۇ بىلگىلى بولار؟ — دەپتۇ. شاھزادە:

— ئۆزۈڭ بىل، ھەرنېمە قىلساڭ بىر چارە تېپىپ مېنى نائۈمىد قويمىغىن، — دەپ ئۇنچىدەك كۆز ياشلىرىنى تۆكۈپ-

تۇ. ۋەزىر ئۇنىڭ بۇ تۇرقىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىپ-تۇ. ئۇ، ھېلىقى مومايىنى تېپىش كېرەك، چوقۇم ئۇ بۇ ئىش-نىڭ ئامالىنى بىلىدۇ، دەپ ئويلاپتۇ. ۋەزىر دەرھال مومايىنى تېپىپتۇ ۋە:

— ئەھۋال قانداق؟ سىز ئەمدى ماڭا ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى قىلچە يالغان قوشماي بايان قىلىڭ. مەن سىزنىڭ گېپىڭىزگە قاراپ شاھزادىگە مۇۋاپىق بىر جاۋاب بېرەي، — دەپتۇ ۋەزىر.

— ئەي ۋەزىر، مەن ساڭا ھەقىقىي ئەھۋالنى سۆزلەپ بېرەي. گۈلچېھرە ئالدىنقى قېتىم شاھزادىنى كۆرگەندىلا ئۇ-نىڭغا ئاشىق بولغانىدى، ھەتتا ئاشىقى بىقارار بولغانىدى. ئەمما، گۈلچېھرە بۇ قېتىملىق زىياپەتتە شاھزادىنىڭ سۆز-لەشتىن بۇرۇن تەبەسسۇم قىلغىنىنى كۆرۈپ: «بۇ يىگىت سۆزلىمەي تۇرۇپلا كۈلۈۋاتىدۇ، خۇددى ئەخمەقلەردەك» دەپ، تەكەببۇرلۇق قىلىۋاتىدۇ، ھەتتا: «بۇنداق شاھزادە قانداقمۇ ماڭا لايىق بولسۇن؟» دەۋاتىدۇ. ئەمدى ئۇنىڭ ئىچكى سىرىنى بىلمەكچى بولساڭلار، بىر ئەلچى تېپىپ سۇلتانغا ماڭدۇرۇپ بېقىڭلار. سۇلتان قىزىنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ سىلەرگە ئېنىق جاۋاب بېرىدۇ، — دەپتۇ موماي.

ۋەزىر مومايىنىڭ سۆزى بويىچە بىر چوڭ بايغا يالۋۇرۇپ يۈ-رۈپ ئۇنى سۇلتاننىڭ ئالدىغا ئەلچىلىككە ماڭدۇرۇپتۇ. شاھزادى-گە بۇ خەۋەرنى ناھايىتى دەككە-دۈككىدە مەلۇم قىپتۇ.

— ئەي شاھزادە، — دەپتۇ ۋەزىر، — مەن سىزدىن بىر گەپنى سورىماقچىمەن، سۆزۈمنى سەۋر قىلىپ ئاڭلىغاي-سىز. سىز بۇ قىزدىن باشقا بىرەر گۈزەل قىزنى كۆرمىگەن ئوخشىمامسىز؟

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان شاھزادە بىرھازا ئويلىنىپ كېتىپ-تۇ. ئاخىر ئۇ، بۇ قىزدىن ماڭا تۈزۈك جاۋاب بولمىغان ئوخ-

شايدۇ، شۇڭا ۋەزىر مەندىن مۇشۇنداق گەپ سوراۋاتىدۇ، دەپ ئويلاپتۇ. ئۇ ۋەزىرگە قاراپ:

— سەن مەندىن بىر نامۇۋاپىق سۆز سورىدىڭ. خۇددى گۈلچېھرە مېنى ياراتمايدىغاندەك، — دەپتۇ. ۋەزىر:

— ياقەي، ئۇ ياقتىن ھېچبىر خەۋەر ئىشىتمىدىم. ئۇ-زۈمچە گۈلچېھرە سىزگە تەكەببۇرلۇق قىلىپ قالارمىكىن دەپ بۇ گەپنى دەۋاتىمەن. مەن سۇلتاندىن قىزىنى سىزگە سوراپ ئەلچى ماڭدۇردۇم. ئەمدى ئۇنىڭ ئېلىپ كېلىدىغان جاۋابىغا قاراپ باقايلى، — دەپتۇ.

— ئەي ۋەزىر، — دەپتۇ شاھزادە كۆز ياشلىرىنى ئېقىتىپ، — ماڭا بۇ قىزدىن باشقا ھېچقانداق قىز گۈزەل كۆرۈنمىدى.

ئەلچى سۇلتاننىڭ ئالدىغا بېرىپ، خىلۋەت ھۇجرىدا سۇلتان بىلەن كۆرۈشۈپتۇ.

— ئەي خانلارنىڭ ۋە سۇلتانلارنىڭ پادىشاھى، مەن بىر ئۆزرە بىلەن ئالدىلىرىغا كەلگەنىدىم. كەرەم قىلىپ ئىجازەت قىلسىلا، سۆزۈمنى دەپ باقسام، — دەپتۇ ئەلچى.

— ئېيتىڭ، ئاڭلاپ باقايلى، — دەپتۇ پادىشاھ، — مۇۋا-پىق مەسلىھەت بولسا قوبۇل قىلاي.

— قىزلىرى گۈلچېھرەنى ھېلىقى شاھزادىگە بېرىشنى مەسلىھەتلىشىپ باقسىلا قانداق بولار؟ — دەپتۇ ئەلچى. پادى-شاھ دەپتۇكى:

— مەن ئۇ شاھزادىنى كۆرۈپلا گۈلچېھرەگە لايىق تاپقا-نىدىم. مېنىڭ كۆڭلۈم شۇ يىگىتكە تارتىۋاتىدۇ، ئەمما قىزىم نېمە دەركىن؟ ئەتە ئىچكىرىدىكىلەر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ئاندىن جاۋاب بېرەي.

كەچقۇرۇن پادىشاھ گۈلچېھرەنى چاقىرىپ، ئۇنىڭدىن:

— مەن سىزنى ئاشۇ شاھزادىگە بەرسەم ماقۇل بولامسىز، قىزىم؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئەي ئاتا، مېنى نېمىشقا ئۆزۈم خالىمىغان كىشىگە لايىق كۆرۈپ قالدىڭىز؟ — دەپتۇ گۈلچېھرە، — مەن ئۇنى كۆردۈم، سۆزىنى باشلىماي تۇرۇپلا ئەخمەقلەردەك ھىجىيىۋاتىدۇ.

پادىشاھ قىزىغا نېمە دېيىشنى بىلمەي قاپتۇ. ئاخىر:

— ئۆزىڭىز بىلىڭ، — دەپتۇ. ئەتىسى ئەلچى يېتىپ كەپتۇ، ئۇ شاھتىن خەۋەر كۈتۈپ ئولتۇرۇپتۇ. پادىشاھ ئۇنىڭغا:

— گۈلچېھرە بۇ ئىشقا قوشۇلمىدى، — دېگەن جاۋابنى بېرىپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان ئەلچى قاتتىق ئۈمىدسىزلىنىپتۇ، قايتىدىن بىرنېمە دېيىشكىمۇ ئامال بولماپتۇ. ئاخىر ئۇ بولغان گەپ - سۆزلەرنى ۋەزىرگە بايان قىپتۇ. ۋەزىر بۇ سۆزنى ئاڭلاپ:

— ئەمدى بۇ جاۋابنى شاھزادىگە قانداقمۇ دېگۈلۈك؟ —

دەپ ئاھ ئۇرۇپتۇ. ئەلچى كەتكەندىن كېيىن ۋەزىر ئۆزى ـ ئۆزىگە، ھەر قانچە يوشۇرغىنىم بىلەنمۇ بەرىبىر ئاشكارا بولىدۇ، شۇڭا قالغان ئىشنى ئاللاغا تاپشۇرۇپ، راست گەپنى ئېيتاي، دەپ ئويلاپتۇ.

ئەتىسى ۋەزىر شاھزادىنىڭ قېشىغا كىرىپ سالام ـ سەھەت قىلغاندىن كېيىن ئولتۇرۇپتۇ. شاھزادە ئۇنىڭدىن:

— ئەلچى قايتىپ كەلمىدىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. ۋەزىر:

— ئەي شاھزادىلەرنىڭ شاھى، يىگىتلەرنىڭ ماھى، ئەلچى قايتىپ كەلدى. ئەمما، قىز تەكەببۇرلۇق قىلىپ قوبۇل كۆرمەپتۇ، — دەپتۇ. شاھزادە بۇ گەپنى ئاڭلاپ جان بەرگىلى تاس قاپتۇ.

— ئاھ، بۇ ئىش ئەمدى قانداق بولۇر؟ بۇ قىزنى جېنىمدىنمۇ ئارتۇق كۆرەتتىم، — دەپ زارلىنىپتۇ ئۇ، — قولىمىزدىكى بارلىق پۇل ـ مېلىمىز كەتسىمۇ مەيلى، سەن بۇ ئىشقا تىرىشچانلىق كۆرسەتكىن، — دەپتۇ ۋەزىرگە. ۋەزىر:

— ئەي شاھزادە، جېنىم سىزگە پىدا بولسۇن، — دەپتۇ.

ۋەزىر ئارىغا يەنە نەچچە ئادەمنى قويۇپتۇ، ھېسابسىز مال ـ دۇنيانى سەرپ قىپتۇ، ئەمما ھېچ نەتىجە چىقماپتۇ. شۇ ئەھۋالدا بىر يىل ئۆتۈپتۇ. شاھزادە تولا قايغۇرۇپ ھالى قالماپتۇ، قوللىرىدىكى مال ـ مۈلۈكمۇ تۈگەپتۇ. ئامالسىزلىقتىن ئاخىر ئۆز يۇرتلىرىغا قايتماقچى بولۇشۇپتۇ. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن، ئۇلار شەھەر خەلقى بىلەن خوشلىشىپ يولغا چىقىپتۇ. شەھەر خەلقى شاھزادىنى يىغلاپ تۇرۇپ ئۇزىتىپتۇ. ئۇلار: «بۇ قىز تەكەببۇرلۇقىدىن شاھزادىنى قوبۇل قىلمىدى» دېيىشىپتۇ.

شاھزادىنىڭ قىياپىتى گۈلچېھرەنىڭ كۆز ئالدىدىن زادىلا كەتمەپتۇ. بىرقانچە كېچە ـ كۈندۈزنى شۇ تەرىقىدە ئۆتكۈزۈپ ـ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تۇ. بىر كېچىسى شاھزادە ئۇنىڭ چۈشىگە كىرىپتۇ: تۇرلۇك ـ تۈمەن گۈل ـ چېچەكلەر بىلەن بېزەلگەن بىر كۆكلەمزارلىق ـ نىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر چارباغ بارمىش. چارباغنىڭ ئىچىدە يېشىل ئەتلەسلەر بىلەن يېپىلغان تەختتە يىپەك يېپىنچىلار بىـ ـ لەن يۆركەنگەن بىر ئادەم ياتارمىش. قىز يېقىن بېرىپ تەختكە قارىسا، ئۇ يەردە ياتقان شاھزادە ئىمىش. شاھزادە گۈلچېھرەگە قاراپ:

— ئەي ئەسكى قىز، — دەپ كەينىگە ئۆرۈلۈپ يېتىۋالغانمىش.

گۈلچېھرە چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتىپتۇ ۋە ئىشق ئوتىغا تا ـ قەت قىلالماي بۇقۇلداپ يىغلاپ كېتىپتۇ، ئەمما بۇ ئەھۋالنى باشقىلارغا ئېيتىشنى بىئەپ كۆرۈپ، ئۆز ـ ئۆزىگە: «ھەي، مەن ئۆزۈمنىڭ ئەخمەقلىقىمدىن شاھزادىگە ماقۇل بولمىدىم. ئەمدى ئۇنىڭغا يېتىدىغان باشقا بىرىنى ھەرگىزمۇ تاپالماي ـ مەن... ئەمدى ھېچ كىشىگە تىنماي، شاھزادىنىڭ كەينىدىن بېرىشىم كېرەك. ماڭا شۇنىڭدىن باشقا ئامال يوق. بۇ دەر ـ دىمگە باشقا دەرمان تېپىلمايدۇ» دەپتۇ. بىر كېچىسى ئۇ ئالالاتائالاغا تەۋەككۇل قىلىپ، بىر يوگۈرۈك ياخشى ئاتنى ئالتۇن ئېگەرلەر بىلەن توقۇپ، ئۆزى پالۋانلارنىڭ سىياقىدا ياسىنىپ، نۇرغۇن مال ـ دۇنيانى ئاتقا ئارتىپ، يېرىم كېچىدە ئورنىدىن تۇرۇپ شاھزادىنىڭ شەھىرىگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ.

شاھزادە بۇ چاغدا ئۆز شەھىرىگە يېتىپ بارغان بولۇپ، ئاتا ـ ئانىسى ۋە پۈتۈن شەھەر خەلقى ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ قارشى ئاپتۇ. شاھزادىنىڭ مىسكىن ھالىنى كۆرۈپ پۈتۈن شەھەر خەلقى يىغلىشىپتۇ، ئاتا ـ ئانىسى تولىمۇ قايغۇرۇپتۇ. ئۇستا تېۋىپلارنى چاقىرىپ شاھزادىنى داۋالىتىپتۇ، ئەمما شۇنچە قىلـ ـ غان داۋا ۋە دورىلار شاھزادىگە قىلچىمۇ مەنپەئەت قىلماپتۇ.

بىر كۈنى ئەتىگىنى شاھزادىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭ ھالىنى سوراپ شاھزادىنىڭ قېشىغا كىرىپتۇ. شاھزادە ئۇلارنىڭ قوللىرىغا سۆيۈپتۇ. «ئاھ، بۇ نېمە ئىش؟!» دېگىنىچە جېنىنى تەسلىم قىپتۇ. ئاتا ـ ئانىسى زار ـ زار يىغلىشىپتۇ، ۋەزىر ـ ۋۇزرالار، ئۇرۇق ـ تۇغقانلار ھەممىسى يىغلىپتۇ. «شاھزادە ۋاپات بوپتۇ» دېگەن خەۋەر بىردەمدە شەھەر ئىچىگە تارقىلىپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان پۈتۈن شەھەر خەلقى يىغا ـ زار قىلىشىپتۇ. بىرقانچە كۈن شۇنداق ئۆتۈپتۇ. بۇ چاغدا گۈلچېھرەمۇ بۇ شەھەرگە يېتىپ كەپتۇ. قارىسا، يىغلىمىغان بىرمۇ ئادەم يوق، بۇ نېمە ئىشتۇر، دەپ ئەجەبلەنگەن قىز بىر ئادەمدىن سوراپتۇ:

— بۇ شەھەر خەلقىگە نېمە ئىش بولدى؟

ئۇ ئادەم جاۋاب بېرىشكە ئاجىزلىق قىپتۇ. ئاخىر قىز يەنە بىر ئادەمدىن سوراپتۇ:

— ئەي يىگىت، نېمىشقا يىغلىمايلى، سۇلتانىمىزنىڭ بىر ئوغلى بار ئىدى. ئۇ گۈزەللىكتە تەڭداشسىز بولۇپ، كەشمىر سۇلتانىنىڭ قىزىغا ئاشىق بولۇپ، ئۇ يەرگە كەتكىلى بىر يىل بولغانىدى. ئۇ قىز ئۇنى قوبۇل كۆرمىگەنىكەن. ئۇ شۇ قىزنىڭ ئىشقىدا كېسەل بولۇپ قالغانىدى، بۈگۈن ۋاپات بولدى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ھېلىقى ئادەم. گۈلچېھرە بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ بىھوش بولۇپ يىقىلىپتۇ. قىز بىرئازدىن كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپتۇ ۋە بىر كېچە ـ كۈندۈزنى يىغا بىلەن ئۆتكۈزۈپتۇ.

ئەتىسى تاڭ ئېتىش بىلەن سۇلتان مېيىتنى كۆمۈشكە تەييارلىنىشقا بۇيرۇق قىپتۇ. ھەممە تەييارلىقلار پۈتكەندىن كېيىن، ناماز بامداتتىن يېنىپ شاھزادىنىڭ نامىزىنى چۈشۈرۈپ، كۆمگىلى ئېلىپ مېڭىپتۇ. بارلىق شەھەر خەلقى تاۋۇتنىڭ كەينىدىن يىغلاپ مېڭىپتۇ. گۈلچېھرەمۇ ئۇلارنىڭ ئار-

قىسىدىن يىغلىغىنىچە ئەگىشىپتۇ.

ئۇ زامانلاردا پادىشاھلار يەرلىك قازدۇرسا ئۆيدەك چوڭ قىلىپ قازدۇرۇپ، تاۋۇت بىلەنلا ئەكىرىپ قويىدىكەن. شاھزادىنى ئالتۇن ـ كۈمۈش بىلەن بېزەلگەن تاۋۇتقا سېلىپ يەرلىككە قويۇپتۇ ۋە ئالتۇن ـ كۈمۈشلەرنى ئوغرى ئېلىپ كەتمىسۇن، دەپ تۆت نەپەر قاراۋۇلنى قويۇپتۇ. قىز، كىشىلەر قايتىپ كەتسۇن، سەۋر قىلاي. ئەمدى ئۇنىڭ جامالىنى بىر كۆرۈۋالمىسام بولمايدۇ، دەپ يېرىم كېچىگىچە ساقلاپتۇ. تۈن نىسپى بولغاندا قاراۋۇللار ئۇخلاپ قاپتۇ. قىز قاراۋۇللارنىڭ ئۇخلىغانلىقىنى كۆرۈپ، تاۋۇتنىڭ قاپقىقىنى ئېچىش ئۇچۇن ئاستا يېقىن بېرىپتۇ. ئۇ ئەمدىلا قاپقاقنى كۆتۈرەي دېگەندە، بىر قاراۋۇل ئويغىنىپ قاپتۇ، قارىسا، بىرى تاۋۇتنى ئاچقىلىۋاتقان، ئۇ باشقا قاراۋۇللارنىمۇ ئويغىتىپتۇ. ئۇلار: «ئوغرى كەپتۇ» دېيىشىپ، سەكرەپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ قىزنى تۇتۇپ، پۇت ـ قولىنى باغلاپتۇ. تاڭ ئاتسا پادىشاھقا ئەرز قىلىمىز، دەپ زىندان بېگىگە ئاپىرىپ تاپشۇرۇپتۇ.

ئەتىسى ۋەزىرلەر يىغىلىپ پادىشاھقا ئەھۋالنى مەلۇم قىپتۇ، پادىشاھ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ قاتتىق غەزەپلىنىپتۇ.

— ئەي ۋەزىرلەر، — دەپتۇ پادىشاھ، — بۇ كىشىنى قانداق جازا بىلەن ئۆلتۈرۈش كېرەك؟

— بۇنى دارغا ئاسماق كېرەك. ئۇ شۇ ئېسىلغىنىچە تۇرسۇنكى، سۆڭەكلىرى ئۇزۇلۇپ ـ ئۇزۇلۇپ چۈشسۇن، بارچە ئالەم خەلقىگە ئىبرەت بولسۇن. ئۇلار پادىشاھقا خىيانەت قىلغان كىشىگە قانداق جازا بېرىلىدىغانلىقىنى بىلسۇن، — دېيىشىپتۇ ۋەزىرلەر. پادىشاھ بۇ ھۆكۈمگە رازى بوپتۇ ۋە قىزنى دارغا ئېسىشقا بۇيرۇق چۈشۈرۈپتۇ. ئەتىسى جارچىلارنى جار سالدۇرۇپ خەلقنى يىغىپتۇ. قىزنى دارنىڭ تۈۋىگە ئېلىپ

كەپتۇ. جارچىلار:

— بىلمىگەنلەر بىلىۋالسۇن ! بۇ كىشى شاھزادىنىڭ تا-ۋۇتىنى بۇلاشقا كەلگەندە تۇتۇلۇپ قالغان ! — دەپ ۋارقىـ-رىشىپتۇ. سۇلتاننىڭ ئەمرى بىلەن قىزنى دارغا ئېسىپتۇ ۋە يېنىغا بىر قاراۋۇلنى قويۇپ قويۇپتۇ. يېرىم كېچىدىن ئۆت-كەندە قاراۋۇللار ئۆلگەن ئادەمنى تاڭ ئاتقۇچە ساقلىغاندىن نىمە پايدا، دەپ ئويلاپتۇ ۋە نېرىراق بېرىپ ئۇخلاپتۇ.

دارغا يېقىنراق يەردە بىر قويچىنىڭ قوتىنى بار ئىكەن. ئۇ قويلىرىنى سەھەردە ئوتلاققا ھەيدەپ كېتىۋېتىپ دارغا كۆزى چۈشۈپتۇ، قارىسا، بىر كىشى ئېسىقلىق تۇرغان. «ئەي بىچا-رە، نىمە گۇناھ ئۆتكۈزگەنسەن؟» دەپ، ئىچ ئاغرىتقىنىچە دار ياغىچىغا يۆلىنىپ تۇرۇپ ئويلىنىپ قاپتۇ. ئۇ يۆلىنىپ تۇر-غاندا دار ياغىچى ئاززاق تىترىگەندەك بىلىنىپتۇ. بۇ نىمە ئىش؟ بۇ ئادەم ئۆلمەي قالدىمۇ يا؟ دەپ ئويلاپ، ئۇنىڭ بويـ-نىدىكى ئارغامچىنى يېشىپ يەرگە چۈشۈرۈپتۇ ۋە يۈگۈرۈپ بېرىپ سۇ ئەكىلىپ، گۈلچېھرەنىڭ يۈزىگە سۇ پۈركۈپتۇ. بىرئازدىن كېيىن گۈلچېھرە ھوشىغا كەپتۇ ۋە:

— ئەي ئادەم، بۇ نىمە ئىش؟ — دەپ سوراپتۇ.

— باشقا گەپنى قويۇپ تۇرغىن. قويلارنى ھەيدەپ تېزرەك كېتەيلى، تاڭ ئاتقاندا سۆزلىشەيلى، — دەپتۇ قويچى.

گۈلچېھرە بۇ قويچىنىڭ ئۆزىنى داردىن يەرگە چۈشۈر-گەنلىكىنى شۇ چاغدىلا بىلىپتۇ. ئۇلار تېزدىن بۇ يەردىن يىراقلىشىپتۇ. ئۇلار بىخەتەر بىر جايغا بېرىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن، قويچى سوراپتۇ:

— ئەي ئادەم، نىمە سەۋەبتىن دارغا ئېسىلدىڭ؟

— ئەي ۋاپادار ئىنسان، — دەپتۇ گۈلچېھرە ئاھ ئۇرۇپ يىغلاپ، — مەن ساڭا بارلىق سىرىمنى بايان قىلاي....

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

گۈلچېھرە قويچىغا بارلىق ۋەقەنى بايان قىپتۇ. قويچى ھەيران قېلىپ:

— ئەي قىز، بۇ يەردىن تېز كەت. سەنمۇ ئامان بولغىن، مەنمۇ ئامان بولاي. ماڭا زىيىنىڭ تەگمىسۇن، — دەپتۇ ۋە قويلىرىنى ھەيدەپ ئۆز يولىغا راۋان بوپتۇ. ئۇ مېڭىشتىن ئىلگىرى گۈلچېھرەگە باشقا بىر شەھەرگە بارىدىغان يولنى كۆرسىتىپ قويۇپتۇ. گۈلچېھرە ئۇ كېچىسى توختىماي يول يۈرۈپ، ھېرىپ - چارچاپ جېنى ئاز قالغاندا بىر شەھەرگە يېتىپ كەپتۇ. شەھەرنىڭ سىرتىدا بىر ئىمارەت قەد كۆتۈرۈپ تۇرغانىكەن. گۈلچېھرە شۇ ئىمارەتنىڭ ئالدىغا كېلىپ، قاتتىق چارچىغانلىقىدىن يەرگە بېشىنى قويۇپلا ئۇخلاپ قاپتۇ. ئەتىسى تاڭ سەھەردە ئۇنى بىرى ئويغىتىپتۇ. ئۇ كۆزىنى ئاچسا، ئەتراپىدا قاراۋۇللار تۇرغۇدەك. ئۇلار ئۇنى تۇتۇپتۇ ۋە ئۇنىڭ پۇت - قولىنى باغلاپتۇ.

— ئەي بەتبەخت! ۋەزىر ئەزىمىزنىڭ ئوغلىنى ئۆلتۈرۈپ، يەنە ئۇنىڭ مال - مۈلكىنى ئالغىلى كەلدىڭمۇ؟ — دەپ قاراۋۇللار گۈلچېھرەنى سۆرىگىنىچە زىندانغا ئاپىرىپتۇ، ئاندىن بۇ ئىشنى ۋەزىرگە خەۋەر قىپتۇ.

— ئوغلىڭىزنى ئۆلتۈرگەن ئوغرى بۈگۈن كېچە مال - دۇنيانى ئوغرىلىغىلى كەلگەنىكەن، ئۇنى تۇتۇۋېلىپ زىندانغا سالدۇق، — دېيىشىپتۇ قاراۋۇللار.

شۇ كۈنلەردە ۋەزىرنىڭ ئوغلىنى ئوغرىلار ئۆلتۈرگەنىكەن. نەچچە كۈندىن بۇيان شەھەردە قاتىلنى ئىزدەپ زادىلا دېرىكىنى ئالالمايۋاتقانىكەن. قىز دەل شۇ كۈنلەردە بۇ شەھەرگە يېتىپ كېلىپ، ۋەزىرنىڭ ئوغلى ئۆلتۈرۈلگەن جايدا يېتىپ ئۇخلاپ قالغانىكەن، شۇڭا ئۇ ناھەق تۇتۇلۇپ، «ۋەزىرزادىنى ئۆلتۈرگەن قاتىل چوقۇم مۇشۇ» دەپ ئۇنىڭغا قارا چاپلىنىپتۇ.

ۋەزىر:

— ئوغرىنى ماڭا تاپشۇرۇڭلار، مەن ئۇنى ئۆزۈم جازالاي-مەن، — دەپتۇ.

ۋەزىرنىڭ مۇستەھكەم ياسالغان بىر قورغىنى بار بولۇپ، «يىگىت»نى شۇ جايغا سولاپ، بىر قاراۋۇلنى ئۇنىڭغا قارىتىپ قويۇپتۇ، ئاندىن قورغاننىڭ ئاچقۇچىنى يېنىغا سېلىپ، خوتۇنىنىڭ قېشىغا بېرىپتۇ.

— ئەي خوتۇن، — دەپتۇ ۋەزىر، — ئوغلىمىزنى ئۆلتۈرگەن قاتىل تۇتۇلدى.

خوتۇن يىغلىغان پېتى، ئېرىگە:

— ئۇ بەتبەشىرە ئوغرىنى مەنمۇ بىر كۆرۈپ باقسام بولامدۇ؟ — دەپتۇ. ۋەزىر:

— بولىدۇ، كۆرۈپ باققىن، — دەپتۇ. ۋەزىر خوتۇنىنى ئەگەشتۈرۈپ قورغانغا بېرىپتۇ، سارايىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپتۇ. خوتۇن قارىغۇدەك بولسا، زىبا بويلۇق بىر گۈزەل يىگىت تۇرغان. خوتۇن كۆڭلىدە: «ئوغلۇم ئۆلدى، كەتتى. ئەمدى تىرىلىپ قايتىپ كەلمەيدۇ. بۇ يىگىتنى ئۆلتۈرۈپ نېمە قىلىمىز؟» دېگەنلەرنى ئويلاپتۇ. ئۇلار قورغاننىڭ ئىشىكىنى ئېتىپ، ئۆز ھۇجرىلىرىغا قايتىپتۇ. خوتۇن ئاچقۇچنى ۋەزىرگە تۇيدۇرماي ئېلىۋاپتۇ. كەچ بولغاندا ۋەزىر يېتىپ ئۇخلاپ قاپتۇ. تۈن يېرىم بولغاندا خوتۇن قورغاننىڭ يېنىغا بېرىپ قارىسا، قاراۋۇل ئۇيقۇغا غەرق بولغان، ئاستا بېرىپ ئىشىكنى ئېچىپتۇ ۋە «يىگىت»نىڭ قولىدىن تۇتۇپ سىرتقا چىقىرىپتۇ - دە، يەنە ئىشىكنى قۇلۇپلاپ قويۇپتۇ. ئۇنى ئۆز ئۆيىگە ئاپىرىپ، بىر جايغا يوشۇرۇپ قويۇپتۇ. قورغاننىڭ ئاچقۇچىنى ئاستا ئاپىرىپ ئۆز جايىغا قويۇپ قويۇپتۇ.

ئەتىسى تاڭ ئاتقاندا ۋەزىر ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ئۇ خوتۇنىغا:

— ئەمدى بۇ ئوغرىنى قانداق ئۇسۇلدا ئۆلتۈرۈش كېرەك؟ — دەپتۇ.

— قانداق ئۆلتۈرۈشنى خالىسىڭىز شۇنداق ئۆلتۈرۈڭ، — دەپتۇ ۋەزىرنىڭ خوتۇنى.

ۋەزىر سۇلتاننىڭ ھۇزۇرىغا بېرىپتۇ ۋە ئوغرى توغرىدا ئۇنىڭغا خەۋەر بېرىپتۇ. سۇلتان ئۇنىڭدىن:

— سەن قانداق ئويلاۋاتىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئۇنى دارغا ئېسىشنى تەلەپ قىلىمەن، — دەپتۇ ۋەزىر.

ئوغرىنى دارغا ئاسماقچى بولۇپ ئۇنى ئالغىلى قورغانغا بارسا، قورغان قۇلۇپلاقلىق. قاراۋۇل ئۆز جايىدا ئىكەن. قۇلۇپنى ئېچىپ قورغانغا قارىسا، «يىگىت» يوق. ھەممەيلەن ھەيرانلىقتا نېمە دېيىشلىرىنى بىلمەي قاپتۇ.

— بۇ بىر ھېكمەتتىن خالىي ئەمەس. بۇ بىر جىن ياكى ئالۋاستى بولسا كېرەك، — دېيىشىپتۇ ئۇلار. پۈتۈن خالايىق شەھەردىن «يىگىت»نى ئىزدەپ قىزىقىپتۇ، ئەمما ئۇنى ھېچ يەردىن تاپالماپتۇ. ئامالسىزلىقتىن بولدى قىپتۇ.

ۋەزىرنىڭ خوتۇنى بولسا، ۋەزىرنى سۇلتاننىڭ مەھكىمىسىگە كەتتى دەپ قىزنىڭ قېشىغا كىرىپتۇ. ئۇنى يىگىت دەپ ئويلاپ، ھۇزۇر بىلەن سۆزلىشىپ ئولتۇرۇپتۇ. قىز بولسا ئۆزىنى سەزدۇرمەي، ئۇنىڭغا شېرىن سۆزلەرنى قىپتۇ. شۇ تەرىقىدە بىرنەچچە كۈنلەر ئۆتۈپتۇ. بىر كۈنى خوتۇن «يىگىت»كە:

— مەن سېنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرۇپ قالدىم، ئەمدى سەن مۇرادىمنى ھاسىل قىلغىن، — دەپتۇ. «يىگىت» دەپتۇكى:

— مەن بىرقانچە كۈنلەر جاپا - مۇشەققەت چەكتىم، شۇڭا سېنىڭ مۇرادىڭنى كامالەتكە يەتكۈزۈپ بېرەلمەيمەن. سەن ماڭا قىرىق كۈن مۆھلەت بەرگىن. مەن بىرئاز يەپ - ئىچىپ ماغدۇرۇمغا كېلىۋالاي، كۆڭلۈمنى كۆتۈرۈلسۇن...

خوتۇن ئۇنىڭغا قىرىق كۈن مۆھلەت بېرىپتۇ. ئەمما، ئۇلار ۋەزىر يوق چاغلاردا پەيتىنى تاپسىلا كېچە ـ كۈندۈز قۇچاقلىشىپ، سۆيۈشۈپ، ھۇزۇر قىلىشىدىكەن. خوتۇن «يېگىت»كە شۇنچىلىك ئاشىق بوپتۇكى، ئۇنى بىر سائەت كۆرمىمىسە چىدىمايدىكەن.

بىر كېچىسى خوتۇن ئېرى بىلەن ئۇخلاشقا يېتىپتۇ. يېرىم كېچە بولغاندا ئۇيقۇسى ئېچىلىپ كېتىپتۇ، قارىسا، ۋەزىر ئۇخلاپ كەتكەن. خوتۇن ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ «يېگىت»نىڭ يېنىغا چىقىپتۇ. بۇ چاغدا «يېگىت» ئۇخلىماي ياتقانىكەن، چۈنكى ئۇنىڭ شاھزادىگە بولغان ئىشق ـ مۇھەببىتى خوتۇننىڭ ئۆزىگە بولغان مۇھەببىتىدىن مىڭ ھەسسە ئارتۇق بولغاچقا، كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمەي ياتقانىكەن.

— نېمىشقا بۇ چاغقىچە ئۇخلىماي ئولتۇرىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ خوتۇن «يېگىت»تىن. «يېگىت»:

— ئەي جېنىم، سېنىڭ ئىشق ـ پىراقىڭدا كۆزۈمگە ئۇيقۇ كەلمەيۋاتىدۇ، — دەپتۇ، — ئەگەر سەن كەلمىگەن بولساڭ، مەن سېنىڭ قېشىڭغا بېرىشنى ئويلاۋاتقانىدىم.

خوتۇن بەكمۇ خۇشال بولۇپ، ئۇنىڭغا:

— ئەي كۆڭلۈمنىڭ ھۇزۇرى، سەندىن باشقىسى بىلەن بىللە يېتىش ماڭا ھارام بولسۇن، — دەپتۇ.

بۇ چاغدا ۋەزىر ئويغىنىپ كېتىپتۇ. بىرئاز ساقلىسا خوتۇنى كىرمەپتۇ. بۇ نەگە كەتكەندۇ، دېگىنىچە ھەممە ھۇجرىلارغا بىر قۇر قاراپتۇ، لېكىن خوتۇنى كۆرۈنمەپتۇ. ئېچكىرىدە بىر ئايرىم ھۇجرا بار ئىكەن، شۇ يەردىمىكىن، دەپ ئويلاپ بارسا، خوتۇنى بىر «يېگىت» بىلەن ئويۇن ـ كۈلكە قىلىشىپ ئوينىشىۋاتقۇدەك. ۋەزىر غەزىپىگە پايلىماي يۈگۈرگەن پېتى ئۆز ھۇجرىسىغا كىرىپ قىلىچىنى ئاپتۇ ـ دە، خوتۇنى ئولتۇرغان

ھۇجرىغا ئۇدۇل كىرىپتۇ. قارىسا، راستىنلا خوتۇنى بىر «يىگىت» بىلەن ئويناۋاتقان. ئاچچىقىدا دەرھال خوتۇنىنىڭ بېشىغا قىلىچ بىلەن بىرنى چاپقانىكەن، بېشى تېنىدىن ئۈزۈ-لۈپ چۈشۈپتۇ. ئاندىن يىگىتنىمۇ چېپىشقا تەمشىلىپتۇ. ۋە-زىر قىلىچنى كۆتۈرۈشىگە، «يىگىت» ئۇنىڭغا:

— ئەي ۋەزىر، بىر ئېغىزلا سۆزۈم بار، دەۋالاي، قىلى-چىڭنى قويغىن، — دەپتۇ ۋە دەرھال ئۈستىدىكى ئەرەنچە كىيىملىرىنى ساپتۇ. ئۇنىڭ ئالمىدەك كۆكسى كۆرۈنۈپتۇ.

— بۇ نېمە ھېكمەت؟ — دەپتۇ ۋەزىر. قىز:

— مەن ساڭا بۇ ھېكمەتتىن خەۋەر بېرەي، — دەپ بېشى-دىن ئۆتكەن بارلىق ئىشلارنى سۆزلەپتۇ. ۋەزىر ھەيران بولۇپ تۇرۇپلا قاپتۇ. ئۇ قىزغا:

— خوتۇنۇم بىئەجەل ئۆلدى، ئەمدى ئۇ تىرىلمەيدۇ. سەن ماڭا خوتۇن بولغىن، — دەپتۇ.

— بولىدۇ، — دەپتۇ گۈلچېھرە.

ئەتىسى ۋەزىر خوتۇنىنى تېزدىن دەپنە قىلدۇرۇپتۇ، بۇ ئىشنى ناھايىتى مەخپىي تۇتۇپ، ھېچكىمگە خەۋەر قىلماپتۇ، ئاندىن گۈلچېھرەنى ئۆزىگە نىكاھ قىلدۇرۇپتۇ. ئۇ گۈلچېھرەگە يېقىنچىلىق قىلماقچى بوپتۇ. گۈلچېھرە ئۇنىڭغا:

— ئەي جېنىم، سەن ماڭا ئون كۈن مۆھلەت بەرگىن. مېنىڭ كۆڭلۈم، تېنىم بىرئاز ئەسلىگە كەلسۇن. شۇنىڭدىن كې-يىن قانداق قىلساڭمۇ رازىمەن، — دەپتۇ. ۋەزىر ماقۇل بوپتۇ.

بىر كۈنى ۋەزىر پادىشاھنىڭ سارىيىدا زىياپەتكە قاتنى-شىپتۇ. ئۇ ئۆيىگە قايتىپ كېلىپلا ئۆزىنى تاشلاپ ئۇيقۇغا كېتىپتۇ، چۈنكى زىياپەتتە شارابنى كۆپ ئىچىپ كەيپ بولۇپ قالغانىكەن. گۈلچېھرە ۋەزىرنىڭ قاتتىق ئۇخلاپ كەتكەنلىكى-نى كۆرۈپ، ئۇنىڭ بېلىدىكى ئالماس خەنجىرىنى ئاپتۇ. خەن-

جەرنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، بار كۈچى بىلەن ۋەزىرنىڭ بېشىغا چېپىپتۇ. ۋەزىرنىڭ بېشى توپقا ئوخشاش ئۈزۈلۈپ چۈشۈپتۇ.

گۈلچېھرە تېزلىك بىلەن بىر ياخشى ئۇچقۇر ئاتنى توقۇپتۇ. ئاتقا يول خىراجىتى ئۈچۈن ئالتۇن - كۈمۈشلەرنى ئارتىپ، شاھزادىنىڭ شەھىرىگە قاراپ يول ئاپتۇ.

ئەتىسى ۋەزىر پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كەلمەپتۇ. باشقا ۋەزىرلەر دەرھال ۋەزىرئەزەمنىڭ ئۆيىگە ئۇنى سوراپ كەپتۇ. ئىشىكنى ئىتتەرسە ئىشىك ئىچىدىن تاقالغان، ۋەزىرلەر ئەھۋالنى پادىشاھقا خەۋەر قىپتۇ.

— چوقۇم باشقىچە ئەھۋال بولۇشى مۇمكىن. ئىشىكنى بۇزۇپ كىرىڭلار! — دەپ بۇيرۇق قىپتۇ پادىشاھ.

ۋەزىرلەر ئىشىكنى بۇزۇپ كىرسە، ۋەزىرئەزەم باشسىز ياتقۇدەك. بۇ ئىشتىن ئەجەبلەنگەن ۋەزىرلەر ھەممە ئادەمگە خەۋەر قىپتۇ، ئەمما بۇ ئەھۋالنى بىلىدىغان ھېچكىم چىقماپتۇ، ئاخىر ۋەزىرئەزەمنىڭ نامىزىنى چۈشۈرۈپ كۆمۈپ قويۇپتۇ.

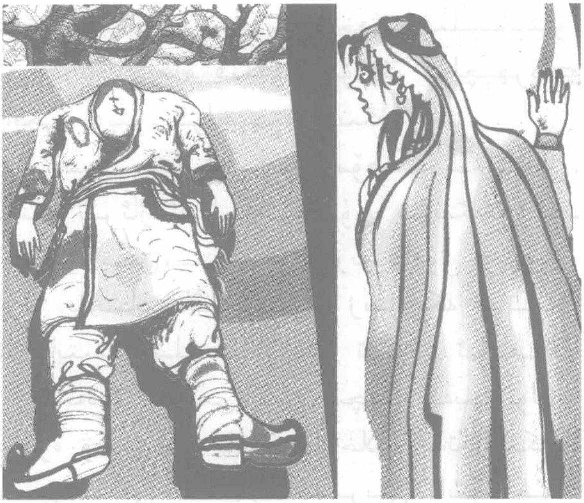

قىز شاھزادىنىڭ شەھىرىگە يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇ ئېتىنى بىر جايغا قويۇپ قويۇپ، ئۆزى شاھزادىنىڭ قەبرىسىگە بېرىپتۇ. كەچ بولغاندا قەبرىگە كىرىپ

تاۋۇتنىڭ قاپقىقىنى ئېچىپتۇ. شاھزادىنىڭ چىرايى ھېچقانداق ئۆزگەرمىگەن ھالدا ياتقۇدەك. گۇلچېھرە:

— ئەي جېنىم، ھالىڭ قانداق؟ — دەپ شاھزادىنىڭ قولىنى تۇتۇپتۇ. شاھزادە كۆزىنى ئېچىپتۇ. قارىسا، ئۆزى تاۋۇتتا ياتقۇدەك.

— بۇ نېمە ئىش؟ — دەپ سوراپتۇ يىگىت. قىز:

— بۇ ئەھۋال سورىشىدىغان ۋاقىت ئەمەس. تېزدىن ئارقامغا يېپىشىڭ، — دەپتۇ.

شاھزادە گۇلچېھرەنىڭ دۈمبىسىگە يېپىشىپتۇ. گۇلچېھرە ئۇنى كۆتۈرۈپ ئۆزى چۈشكەن ھۇجرىغا ئاپىرىپتۇ. بىرقانچە كۈن ياخشى بېقىپ، يىگىتنىڭ ئەھۋالى ياخشىلانغاندا ئۇنى ئۆز شەھىرىگە ئېلىپ كېتىپتۇ.

كىشىلەر: «قىزىڭىز قايتىپ كەلدى» دەپ، سۇلتان بىلەن خانىشقا خەۋەر قىلىشىپتۇ. كەشمىر سۇلتانى بىلەن خانىش بۇ خۇش خەۋەرنى ئاڭلاپ، خەۋەر ئېلىپ كەلگەنلەرگە سۆيۈنچە بېرىپتۇ، قىزى ۋە شاھزادە بىلەن يىغلىشىپ كۆرۈشۈپ، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىگە سۆيۈپتۇ، ھال - ئەھۋال سورىشىپتۇ. قىزى بېشىدىن ئۆتكەن بارلىق ئىشلارنى بىرىنى قالدۇرماي بايان قىپتۇ. سۇلتان بىلەن خوتۇنى زار - زار يىغلاپتۇ.

— شاھزادە مۇشۇ يەردىكى چاغدىلا ماقۇل بولغان بولساڭ بۇ ھەسرەتلەرنى تارتمىغان، بۇ جاپالارنى كۆرمىگەن بولاتتىڭ، — دېيىشىپتۇ ئۇلار.

كەشمىر سۇلتانى شاھزادىنىڭ ئاتىسىغا ئەلچى ئەۋەتىپتۇ. ئەلچىلەر بىرقانچە كۈن يول يۈرۈپ شاھزادىنىڭ يۇرتىغا يېتىپ بېرىپتۇ، شاھزادىنىڭ ئاتا - ئانىسىغا ۋەقەنى باشتىن - ئاياغ بايان قىلىپ، خۇش خەۋەرنى يەتكۈزۈپتۇ. ئۇلار بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ شاد - خۇراملىققا چۆمۈپتۇ.

— تېزدىن كەشمىر شەھىرىگە يولغا چىقايلى، — دەپ ئەمر قىپتۇ پادىشاھ.

ئۇلار يول ھازىرلىقىنى قىلىپ، كەشمىرگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ، بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ، كەشمىر شەھىرىگە يېقىنلىشىپ بىر قونالغۇغا چۈشۈپتۇ. خەۋەرچىلەر كەشمىر سۇلتانىغا خۇش خەۋەر يەتكۈزۈپ، ئۇنىڭدىن سۆيۈنچە ئاپتۇ. كەشمىر سۇلتانى، شاھزادە ۋە قىز بىرمۇنچە شەھەر چوڭلىرى بىلەن ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ قارشى ئاپتۇ. شاھزادە يۈگۈرۈپ بېرىپ ئاتا - ئانىسىنىڭ ئاياغلىرىغا سۆيۈپتۇ. گۈلچېھرەمۇ ئۇلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ قول - پۇتلىرىغا سۆيۈپتۇ. سۇلتانمۇ ئۇلار بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپتۇ. ھەممىسى خىلىغىچە قۇچاقلىشىپ يىغلىشىپتۇ، ھال - ئەھۋال سورىشىپ، بېشىدىن ئۆتكەن ۋەقەلەرنى باشتىن - ئاياغ سۆزلىشىپتۇ. ئاڭلىغان خالايىق ھەممىسى ھەيران بوپتۇ. ئەتىسى شەھەرگە كىرىپ بىر - ئىككى كۈن مېھمان بوپتۇ. شۇ جەرياندا ئىككى پادىشاھ مەسلىھەتلىشىپ، شاھزادە بىلەن گۈلچېھرەنىڭ تويىغا قوزغىلىپتۇ. گۈل ۋەسلى بىلەن بۇلبۇلنى خۇشنۇد قىپتۇ، دۆلەت قۇشى ئۇلارنىڭ باشلىرىغا قونۇپتۇ. بىر يىلغىچە ئەيش - ئىشرەت بىلەن خاتىرجەم ياشاپتۇ. بىر يىلدىن كېيىن گۈلچېھرەنىڭ ئاتىسى ۋاپات بولۇپ كېتىپتۇ. بارلىق شەھەر خەلقى ماتەم تۇتۇپتۇ. پادىشاھنىڭ يەتتە نەزىرىدىن كېيىن، شەھەر خەلقى شاھزادىنى كەشمىر شەھىرىگە سۇلتان قىلىپ تەختكە ئولتۇرغۇزۇپتۇ. شاھزادىنىڭ ئاتا - ئانىسى خوشلىشىپ ئۆز يۇرتىغا قايتىپتۇ. بۇ ئىككى ئاشىق - مەشۇق پادىشاھ ۋە خانىش بولۇپ، يۇرت سوراپ ئۆمۈر سۈرۈپتۇ، بىرقانچە ئوغۇلنى قاتارغا قوشۇپتۇ. ئىنشائاللا، بالىلىرىنىڭ قىسسىلىرىنىمۇ كېيىنچە سۆزلەپ بېرەرمىز.

شاھزادىنىڭ خۇلاسىسى

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا بىر پادىشاھ ئۆتكەنىكەن. ئۇنىڭ قىرىق ياشتىن ھالقىغاندا كۆرگەن يالغۇز ئوغلى بار ئىكەن. شاھزادە كىچىكىدىن تارتىپ ئىلىم - بىلىمگە شۇنداق بېرىلگەنىكەنكى، كېچىلىرى كۆز يۇمماي كىتاب كۆرىدىكەن، كۈندۈزلىرى مۇتەپەككۇرلار بىلەن سۆھبەت ۋە مۇتالىئەلەرنى ئېلىپ بارىدىكەن. ئۇ ئون سەككىز يېشىدىلا ئىلىم مۇنبىرىنىڭ شاھىنشاھىغا ئايلىنىپ، ئاتىسىنىڭ تەسەررۇپىدىكى شەھەرلەرنىڭ يېزا - قىشلاق ۋە تاغ - جىرالىرىغىچە ھەر خىل مەكتەپلەرنى تەسىس قىلىپ، مەملىكىتىنى «بىلىملىكلەر خەزىنىسى»گە ئايلاندۇرغانىكەن. پادىشاھ ئوغلىنىڭ بۇ ئىشلىرىدىن تولىمۇ مەمنۇن ئىكەن. بىر كۈنى پادىشاھ ئەينەككە قاراپ، چاچ - ساقىلىغا قىرو قونغانلىقىغا دىققەت قىلىپ قاپتۇ - دە، ئاتىلىق بۇرچىدىن يەنە بىر مۇھىم قەرزىنى ئېسىگە ئېلىپ ئوغلىنى يېنىغا چاقىرتىپ:

— بالام، سەن قىران بولدۇڭ، مەن بولسام ئاق چاچلىقلار قاتارىغا ئۆتۈشكە باشلىدىم. كۆزۈمنىڭ يورۇقىدا سېنىڭ تىرىكلىك گۈلىستانىڭنى — تەخت ۋارىسىمنىڭ مىراسخورىنى كۆرۈش ئارزۇيۇم بار. كۆڭلۈڭگە پۈككىنىڭ بولسا تارتىنماي ئېيت، مۇرادىڭنى ھاسىل قىلاي، بولمىسا،

لايىقنى مەن ئۆزۈم تاپاي، — دەپتۇ.

— ھۆرمەتلىك شاھ ئاتا، — دەپتۇ شاھزادە، — مەن مۇشۇ كۈنلەردە ئىنتايىن يۇقىرى تەلەپ ۋە ئىشتىياقىم بىلەن بىلىم تەھسىل قىلماقتىمەن. سىز ئېيتقان بۇ ئىشقا يەنە بىرنەچچە ۋاخ سەۋر قىلسىڭىز.

پادىشاھنىڭ نەسىھەتلىرى شاھزادىگە كار قىلماپتۇ. ئارىدىن ئۈچ يىل ئۆتۈپتۇ. پادىشاھ خانىش بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، شاھزادىنى مەجبۇرىي ئۆيلەش قارارىغا كەپتۇ ـ دە، ئۇنى ئۆز ھۇزۇرلىرىغا چاقىرتىپتۇ.

— ئوغلۇم، — دەپ سۆز باشلاپتۇ خانىش، — بۇ يىل يىگىرمە بىرگە تولدۇڭ. شاھ ئاتاڭ كېسەلچان بولۇپ قالدى، مەنمۇ مۇكچىيىۋاتىمەن. ئىككىمىزنىڭ كۆرگەن بەختىمىز پەقەت سەن بىرلا ئوغۇل. بىلىم ئۆگىنىشنى تويدىن كېيىن داۋاملاشتۇرساڭمۇ بولىۋېرىدۇ. بۇ چاغقىچە بىزنىڭ گېپىمىزنى ئىناۋەتسىز قىلىپ كەلدىڭ، ئەمدى خالىساڭمۇ، خالىمىساڭمۇ تويۇڭنى قىلىش قارارىغا كەلدۇق، قۇدىلىشىدىغان تەرەپمۇ توي ھازىرلىقىنى قىلىپ بولدى.

— جېنىم ئانا، — دەپتۇ شاھزادە، — مېنىڭ سىلەرنىڭ سۆزۈڭلارنى ئىلىك ئالماسلىققا ھەددىم ئەمەس، بىراق توي قىلىشقا رازىلىق بېرەلمەيمەن، چۈنكى مەن توي قىلماسلىق قارارىغا كەلگەن.

— نېمە؟ ! — دەپتۇ پادىشاھ ئوغلىنىڭ سۆزىگە ھەيران بولۇپ، ئۇنى ھازىرلا كۆرۈۋاتقاندەك شاھزادىگە تىكىلىپ قاراپ، — دۇنيادا مۇنداق ئىشمۇ بولامدۇ؟ ھازىر بۇ ئەلدە سەندىن كۆپرەك بىلىم تەھسىل قىلغان يەنە بىر كىشىنىڭ بولۇشى ناتايىن. سەن «دىل نۇرلانسا، يۇرت گۈللىنىدۇ» دىگەن تەلىماتنى ياراتقان ۋە بۇ يولدا قۇچقان زەپەرلىرىڭنى ئالەمگە

تارقاتقان بىر بىلىم ئەھلى تۇرۇقلۇق، تەنھالىقنى راۋا كۆرۈشۈڭ ئۆزۈڭنى نادانلىق زۇلمىتىگە تاشلىغانلىقىڭ ئەمەسمۇ؟!

شاھزادە يەرگە قارىغان پېتى:

— بەلكىم شۇنداقتۇ، لېكىن ئوقۇغان بەزى ھېكايە، كىتابلىرىمنىڭ قىسسەلىرى ماڭا: «ساپ ھاياتنى ۋاپاسىزلار يۇندىسىدا ناپاك قىلغاندىن، بېجىرىم يۈرەكنى ۋىجدانسىزلار خەنجىرىدە تىلىپ زېدە قىلغاندىن كۆرە، يالغۇز ئۆتۈشنى ھەممىدىن ئەلا بىل» دېگەندەكلا قىلىپ تۇرىدۇ، ئاتا، — دەپتۇ.

— ئېيتقانلىرىڭ بەرھەق، كىتابلاردا بايان قىلىنغان ئۇ ئىشلارنى ئىنسانىيەت ئالىمىدە بولمىغان دەپ ھېچكىم ئېيتالمايدۇ. مەن ئۇنداق شەرمەندىلىكلەرنىڭ ھازىرمۇ مەۋجۇتلۇقىدىن، مۇندىن كېيىنمۇ ئۇنىڭ ساقىندىلىرى ئەۋرەزدىكى يۇندىدەك سېسىق پۇراپ تۇرىدىغانلىقىدىن قىلچە شۇبھىلەنمەيمەن. بىراق، ئۇ خىل رەزگىلەرنىڭ موخۇلاردەك ناھايىتى ئازلىقىنى كۆرمەي، «ھەممە ئادەم شۇنداق» دەپ قاراش، دۇنيادا ئەخلاقلىق ئادەم يوق، دېگەنلىك بىلەن باراۋەر بولۇپ، بۇ مۇتلەق كۆپ ساننى تەشكىل قىلىدىغان ياخشى ئادەملەر، ۋاپادارلار جامائەسىگە، پەزىلەت ئىگىلىرىگە قىلىنغان تۆھمەت ۋە ھاقارەت بولىدۇ. بىزنى رەنجىتمە، ۋەدە بەرگىن! — دەپتۇ پادىشاھ جىددىي تۇستە.

شاھزادە ئويلىنىپ قاپتۇ. ئاخىر ئۇ:

— بىر شەرتىم بار، شۇنى بەجا كەلتۈرسىڭىز ماقۇل بولاي، شاھ ئاتا، — دەپتۇ.

— نېمە شەرت؟ — دەپ سوراپتۇ پادىشاھ.

— شەھىرىمىزدىكى ئەزىم دەريانىڭ دەل ئوتتۇرىسىغا توغرا كېلىدىغان ھاۋا بوشلۇقىغا بىر قەسىر ياساپ بېرىڭ،

www.uyghurkitap.com

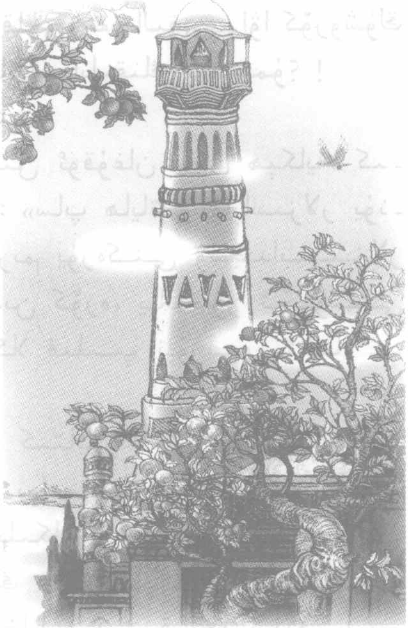

بۇ قەسىرنى چىقىپ — چۈشەندىغان شوتا مەن تۇرىدىغان بولسۇن. كېلىنىڭمۇ شۇ يەرگە ئورۇنلاشتۇرسۇن، بىرلا خىزمەتچى ئالىمەن، باشقا شەرتىم يوق، — دەپتۇ شاھزادە.

پادىشاھ شۇ كۈنىلا ئۆز تەۋەسىدىكى بارلىق ئالىم ۋە ئۇستىلارنى يىغىپ ئۇلارغا دەريا ئۇستىدىكى ھاۋا بوشلۇقىغا قەسىر سېلىشنى تاپشۇرۇپتۇ. ئۈچ يىلدا دەريا ئۇستىدىكى ھاۋا بوشلۇقىدا بىر «ئاسمانساراي» نى مۇئەللەق تۇرغۇزۇپتۇ. شاھزادە ئالىملار بەرگەن شوتا بىلەن «ئاسمانساراي»نى كۆرۈپ چۈشكەندىن كېيىن توي قىلىشقا رازىلىق بېرىپتۇ. پادىشاھ ئوغلىغا قوشنا ئەل پادىشاھىنىڭ قىزىنى ئېلىپ بېرىپتۇ.

ئەمدى گەپنى شاھزادە ئالماقچى بولغان مەلىكىنىڭ شەھىرىدىن ئاڭلايلى:

شۇ كۈنلەردە بۇ شەھەرگە يېڭىدىن بىر سودىگەر بايۋەتچە كەپتۇ. ئۇنىڭ دۇكىنىغا سالغان ماللىرىنىڭ سەرخىللىقى، ئېسىللىقى پۈتۈن شەھەرگە پۇر كېتىپتۇ، بۇ خەۋەر مەلىكىنىڭ قۇلىقىغىمۇ يېتىپتۇ.

مەلىكە ماللارنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ تاللاش ئۈچۈن، بىر موماي ۋە ئىككى كېنىزەكنىڭ ھەمراھلىقىدا ئالتۇن مەپىگە ئولتۇرۇپ دۇكانغا كەپتۇ. ئۇ ماللارنى ئېلىپ بولغاندىن

كېيىن، سودىگەر بايۋەچچىگە: «پۇلنى ھازىر ئەۋەتىپ بېرىدىمەن» دەپتۇ ـ دە، ماللارنى ئېلىپ قايتىپتۇ. بىرئازدىن كېيىن موماي پۇلنى ئېلىپ كەپتۇ، ئەمما بۇ چاغدا سودىگەر بايۋەچچە دۇكاننى تاقاپ، بىمار ئادەمدەك ھالسىزلىنىپ ئولتۇرغانىكەن. ئۇ مومايدىن ئۆزىنى ھۇجرىسىغا ئاپىرىپ قويۇشنى ئىلتىجا قىپتۇ. موماي بىر مەپە چاقىرىپ سودىگەر بايۋەچچىنى ھۇجرىسىغا ئاپىرىپتۇ، بۇنداق ئېسىل يىپەك گىلەملەر بىلەن بېزەلگەن ياسىداق ھۇجرا شاھ ئوردىسىدىمۇ يوق ئىكەن. سودىگەر بايۋەچچە بىرئازدىن كېيىن سەل ئۆزىگە كەپتۇ، ئۇ مومايىنىڭ ئالدىغا داستىخان سېلىپ، قەنت ـ گېزەكلەر بىلەن مېھمان قىپتۇ، ئاندىن سۆزگە كىرىپتۇ:

— موما، بايىقى گۈزەل سەنەم كىم بولىدۇ؟ ئۇ مال كۆرۈۋاتقاندا شامال يۈزىدىكى رومىلىنىڭ بىر تەرىپىنى قايرىۋەتتى، كۆزۈم ئۇ گۈزەللەر شاھىنىڭ تولۇن ئايدەك نۇرانە جامالىغا چۈشتى، كۆكسۈمگە ئىشق ئوتى تۇتاشتى، ئىختىيارىمنى ئۇ ئېلىپ كەتتى، — دەپ ھالىنى بايان قىپتۇ.

— ئەي يىگىت، ئۇ خىيالىڭدىن ۋاز كەچ، بىھۇدە ئاۋارە بولما. مانا پۇلۇڭنى ئېلىپ كەلدىم، تاپشۇرۇۋال، — دەپتۇ موماي.

— ئانىجان، بۇ پۇللارنى ساڭا بەردىم، بىر ئامال قىلىپ مېنى ئۇ ساھىب رەنانىڭ مۇبارەك جامالىغا بىر يەتكۈزسەڭ، — دەپتۇ سودىگەر بايۋەچچە.

— بۇ ئىش مېنىڭ قولۇمدىن كەلمەيدۇ، — دەپتۇ موماي.

— موما، يۇرتۇم يىراقتا قالدى، بۇ يەرگە مۇساپىرمەن، بۇ جايىنىڭ ئەھۋالىنىمۇ بىلمەيمەن. ماڭا رەھىم قىلىپ مېنى ئاشۇ گۈل رۇخسارنىڭ جامالىنى بىر كۆرۈۋېلىش بەختىگە ئېرىشتۈرسەڭ، دېگىنىڭنى بەرسەم، — دەپ يالۋۇرۇپتۇ

سودىگەر بايۋەچچە.

موماي قولىدىكى بىر خالتا تىللاغا ۋە بايۋەچچىنىڭ «تىلى-گىنىڭنى بەرسەم» دەۋاتقانلىقىغا قاراپ، بۇ نەق ئولجىنى قول-دىن چىقىرىۋەتمەسلىك ئۈچۈن:

— ئەي بايۋەچچە، سۆزۈمگە قۇلاق سال، ئۇ قىز مەملى-كىتىمىزنىڭ مەلىكىسى — سۇلتانىمىزنىڭ يالغۇز قىزى. ئۇ پات ئارىدا باشقا بىر ئەلنىڭ شاھزادىسىگە ياتلىق قىلىنماق-چى. ئۇ سەندىن ئالغان ماللارنى خەيرلىشىش ئالدىدا تۇرغان ۋە ئۆزىگە ھەمراھ بولۇپ بارىدىغان كېنىزەكلەرگە ھەم كېلىن بولۇپ بارغۇسى مەملىكەتتىكى يېڭى كېنىزەكلەرگە سوۋغات قىلىشقا ئالدى. ئىككى پادىشاھ پۈتۈشكەن بۇ ئۇلۇغ توي ئە-شىنى بۇزۇش مۇمكىن ئەمەس. لېكىن، مەن سېنى مەلىكە بىلەن ئۇچراشتۇرۇش چارىسىنى ئويلىنىپ كۆرەي، — دەپتۇ.

— شۇنداق قىل، ئانا. جېنىم، بارلىق ۋەسلىم بۇ يولدا پىدا، — دەپتۇ سودىگەر بايۋەچچە ۋە شۇئان ئۇنىڭ كاللىسى-غا، مومايىنىڭ ئۆيىدە تۇرسام... دېگەن خىيال كەپتۇ - دە، — مۇمكىن بولسا ئۆز ئۆيۈڭدە پاناھلىق بەرگەن بولساڭ، سېنى بۇ يەرگە كېلىپ - كېتىشكە ئاۋارە قىلىپ يول ماڭغۇزمى-سام، — دەپتۇ.

سودىگەر بايۋەچچىنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلىغان مومايىنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۆز ئۆيىنىڭ مۇشۇ ھۇجرىدىكى يىپەك گىلەم، ئېسىل جابدۇقلار بىلەن بېزەلگەن شاھانە مەنزىرىسى لىپ قىلىپ ئۆتۈپتۇ.

— بالام، سېنىڭدىن ئۆي ئايلانسۇن. ھازىر كۈن كەچ بولۇپ قالدى، مەن ئەتە مەلىكىدىن ئىجازەت ئېلىپ كېلىپ بۇ ئىشنى جۆندەي، — دەپ موماي كېتىپتۇ. دېگەندەك ئەتى-سى كېلىپ بايۋەچچىنى سودىگەرلەر سارىيىدىن ئۆز ئۆيىگە

كۆچۈرۈپ ئاپىرىپتۇ. موماينىڭ كىچىككىنە بىر هويلىسى، ئىككى ئېغىز ئۆيى ۋە بىر يېتىمەك مالىيى بار ئىكەن. موماي سودىگەر بايۋەچچىگە:

— يىگىت، بۇ ئۆي كىچىك ھەم كونىراق، لېكىن ساغلا تارلىق قىلمايدۇ، خالىغىنىڭچە تۇرغىن، بىساتلىرىڭ بىلەن كۆڭلۈڭگە ياققۇدەك قىلىپ جابدۇغىن. هالىڭدىن ئۆيۈمدىكى خىزمەتچى خەۋەر ئالىدۇ. مېنىڭ ئۇ يەردە نۇرغۇن ئىشىم بار، — دەپتۇ — دە، ئوردىغا كېتىپتۇ. سودىگەر بايۋەچچە پىراق ئوتىدا باغرىنى داغلاپ، موماينىڭ كېلىشىنى ئىشىكتىن مارап، ئاھ ئۇرۇپ، پىغان چېكىپ، كۆزىنى دەرد — ئەلەم ياشلىرىدا ياشلاپ يېتىپتۇ. ئەمما، موماي شۇ كەتكەنچە قارىسى كۆرۈنمەپتۇ، چۈنكى مەلىكىنىڭ تويى باشلىنىپ كېتىپتۇ. توي قىرىق كۈن داۋام قىپتۇ، بۇ جەرياندا سودىگەر بايۋەچچە بارا — بارا تاماقتىنمۇ قاپتۇ. توي تۈگەپ، مەلىكە ئۇزاپ، موماي ئۆيىگە كەلگەندە، سودىگەر بايۋەچچە مەيدىسىنى يەرگە يېقىپ، ياتقان يېرىدە مىدىرلىيالماي قالغانىكەن.

— يىگىت، مۇنداق ئاھ ئۇرۇپ يېتىش بىلەن مۇرادقا يەتكىلى بولمايدۇ، ۋىسال جامىنى كۆتۈرمەن دېسەڭ، سەندە جان بولۇش كېرەك. ئورنۇڭدىن تۇر، يەنە ئۇچ — تۆت ئاي چىداشلىق بەر. بازارغا چىقىپ ئالدى — بەردىلىرىڭنى تۈگىتىپ، سەپەر كۆكىگە پەرۋاز قىلىشقا قانات — قۇيرۇقۇڭنى راسلاپ تۇر، مەن بىر يول تېپىپ قويدۇم، ۋاقتى كەلگەندە دەيمەن، — دەپتۇ موماي.

بۇ خەۋەردىن روھلانغان سودىگەر بايۋەچچە بىردىنلا كۈچ — قۇۋۋەتكە تولۇپ كەتكەندەك ئورنىدىن تۇرۇپ موماينىڭ ئايىغىغا يىقىلىپتۇ ۋە شۇ كۈندىن باشلاپ موماينىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە تەييارلىققا كىرىشىپتۇ.

www.uyghurkitap.com

ئەمدى گەپنى شاھزادە بىلەن مەلىكىدىن ئاڭلايلى: مەلىكە شاھزادىنىڭ يۇرتىغا يۆتكەپ كېلىنگەن كۈنىلا، شاھزادە مەلىكىنى بىرلا دىدەك بىلەن «ئاسمانساراي»غا ئاچىقىپ كېتىپتۇ. شاھزادە ھەپتىدە بىر قېتىم چىقىدىكەن. ئارىدىن ئۈچ ــ تۆت ئاي ئۆتۈپتۇ، لېكىن مەلىكىنىڭ قاپىقى ئاسماندا تۇرۇلۇپ يۈرگەن قارا بولۇتتەك سىلىنىپ زادىلا ئېچىلماپتۇ. بۇنى كۆرگەن شاھزادە بىر كۈنى:

ـــ مەلىكەم، مەن سىزگە ئەرشتىن ئۆي تۇتۇپ بەردىم. ئاتا ــ ئانىسىنى، يۇرتىنى سېغىنغاندا كۆرۈپ تۇرسۇن، ئالەمنى سەيلە ــ تاماشا قىلىپ ئىچ پۇشۇقىدىن خالىي بولسۇن دەپ قولىڭىزغا جاھاننىما تۇتقۇزدۇم. ئەمما، نېمە ئۈچۈنكى، مۇشۇ سارايغا كەلگەن كۈندىن تارتىپ تا ھازىرغىچە رۇخسارىڭىزنى دائىم كۆيگەن ئايدەك تۇتۇق كۆرىمەن، ـــ دەپتۇ.

ـــ ئۇلۇغ شاھزادەم، ـــ دەپتۇ مەلىكە كۆزىگە ھەسرەتلىك ياش ئېلىپ، ـــ مەن يەر ــ جاھاندىن ئايرىلغان بۇ سارايدا ھەر پەيشەنبە كۈنى سىزنى كۈتۈۋېلىپ، جۈمە كۈنى ئۇزىتىپ قويغاندىن سىرت، بىرلا دىدەك بىلەن گويا قەپەستىكى قۇشتەك ياشاۋاتىمەن. جاھاننىما ئەينىكىدە كۆرۈنگەن كىشىلەر بىلەن ھەمسۆھبەت بولغىلى بولمايدىكەن.

ـــ سىزنىڭ كىم بىلەن ھەمسۆھبەت بولغۇڭىز بار ئىدى؟ مەن بۇ يەرگە سىزنى ۋە بىر دىدەكنى ئېلىپ چىقىشقا شەرت قىلغاندىم، ـــ دەپتۇ شاھزادە ۋە ئاتا ــ ئانىسى بىلەن قىلىشقان سۆھبىتىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان مەلىكە ئاغرىنغاندەك بولۇپ:

ـــ سىز ماڭا ئىشەنمەيدىكەنسىز ــ دە؟ ! ـــ دەپتۇ.

ـــ ياق، ئۇنداق ئەمەس، مەقسىتىم سىزنى يامان كۆزدىن ساقلاش، ـــ دەپتۇ شاھزادە.

— بۇ نىيىتىڭىزگە رەھمەت. مەن پايانسىز چۆپلۈكتە ئەركىن تاقلاپ يۈرگەن ئاھۇدەك كەڭ ـ كۈشادە يۈرۈپ ئۆس- كەنىدىم، شۇڭا ماڭا قانات ـ قۇيرۇقى بوغۇپ تاشلانغان مۇنداق ھايات كېرەك ئەمەس، — دەپتۇ مەلىكە.

— ئۇنداق دېمەڭ، مەلىكەم، كۆڭلۈمنى چۈشىنىڭ، — دەپتۇ شاھزادە.

مەلىكە شاھزادىنىڭ ئاغزىدىن دەل مۇشۇ سۆزنىڭ چىقىد- شىنى كۈتۈپ تۇرغانىكەن، ئۇ مۇنداق دەپتۇ:

— مەن سىزنىڭ مېنى كېنىزەكلىرىمدىنمۇ، زېمىندىنمۇ جۇدا قىلغىنىڭىزدىن ئاغرىنمايمەن، ئەمما بىر تەلىپىم بار، شۇنى بەجا كەلتۈرسىڭىز.

— تەلىپىڭىزنى ئېيتىڭ، — دەپتۇ شاھزادە.

— مېنىڭ مەرھۇمە ئىنىكئانام تېپىپ بەرگەن بىر ھې- كايىچى مومام بار ئىدى. ئۇ دۇنيادىكى ھەممە ھېكايىلەرنى بىلەتتى، ئۇ ھېكايىسىنى تېخى سۆزلەپ بولمىغانىدى، شۇ مومامنى ئەكەلدۈرۈپ بەرسىڭىز، قېرىغاندا ئاخىرقى ئۆمرىنى مۇشۇ يەردە ئۆتكۈزۈۋالسۇن، — دەپتۇ مەلىكە. شاھزادە:

— مەن ئەتىلا شەھىرىڭىزگە ئادەم ماڭدۇراي، — دەپتۇ.

ئارىدىن بىرەر ئاي ئۆتەر ـ ئۆتمەيلا شاھزادە ھېكايىچى مومايىنى مەلىكىنىڭ ھۇزۇرىدا پەيدا قىپتۇ، ئۇنىڭ يوغان بىر ساندۇقىنىمۇ بىللە ئاچىقىپتۇ. موماي ئۆزىنى ئۇنتۇمىغان مە- لىكىگە ۋە شاھزادىنىڭ خەيرخاھلىقىغا كۆپتىن ـ كۆپ مىن- نەتدارلىق بىلدۈرۈپتۇ. مومايغا ئايرىم بىر خانا راسلاپ بېرىد- لىپتۇ. ئەتىسى شاھزادە چۈشۈپ كېتىش ئالدىدا، مەلىكە ئۆ- زىنىڭ تەۋەررۈكتەك ئەتىۋار بىلىپ كەلگەن بۇ ھېكايىچى مو- مىسىنى شاھزادىگە بىر تونۇتۇپ قويۇش مەقسىتىدە ئۇنى ھېكايە سۆزلەپ بېرىشكە تەكلىپ قىپتۇ. موماي مۇنۇ ھېكا-

يىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ:

— قەدىمكى زاماندا بىر پادىشاھ ئۆتكەنىكەن، ئۇنىڭ بىر ۋەزىرىنىڭ گۈزەللىكتە تەڭدىشى يوق، زىبا بوي، سۈمبۈل چاچ بىر خوتۇنى بار ئىكەن. بىر مەرىكىدە پادىشاھ ئۇنى ئۆلتۈ-رۈپ قاپتۇ - دە، نىيىتى بۇزۇلۇپ، ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى سۈرۈشتۈرۈپ بىلگەندىن كېيىن، ۋەزىرنى بىر شەھەرگە ئىش-قا بۇيرۇۋېتىپ، ۋەزىرنىڭ ئۆيىگە بېرىپتۇ. ۋەزىرنىڭ خوتۇنى پادىشاھنى ھۆرمەت تۆرىگە چىقىرىپ، ئىززەت - ئىكرام بىلەن قىزغىن كۈتۈپتۇ، لېكىن پادىشاھنىڭ غەرىزىنى پەملىگەندىن كېيىن، سەككىز دانە تۇخۇمنى پىشۇرۇپ، شاكىلىنى سەككىز خىل رەڭدە بوياپ ئۇنىڭ ئالدىغا ئاچىقىپ قويۇپتۇ. پادىشاھ بۇ تۇخۇملارنى تېتىپ باققانىكەن، بۇ تۇخۇملارنىڭ شاكىلى سەككىز خىل رەڭدە بويالغان بولسىمۇ، تەمى بىر خىل تۇر-غۇدەك. ھەيران بولغان پادىشاھ بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىغاند-كەن، ۋەزىرنىڭ خوتۇنى: «شاھىم، بەزىلەر ئۇ ئايالغىمۇ، بۇ ئايال-

غىمۇ قانات سۆرەيدۇ، ۋەھالەنكى ئايالىرمۇ شاكىلى بويالغان مۇشۇ تۇخۇملارغا ئوخشاش خىلمۇخىل بولسىمۇ، تەمى بىر خىل. شۇڭا، ئۇلار ئۆز قويندىكى ھالال جۈپتى بىلەن قانائەتلەنسە بولمامدىغاندۇ؟» دەپتۇ. پادىشاھ بۇنىڭدىن خىجىل بولۇپ قايتىپ كېتىپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ۋەزىرنىڭ ئايالى ئۆزىنىڭ ساپلىقىنى ساقلاپ قېلىش بىلەن بىللە، شۇ چاغقىچە تۇمەنلىگەن گۈللەرنى يىرتقۇچ تىرنىقى بىلەن چەيلەپ ئاياغ ئاستى قىلىپ كەلگەن ۋەھشىي يولۋاستەك ھايۋان تەبىئەتلىك پادىشاھنىمۇ ناكەسلىكتىن چەكلەپتۇ. جاھاندا ئەنە شۇنداق بېغى چىڭ، ۋۇجۇدىغا كىر قوندۇرمايدىغان ئايالىرمۇ ئۆتۈپتىكەن، — دەپ ھېكايىسىنى ئاخىرلاشتۇرۇپتۇ موماي. شاھزادە بۇ ھېكايىدىن ھەم مومايدىن مەمنۇن بوپتۇ. شۇنىڭدىن تارتىپ مەلىكىنىڭ چىرايىمۇ تولغان ئايدەك ئېچىلىپ كېتىپتۇ.

موماي ئەپلىك پەيتى كەلگەندە، قولتۇقىغا سېلىۋالغان چۈجىنى قىسىپ، مەلىكىنىڭ ئالدىدا قويندىن چۈك - چۈك قىلغان ئاجايىپ ئاۋاز چىقىرىدىكەن. مەلىكە دەسلەپتە بۇنىڭغا ئېرەن قىلمىغان بولسىمۇ، بۇ ھال تەكرارلىنىۋەرگەندىن كېيىن بۇنى بىلىشكە قىزىقىپ قاپتۇ. ئۇ بىر كۈنى:

— موما، چۈكۈلدىغان نېمە ئۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— قىزىم، بۇ توغرىدا ئادەم بار يەردە ئېغىز ئاچماڭ، مۆرىتى كەلگەندە سۆزلەپ بېرىمەن، — دەپتۇ موماي. بىر كۈنى ئۇ كەچلىك تاماقتا دېدەكلىنىڭ تامىقىغا دورا بىھوش سېلىپ قويۇپتۇ، دېدەك بىر ئازدىن كېيىن ئۇخلاپ قاپتۇ. موماي مەلىكىگە ھېكايە سۆزلەپ بېرىۋېتىپ يەنە چۈك - چۈك قىلغان ئاۋازنى چىقىرىپتۇ. بۇنى بىلىشكە تەقەززا بولۇپ كەتكەن مەلىكە ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سوراپ تۇرۇۋاپتۇ.

www.uyghurkitap.com

— ۋاي ئاپئاق مەلىكەم، بۇ نىمە بولاتتى، «چۇك ـ چۇك» كېسىلىم، — دەپتۇ موماي.

— خۇدايا توۋا، ھېلىغىچە «چۇك ـ چۇك» كېسىلى دېگەننى ئاڭلاپ باقماپتىكەنمەن، — دەپتۇ مەلىكە تېخىمۇ ھەيران بولۇپ.

— شۇنداق، بۇنداق كېسەل ھەممىلا ئادەمدە بولمايدىكەن، كۆپىنچە خان ئائىلىسىدىكى گۈزەل ئاياللار مۇشۇنداق كېسەلگە گىرىپتار بولۇپ قالىدىكەن.

— ئۇنداقتا، سىزمۇ خان ئائىلىسىدىنمىدىڭىز؟ — دەپتۇ مەلىكە.

— ياق، مەلىكەم، مەن ھاللىق ئائىلىدە تۇغۇلۇپ ئۆسكەنىدىم، بىراق ياش ۋاقتىمدا بەك چىرايلىق ئىكەنمەن. ئاشۇ گۈزەل چېھرىم ۋە كېلىشكەن قەددىم ئۆزۈمگە دۈشمەن بولۇپ، مۇشۇنداق «چۇك ـ چۇك» كېسىلىگە گىرىپتار قىلدى، — دەپتۇ موماي.

— ئانىكا، ئادەمنىڭ چىرايىمۇ ئۆزىگە دۈشمەن بولامدىكەن؟ — دەپ سوراپتۇ مەلىكە.

— ھوي قىزىم، — دەپتۇ موماي ئۇھ تارتىپ، رومىلىنىڭ بىر ئۇچىدا كۆز يېشىنى ئېرتقاندەك قىياپەتتە، — يالغۇز قىز بولغانلىقىم، ئۇنىڭ ئۈستىگە تولىمۇ چىرايلىق بولغانلىقىم ئۈچۈن، ئاتام مېنى بىر ئېسىلزادىگە بەردى. ئېرىم مېنى جېنىدىنمۇ ئەتىۋار كۆرەتتى. ئون يىلغىچە ئېرىمدىن ۋە بىرنەچچە دېدەكتىن باشقا ھېچكىمنى كۆرمىدىم. ھەمىشە دېرىزىدىن سىرتقا قارايمەن. كېيىن ئاڭلىسام، نۇرغۇن يىگىتلەر ماڭا ئاشىق بولۇپ يۈرۈپتۇ. ئۇلار كېچە ـ كۈندۈز ئىشىق ـ پىراقىمدا يىغلايدىكەن، ئاھ ئۇرىدىكەن، لېكىن مەن ئۇلار ماڭا نامۇ نىشان كىرگۈزسىمۇ پەرۋا قىلمىدىم. يىللار ئۆتتى،

«ئاھ ئۇرارمەن، ئاھ ئۇرارمەن، ئاھلىرىم تۇتقاي سېنى» دېگەندەك، ئۇلارنىڭ قان ياشلىق ئاھى مېنى تۇتتى.

— كېيىن قانداق بولدى؟ — دەپ سوراپتۇ مەلىكە.

— قانداق بولاتتى؟ جېنىم مەلىكەم، ئۈز چېغىڭدا گۈلۈمسەن، كېسەل بولغاندا كەتمەمسەن، دېگەندەك بولدى. ئېرىم مېنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقاردى. شۇنىڭدىن كېيىن مېنى سەرسان - سەرگەردانلىق گىردابى ئۆز قەرىگە تارتتى، دەرد - ئەلەم باياۋىنىنى كېزىپ يۈردۈم. ھېلىمۇ ياخشى ئېرىمنىڭ ئۆيى كىتابلار كانى ئىدى. مەن ۋاقتىنى قولدىن بەرمەي ئۇ كىتابلارنى ئوقۇپ نۇرغۇن ھېكايىلەرنى ئۆگىنىۋالغانىكەنمەن، ئاخىر جان بېقىشقا شۇ ھېكايىلەر ئەسقاتتى. بىر كۈنى جاھانكەزدىلىك بىلەن سىزنىڭ شەھىرىڭىزگە كېلىپ قاپتىمەن. بىر مەھەللىدە ئۇششاق باللارغا ھېكايە سۆزلەپ بېرىۋاتقىنىمدا، رەھمەتلىك ئىنىكئانىڭىزغا يولۇقۇپ قالدىم. ئۇ مېنى مۇبارەك ئاستانىڭىزگە باشلاپ، ھۇزۇرىڭىزغا ئېلىپ باردى، ئىلتىپاتىڭىز بىلەن ئاسايىشلىقتا چىقىپ قالدىم، — دەپتۇ موماي.

— توۋا، جاھاندا مۇنداق ئىشلارمۇ بولىدىكەن - ھە؟ خۇداغا شۈكۈر، مەن ئۇنداق گۈزەل ئەمەس، — دەپتۇ مەلىكە.

— قىزىم، — دەپتۇ موماي، — سىز ئۆزىڭىزنى گۈزەللەر قاتارىدىن چىقىرىۋەتسىڭىز، بۇ ئون سەككىزمىڭ ئالەمدە گۈزەل يوق دېگەن گەپ ئەمەسمۇ؟ ! سىزنىڭ نۇرانە جامالىڭىز مۇشۇ سۇغا چۈشكەندە، ئۇنىڭدىن ئەكس ئەتكەن شولىدىن دەريانىڭ ئىككى قىرغىقى گويا قۇياش يەرگە چۈشۈپ قالغاندەك باشقىچىلا يورۇپ كېتىدىكەن. بۇ نۇر ئۆز شەھىرىڭىزدىمۇ كىملەرنىڭ يۈرىكىنى كۆيدۈرمىگەن دەيسىز؟ — دەپتۇ موماي. مەلىكە:

— موما، مەن ئۆز شەھىرىمدە ئاتا - ئانام، رەھمەتلىك ئىن-

نىڭئانام ۋە خاس كېنىزەكلىرىمدىن باشقا ھېچكىمنى كۆرمى-
گەن. كېيىن ئىنىڭئانام سىزنى ھېكايە سۆزلەپ بېرىشكە ئۈ-
لىپ كەلگەندىلا سىزنى كۆردۈم. بۇ يەردە شاھزادە سىز-
ۋە دېدەكتىن بۆلەك ئادەمزاتنى كۆرمىدىم، بەلكىم مەن باش-
قىلارغا ئىشق ئوتى يېقىشتىن خالىيدۇرمەن، — دەپتۇ.

— ھەرگىز ئۇنداق ئويلىماڭ، مەلىكەم، — دەپتۇ موماي پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، — ئۆز گۈزەللىكىڭىزگە ھوشيار بولمىسىڭىز، ئۇ سىزگە شۇنداق بىھېساب دەرد - ئەلەملەرنى كەلتۈرىدۇكى، رودۇپايدەك چاپلىشۇالغان مەرەز كېسەللىكلەرنى ھەرقانچە قىلىپمۇ بەدىنىڭىزدىن سىلكىپ چۈشۈرۈۋېتىشكە ئامالسىز قالىسىز. مەن بۇ قېتىم خىزمىتىڭىزگە مۇشەرەپ بولۇش ئىشتىياقىدا يولغا چىقىش ئالدىدا چارىبېغىڭىزنى بىر ئايلىنىپ چىقتىم. شۇ چاغدا چارىبېغىڭىزنىڭ تېمىنىڭ تۈۋىدە بىرىنىڭ مەيدىسىنى يەرگە يېقىپ ياتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم. بېرىپ قارىسام، بىر ياش بالا ئىكەن، ئۇنىڭدىن ئەھۋال سورىغانىدىم، ئۇ ماڭا: «بىر پەرى پەيكەرنىڭ قوشۇمىسىدىن ئېتىلغان ئوق مېنى يېقىتتى، مەن ئۇنىڭ ۋىسالىدىن شىپا ئىزدەپ، ئۇنىڭ مۇبارەك قەدەم ئىزى چۈشكەن تۇپراقنى تاۋاپ قىلىپ يېتىپتىمەن...» دېدى. بۇ سىر ئاندىن ئايان بولدى، — دەپتۇ موماي.

— قانداق سىر؟ — دەپ سوراپتۇ مەلىكە.

— قانداق سىر بولاتتى، قىزىم، ئۇ يىگىتنىڭ چارىبېغىڭىزنىڭ تېمى ئاستىدا خاكسار بولۇپ ياتقانلىقىدىن، ئۇنىڭغا ئىشق ئوتى ياققان سىزدىن باشقا بىرى ئەمەس، دېگەن قارارغا كەلدىم، — دەپ، موماي قولتۇقىنى قاتتىق قىسقانىكەن، بايىقى «چۇك - چۇك» ئاۋاز «ئاسمانساراي» سەھنىسىنى بىر ئاپتۇ. مەلىكە ئەندىشىگە چۈشۈپتۇ. ئۇ بىرئاز ئويلانغاندىن كې-

يىن، مومايغا قاراپ:
— قانداق قىلىش كېرەك؟ — دەپتۇ. موماي:
— مېنىڭمۇ بېشىم قېتىۋاتىدۇ، قىزىم. بىلىشىمچە، سىزگە ئاشىق بولغانلار ئاز ئەمەس، بىرەرىگە بولسىمۇ مەرھەمەت كۆزىڭىز بىلەن قاراپ قويمىسىڭىز، سىزنىڭمۇ مەندەك «چۆك - چۆك» كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ قېلىشىڭىز چوقۇم، — دەپتۇ.
مەلىكە تېخىمۇ چوڭقۇر ئويغا پېتىپتۇ، بىرھازادىن كېيىن بېشىنى كۆتۈرۈپ:
— موما، ئۇنداق بولسا، ھېلىقى سىزگە ھال ئېيتقاندىن خەۋەر ئالساق بولامدىكىن، — دەپتۇ.
— توغرا دېدىڭىز، جېنىم قىزىم، — دەپتۇ موماي.
— بىراق، ئۇنىڭدىن قانداق قىلىپ خەۋەر ئالىمىز؟ — دەپتۇ مەلىكە.
— قىزىم، ئۇ يىگىتنى سىزنىڭ قېشىڭىزغا كېيىن ئېلىپ چىققىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلىپ، ئۆزۈم بىلەن بىللە ئېلىپ كەلگەنىدىم. كېلىڭ، ئاپئاق قىزىم، ئۇنىڭ ھالىغا يېتىڭ، مۇبارەك جامالىڭىز بىلەن دەردىگە دەرمان بولۇڭ، ئۇنىڭ يۈرەك جاراھىتىگە يۇمشاق تېنىڭىزنى مەلھەم قىلىپ يېقىڭ، لالە لېۋىڭىزنى لېۋىگە يېپىشتۇرۇپ، ئىسسىق تىنىقىڭىز بىلەن ئۇ بىچارىنىڭ نىمجان ۋۇجۇدىغا جان ئاتا قىلىڭ! — دەپ، مەلىكىنى ئۆز ھۇجرىسىغا باشلاپ كىرىپ ساندۇقنى ئېچىپتۇ.
ئەمدى باشقا يەردىن ئىككى كەلىمە سۆز ئاڭلايلى:
مەلىكىنىڭ ئېرى بولمىش شاھزادە بىر پەيشەنبە كۈنى «ئاسمانساراي»غا چىقىپ كېتىۋېتىپ، دەريانىڭ نېرىقى قېتىدىكى ئورمانىنىڭ ئىچكىرىسىدىرەك بىر جايدا ئېقىۋاتقان سۇ

بويىغا قىلىچ ئاسقان، قالقان كۆتۈرگەن، ساقال ــ بۇرۇتلىرى ئۆسۈپ كەتكەن بىر ئاتلىق ئادەمنىڭ كېلىپ توختىغانلىقىنى كۆرۈپ قاپتۇ ــ دە، كۆڭلىدە، بىزگە دۈشمەن باستۇرۇپ كې-لىۋاتامدۇ نېمە، بۇ ئادەم ئالدىن ئەۋەتىلگەن چارلامچى بولمى-سۇن يەنە، دەپ ئويلاپ، دەرھال كەينىگە يېنىپ ئورمانغا چۈ-شۈپ، ھېلىقى ئاتلىق پەيدا بولغان جايغا يېقىنراق بىر يەردە يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپتۇ. ھېلىقى ئادەم ئاتتىن بىر كۆرپىنى ئې-لىپ يەرگە سالغاندىن كېيىن، ئات ئۈستىدىكى خۇرجۇننى ئېلىپ، خۇرجۇندىن بىر ساندۇقچىنى چىقىرىپ ئۇنىڭ ئاغزى-نى ئاچقانىكەن، ساندۇقتىن ئون يەتتە ــ ئون سەككىز ياشلاردىكى بىر قىز چىقىپتۇ. قىزنىڭ چىرايلىقلىقىدىن ئورمان يورۇپ كەتكەندەك بوپتۇ. قىز دەرھال سەپەر ئوچىقىنى قۇرۇپ، چۆگۈنگە سۇ ئېلىپ ئېسىپ، ئوتۇن تېرىپ ئوت قالاپ چاي قاينىتىپتۇ. ئۇلار تۈرلۈك نازۇنېمەتلەر بىلەن چاي ئىچىشىپ «بەزمە» قۇرۇپتۇ. ئاندىن ئۇ ئادەم قىزنىڭ قۇچى-قىغا بېشىنى قويۇپ ئۇخلاپتۇ. قىز يانچۇقىدىن بىرنېمىنى ئېلىپ ئۇ كىشىنىڭ بۇرنىغا بىردەم تۇتۇپ تۇرغاندىن كې-يىن، ئۇنىڭ بېشىنى قۇچىقىدىن ئېلىپ يەرگە قويغانىكەن، ئۇ كىشى ھېچنېمىنى تۇيماي ئۆلۈكتەك قېتىپ يېتىۋېرىپتۇ. قىز ئۆزى تۇرغان ساندۇقتىكى كىيىمنىڭ ئارىسىدىن بىر قۇتىنى ئېلىپ ئاچقانىكەن، قۇتىدىن نەۋقىران بىر يىگىت چىقىپتۇ. قىز ئۇنى تاماقلاندۇرغاندىن كېيىن، ئىككىسى ئەتراپنى بىردەم سەيلە ــ تاماشا قىپتۇ. ئاندىن مۇھەببەت تۆشىكىدە ئېغىنىشىپ، بىر تەن ــ بىر جان بولۇپ كېتىپتۇ. بىرھازادىن كېيىن قىز: «ئۇنىڭ ھوشىغا كېلىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالدى» دەپ يىگىتنى قۇتىغا كىرگۈزۈپ ساندۇققا جايلاشتۇرغاندىن كېيىن، ئاۋۋالقىدەك ھېلىقى كىشىنىڭ بې-

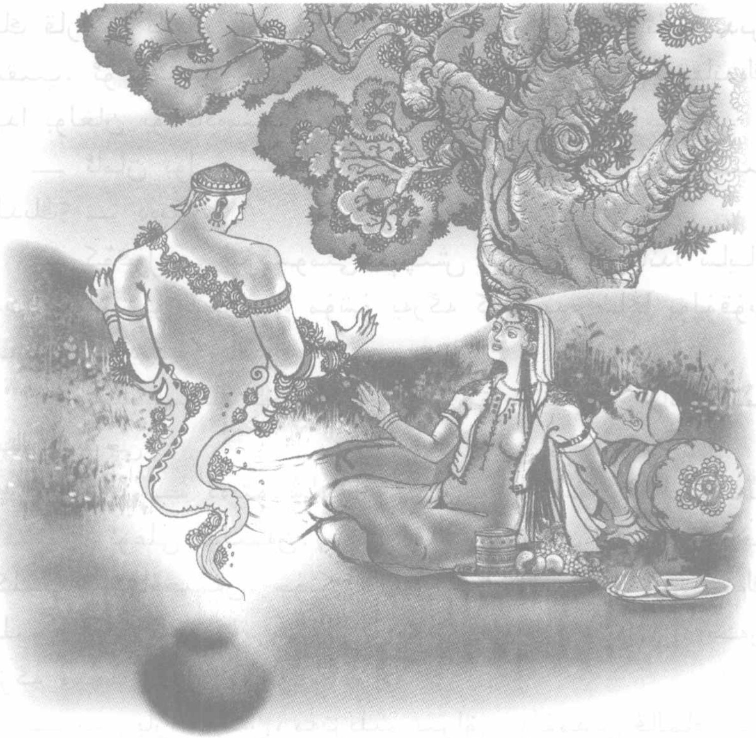

شىنى قۇچىقىغا قويۇپ ئولتۇرۇپتۇ. بۇنى كۆرگەن شاھزادىدە ھەر خىل خىياللار پەيدا بوپتۇ. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن ھېكايى-
چى موماي ۋە ئۇ ئېلىپ كەلگەن يوغان ساندۇق لىپ قىلىپ ئۆتۈپ كېتىپتۇ - دە، ئۇنىڭ كاللىسىدا، مېنىڭ مەلىكەممۇ تەنھا ئەمەس، دېگەن ھۆكۈم چاقماق تېزلىكىدە پەيدا بوپتۇ. بىرئازدىن كېيىن ئۇخلاپ ياتقان كىشى بىر چۈشكۈرۈپ ئويى-
غىنىپتۇ - دە، سەكرەپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئالمان - تالمان قىزنى ئەسلىي جايىغا بەند قىلىپ، لاقا - لۇقىسىنى ئاتقا ئار-
تىپ، ئۇزەڭگىگە پۇتىنى قويۇشىغا، تۇيۇقسىز:

— ئەي ئەزىز مېھمان، توختاڭ ! — دېگەن ئاۋاز ئاڭلى-
نىپتۇ. ئۇ كىشى ئەندىشىگە چۈشكەندەك ئەتراپىغا سىراسىمى-

لىك قاراشقا باشلاپتۇ. شۇ چاغدا شاھزادە دەرەخلەر ئارىسىدىن چىقىپ، ئۇ كىشىگە سالام بېرىپتۇ. يەردىن ئۈنۈپ چىققاندەك پەيدا بولغان بۇ ئادەمنى كۆرۈپ ھەيران بولغان يولۇچى:

— ئامان بول، يىگىت، مېنىڭ ئالدىمغا قەيەردىن كېلىپ قالدىڭ؟ — دەپتۇ.

— كۆكۆل - كۆكسۇمنى ئېچىش ئۈچۈن ئورماندا سايا-ھەت قىلىپ يۈرگەنىدىم، مۇشۇ يەرگە كەلگەندە ساڭا يولۇقۇپ قالدىم، — دەپتۇ شاھزادە.

— مەندە ئىشىڭ بولمىسا، يولۇمنى توسۇما. مەن ماڭاي، — دەپتۇ يولۇچى.

— ئاكا، — دەپتۇ شاھزادە، — مەن مۇشۇ مەملىكەت شاھىنىڭ ئوغلى بولىمەن. سىېنى قەسرىمگە بىر پىيالە چايغا تەكلىپ قىلماقچىمەن. چۈنكى، سەن بۇ يەرلىك ئەمەستەك قىلىسەن. بىزنىڭ تۆپرىقىمىزغا قەدەم قويغانىكەنسەن، سەن بىزگە مېھمان، — دەپتۇ شاھزادە.

— مەن بارالمايمەن، مەنزىلىم يىراق، يولۇمدىن قالماي، — دەپتۇ يولۇچى.

— ئادەمگەرچىلىك بىلەن تەكلىپ قىلىنغان جايغا بار-ماسلىق ھۆرمەتسىزلىك بولىدۇ، ھۆرمەتسىزلىك دوستلۇقنى بۇزىدۇ، — دەپتۇ شاھزادە.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان يولۇچى نائىلاج ماقۇل بوپتۇ. شاھزا-دە ئۇنىڭ ئېتىنى ئوتلاش ئۈچۈن ئورمانغا قويۇپ بېرىپ، ئۇ كىشىنى خۇرجۇنى بىلەن قەسرىگە ئېلىپ چىقىپتۇ ۋە ئىز-زەت - ئىكرام بىلەن كۈتۈپتۇ، تۈننى قىزىق پاراڭلار بىلەن ئۆتكۈزۈۋېتىپتۇ. ئەتىگەنلىك تاڭ ئېتىپتۇ. ئەتىگەنلىك چايدىن كېيىن، شاھزادە مەلىكىگە چۈشلۈك تاماقنى سەككىز كىشىلىك تەي-يارلىتىشنى بۇيرۇپتۇ. تاماق تەييار بولۇپ، داستىخانغا سەك-

كىز تەخسە تاماق قويۇلۇپتۇ. شاھزادە ئۈچ تەخسە تاماقنى مېھماننىڭ ئالدىغا، ئىككى تەخسە تاماقنى مەلىكىنىڭ ئالدىغا قويۇپ، بىر تەخسىنى ئۆز ئالدىغا تارتىپتۇ. موماي بىلەن دېدەكنىمۇ ئولتۇرغۇزۇپ، ئىككى تەخسە تاماقنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويغاندىن كېيىن:

— قېنى، قىممەتلىك مېھمانلىرىم، غىزاغا بېقىڭلار! — دەپ ھەممەيلەننى تاماققا تەكلىپ قىپتۇ. بۇنىڭدىن تەئەججۇپلەنگەن يولۇچى:

— شاھزادە، بۇ نېمە قىلغىنىڭىز؟ قىزىقچىلىق قىلىۋاتامسىز؟ بىر جېنىمغا ئۈچ تەخسە تاماقنى قانداق يەيمەن؟ — دەپ كۈلۈپ كېتىپتۇ.

— ئىگىسى بار، — دەپتۇ شاھزادە، — ئەي مېھمىنىم، سەنمۇ مەن ئويلىغاننى ئويلىغانىكەنسەن. ئەپسۇسكى، سەن ئۆزۈڭدىنمۇ ئۇستا سېھىرگەرنىڭ بارلىقىنى ئويلىماپسەن، رەنجىمەي خۇرجۇنۇڭدىكى ساندۇقتا ياتقان مەھبۇبەڭنى چىقار، ئۇمۇ ماڭا مېھمان، غىزالانسۇن.

بۇنى ئاڭلىغان مېھماننىڭ ئەرۋاھى ئۇچۇپتۇ، چۈنكى ھېچكىم بۇ سىردىن خەۋەردار ئەمەس ئىكەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە، شاھزادىنىڭ سېھىرگەر توغرىسىدىكى گېپى ئۇنى گاڭگىرىتىپ قويۇپتۇ. لېكىن ئۇ، شاھزادە ئورماندا بۇ مەخپىيەتىمدىن خەۋەردار بولغانىكەن - دە، دەپ ئويلاپ، خۇرجۇندىن ساندۇقنى ئېلىپ ئۇنىڭ ئىچىدىكى قىزنى چىقىرىپتۇ. شاھزادە مېھماننىڭ ئالدىدىكى ئۈچ تەخسە تاماقتىن بىر تەخسىسىنى قىزنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ. ئاندىن قىزغا:

— ساندۇقتا سەن بىلەن بىرگە تۇرغان يىگىتنى قوتىدىن چىقار! — دەپ ئەمر قىپتۇ. قىز قورققىنىدىن چىرايى ساماندەك سارغىيىپ، ئەزايى بەدىنى غال - غال تىترەپ كې-

تېپتۇ، ئەمما نېمە ئىلاج، ئۇ يىگىتنى چىقىرىپتۇ. بۇنى كۆرگەن مېهمان غەزەپتىن قۇيقا چاچلىرى تىك تۇرۇپ، ئور-نىدىن ئىرغىپ تۇرۇپ، قىلىچىنى غىلاپتىن سۇغۇرۇپ، ئۇلا-نى چېپىپ تاشلىماقچى بوپتۇ. شاھزادە ئۇنى توختىتىپ:

— ئەي پالۋان، نامەردلىك قىلما. ئۆزۈڭ كۆتۈرۈپ يۈر-گەندە گەپ قىلماي، ماڭا مېهمان بولغاندا تىغ كۆتۈرسەڭ دۇ-رۇس بولماس! — دەپتۇ، ئاندىن ئۆز مەلىكىسىگە قاراپ، — سەنمۇ ئېلىپ چىق! — دەپ خىتاب قىپتۇ، لېكىن مەلىكە مىدىر قىلماي ئولتۇرۇۋېرىپتۇ. غەزىپى قايناپ - تاشقان شاھزادە:

— مەن ساڭا بۇيرۇق قىلىۋاتىمەن، قوپ ئورنۇڭدىن! — دەپ قولى بىلەن نوقۇغانىكەن، مەلىكە ئولتۇرغان جايىغا يى-قىلىپتۇ. چۈنكى، مېهماننىڭ ئالدىغا ئۈچ تەخسە تاماق قويۇل-غانلىقىنىڭ سىرى ئېچىلىش بىلەن، ئۆزى ئالدىغا ئىككى تەخسە تاماق قويۇلغانلىقىنىڭ سىرىنى بىلىپ، قورقىنىدىن ئاللىقاچان جېنى قەپىسىدىن چىقىپ بولغانىكەن. شاھزادە قىرى دەللىگە ئىشارەت قىپتۇ، دەللە تەقدىرگە تەن بېرىپ، ئۆزىگە بېرىلگەن ھۆجرىدىكى ھېلىىقى چوڭ ساندۇقتا ساقلاۋاتقان سودىگەرزادىنى ئېلىپ چىقىپتۇ. بۇنى كۆرگەن دېدەك ئۆز كۆزىگە ئىشەنمەي، ھەيرانۇ ھەسلىك ئىچىدە:

— ۋاي خۇدايىم، بۇ نېمە ئالامەت؟! بۇ نىجىس مەخلۇق-نى ئەجەب كۆرمەپتىمەنغۇ، بۇ ئىپلاس دەللە مېنىڭ كۆزۈمنى باغلاپ قويغانمۇ، نېمە... — دەپ تەھلىكىگە چۈشۈپ قاپتۇ. شاھزادە:

— چۆرەم، سەن گۇناھسىز. پەلەكنىڭ مانا مۇشۇنداق كارامەت ئويۇنلىرى بار، — دەپ ئۇنى تىنچلاندۇرۇپتۇ. دەل شۇ پەيتتە، يولۇچى ئۆز خوتۇنى بىلەن ئۇنىڭ ئوينىشىنى

ئىككى قولتۇقىغا قىسىپ قەسىرنىڭ چۆرىسىگە قويۇلغان تۆمۈر سالاسۇن تەرەپكە مېڭىپتۇ. شاھزادە:

— مېھمان، ئۇلارنى نەگە ئېلىپ بارىسەن؟ نېمە قىلماقچىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— بۇ مەلئۇنلارنى دەرياغا تاشلىۋەتمەكچىمەن، لەھەڭلەرگە يەم بولسۇن ! — دەپتۇ يولۇچى.

— ياق، بولمايدۇ، — دەپتۇ شاھزادە، — بۇ ئىپلاسلارنىڭ ناپاك تېنى بىلەن سۈزۈك، ساپ دەريا سۈيى بۇلغانمىسۇن ! — دەپتۇ - دە، يۇگۈرۈپ خانىسىغا كىرىپ زۇلپىقارىنى يالىڭاچلاپ كۆتۈرۈپ چىقىپتۇ ۋە مېھمانغا قاراپ «چاپ !» دەپتۇ. كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە بەش نائەھلى قىيما - چىيما قىلىنىپ، «ئاسمانساراي»دا شاھزادە، يولۇچى، دېدەكتىن ئىبارەت ئۈچ جان قاپتۇ. شاھزادە يولۇچىغا:

— مەن نازاكەت بېغىدىن دىيانەت گۈلىنى كۈتكەنىدىم، بىراق بۇنىڭغا «ئاسمانساراي» بىلەنمۇ، سەن ئىشلەتكەندەك سېھىر - جادۇ قىلىش بىلەنمۇ ئېرىشكىلى بولمايدىكەن، مەن ھازىر شۇ خاتالىقىمنى تونۇدۇم. سۆيگۈ سۇلتانىنىڭ تەختى بولغان يۈرەك ئەخلاق ئۈنچىسى بىلەن نەقىشلىنىپ، ئۇنىڭغا تەۋە بولغان پۈتۈن زېمىن ۋۇجۇد - ساداقەت بۇلىقىدىن سۇ ئىچىپ، ۋاپا گۈلىستانىغا ئايلىنالىسا، ئاندىن بۇ باغدا تۇزۇماس بەخت گۈلى پارلايدىكەن، — دەپتۇ - دە، بۇ سۆزىنى نەزمىگە ئايلاندۇرۇپ مۇنۇ قىتئەنى ئوقۇپتۇ:

سېھىرلەرنى سېھىر يېڭەر، ھىيلىنى مىكىر،
ۋە لېكىن ھېچ يېڭىلمىگەي ۋاپا - دىيانەت.
خۇلاسەم شۇ: مۇھەببەتكە سادىق بولسا دىل،
ئاسمانساراي، تىلسىم ساندۇق، قۇلۇپ بىھاجەت.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى

شاھزادە بىلەن مايمۇن مەلىكە

ئۆتكەن زاماندا، بۇ كەڭ زېمىندا بىر پادىشاھ بار ئىكەن. پادىشاھنىڭ ئۈچ ئوغلى بولۇپ، چوڭ ئوغۇل ئەمىرۇلزامان يىگىرمە ئىككى ياشقا، ئىككىنچى ئوغۇل ئەمىرۇلماكان يىگىرمە ياشقا، كەنجى ئوغۇل ئەمىرۇلجاھان ئون سەككىز ياشقا كىرگەن كۈنى پادىشاھ ئۈچ جىگەر پارىسىنى چاقىرتىپ، ئاتىلىق مېھرىدىن دۇردانىلەر تۆكۈپ مۇنداق دەپتۇ:

— بالىلىرىم، ھەممىڭلار بالاغەتكە يەتتىڭلار، ئەقىل ـ ئىدراكتا، قەلەم ـ ئەلەمدە كامال تاپتىڭلار. ئەمدى سىلەرنىڭ بېشىڭلارنى ئوڭلاپ قويۇش ئارزۇسىدىمەن. لېكىن، بىر ئىشتىن بېشىم قېتىپ كېلىۋاتىدۇ. «كېڭەشلىك ئىش بۇزۇلماس» دېگەن گەپ بار، شۇڭا بۈگۈن سىلەر بىلەن بۇ ئىشنى مەسلىھەتلەشمەكچىمەن.

— نېمە ئىشتىن باشلىرى قېتىۋاتىدۇ، شاھ ئاتا؟ — دەپتۇ شاھزادىلەر تەڭلا.

— ماڭا كېلىن بولغۇسى مەلىكە توغرىسىدا. چۈنكى، مېنىڭ شاھلىق سەلتەنىتىم بىلەن تەڭ دەرىجىلىك شاھتىن پەقەت بىرلا بار. ئۇنىڭ بىرلا قىزى بولۇپ، بۇ يىل ئون يەتتە ياشقا كىردى. ئۇنى بىرىڭلارغا ئېلىپ بەرسەم، قالغان ئىككىڭلارغا كىمنى ئېلىپ بېرىش كېرەك؟ ئەتراپىمىزدىكى

باشقا شاھلارنىڭ مەرتىۋىسى ئۇلارغا يەتمەيدۇ. مۇبادا ئاشۇ شاھلارنىڭ ياكى يۇرت مۆتىۋەرلىرىنىڭ قىزىنى ئېلىپ بەرسەم، كېيىن مەرتىۋە يۈزىسىدىن كېلىنلەر ئارا نىزا يۈز بېرىپ قالسا، رەنجىش پەيدا بولۇشى مۇمكىن.

— ئۇلۇغ قىبلىگاھىم شاھ ئاتا، — دەپتۇ ئەمىرۇلماكان سۆزلەشكە ئىجازەت ئېلىپ، — ئۆزلىرى بىلەن تەڭ مەرتىۋىلىك پادىشاھنىڭ قىزى چوڭىمىزغا مەنسۇپ بولسۇن.

ئەمىرۇلجاھان دەرھال قوشۇلۇپ، بۇ پىكىرنى قۇۋۋەتلەپتۇ.

— ساڭچۇ؟ — دەپتۇ پادىشاھ ئەمىرۇلماكانغا قاراپ.

ئەمىرۇلماكان دەماللىققا بىرنېمە دېيىشتىن خىجالەت بولۇپ يەرگە قارىۋاپتۇ. بۇنى كۆرگەن پادىشاھ ئوغلىغا مەدەت بېرىپ يەنە مۇنداق دەپتۇ:

— مەن ئۆمۈرلۈك ئىشىڭلاردا سىلەرنىڭ كۆڭلۈڭلارغا بېقىشنى خالىغانلىقىم ئۈچۈن ئىختىيارلىق يولىنى تۇتۇۋاتىمەن.

ئەمىرۇلماكان ئاتىسىدىن بۇ گەپنى ئاڭلاپ، قەلبىدىكى «پەرىشتە»سىنى ئاشكارىلىسا بولىدىغانلىقىغا ئىشىنىپ، بېشىنى كۆتۈرۈپ مۇنداق دەپتۇ:

— مېنىڭ كۆڭلۈمدە بىرى بار، ئۇ شەھىرىمىزدىكى بىر سودىگەرنىڭ قىزى، مەن ئۇنىڭ بىلەن ساۋاقداش. لايىق كۆرسىڭىز، شۇنى كېلىن قىلسىڭىز.

— خوپ، ئوغلۇم، مەن ئۇ سودىگەرگە بەخت ئەلچىلىرىنى ئەۋەتەي، — دەپتۇ پادىشاھ ماقۇللۇق بىلدۈرۈپ، ئاندىن كەنجىسىگە سوئال نەزىرى بىلەن قاراپتۇ. ئەمىرۇلجاھان:

— سەلتەنەتلىك شاھ ئاتا، مەن تېخى بۇ ئىش توغرىسىدا ئويلىغۇچىلىك بولمىدىم، ئەمما سىزنى باش قېتىنچىلىقتىن خالاس قىلىش يۈزىسىدىن مەسلىھەتىڭىزگە قوشۇلماي ئامالىم يوق. ماڭا بىر ئوقيا بەرسىڭىز، مەن ئاتقان ئوق مەي-

لى شاھ، مەيلى گاداي بولسۇن، كىمنىڭ ئىمىنى ياكى ئۆيىگە چۈشسە، شۇ ئۆينىڭ قىزى سىزنىڭ كېلىنىڭىز، مېنىڭ تەلەي گۈلۈم بولسۇن، — دەپتۇ.

ئەڭ ئارزۇلۇق بولغان كەنجى ئوغلىنىڭ بۇنداق تەشۆك-كۆلچىلىكنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ باقمىغان پادىشاھ سەل ئەندىشە قىلغان بولسىمۇ، ئىختىيارلىقنى ئوغلىغا بېرىۋەتكەن-لىكى تۈپەيلىدىن شاھزادىنى مۇنداق قىلىشتىن توسۇشقا ئا-مالسىز قېلىپ:

— ئوغلۇم، خاھىشىڭچە بولسۇن، — دەپتۇ ۋە شۇئان كەنجى شاھزادىگە بىر ئالتۇن ئوقيانى تۇتقۇزۇپ، ئىككى چوڭ ئوغلىنىڭ ھەمراھلىقىدا ئوردا مۇنارىغا ئېلىپ چىقىپتۇ. بۇ مۇنار شۇنداق ئېگىز ئىكەنكى، بۇ يەردە تۇرۇپ ئەتراپقا قارى-سا، ئاددىي كۆز بىلەن بىر كۈنلۈك نېرىدىكى جايلارنى، بو-لۇۋاتقان ئىشلارنى ئەينەن كۆرگىلى بولىدىكەن. پادىشاھ ئوغ-لىنىڭ كۆزىنى باغلاپ، ئۇنى بېلىدىن تۇتۇپ كۆتۈرۈپ، بىر-نەچچە قېتىم پىرقىرىتىپ ئايلاندۇرۇپ يەرگە قويۇپتۇ، شۇئان

شاھزادىنىڭ كۆزى يېشىۋېتىلىپتۇ. شاھزادە يانى كېرىپ ئوقنى
ئېتىپتۇ. ئوق بىردەمدىلا كۆزدىن غايىب بوپتۇ. ئوقنىڭ چۈش-
كەن يېرىنى كۆرۈش مۇمكىن بولماپتۇ. شاھزادە ئاتا - ئانىسى
ۋە ئىككى قېرىندىشى بىلەن خوشلىشىپ، ئارغىماق ئېتىغا مى-
نىپ، ئوقنى تېپىپ كېلىش ئۈچۈن تەنھا يولغا چىقىپتۇ.

شاھزادىنىڭ ئانىسى زار - زار يىغلاپ، ئاللاغا سېغى-
نىپ، دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇپتۇ:

خاھىشىڭغا تاپشۇردۇم، ئۆزۈڭ بەرگەن كەنجەمنى،
پاناھىڭدا ساقلىغىن، شۇڭقارىمنى، چەشمەمنى.
ئۆزۈڭ بولۇپ مەدەتكار، مۇرادىغا قاندۇرغىن،
ھەمراھ قىلىپ بەختىنى، قۇچاقىمغا ياندۇرغىن.

كېچە - كۈندۈز بىدارمەن، قارار كۆزۈم يولىغا،
ئۆمۈر شامىم ئۆچمەستە، تىللا چاچاي تويىغا.
دىل پارىدىن ئايرىلىش ئەجەب تەسكەن، خۇدايىم،
بىر ئۆزۈڭگە سېغىندىم، ئىجابەت قىل دۇئايىم.

كۈنلەر ئۆتۈپتۇ، ھەپتىلەر ئۆتۈپتۇ. بىر كۈنى بىر چۈپان
ئوقيا ئوقىغا قىستۇرۇلغان بىر پارچە خەتنى ئېلىپ ئوردىغا
كەپتۇ. پادىشاھ ئوقنى كۆرۈپلا تونۇپتۇ. خەتتە مۇنۇلار
يېزىلغانىكەن:

«ئىززەتلىك ۋە ھۆرمەتلىك، شانۇ شەۋكەتلىك بۇزرۇكۋا-
رىم ئۇلۇغ شاھ ئاتام ئالىيلىرىغا، مېھرىبان خانىش ئانام
كىراملىرىغا دۇئايىسالامدىن سوڭ مەلۇم بولغايكى، ئاۋۋالا
خۇدايىتائالانىڭ ئىلتىپاتى ۋە سىلەرنىڭ دۇئالىرىڭلارنىڭ
بەراكاتىدىن تىنچ - ئامان سەپەرنى داۋاملاشتۇرماقتىمەن، لې-

كىن ئوقتىن نىشان يوق. دۆلەت پاسلىمىزنىڭ سىزىقىدا تۇرۇپ يازغان بۇ مەكتۇپىم ئارقىلىق ئەھۋالىمدىن قىسقىچە بايانات يوللىدىم. مەقسەت: ئوقنى ئىزدەش ئۈچۈن ئۆز زېمىنىمىز تەۋە-لىكىدىن ھالقىپ، تېخىمۇ يىراقلارغا كەتكەنلىكىمنى بىلدۈرۈش. ھەمدە ماڭا قارىماي ئىككى ئاكامنىڭ توينى ئۆتكۈزۈۋېرى-شىڭلارنى ئۆتۈنۈشتۇر. خۇدا ياخشى سائەتتە مۇبارەك دىدارىڭلار-نى كۆرۈشكە مۇشەررەپ بولۇشۇمنى نېسىپ قىلغاي، ئامىن.

ئېھتىرام بىلەن:

تەنلىرىگە سالامەتلىك ۋە ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەپ، سىلەرنى دىل قەندىلىگە شام قىلىپ يېقىپ يۈرگۈچى جىگەر پارەڭلەر شاھزادە ئەمرۇلجاھان»

خەتنى ئوقۇپ پادىشاھنىڭ كۆڭلى غەش ۋە غەمناك بولغان بولسىمۇ، كەنجىسىنىڭ ئىشىنى ئاللانىڭ ئىختىيارىغا تاپشۇ-رۇپ، ئىككى چوڭ ئوغلىنىڭ توينى باشلىۋېتىپتۇ.

بۇلار توي ئويناپ تۇرسۇن، بىز گەپنى شاھزادە ئەمرۇل-جاھاندىن ئاڭلايلى:

ئاتا - ئانىسىدىن، ئاكىلىرىدىن، باغ - بوستان، گۈل - گۈلىستان دىيارىدىن ئايرىلغان ئەمرۇلجاھان دەشت - با-ياۋان، چۆل - جەزىرىلەرنى كېزىپ، دەريا - ئېقىنلارنى كې-چىپ، تاغ - داۋانلار ئېشىپ، ئاخىر ئادەم ئاياغ باسمىغان گىياھسىز، سۇسىز بىپايان بىر قۇملۇقتا چىقىپ قاپتۇ. تو-مۇز كۈنلىرى ئىكەن. بىر يەرگە بارغاندا ئات ئۇسسۇزلۇقتىن بولالماي ئۆلۈپتۇ. ئېتىدىن ئايرىلغان شاھزادە قانىتى سۇنغان قۇشتەك يىقىلىپ - قوپۇپ، ئۆمىلەپ - يۆمىلەپ دېگەندەك مېڭىپ ئالغا ئىلگىرىلەۋېرىپتۇ. ئۇ ئۆز - ئۆزىگە: «ئۆلسەڭ بېشىڭ نىشان تەرەپكە قاراپ ياتسۇنكى، تاپىنىڭ ئۇ تەرەپكە قاراپ قالمىسۇن !» دەپ ئىرادە يارلىقىنى چۈشۈرۈپتۇ. ئۇ

ئۆزىنىڭ يول يۈرۈۋاتقىنىغا قانچە ۋاقىت بولغانلىقىنىمۇ ئۇزتۇپ قاپتۇ. ئۇ ھالىدىن كېتىشكە باشلاپتۇ. دەل شۇ چاغدا، ئۇنىڭ يېغى تۈگەپ ئۆچۈۋاتقان جىنچىراغدەك يۇمۇلۇۋاتقان كۆزى، ئالدى تەرەپتىن ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈۋاتقان ئىس - تۈتەكنى ئاران - ئاران ئىلغا قىلىپ قاپتۇ - دە، ئادەم بار جايغا كەلگەن ئوخشايمەن، دەپ كۈچىنى يىغىپ ئېگىز بىر قۇم دۆۋىسىگە يامىشىپ چىقىپتۇ. تۈتۈن ئەنە شۇ قۇم دۆۋىسى باغرىدىن چىقىۋاتقانىكەن. شاھزادە شۇ تەرەپكە قاراپ دوملاپتۇ. پەسكە چۈشكەندىن كېيىن قارىسا، ئالدىدا ئىككى قانىتى ئېچىۋېتىلگەن شەھەر دەرۋازىسىدەك يوغان بىر دەرۋازا تۇرغۇدەك، لېكىن ئادەم - ئىنسان كۆرۈنمەپتۇ. شاھزادە سۇنايلىنىپ ياتقان يېرىدە بىرئاز دېمىنى ئېلىۋالغاندىن كېيىن، غەيرەت قىلىپ قىلىچىغا تايىنىپ ئورنىدىن تۇرۇپ، بىر بېسىپ - ئىككى بېسىپ ھويلىغا كىرىپتۇ. ھويلىدا بىرلا ئۆي بار ئىكەن. شاھزادە ئۆينىڭ ئىشىكىگە بېرىپ قارىسا، ئۆي ئىچىدە ساقىلى كۆكسىگە، چېچى يەلكىسىگە چۈشكەن، ئورا كۆز، يۈزى سوزۇنچاق، ئىككى ئوتتۇرا چىشى ئاستىنقى كالپۇكىنى بېسىپ سىرتقا چىقىپ تۇرغان، بەتبەشىرە بىر ئادەم ئوچاق ئالدىدا مۈكچىيىپ ئولتۇرۇپ گۆش پارچىلاپ قازانغا سېلىۋاتقۇدەك. ئۇ ئاخىر ئىشنى تۈگىتىپتۇ ۋە ئوچاقنىڭ ئوتىنى ئۇلغايتىپتۇ. شاھزادە بۇ ئاجايىپ قورقۇنچلۇق مەخلۇقنى كۆرۈپ تېنى شۈركۈنۈپ كەتكەن بولسىمۇ، شاھزادلەرگە خاس جىگەرلىك بىلەن ئۆزىنى مەھكەم تۇتۇپ بوسۇغا ئالدىدا تۇرۇپ:

— ئەسسالامۇئەلەيكۇم، بوۋا، — دەپ سالام بېرىپتۇ.

بوۋاي قارىسا، ئىشىكتە كىيىملىرى جۇل - جۇل بولۇپ كەتكەن بىر يىگىت قول قوۋۇشتۇرۇپ تۇرغۇدەك. بوۋاي:

— سالىمىڭ بولمىسا چايناپ توكۇرۇپ تاشلايتتىم. ئۆيگە كىر، — دەپتۇ. شاھزادە ئىشىكنىڭ يان ياغىچىنى تۇتۇپ، بوسۇغىدىن ئېھتىيات بىلەن ئاتلاپ ئۆيگە كىرىپ تامغا يۆلىنىپ تۇرۇپتۇ. بوۋاي قۇزغۇننىڭ كۆزىدەك ئوت يېنىپ تۇرغان قىپقىزىل كۆزلىرى بىلەن شاھزادىگە تازا سىنچىلاپ قاراپ:

— سالىمىڭ ۋە ئەدەپلىك تۇرۇشۇڭدىن خېلى تەربىيە كۆرگەندەك قىلىسەن، يۇقىرى چىق، — دەپ شاھزادىنى سۇپىغا تەكلىپ قىپتۇ. شاھزادە سۇپىغا چىقىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن، بوۋاي بىر تەرەپكە ئوڭ قولىنى سوزۇپ، باش بارمىقى بىلەن نېمىنىدۇر بىرنېمىنى بۇياققا كەل دېگەندەك ئىشارەت قىلغانىكەن، شۇئان شاھزادىنىڭ ئالدىغا داستىخان سېلىنىپ، داستىخاندا يېرىم ئارپا نېنى بىلەن بىر قاچا سۇ پەيدا بوپتۇ.

— ئوغلۇم، كېيىملىرىڭنىڭ تىتىلىپ كەتكىنىدىن، يۈزلىرىڭنىڭ قارا سىياھ سۈركەپ قويغاندەك قارىيىپ كەتكىنىدىن، كالپۇكلىرىڭنىڭ شور باغلاپ يېرىلىپ كەتكىنىدىن بۇ پىژ - پىژ كۈنلەردە ئۇزۇن يول يۈرۈپ كەلگەنلىكىڭ بىلىنىپ تۇرۇپتۇ. ئاچلىق ئۈچەيلىرىڭنى تارتىشتۇرۇپ، ئۇسسۇزلۇق يۈرىكىڭنى ئۆرتەۋاتقاندۇ. گۆش پىشقۇچە مانا بۇ ناننى يەپ، سۇنى ئىچىپ نەپسىڭگە ئارام بېرىپ تۇر. ھېلى گۆش بىلەن مېھمان قىلىمەن، — دەپتۇ بوۋاي.

ئۆز بەختىدىن ئېچىنىپ، يۈرىكىنى غەشلىك قاپلىغان شاھزادە گەرچە بۇ بەتبەشىرە ئادەمنىڭ بۇنداق مېھرىبانلىق كۆرسىتىۋاتقانلىقىدىن كۆڭلى سەل ئەمىن تاپقان، ھەتتا مەقسىتىنى مۇشۇ بوۋايغا ئىزھار قىلسام مۇشكۈلۈمنى ئاسان قىلىشقا يول كۆرسەتسە ئەجەب ئەمەس، دېگەن يەرگە كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇ ئادەمنىڭ بەئەينى يالماۋۇزلارغا ئوخشاش

تۇرقىغا قاراپ، ۋۇجۇدىغا ۋەھىمىلىك بىر ئەنسىزچىلىك ئېقىپ كىرىپ، مېڭىسىنى قانداق ئىشلارغا دۇچ كېلەرمەن، دېگەن سوئال چۇلغىۋاپتۇ — دە، باش — ئايىغى كۆرۈنمەيدىغان خىيال تۇمانى ئىچىدە قولى نان، سۇغا بارماي ئولتۇرۇپ قاپتۇ. شۇ چاغدا بوۋاي ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ، شاھزادىگە كۆز قىرىدا قاراپ قويۇپ ئىشىك تامان مېڭىپتۇ. شاھزادە سەل ئېسىنى يىغىپ، يېرىم يۇمۇق كۆزىنى ئۇنىڭدىن ئۈزمەي قاراپ تۇرۇپتۇ. دۇمچەيگەن پېتى پايپاسلاپ ئاران مېڭىۋاتقاندەك قىلغان بوۋاي سىرتقا چىققاندىن كېيىن پۈتى يەرگە تەگمىگەندەك شۇنداق تېز مېڭىپتۇكى، شامالمۇ ئۇنداق ئۇچالمايدىكەن. بۇنى كۆرگەن شاھزادىنىڭ خىيال قۇشى ئاسماندا لەيلەپ يۈرگەن پارچە — پارچە بۇلۇتلاردەك ئۇيان — بۇيان پەرۋاز قىلىپ، ئەقلىنى ئەپقېچىپتۇ. دەل شۇ چاغدا ئۇنىڭ قۇلىقىغا: «ئى مېھمان، ماڭا قاراڭ !» دېگەن ئالتۇن قوڭغۇراقتەك جاراڭلىق بىر ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ، شاھزادە چۆچۈپ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەتراپقا قاراپتۇ، لېكىن ھېچنېمە كۆرۈنمەپتۇ. شۇ ئەسنادا يەنە: «مانا مەن بۇ يەردە، تۇڭلۇككە قاراڭ !» دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. شاھزادە تۇڭلۇككە قارىسا، تولۇن ئايدەك بىر پەرى تاڭ شەبنىمىدە ئېچىلىۋاتقان غۇنچىدەك تەبەسسۇم بىلەن ئۆزىگە قاراپ تۇرغۇدەك. شاھزادە «ئاھ» دەۋەتكىنىنىمۇ سەزمەي قاپتۇ. ئۇ ئۆز كۆزىگە ئىشەنمەي قولى بىلەن ئىككى كۆزىنى ئۇۋۇلاپ، كۆزىنى قايتا ئېچىپ قارىسا، بايىقى جانان بىر خىلدا كۈلۈپ تۇرغۇدەك. شاھزادە بۇنىڭ چۈشى ئەمەس، ئۆڭى ئىكەنلىكىنى تەستىقلىغاندىن كېيىن، دەرھال ئوڭ قولىنى كۆكسىگە قويۇپ، بېشىنى ئېگىپ ھۆرمەت بىلدۈرۈپتۇ.

— ئىسمىڭىز كىم؟ — دەپ سوراپتۇ پەرى.

— ئەمىرۇلجاھان.

— ئەمىرۇلجاھان، سىز بۇ قېرىغا نېمە مەقسەتتە كەلگەنلىكىڭىزنى ئېيتماڭ، — دەپتۇ - دە، غايىب بوپتۇ. بىرى شاھزادە بىردىنلا تېتىكلىشىپ قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن تەك ئۆيگە بوۋاي كىرىپ كەپتۇ. ئۇ كۈتۈلمىگەن بۇ مېھمانىنىڭ روھىي ھالىتىدىكى ئۆزگىرىشتىن بىرنېمىنى سەزگەندەك بولۇپ، سەت چىرايى ئۆڭۈپ تېخىمۇ بەتتەر خۇنۇكلىشىپ كېتىپتۇ. لېكىن، ئۇ چاندۇرماي:

— خوش، ئوغلۇم، ھاردۇقۇڭ چىقىپ قالغاندەك كۆرۈنۈۋاتىسەن، ئەمدى پاراڭلىشايلى. قەيەردىن، نېمە ئۈچۈن بۇ يەرگە كەلدىڭ؟ قەيەرگە بارماقچىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ. شاھزادە ناھايىتى خۇشال ھالدا:

— ئاتا، بۇ مۆجىزىگە ئۆزۈممۇ ھەيرانمەن. مەن بىر خىسلەتلىك بۈرۈكۈۋارغا يولۇققان ئوخشايمەن. مەن دىيارىم شەھىرى مەرمەردىن ئوۋغا چىققانىدىم. شىكارىم ئالدىمدىن قاچتى، مەن ئۇنى قوغلىدىم، لېكىن يېتەلمىدىم، ئەمما ئۇنى تۇتماي كەتمەيمەن دەپ ئەھدە قىلغانىدىم. چۈنكى، ئۇ كىشىنى مەھلىيا قىلىدىغان، بۇ دۇنيادا خېلى يوق چىرايلىق بىر ئاھۇ ئىدى. ئۇ شامالدىنمۇ تېز يۈگۈرەيتتى. مەن يېقىن قالغاندا، ئۇ يەنە قاچتى. شۇنداق قىلىپ، ئۇنى كۆنلەپ، ھەپتىلەپ، ئايلاپ قوغلىدىم. ئاخىر بىر سايغا چىققاندا كۆرۈنمەي قالدى. ئۇنى ئىزدەپ يۈرۈپ پايانسىز بىر قۇملۇققا كىلىپ قالدىم، ئېتىم ئۆلدى، قايسى تەرەپكە مېڭىشىمنى بىلەلمىدىم، نەچچە قېتىم ھوشۇمدىن كېتىپ، ھوشۇمغا كەلدىم. بىر قېتىم ھوشۇمغا كېلىپ قارىسام، قۇم ئۈستىدە ھېلىقى ئاھۇنىڭ سۈرىتى نامايان بولدى، لېكىن تۇتسام ھېچنېمە يوق. ئاچچىقىمدا قىلىچ ئۇردۇم، بىراق چېپىلمىدى، كۆمۈۋېتەي دەپ كۆمسەم كۆمۈلمىدى. بىلدىمكى، ئۇ تۇتسا قولغا چىقمايدىغان

سايە ئىكەن، ئېزىتقۇغا يولۇققانىكەنمەن. ئاخىر ئەجەل لەشكەرلىرى ھەممە تەرىپىمدىن ھۇجۇمغا ئۆتۈپ مېنى قورشاۋغا ئالدى، بىر تىنىقتىلا قالدىم. دەل شۇ چاغدا كۆزۈم ئىس-تۈتەككە چۈشتى. مىڭ ئۆلۈپ - مىڭ تىرىلىپ بۇ يەرگە يېتىپ كەلدىم، قارىسام، تۈتۈن سېنىڭ موراڭدىن چىقىۋېتىپتۇ. پاناھ ئىزدەپ دەرگاھىڭغا سېغىنىپ كەلگەنىدىم، ئۆيۈڭگە كىرگۈزدۈڭ. بىردەمدىن كېيىن ھارغىنلىقتىن بولسا كېرەك، كۆزۈم سەل ئىلىنىپ قاپتۇ. چۈشۈمگە سەن كىردىڭ، مۇبارەك قولۇڭ بىلەن بېشىمدىن تارتىپ ئايىغىمغىچە سىلاپ قويدۇڭ. شۇئان تېنىمگە جان، پۇت - قولۇمغا ماغدۇر كىردى. خۇشاللىقىمدا ئورنۇمدىن تۇرۇپ ساڭا ھۆرمەت بىلدۈرىمەن دەپ، دەس تۇرۇشقا ھەرىكەت قىلغانىدىم، ئويغىنىپ كەتتىم. كۆزۈمنى ئاچسام سەن كىرىۋېتىپسەن. بۇ شاپائەت ۋە مەرھەمەتىڭگە ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز مىننەتدارلىق بىلدۈرىمەن، ئاتا، — دەپ سۆزدىن توختاپتۇ شاھزادە. بوۋاي شاھزادىنىڭ سۆزىنى قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ، زەن قويۇپ ئاڭلاپتۇ. شاھزادىنىڭ سۆزلىرى بوۋاينىڭمۇ خىيالىنى چىگىشلەشتۈرۈۋېتىپتۇ. بوۋاي

توساتتىن ئوچاقتا قاراپ:

— مانا، ئوچاقنىڭ ئوتى پەسلەپ قاپتۇ. سۆزلىگەندە قارىغاندا، شاپائىتىم ئۈچۈن ئۆزۈڭنى ماڭا قەرزدار ھېسابلانغانلىقتىن ئوخشايسەن، — دەپتۇ.

— شۇنداق، بوۋا، — دەپتۇ شاھزادە ئالدىراپ.

— ئۇنداق بولسا، ھويلىنىڭ ئارقىسىدا ئوتۇن بار، بىر قۇچاق ئوتۇن ئېلىپ كىر، گۆش تېزرەك پىشسۇن، — دەپتۇ بوۋاي.

— خوپ، ئاتا، — دەپتۇ شاھزادە ۋە ئورنىدىن دەس تۇرۇپ سىرتقا چىقىپ، ھويلىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپتۇ. قارىسا، ئۇ يەردە ئوتۇن ئەمەس، ئادەمنىڭ قاقشال بولۇپ كەتكەن باش، قول، پۇت سۆڭەكلىرى تۇرغۇدەك. شاھزادە بۇنى كۆرۈپ ئەرۋاھى ئۇچۇپ، مەن قانداق مەخلۇققا يولۇقۇپ قالدىم؟ مېنى بۇ يەرگە ئەجەل سىرتمىقى سۆرەپ كەلگەن ئوخشىمامدۇ؟ بۇ سۆڭەكلەر بوۋاي-نىڭ شۇنىڭدىن بەرگەن بېشارىتىمۇ نېمە، دەپ ئويلاپ، بوۋاي-

ـدىن گۇمانلىنىپتۇ. ئۇ ھەر ئېھتىمالغا قارشى ئۆزىنى سەگەك تۇتۇپ، قۇرۇق قول ئىشىك ئالدىغا قايتىپ كەپتۇ ـ دە، بوۋايغا قاراپ:

ــ ئاتا، ھويلىنىڭ كەينىدە ئوتۇن يوق، باشقا نەرسە بار ئىكەن، ــ دەپتۇ.

ــ ھەي ئەخمەق، ئۇ يەردە ئوتۇن بولمىسا، ئۆگزىگە قارد ـمىدىڭمۇ؟ كۆزۈڭ يوقمۇ؟ ئۆگزىگە ئاشۇنىڭ ئۈستىدىن چىقىـ ـسەن، ــ دەپتۇ. شاھزادە سۆڭەك دۆۋىسى ئارقىلىق ئۆگزىگە چىقىپتۇ. قارىسا، ئۆزى ئاتقان ئوق بىر ئوتۇنغا سانجىقلىق تۇرغۇدەك. بۇنى كۆرگەن شاھزادە ھېلىقى پەرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، خۇشاللىقىدىن قىن ـ قىنىغا پاتماي كېتىپتۇ. ئۇ نىشانەمگە يېتىپتىمەن دەپ جەزم قىپتۇ ـ دە، بىر قۇچاق ئو ـتۇننى كۆتۈرۈپ ئۆيگە كىرىپتۇ. بىرئازدىن كېيىن بوۋاي بىر تەڭنىگە گۆشنى ئۇسۇپ داستىخانغا قويۇپتۇ. يەنە بىر لېگەن گۆشنى ئىچكەركى ئۆيگە ئەكىرىپ كېتىپ، گۆشنى قويۇپ ئۆزى قايتىپ چىقىپتۇ ـ دە:

ــ قوزام، تارتىنماي ئۆز ئۆيۈڭدىكىدەك غىزالان، ــ دەپ شاھزادىنى گۆشكە تەكلىپ قىپتۇ. بىراق، شاھزادە بايىقى ئا ـدەم ئۇستىخانلىرىنى كۆرگەنلىك تۈپەيلى گۆشكە كۆڭلى تارت ـماي، ھېلىقى ئارپا نېنى بىلەن قاچىدىكى سۇغا قول ئۇزد ـتىپتۇ. بۇ چاغدا كۇنمۇ ئۆز ئۇستىگە ئاسمان گۇمبىزى دۇم كۆمتۈرۈلۈپ قالغاندەك نەگىدۇر يوشۇرۇنۇپ، ئالەمنى تۇن پەردىسى قامال قىلغانىكەن.

ــ يېتىپ ئوبدان دەم ئال، قېنىپ ئۇخلا، يەنىمۇ كۆپ ماغدۇر يىغ، ئەتە ماڭا نۇرغۇن ئىشلارنى قىلىپ بېرىسەن، ــ دەپ، بايا گۆش ئەكىرىپ قويۇپ چىققان ئۆيگە كىرىپ كې ـتىپتۇ بوۋاي. شاھزادىنىڭ كۆز ئالدىغا بىردەم ھېلىقى سا ـ

ھىبجامال پەرىنىڭ گۈلدەك سۈرىتى كەلسە بىردەم بەتبەشىرە بوۋاينىڭ سۆرۈن تەلەتى، بىردەم ئارقىدىكى ئادەم سۆڭەكلىرى كېلىۋېلىپ زادىلا ئۇخلىيالماپتۇ. ئاخىر تاڭ سوزۇلۇشقا باشلاپتۇ. شۇ چاغدا بوۋاي چىقىپتۇ، شاھزادىمۇ ئۇنى كۆتۈرۈپ دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. بوۋاي شاھزادىنىڭ قولىدىن تۇتۇپ بىر دۆڭلۈكنىڭ كەينىگە ئاپىرىپتۇ. بۇ يەردە بىرى قۇرۇق، بىرى سۇلۇق كۆل بار ئىكەن.

— باتۇر يىگىت، — دەپتۇ بوۋاي شاھزادىگە يەر ئاستىدىن سەت قاراپ، — بۇ يەرگە ئۆز ئايىغىڭ بىلەن كەپسەن. ئەمدى يەنىمۇ شەپقەتكە سازاۋەر بولاي دېسەڭ، بۇ يەرنىڭ شەرتلىرىنى ئادا قىلىشىڭ كېرەك: ھازىر بىرىنچى شەرتنى بەجا كەلتۈرۈشكە تۇتۇش قىل. بۇگۈن ئاشۇ ئاقتىغىچە ماۋۇ كۆلنىڭ سۈيىنى ماۋۇ قۇرۇق كۆلگە يۆتكەپ بول، لېكىن سۇلۇق كۆلنىڭ سۈيى بىر يۇتۇممۇ كېمەيمىسۇن. سۈنى مانا بۇنىڭ بىلەن يۆتكەيسەن، — دەپ، شاھزادىگە بىر پۇچۇق تەڭنە بېرىپتۇ، ئاندىن ئۆزى تاماق تەييارلايدىغانلىقىنى ئېيتىپ ئۆيگە قايتىپ كېتىپتۇ. شاھزادە كۆڭلىدە بوۋاينىڭ: «يەنىمۇ شەپقەتكە سازاۋەر بولاي دېسەڭ» دېگەن سۆزىنى ئەسلەپ، ھېلىقى رەنا قىز مېنى سىناۋاتقان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپتۇ ـ دە، دەرھال ئىشقا كىرىشىپتۇ. لېكىن، كۈن يالقۇندەك تاۋلىنىپ تۇرغان تاڭ شەپىقى ئىچىدىن نۇرانە جامالىنى نامايىش قىلغان چاغدىمۇ قۇرۇق كۆلنىڭ تېگىگە بىر تېمىم سۇ چۈشمەپتۇ. شاھزادە قانداق قىلىشىنى بىلمەي، پۇچۇق تەڭنىنى قولىدا تۇتقان پېتى خىيال سۈرۈپ تۇرۇپ قاپتۇ. شۇ چاغدا كەينى تەرىپىدىن: «ئەي شاھزادە، ئۈمىدلىك بولۇڭ، غەم قىلماڭ» دېگەن جانغا ھۇزۇر بېغىشلايدىغان ھېلىقى ئاۋاز ياڭراپتۇ. شاھزادە ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ قارىسا، تۈنۈگۈن تۈڭلۈكتە كۆرۈنگەن قىز ئۆزىدىن ئىككى قەدەم نېرىدا ھېلىلا

ئېچىلغان ئەتىرگۈلدەك شوخ كۈلۈپ جىلۋىلىنىپ تۇرغۇدەك. شاھزادە ئۆزىنى يوقىتىپ قويغىلى تاس قاپتۇ. ئىككىسى سالام - سەھەت قىلىشىپتۇ ۋە بىر - بىرىدىن ئامانلىق سو-رىشىپتۇ. شاھزادە بىردەملىك جىمجىتلىقنى بۇزۇپ:

— ئى گۈزەللەر شاھى، سىز ئۈچۈن ھېلىغۇ بۇ كىچىككىنە كۆل ئىكەن، ئوت دېڭىزىغا كىرىشكىمۇ رازىمەن، — دەپتۇ.

— مەن بۇ ئىرادە، ئەقىدە، غەيرىتىڭىزدىن مەمنۇن، لېكىن سىز باشقىچە ئويلاۋاتقان ئوخشايسىز، — دەپتۇ قىز.

— راستىمنى ئېيتسام، كاللام خىيال دېڭىزىغا ئايلىنىپ قالدى، بۇ دېڭىزدىن خىيالنىڭ ھەرقاندىقى تېپىلىدۇ. ئى ئاپ-تاپى جاھان، پېقىرنىڭ باشقىچە ئوي - خىياللاردىن ئازاد بو-لۇشۇم ئۈچۈن، ئۆزىڭىزنىڭ ۋە بۇ يەرنىڭ تەزكىرىسىدىن زەررىچە بولسىمۇ، بېشارەتكە ئىگە بولۇشۇمغا مۇمكىن بولامدى-كىن؟ — دەپتۇ شاھزادە.

— ئەلۋەتتە، — دەپتۇ قىز شاھزادىگە تىنىقى قوشۇلۇپ كەتكۈدەك يېقىن كېلىپ، — ئى شاھزادە، مەن ئەجەم شاھىنىڭ يالغۇز قىزى مەلىكە خۇشرۇي بولىمەن. سىز كۆرگەن ھېلىقى قېرى ئادەمخور جادۇگەر. مەن توققۇز ياشقا كىرگەن چاغلار ئى-دى، شاھ ئاتام مەن ئۈچۈن بىنا قىلدۇرۇپ بەرگەن ساپ ھاۋالىق خاس چارباغدا ياز نېمەتلىرىدىن لەززەتلىنىپ، چىرايلىق ئې-چىلغان گۈللەرنى تاماشا قىلىپ، خۇش ناۋا بۇلبۇللارنىڭ پەيزى-نى سۇرۇپ، ھۇزۇر - ھالاۋەت قوينىدا شاد - خۇرام ئويناپ - كۈلۈپ يۈرگەنىدىم، يامغۇر - يېشىنسىز كۈنلەردە باغنىڭ ئوت-تۇرىسىدىكى شىپاڭدا يازنىڭ سالقىن مەيىن شاماللىرى بىلەن ئوينىشىپ تۈننى ئۆتكۈزەتتىم. بىر كۈنى كېچىسى ئادىتىم بويىچە شىپاڭدىكى ئورنۇمدا يېتىپ ئۇخلاپ قالدىم، ئەترا-پىمدا كېنىزەكلىرىم ياتقانىدى، بىراق ئەتىسى كۆزۈمنى ئاچ-

سام غەيرىي، ناتونۇش بىر ئۆيدە يېتىپتىمەن. قارىسام، يې-
نىمدا مۇشۇ مەخلۇق قېرى ئولتۇرۇپتۇ. مەن قورقۇپ كەت-
تىم. بۇ قېرى دەرھال تىلغا كىرىپ: «مەلىكەم، قورقماڭ.
مەن سىزنى چۈشۈمدە كۆرۈپ، گۈزەل رۇخسارىڭىزغا ئاشىق
بىقارار بولدۇم، ئون سەككىز مىڭ ئالەمنى كېزىپ يۈرۈپ
ئاخىر سىزنى تاپتىم، ماكانىمغا ئېلىپ كەلدىم. خالىسىڭىز-
مۇ، خالىمىسىڭىزمۇ ئەمدى بۇ يەردىن كېتەلمەيسىز» دېدى.
بۇ گەپلەر غۇرۇرۇمغا تەگدى - دە، بىردىن ۋۇجۇدۇمدىكى با-
يىقى قورقۇنچنىڭ ئورنىنى بېسىپ بولمايدىغان ئىسيانكارلىق
ئىگىلىدى. مەن ئۇ جادۇگەرگە غەزەپلىك تىكىلىپ تۇرۇپ:
«ماڭا يېقىن يولىغۇچى بولما، ئەگەر ماڭا قول سوزىدىكەنسەن،
ئالدىڭدا جەسىتىمدىن باشقا نەرسە قالمايدۇ» دېدىم. جادۇگەر
كۈلۈپ كەتتى ۋە: «بوپتۇ، ھازىرچە خاھىشىڭغا بېقىپ تۇراي،
چۈنكى شۇ تاپتا سەن بىر غورا. ‹سەۋر قىلساڭ غورىدىن
ھالۋا پۈتەر› دېگەن گەپ بار. بەرىبىر بىر كۈنى پىشىسەن...»
دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن مېنى يېپەك گىلەملەر سېلىنغان،
ئېسىل جاھازلار بىلەن جابدۇلغان بىر يەر ئاستى سارايغا
باشلاپ كىرىپ: «مەلىكە، بۇ يەردە سەن ئاتاڭنىڭ خەزىنىسى-
دىمۇ كۆرمىگەن ئاجايىپ قىممەت باھالىق جاۋاھىراتلار بار،
خالىغىنىڭچە ئىشلەت» دېدى - دە، مېنى ئۇ يەردە قالدۇرۇپ
قويۇپ چىقىپ كەتتى. مەن ماڭا بىھاجەت بولغان ئۇ نەرسى-
لەرگە كۆز قىرىمنىمۇ سالمىدىم. ئاتا - ئانىلىرىمنى، كېنى-
زەكلىرىمنى، چارىبىغىمنى، خانلىق مەكتىپىمنى، ئۇستازىمى-
نى، ھەمساۋاقلىرىمنى ئويلاپ يىغلىدىم، قاقشىدىم. ئاخىر ئۆ-
زۈمنى ئۆلتۈرۈۋېلىش قارارىغا كېلىپ، بېشىمنى تامغا ئۇ-
رۇشقا باشلىدىم. شۇ چاغدا تۇيۇقسىز غايىبتىن: «مەلىكە، بۇ
پەيلىڭدىن يان، خاسىيەتلىك كۈننى كۈت !» دېگەن بىر سادا

ئاڭلاندى. مەن، خۇدانىڭ ماڭا بەخش ئەتكەن بىر خەيرلىك كۈنى بار ئوخشايدۇ دەپ، ئۆزۈمنى نابۇت قىلىش نىيىتىمدىن يېنىپ، كۈندۈزى كۈنگە، كېچىسى ئاي، يۇلتۇزلارغا قاراپ، شاماللارغا مۇراجىئەت قىلىپ:

ئەي قۇياشىم، نۇرۇڭ تۆك
داغدا قالغان ئاتامغا.
ھىجرانىمدا باغرى قان،
كۆزى ياشلىق ئانامغا.

ئەي تابانىم كۆرۈپ ئۆت
قىبلىگاھىم ئاتامنى.
مېنىڭ ئۈچۈن سۆيۈپ ئۆت
مېھرىبانىم ئانامنى.

دەپ ناخشا ئېيتىپ، ئۈمىد، ئىلتىجا ۋە تەقەززالىق ئىلكىدە ئاشۇ مۇبارەك كۈنگە تەلمۈرۈپ كەلدىم. شۇ دەسلەپكى كۈنلەردە مەن تام ئارقىسىدىكى ئادەم سۆڭەكلىرىنى كۆرۈپ تاماق يېيىشنى رەت قىلغانىدىم. بىر كۈنى جادۇگەر: «مەلىكە، قۇم پادىشاھى سېنى يېشىلزارلىقىغا تاماشىغا چىللاپتۇ. مەن باشلاپ باراي، كۆرۈپ كەلگىن» دېدى. بۇ گەپنى ئاڭلاپ، مەن، قۇم پادىشاھى قانداق نەرسىدۇ، ئۇ يەردە قانداق يېشىلزارلىق باردۇ، دەپ ھەيران بولدۇم. يەنە بىر تەرەپتىن، بۇ زەنجىردىن بوشىنىش كويىدا يۈرگەنلىكىم ئۈچۈن، قىچىشىمغا ياكى «خاسىيەتلىك كۈن»گە ئېرىشىشىمگە شۇ يەردە بىرەر يول تېپىلىپ قالسا ئەجەب ئەمەس، دېگەن ئويغا كېلىپ، بېرىشقا ماقۇل بولدۇم. جادۇگەر مېنى ئاۋۇ قۇم دۆۋىسىنىڭ كەينىگە ئېلىپ ئۆتتى. ھاي ــ ھاي، ئۇ تەرەپ كۆز يەتمەس ياپيېشىل ئوتلاق ئىكەن، بىھېساب قوي،

كالا پادىلىرى، يىلقىلار، تۆگىلەر ئوتلاپ يېيىلىپ يۇرۇپتۇ. جا-
دۇگەر: «بۇ ماللارنى كۆردۇڭمۇ؟ مەن سىنى مۇشۇ ماللارنىڭ بى-
مىز ئىپتى بىلەن باقىمەن» دېدى. مەن بۇنىڭدىن، «قوي پادىشا-
ھى» دېگىنى ئۆزى بولۇپ، ئۇ مېنى تاماق توغرىسىدىكى شەكتىن
فارىغ قىلماقچى بولۇۋېتىپتۇ، دەپ پەرەز قىلدىم ـ دە، شۇنىڭ-
دىن كېيىن ئۇ پىشۇرۇپ ئەكىرگەن گۆشنى يەۋەردىم ياكى ئۆ-
زۈم پىشۇرۇپ يېدىم. ئون بەش ياشقا كىرگەن كۇنۇم، قېرى:
«بۈگۈن تۇغۇلغان كۇنۇڭنى قۇتلۇقلايمەن» دەپ، مېنى داستىخان
راسلانغان بىر ئۆيگە تەكلىپ قىلدى. داستىخان كاتتا راسلانغا-
نىكەن. قېرى ئۇ يەردە ماڭا: «بۈگۈن قوش مەرىكە ئۆتكۈزىمىز.
بىرى، سېنىڭ تۇغۇلغان كۇنۇڭنى تەبرىكلەيمىز، يەنە بىرى،
ئىككىمىزنىڭ توينى قىلىمىز. ئىلگىرى كىچىك دەپ ئايىغاند-
دىم، ئەمدى يېتىلدىڭ، تېنىڭمۇ يېتىلدى» دېدى. مەن شۇئانلا:
«ھەي ئالجىپ قالغان مۇناپىق، مېنىڭ سۆزۈمنى ئۇنتۇدۇڭمۇ؟»
دېدىم ـ دە، داستىخاندىكى پۈتۈن پېتى پىشۇرۇلغان قوي گۆشىد-
گە سانجىقلىق پىچاقنى شارتىدە سۇغۇرۇپ قولۇمغا ئېلىپ،
پىچاقنىڭ ئۇچىنى كۆكسۈمگە تاقىدىم، ھەرىكىتىم قەتئىي ئى-
دى. جادۇگەر ئالاقزادە بولۇپ كەتتى. ئۇ ئايىغىمغا باش ئۇرۇپ:
«مەلىكە، ئۇنداق قىلما، ھۇشىڭ ـ جامالىڭنى بولسىمۇ كۆرۈپ
تۇراي» دەپ يالۋۇردى. ئۇ بىر ئەپسۇن بىلەن مېنى بىھوش قى-
لىپ قويۇپ، نېمە قىلسا قىلىشقا قادىر بولسىمۇ، مېنىڭ ئۆلۈ-
ۋېلىشىمدىن قورقۇپ، ماڭا چېقىلالماي كەلدى. مەن بولسام
«خاسىيەتلىك كۈن» ئۈچۈن ياشاپ كەلگەن. مەن بۇ يالماۋۇزغا
مۇنداق دېدىم: «شۇنى قايتا قەيت قىلىمەنكى، بىرىنچىدىن، ئادەم
يېمەيسەن. ئىككىنچىدىن، ماڭا چېقىلمايسەن. ئۈچىنچىدىن،
ھەممە ئۆيلەرنىڭ ئىشىكىنى ئېچىۋېتىسەن، مەن ئۇ ئۆيلەرگە
ئەركىن كىرىپ ـ چىقىپ يۇرىمەن. مۇشۇ شەرتكە كۆنسەڭ

دىدارىمدىن بەھرە ئېلىپ يۈرىسەن!» ئۇ: «پەرمانبەردارمەن» دې-
دى. شۇنىڭدىن كېيىن بۇ پىنھان قەسىر ـ سارايىنى خالىغانچە
ئارىلايدىغان بولدۇم. ئۇ يەرگە دۇنيانىڭ ھەممە بايلىقى، ئەڭ نە-
پىس ھۈنەر ـ سەنئەتلىك بۇيۇملار مۇجەسسەملەنگەنىكەن، بۇلار-
نى تاماشا قىلىپ، ئادەمنىڭ ئەقلى ـ پاراسىتىگە تەھسىن ئو-
قۇپ، شۇلار بىلەن كۆڭلۈمنى ئاۋۇتۇپ يۈردۈم. يېقىندا بىر كى-
تابخانا ئۆيگە كىرىپ قالدىم. ئۇ يەردە جادۇگەرنىڭ بىر سېھىر-
گەرلىك كىتابى بار ئىكەن. شۇنىڭدىن باشلاپ كىتابتىكى سې-
ھىرگەرلىك ئىلمىنى ئۆگىنىشكە كىرىشىپ كەتتىم. جادۇگەر
بۇنىڭدىن خەۋەرسىز. ھازىر بەزى سېھىر قىلىش ئىشلىرى قو-
لۇمدىن كېلىدىغان بولۇپ قالدى. بۇ ئىلىمنى مۇكەممەل ئىگى-
لىۋالغان بولسام، ئاللىقاچان بۇ ئىبلىسنى يەر يۈزىدىن سۈپۈرۈپ
تاشلايتتىم. ئەمدى باشقا ئىشقا كەلسەك، بۇنىڭدىن ئۈچ ئاي
ئىلگىرى، مەن ئون سەككىز ياشقا تولغان كۈنى ئاتا ـ ئانامنى
ئەسلەپ سىرتقا چىقتىم. ئۈپۈق سەھنىسىدە كەچكى شەپەق نۇرى
ئۈسسۈلغا چۈشۈپ جىلۋە قىلىۋاتقانىكەن. مەن شۇ تەرەپكە قاراپ
تۇراتتىم، بىردىن قىپقىزىل بىر نېمىنىڭ غۇيۇلداپ ئۇچۇپ كې-
لىپ جادۇگەرنىڭ ئۆگزىسىدىكى ئوتۇنلارنىڭ ئۈستىدە توختى-
غانلىقىغا كۆزۈم چۈشتى. ئۆگزىگە چىقىپ قارىسام، بىر ئوق
بىر ئوتۇنغا سانجىلىپ تۇرۇپتۇ، قىزىل ئوققا باغلانغان قىزىل
تاۋارغا: «شاھزادە ئەمىرۇلجاھان» دەپ يېزىلغانىكەن. شۇئان
توققۇز يىل ئىلگىرىكى غايىبتىن كەلگەن نىدا قۇلىقىمدا ياڭ-
رىغاندەك بولۇپ كەتتى ـ دە، «خاسىيەتلىك كۈن»نىڭ ئەلچىسى
كەلگەنلىكىنى جەزم قىلدىم. ئوقنى جادۇگەرنىڭ كۆزىدىن يو-
شۇرۇش ئۈچۈن ئۆز خانامغا ئەكىرىۋالدىم. شۇنىڭدىن بۇيان
كۈندۈزلىرى ھەريان بېقىپ، كېچىلىرى بىدار يېتىپ بۇ ئوقنىڭ
ئىگىسىنى تۆت كۆز بىلەن كۈتۈپ كەلدىم. تۈنۈگۈن سىزنىڭ

كەلگەنلىكىڭىزنى يوشۇرۇن كۆرۈپ، ئىسمىڭىزنى سورىغانىدىن كېيىن، جادۇگەر سىزنى ئۆگزىدىن ئۇتۈن ئېلىپ كېتىشكە بۇ-رۇغان پەيتتە، ئوقنى ئوتۇننىڭ ئۈستىگە سانجىپ قويدۇم...

مەلىكىنىڭ سۆزى مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، شاھزادە تاقەت قىلالماي: «مەلىكەم» دېگىنىچە قىزنى بېلىدىن تۇتۇپ باغرىغا بېسىپتۇ.

— شاھزادەم، — دەپتۇ مەلىكە شاھزادىنىڭ كۆزىگە قاراپ تۇرۇپ، — ھازىر بىزگە يەنىلا سەۋر كېرەك. بۇ كۆل-لەرگە كەلسەك، بۇلار سېھىرلىك كۆل، جادۇگەرنىڭ ئېيتقى-نىنى ئورۇندىماق سىزنىڭ قولىڭىزدىن كەلمەيدۇ. جادۇگەر مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن «ئادەم يېمەيسەن» دەپ قىلىشقان شەرتىم بويىچە سىزگە ئەجەللىك قولىنى سوزالمىدى، لېكىن ئۇ سىزنى مۇشۇنداق ئېغىر ئىشقا سېلىپ ھالسىزلاندۇرۇپ «ئۆز ئەجىلى بىلەن ئۆلدى» قىلماقچى.

مەلىكە ئاندىن شاھزادىنىڭ قولىدىكى تەڭنىنى ئېلىپ، سۇلۇق كۆلگە چۆكتۈرۈپ سۇ ئاپتۇ ـ دە، ئەپسۇن ئوقۇپ

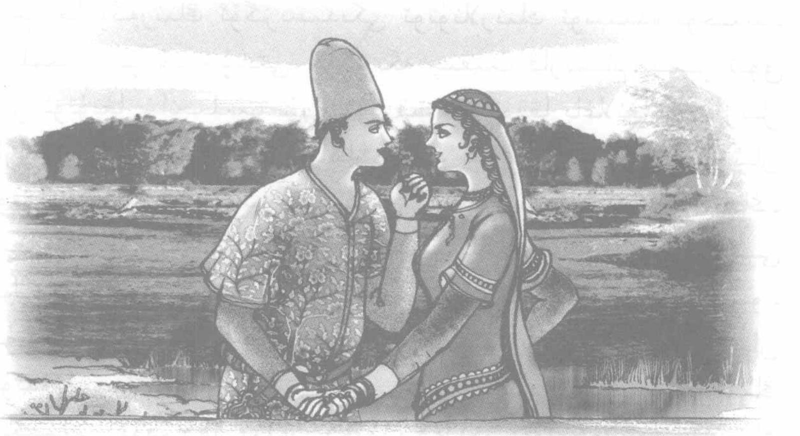

ئۇرۇپ قورۇق كۆلگە تۆكۈپتۇ. شۇئان قورۇق كۆل لېۋىگىچە سۇغا تولۇپتۇ، سۇلۇق كۆلنىڭ سۈيى تۇرىۋېرىپتۇ. مەلىكە شاھزادىگە يەنە:

— جادۇگەر كېلىپ: «كۆلنى قانداق تولدۇردۇڭ؟» دېسە، سىز: «ئاتا، سەن ماڭا شۇنداق قىلىشىمنى بۇيرۇدۇڭ، مەن دېگىنىڭنى بەجا كەلتۈردۈم. ئۇنىڭ نېرىسىغا ئۆتۈشنى بەس قىل» دەڭ، — دەپتۇ – دە، «ھازىرچە خوش» دەپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ. شاھزادە ھاڭ – تاڭ بولۇپ تۇرۇشىغا، دوڭ-غاقلاپ جادۇگەر يېتىپ كەپتۇ. ئۇ ئىككى كۆلنىڭ سۇغا تو-لۇپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپلا جۇدۇنى تۇتۇپ، شاھزادىنىڭ ياقى-سىدىن ئېلىپ سىلكىپ تۇرۇپ:

— ھەي مەككار، بۇ كۆلنى كىم توشقۇزۇپ بەردى؟ — دەپ سوراپتۇ زەردە بىلەن.

شاھزادە مەلىكە خۇشرۇينىڭ ئېيتقىنىنى دېگەندىن كېيىن:

— ئاتا، سەن: «بۇ كۆلنى كىم توشقۇزۇپ بەردى؟» دەي-سەنغۇ، بۇ يەردە سەندىن باشقا يەنە بىرەرى بار ئوخشىمامدۇ؟ ساڭا شۇنى ئېيتىپ قويايكى، ھېلىغۇ بىر يۇتۇم سۇ سىغىدى-غان چۆچەكتەك بۇ كۆلچەك ئىكەن، مۇشۇ قۇملۇقنىمۇ سۇغا ئايلاندۇرۇۋېتەلەيمەن، — دەپتۇ. جادۇگەر گەپتە كەتكۈزۈپ قو-يۇپ، يەنە بىر ئادەم بارلىقىدىن بېشارەت بېرىپ قويغانلىقى-دىن خاتىرجەمسىزلىنىپ، بۇ يىگىت ئەجەب ھوشيار، سەزگۈر ئىكەنغۇ، مېنى خۇدا ئۇردىمۇ نېمە، دەپ ئويلاپ سەل پەسكويى-غا چۈشۈپ:

— بالام، راستتىنلا كارامىتىڭ بار ئىكەن، قىرىغان چې-غىمدا پەرۋەردىگارىم پۇتۇمغا پۇت، قولۇمغا قول بولىدىغان بىر ئەزىمەتنى يەتكۈزۈپ بېرىپتۇ، ئۆيگە بېرىپ چېيىڭنى ئىچۋال، ئاندىن يەنە بىر ئىشنى قىلىپ بېرىسەن، — دەپ شاھزادىنى

www.uyghurkitap.com

ئۆيىگە باشلاپ كېتىپتۇ. شاھزادە سېمىز قوي گۆشىنى تويۇپ يەپتۇ. جادۇگەر غىزادىن كېيىن شاھزادىگە بىر دانە كىچىك پالتىنى تۇتقۇزۇپ: «كەينىمدىن ماڭ !» دەپتۇ ــ دە، شاھزادە-نى ئەگەشتۇرۇپ باشقا بىر قۇم دۆۋىسىنىڭ ئارقىسىغا ئولتۇر-تۇ. ئۇ يەردە ئاسمان بىلەن بويى تالىشىپ تۇرغان، غولىغا قۇچاق يەتمەيدىغان يەتتە تۇپ چىنار بار ئىكەن. جادۇگەر شاھزادىگە بۇ چىنارلارنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

ــ بۇگۈن كۈن پېتىشتىن ئىلگىرى مۇشۇ يەتتە تۇپ چىنارنى قولۇڭدىكى پالتا بىلەن كېسىپ يىقىتىپ، بىر غېرىچتىن ئوتۇن قىلىپ دۆۋىلەيسەن. شۇنداق قىلالمىساڭ كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرىسەن ! ــ دەپ، بىر ئارپا نېنى بىلەن بىر قاچا سۇنى قويۇپ، ئارقىسىغا قارىماي كېتىپتۇ. شاھزادە كىچىك پالتىنى چىنارغا شۇنچە زەرب بىلەن تۇختىماي ئۇرغان بولسىمۇ، چىناردىن قووزاقمۇ ئاجرىماپتۇ. كۈن پەسلەپتۇ. شاھزادە ئۆلۈمگە بېلىنى باغلاپ، جادۇگەر بىلەن ئېلىشىشقا ئۆزىنى ھازىرلاپ تۇرغاندا خۇشرۇي پەيدا بوپتۇ. ئۇ شاھزادىگە:

ــ جادۇگەر سىزنىڭ ھەرىكىتىڭىزنى ماراپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى ۋاقتىدا كېلەلمىدىم. ئۇ ھازىر تاماقتا تۇتۇش قىلدى. بۇلارمۇ سېھىرلىك چىنار. سىز پالتىنى قويۇپ، قولىڭىزغا ئوقيانى ئېلىپ تۇرۇڭ، مەن ھە دېگەندە ھەربىر چىنارنىڭ دەل ئوتتۇرىسىغا بىردىن ئوق ئۈزۈڭ، ــ دەپتۇ. شاھزادە كۆڭلىدە، مەرگەنلىكتىن ئىمتىھان بەرسەم كېرەك، دەپ ئويلاپتۇ ــ دە، مەلىكىنىڭ دېگىنىدەك تەييار بولۇپ تۇرۇپتۇ. خۇشرۇي «ھە» دېيىشى بىلەن شاھزادە ئارقا ــ ئارقىدىن يەتتە چىنارغا يەتتە تال ئوق ئۈزۈپتۇ. چىنارلاردىن دەسلەپتە قاراس ــ قۇرۇس قىلغان، كېيىن قىيا ــ چىيا قىلغان ئاجايىپ دەھشەتلىك سادالار چىقىپ يىقىلىپ، كۆزنى يۇمۇپ ــ ئاچقۇچە بىر غېرىچتىن توغرىلىپ يەتتە جايدا

يەتتە تاغدەك دۆۋىلىنىپ كېتىپتۇ. بىراق، شاھزادە قارىسا، دۆۋىلەنگەن نەرسە ئوتۇن ئەمەس، گۆش بولۇپ، ئۇلاردىن چىققان قان شۇ جاينى قىپقىزىل بوياپ، قۇمغا سىڭىپ كېتىۋاتقۇدەك. شاھزادە ھاڭ - تاڭ بولغان ھالدا «بۇ نېمە ئىش؟» دېگەن سوئال نەزىرى بىلەن مەلىكىگە قاراپتۇ. مەلىكە:

— جادۇگەرنىڭ كىتابىدىن كۆرۈشۈمچە، بۇلار ئەسلىدە چىنار ئەمەس، جادۇگەرنىڭ چارۋىلىرىنى بۇلاشنى قەستلىگەن يەتتە دىۋە ئىكەن. ئۇلار جادۇگەرنىڭ ماللىرىنى ھەيدەپ ماڭغاندا جادۇگەر سېزىپ قېلىپ، بۇلارنى چىنارغا ئايلاندۇرۇۋەتكەنىكەن، — دەپتۇ. شاھزادە دىۋىلەرنىڭ ئېتىز بېشىدا قىغدەك دۆۋىلىنىپ تۇرغان گۆش - سۆڭەكلىرىگە بىر قاردۋېتىپ، مەلىكىگە رەھمەت ئېيتماقچى بولۇپ مەلىكە تۇرغان جايغا قارىسا، ئۇ يەردە مەلىكە ئەمەس، جادۇگەر تۇرغۇدەك، شاھزادە ھەيرانۇ ھەس بولۇپ قاپتۇ. شۇ چاغدا جادۇگەر: «بۇنى كىم قىلدى؟» دەپ ۋارقىراپ، ئاچچىقىدا چىرقىراپ، زەردىسىدىن پىرقىراپ كېتىپتۇ.

— ئۆزۈم قىلدىم، ئاتا، ئەنە ئۇنى كۆر، — دەپ، يەتتە جايدىكى گۆش دۆۋىسىگە سانجىلىپ تۇرغان يەتتە ئوقنى كۆرسىتىپتۇ شاھزادە، — سېنىڭ بۇ پالتاڭ ھېچنېمىگە كارغا كەلمەيدىكەن، ئاخىر ئۆز ھۈنىرىم غالىب كەلدى. سېنىڭ كاللاڭ جايىدا ئەمەستەك قىلىدۇ، ئۇنتۇغاق ئوخشايسەن. ئەتىگەن كارامەتلىك ئىكەنسەن دېگەنىدىڭغۇ؟ شۇنى بىلىپ تۇرۇپ يەنە «كىم قىلدى؟» دېگىنىڭ نېمىسى؟ بۇلار ئەسلىي چىنار ئەمەس، ھەزرىتى سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ قەھر - غەزىپىگە ۋە جازالىشىغا ئۇچرىغان دىۋىلەر ئوخشايدۇ.

بۇ مەنزىرىنى كۆرگەن ۋە شاھزادىنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغان جادۇگەر ئۇنىڭغا قاتتىق تېگىشتىن سەل تەۋرىنىپ

قاپتۇ، لېكىن شۇ چاغدا ئۇنىڭ كۆڭلىدە، بۇ يىگىت قىزنى ئېلىپ كەتكىلى كەلگەنمۇ، نېمە، دېگەن بىر ئوي پەيدا بوپتۇ ـ دە، دەككە ـ دۈككىگە چۈشۈپ قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇلۇڭ-گۇندىن قالدۇرماي بۇ يىگىتنى ئىتلىرىمغا تالىتىپ ئۆلتۈرۈپ، ئۇنى جاھاندىن بىراقلا يوق قىلىۋېتىشىم كېرەك، دېگەن قارارغا كېلىپ، شاھزادىگە:

— بالام، بۇ دۆلەرنى ئۇجۇقتۇرۇپ، مېنى ھامان بىر كۈنى دۈچ كېلىدىغان يوشۇرۇن ئاپەتتىن خالاس قىلىپسەن، بۇ خىزمىتىڭ ئۈچۈن سېنى ئالاھىدە مېھمان قىلمىسام بولمايدۇ. مۇنۇ دۆڭنىڭ ئۇ تەرىپى يايلاق، ئۇ يەردە قوي دەمسەن، كالا دەمسەن، ئات دەمسەن، تۆگە دەمسەن، خۇددى ئاسماننى قاپلىۋالغان بۇلۇتتەك يامراپ ئوتلاپ يۈرىدۇ. سەن بېرىپ ئۆزۈڭ خالىغان مالدىن بىرنى تۇتۇپ كەلگىن، — دەپ، بېلىدىكى ئارغامچىنى يېشىپ شاھزادىگە تاشلاپ بېرىپتۇ. شاھزادە: «خوپ» دەپتۇ ـ دە، ئارغامچىنى باغلاپ، پالتىنى بېلىگە قىستۇرۇپ، ئوقياسىنى مۈرىسىگە ئېسىپ، قىلىچىنى يالىڭاچلاپ، جادۇگەر كۆرسەتكەن تەرەپكە قاراپ راۋان بوپتۇ.

جادۇگەر ئۈچقاندەك ئۆيىگە بېرىپ، مەلىكىگە مۇنداق دەپتۇ:

— چىرايلىقىم، سەن مەندىن خاپا بولما. مەن بىر يەرگە بېرىپ كەلمەكچى بولۇپ قالدىم، شۇڭا ئاسراش زۆرۈرىيىتى يۈزىسىدىن سېنى ئاز ۋاقىت ئىختىيارىڭغا قويۇپ بېرەلمەيدىغاندەك تۇرىمەن، — دەپتۇ ـ دە، بىر ئەپسۇن بىلەن گۈمبەز شەكىللىك بىر پولات ئۆي بىنا قىلىپ، قىزنى شۇ ئۆيگە بەند قىلىپ قويۇپتۇ. مەلىكە دەرھال قۇرئە سېلىپتۇ، قۇرئەدە شاھزادىنىڭ ئىتلار بىلەن قانلىق جەڭ قىلىۋاتقانلىقى، بۇ تەرەپتىن جادۇگەرنىڭ شاھزادىنى كاۋاپ قىلىپ يېيىش ئۈچۈن پىچاق، زىخ كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقانلىقى نامايان بوپتۇ. شاھزادى-

نىڭ ئۆزى ئۈچۈن تارتقان جەبىر ـ جاپاسى، مۇھەببەتكە بول ـ
غان بىغۇبار مېھىر ـ ۋاپاسى، ۋىسال شارابىغا تەشنا ئۇمىد
ۋە ئارزۇسىنىڭ جادۇگەرنىڭ ئالدىدا ۋەيران بولۇپ كېتىش
ئالدىدا تۇرغانلىقىدىن بېشارەت تاپقان مەلىكە بارلىق سېھرىي
ھۈنىرىنى ئىشقا سېلىپ ئۆيىنىڭ ئىچىگە بىر ئۇرگەنىكەن،
ئۆينىڭ تۆپىسىدە يىگىنىنىڭ كۆزىدەك بىر تۆشۈك پەيدا بوپ ـ
تۇ. مەلىكە شامالغا ئۆزگىرىپ ئاشۇ تۆشۈكتىن ئوقتەك ئې ـ
تىلىپ چىقىپ شاھزادىنىڭ ئالدىغا چۈشۈپتۇ ـ دە، شاھزادە
بىلەن ئېلىشىۋاتقان ئىتلارنى بىر ئەپسۇن بىلەن تاشقا ئايلان ـ
دۇرۇۋېتىپتۇ. ئاندىن شاھزادىگە:

— شاھزادەم، تېز يەرگە يۇمىلاڭ، لاچىنغا ئايلىنىسىز.
سىز كەپتەرنى ئوۋلىماقچى بولۇۋاتقان لاچىندەك ھەرىكەت
قىلىپ، مېنى ئۆز شەھرىڭىز تەرەپكە باشلاپ ئۇچۇڭ، —
دەپتۇ ـ دە، ئىچىدە بىرنېمىلەرنى ئوقۇپ شاھزادىگە ئۇرگە ـ
نىكەن، شاھزادە بىر دومىلاپلا لاچىنغا ئايلىنىپتۇ، مەلىكە
بولسا كەپتەرگە ئايلىنىپتۇ.

بۇنداق بولۇشى ئۇخلاپ چۈشىگىمۇ كىرمىگەن جادۇگەر ئا ـ
دەم گۆشى خۇمارىدا چىشلىرىنى بىلەپ بەخىرامان كېلىۋاتقاچقا،
ئۆز ئۈستىدىن ئۇچۇپ ئۆتكەن لاچىن بىلەن كەپتەرنى كۆر ـ
گەن بولسىمۇ، پەرۋا قىلماپتۇ. ئۇ يايلاققا يېتىپ كېلىپ بىر
بۆلۈك ئىتلىرىنىڭ غەرق قان ئىچىدە ئۆلۈپ ياتقانلىقىنى،
قالغانلىرىنىڭ تاشقا ئايلاندۇرۇۋېتىلگەنلىكىنى كۆرگەن چاغ ـ
دىلا كۆڭلى بىرنېمىنى تۇيغاندەك قىلىپ، بىر سەكرەپ ھې ـ
لىلا ئۆزى بىنا قىلغان گۈمبەز ئۆيگە كەپتۇ، لېكىن مەلىكە ـ
نىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەپتۇ. ئۇ ئۇيان ـ بۇيان قاراپ، ئاخىر
گۈمبەزدە پەيدا بولغان تۆشۈكنى كۆرۈپ قاپتۇ ـ دە، يا ئۇ
قىز مېنىڭ ھۈنىرىمنى بىلىۋالغان، يا ھېلىقى يىگىت ئۇستا

www.uyghurkitap.com

سېھىرگەر، ئۇلار بىرلىشىپ قېچىپتۇ، دەپ ئويلاپتۇ. شۇ چاغدا ئۇنىڭ خىيال ئەينىكىدە بايىلا ئۇچۇپ ئۆتكەن لاچىن بىلەن كۆك كەپتەر كۆرۈنۈپتۇ ـ دە: «ھەي ئىسىت!» دەپ ئۆزىنى ئۆزى كاچاتلاپ كېتىپتۇ.

شاھزادە بىلەن مەلىكە تۈن بويى ئۇچۇپتۇ. تاڭ سۇزۇلۇپ شىگە، توساتتىن دەھشەتلىك قارا بوران كۆتۈرۈلۈپتۇ. مەلىكە ئارقىسىغا قارىسا، جادۇگەر قەھر ـ غەزەپ بىلەن قوغلاپ كېلىۋاتقۇدەك.

ـــ شاھزادەم، دەرھال يەرگە چۈشەيلى، جادۇگەر قوغلاپ كېلىۋاتىدۇ، ـــ دەپتۇ مەلىكە. ئۇلار يەرگە چۈشۈپتۇ. بۇ جاي بىر سايلىق بولۇپ، نېرىدا بىرنەچچە ئۆينىڭ قارىسى كۆرۈنۈپ تۇرغانىكەن. مەلىكە بىر ئەپسۇن بىلەن ساينىڭ ئازراق بىر جايىنى ئەمدىلا ساقال چىقىرىۋاتقان قوناقلىققا، شاھزادىنى بىر قېرى دېھقانغا، ئۆزىنى قوناقلىقتا ئۈنۈپ قالغان تاۋۇز پې-لەككە ئايلاندۇرۇپتۇ. جادۇگەر قوناقلىق ئۈستىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، پەستە ئادەم تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ يەرگە چۈشۈپ ئوۋچى سىياقىغا كىرىپتۇ ـ دە، «دېھقان» نىڭ ئالدىغا كېلىپ:

ـــ ئەي بوۋا، لاچىنىم قولۇمدىن چىقىپ بىر كەپتەرنى قوغلاپ كېتىپ غايىب بولدى، بۇ يەردىن ئۇچۇپ ئۆتكىنىنى كۆردۈڭمۇ؟ ـــ دەپ سوراپتۇ. «دېھقان» گاستەك، بىر قولىنى قۇلىقىغا كاناي قىلىپ تۇتۇپ تۇرۇپ:

ـــ قوناقنى ئاخشام سۇغارغانىدىم، ھېلى بوراننىڭ شە-پىسى كەلگەندەك بولدى، بوران قوناقلىرىمنى ئۆرۈۋەتمىسۇن دەپ خەۋەر ئالغىلى كەلدىم، ـــ دەپتۇ. جادۇگەر كۆزىنى غە-لىتە ئالايتىپ:

ـــ مەن لاچىن ئۇچۇپ ئۆتتىمۇ، دەپ سوراۋاتىمەن! ـــ دەپتۇ ۋارقىراپ. «دېھقان» ھېچنېمىنى ئاڭلىمىغاندەك:

— قوناقنىڭ دان تۇتۇشىغا تېخى يېرىم ئاي بار، هازىر يېگىلى بولمايدۇ، — دەپتۇ. جادۇگەرنىڭ جان - ئىمانى چىد. قىپ، «دېهقان»دىن نېرىراق بېرىپتۇ - دە، قوزغۇن هالىتىگە كىرىپ، دەرهال ئاسمانغا ئۆرلەپ بىر تامانغا قاراپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. مەلىكە بىلەن شاهزادە پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ يەنە پەرۋاز ئەيلەپتۇ. ئەمدى ئۇلار بىر جۈپ ئاق قۇ بولۇپ ئۇچۇپتۇ. هېلىگەر جادۇگەر ئۇيان - بۇيان ئۇچۇپ لاچىن بىلەن كەپتەرنىڭ قارىسىنى كۆرمىگەندىن كېيىن، بايىقى قو. ناقلىقتىن گۇمانلىنىپ شۇ يەرگە كېلىپ قارىسا، دېگەندەك قوناقلىقنىڭ ئىزىمۇ كۆرۈنمەپتۇ. جادۇگەر «هەي، ئادىشىپتى. مەن» دەپتۇ - دە، يەنە بىر تەرەپكە قاراپ ئوقتەك تېز ئۇچۇپتۇ. بىر ئازدىن كېيىن ئالدى تەرەپتە دەرەخلەر، زىرائەتلەر، يېزا - مەهەللىلەر، چوڭ بىر شەهەر قەلئەسىنىڭ مۇنارى ۋە سېپىللى. رى كۆرۈنۈپتۇ. جادۇگەر، ئاپلا، ئۇلار ئادەملەر ئارىسىغا كى. رىۋالسا تاپىمىقىم تەس بولىدۇ، دەپ تېخىمۇ تىت - تىت بولۇپ، جان - جەهلى بىلەن ئۇچۇپتۇ. كۆرۈنگەن بۇ شەهەر شاهزادىنىڭ شەهىرى بولۇپ، بۇ چاغدا شاهزادە بىلەن مەلىكە سەلتەنەتلىك شەهەر ئاسمىنىغا يېقىنلاپ قالغانىكەن. ئالەمشۇمۇل ئارزۇ ۋە ئارماننى قەلبىگە پۈكۈپ، شىجائەت ۋە جاسارەت دۇلدۇلىنى چاپ. تۇرۇپ، ئىشەنچ ۋە ئۈمىدۋارلىقنىڭ قايرىلماس بىسى بىلەن جا. دۇگەرنىڭ ئۆلۈم قەستىنى يەكسان قىلىپ، يىگىتلىك بېشىغا چۈشكەن ۋەهشەت، كۈلپەت ۋە خورلۇقنى مەردلىك نەرىسى بىلەن بەربات ئەيلەپ، كۆڭلىنى سۆيگۈ شارابى بىلەن تولدۇرغۇچى ۋاپا جانانىنى هەمراھ قىلىپ كەلگەن شاهزادە ئەمرۇلجاهان چەكسىز خۇشاللىق ئىچىدە، مەلىكىگە:

— مەلىكەم، پەرىشتەم، ئەنە ئاۋۇ كۆرۈنۈۋاتقان ئېگىز مۇنار شاهلىق تاجۇ تەختىمىز نۇرلىنىپ تۇرغان بۈيۈك ئور.

www.uyghurkitap.com

دىمىزنىڭ مۇنارى، — دەپ تۇرۇشىغا، توساتتىن «ھا — ھا — ھا ...» دەپ مەسخىرىلىك كۈلكە بىلەن ئېيتىلغان:

— خام خىيال قىلماڭلار، ئەمدى مېنى ئالدىيالمايسىلەر! — دېگەن قوپال ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. مەلىكە شاھزادىگە مۇنداق دەپتۇ:

— شاھزادەم، جادۇگەر يەنە قوغلاپ كېلىۋاتىدۇ، بىز ئوردىغا چۈشۈشكە ئۈلگۈرەلمەيدىغان ئوخشايمىز. سىز يۈرەكلىك، تەمكىن بولۇڭ، خەتەر ئىچىدىكى ئادەمنىڭ كۈچ — قۇۋۋىتى ئۇنىڭ ئەقىل - پاراسىتىدە. بىز يەرگە چۈشەيلى. مەن بىر قىزىلگۈلگە ئايلىنىمەن، سىز بىر ئوتۇنچىغا ئايلىنىسىز، ئالدىڭىزدا ئۇستىگە ئوتۇن ئارتىلغان بىر ئېشەك پەيدا بولىدۇ. سىز گۈلنى قوينىڭىزغا سېلىپ، ئېشەكنى يېتىلەپ شەھەرگە قاراپ مېڭىۋېرىڭ، كېيىن قانداق قىلىدىغانلىقىمىزنى جادۇگەرنىڭ ھەرىكىتىگە قاراپ بەلگىلەيمىز.

ئۇلار يەرگە چۈشۈپتۇ. شۇ چاغدا ئۇلارنىڭ قارىسىنى يوقىتىپ قويغان جادۇگەر غەزەپ ئاچچىقىدا بىر ھۆركىرىگەنىكەن، ئاسمان ئۆرۈلۈپ چۈشۈۋاتقاندەك گۇمبۇر - قاراس ئاۋازلار پەيدا بولۇپ، ھەممە جاينى زىلزىلىگە كەلتۈرۈۋېتىپتۇ. بۇ دەھشەتلىك ئاۋازدىن قورقۇپ كەتكەن ئادەملەر ئۆيلىرىگە، خىلۋەت جايلارغا مۆكۈشۈپتۇ. شەھەرنىڭ ئىچى - تېشى گويا ھاياتلىق يوقتەك بوشاپ قاپتۇ. شاھزادە ئېشەكنى يېتىلەپ شەھەر دەرۋازىسىدىن كىرىشىگە، قولتۇقىغا راۋاب قىسقان بىر دىۋانە ئارقىسىدىن يېتىپ كېلىپ، ئوردا تامان يۈرۈپ كېتىپتۇ. مەلىكە شاھزادىگە:

— ھازىر سىزنى ئەسلىي قىياپىتىڭىزگە كەلتۈرىمەن. سىز ئوردىغا كىرگەندىن كېيىن گۈلنى شاھ ئاتىڭىزغا بېرىڭ، شۇ كىشىنىڭ قولىدا تۇرسام ئامان قالغايمەن. لېكىن،

گۈلنى ھېچكىمگە بەرمەسلىكنى ئېيتىتۇ. ئەگەر گۈل قولدىن چىقىپ كەتسە قوشلاپ جۇدالىق دەردىگە مۇپتىلا بولىمىز، يەنى ئاتا - ئانىمىزدىنمۇ، بىر - بىرىمىزدىنمۇ ئايرىلىمىز، — دەپتۇ.

بۇ چاغدا بايىقى شۇملۇقنىڭ ھەيۋىسى پەسىيىپ، شەھەر خەلقى ئۆيلىرىدىن چىقىپ كوچىلاردا مىغىلداشقا باشلاپتۇ. ھەممە ئادەم بىر - بىرىگە: «بۇ نېمە ئالامەت؟» دېيىشىدىكەن. شاھزادە ئوردا دەرۋازىسى ئالدىغا بارغاندا، خۇشاللىقىدىن قويىنىدىكى گۈلنى ئېلىپ ھىدلىغان پېتى دەرۋازىدىن كىرىپ كېتىپتۇ. شۇ چاغدا دىۋانە ياساۋۇللارنىڭ بىرىگە گەپ قىلىۋاتقانىكەن. يەنە بىر ياساۋۇل دىۋانە بىلەن گەپلىشىۋاتقان ياساۋۇلغا ۋارقىراپ:

— شاھزادىمىز كەپتۇ، ئەنە بىر چىرايلىق گۈلنى پۇرىغان پېتى ئوردىغا كىرىپ كەتتى. سەن نېمە ئۇچۇن ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلدۈرمەيسەن؟! — دەپتۇ.

— مانا بۇ كىشىنىڭ گېپىنى ئاڭلايمەن، دەپ شاھزادىنى كۆرمەي قاپتىمەن. سەن مېنى هايت دەپ قويساڭ بولماسمى-دى، — دەپتۇ ئۇ ياساۋۇل.

بۇ دىۋانە جادۇگەر بولۇپ، ئۇ ياساۋۇللارنىڭ سۆزىدىن خۇش-رۇينىڭ گۈلگە ئايلىنىۋالغانلىقىنى پەملەپتۇ ھەمدە شاھزادىنىڭ ئۇنى ئوردىغا ئەكىرىپ كەتكەنلىكىنى جەزملەشتۇرۇپتۇ.

شاھزادە ئوردىغا كىرگەندە، پادىشاھ تەخت ئۈستىدە ئول-تۇرغانىكەن. پەرزەنتىنى كۆرۈپ، بۇ ئوغۇمۇ، چۈشۈمۇ، دەپ، خۇشاللىقىدا يۈرىكى يېرىلىپ كەتكۈدەك بولغان پادى-شاھ، شاھزادىنىڭ ئالدىغا كېلىمەن دەپ تەختتىن يىقىلىپ چۈشكىلى تاس قاپتۇ، ئاڭغىچە ئەمرۇلجاھان ئوقتەك ئېتى-لىپ كېلىپ دادىسىنى يۆلىۋېلىپ، ئۇنى تەختكە ئولتۇرغۇز-غاندىن كېيىن، نەچچە قەدەم ئارقىسىغا يېنىپ:

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، شاھ ئاتا، — دەپ قولىنى كۆكسى-گە قويۇپ، بىر تىزىدا تىزلىنىپ پادىشاھقا تەزىم بەجا كەلتۈ-رۈپتۇ. سالام - سەھەتتىن كېيىن ئۆزىنى دادىسىغا ئېيتىپ، گۈلنى شاھقا بېرىپ، — بۇ گۈلنى ھېچكىمگە بەر... — دەپلا گې-پىنىڭ ئايىغىنى دېيەلمەي ھوشىدىن كېتىپتۇ. پادىشاھ نېمە ئىش بولغانلىقىنى، نېمە قىلارىنى بىلمەي، قۇچىقىدىكى شاھزا-دىنىڭ بېشىنى تۇتقان پېتى خۇدىدىن كېتەي دەپ ئولتۇرۇپ قاپتۇ. ۋەزىر - ۋۇزرالار ئۇيۇر - تۇپۇر بولۇشۇپ كېتىپتۇ، ئوردا چاپارمىنى تېۋىپ چاقىرغىلى چېپىپتۇ. شۇ چاغدا ئور-دىبېگى كىرىپ:

— ئۇلۇغ شاھىم، دەرۋازا ئالدىدا بىر دەرۋىش جانابى ئالىيلىرى بىلەن كۆرۈشۈشنى تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋاپتۇ، ئۇ: «پادىشاھ مېنى تېزدىن قوبۇل قىلمىسا، ئورنىغا كەلتۈرگىلى بولمايدىغان دەرد - ئەلەمگە قالىدۇ» دېگۈدەك، — دەپ خەۋەر

يەتكۈزۈپتۇ. پادىشاھ كۆڭلىدە، بۇ قانداق ئەھۋال، بۈگۈن بالامنىڭ كېلىشى، ھوشىدىن كېتىشى، ئارقىدىنلا بىر سائىلنىڭ مەن بىلەن كۆرۈشۈشنى تەلەپ قىلىشى... بۇ ئاجايىپ ئىشقۇ؟ بۇنىڭدا چوقۇم بىر سىر بار، دەرۋىشنى قوبۇل قىلماي قايتۇرۇۋەتسەم بولمايدىغاندەك قىلىدۇ دەپ ئويلاپتۇ - دە، دەرۋىشنى ئېلىپ كىرىشكە ئەمر قىپتۇ.

جادۇگەر ئىچىگە تولغان زەھەرلىرىنى بىچارىلىك، مىسكىنلىك تونى ۋە مۆمىنلىك، دەرۋىشلىك تۈسى بىلەن يوشۇرۇپ، مۈكچەيگەن گەۋدىسىنى يىرتقۇچ تىرناقلىق پۇتلىرى بىلەن ئىتتىرىپ تەخت ئالدىغا كېلىپ، پادىشاھقا بېشى يەرگە تەگكۈدەك ئېگىلىپ سالام بېرىپ، دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ، شاھقا ئۇزۇن ئۆمۈر، دۆلەت ۋە ئامەت تىلەپتۇ.

— نېمە تىلىكىڭ بار، ئەي دەرۋىش؟ — دەپ سوراپتۇ پادىشاھ.

— ئەي شاھلارنىڭ شاھى، ئون سەككىز مىڭ ئالەمنىڭ پاناھى، زېمىننىڭ ئاپتىپى، يوقسۇللارنىڭ غەمخورى، مەندەك يۈرىكى زېدىلەرنىڭ مېھرىبانى، مەن دەرۋىش ياكى دىۋانە ئەمەس، بىر گۈلچىدۇرمەن. ھۇزۇرۇڭغا ئەتەي مۇشۇنداق قىياپەتكە كىرىپ كېلىشكە مەجبۇر بولدۇم. مەن گۈلخانامدا بىر تەشتەك ئاجايىپ گۈل ئۆستۈرگەنىدىم، ئۇنىڭدىن بىر تاللا گۈل ئېچىلغانىدى، ئۇنى قۇچىقىڭدا بىھوش ياتقان ئوغلۇڭ ئامراقلىق قىلىپ ئۈزۈۋاپتۇ. مەن كۆرمەي قاپتىمەن، بۇ گۈلنى ھىدلاشقا بولمايتتى. قولۇڭدىكى گۈل شۇ، ئۇنى ماڭا بېرىۋەتكىن. شۇنىڭ بەدىلىگە جېنىڭدىنمۇ چارە بولغان ئاشۇ ئەزىز پەرزەنتىڭگە مۇشۇ جانغا جازا گۈلدىن كېلىۋاتقان بالا - قازانى دەپنە قىلىۋېتەي، — دەپتۇ دەرۋىش.

پادىشاھ ھېچنېمىنى چۈشەنمەي دەم گۈلگە، دەم

شاھزادىگە قاراپ، گۈلنى بېرەي دېسە، ئۆز بەختىنى ئىزدەپ كەتكەن پەرزەنتنى ئېلىپ كېلىپ، ئۆز قولى بىلەن بەرگەن گۈل، ئۇ ھېچكىمگە بەرمە دېگەندەك قىلىۋاتقان، بەزىلەر دې-سە، «جانغا جازا» دېيىلىۋاتقان گۈل. قانداق قىلسام بولار، دەپ ئارىسالدى بولۇپ قاپتۇ.

— ئەي پادىشاھ، ھازىر سۈكۈت قىلىدىغان ۋاقىت ئە-مەس، — دەپتۇ دەرۋىش پادىشاھنى ئالدىرىتىپ. لېكىن، پا-دىشاھ، بالام ھوشىغا كەلگۈچە گۈلنى قولۇمدىن چىقارماسلى-قىم كېرەك، دېگەن قارارغا كەپتۇ ـ دە، «گۈلچى»گە مۇنداق دەپتۇ:

— ئەي ياخشى نىيەتلىك كىشى، بۇ گۈل ھازىرچە ماڭا ئامانەت، ئامانەتنى ئىگىسىدىن باشقىغا بېرىش دۇرۇس ئەمەس. مەندىن گۈلنى سورىما، بالامنى ھوشىغا كەلتۈر، بۇنىڭ ئۈچۈن خەزىنەمنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ قوياي، نېمە ئالىمەن دېسەڭ ئال، گۈلنى بالامنىڭ ئۆزىدىن تەلەپ قىل! — دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان جادۇگەر ھېچنېمە تەلەپ قىلماسلىقتەك ھىيلىگەرلىك بىلەن ئۈن ـ تىنسىز كەينىگە يېنىپ مېڭىشقا باشلاپتۇ. پادىشاھ، بۇ ئادەم بالامغا مۇشۇ گۈلدىن كەلگەن بالانى دەپنە قىلىۋېتەلەيدىكەن دەپ، زورلۇق كۈچ ئىشلىتىشنى ئويى-لىغان بولسىمۇ، يامان ئاقىۋەت تۇغۇلۇپ قېلىشتىن ساقلى-نىش ئۈچۈن سىلىق مۇئامىلە بىلەن:

— ئەي گۈلچى، توختا، نېچۈن كەتمەكچى بولۇۋاتىسەن؟ مۇددىئايىڭنى ئۇچۇق ئېيت، — دەپتۇ. جادۇگەر توختاپ، تۈلكىدەك ھىجىيىپ، مىيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ، قەھر ـ غە-زەپلىك كۆزلىرى بىلەن پادىشاھقا قادىلىپ تۇرۇپ:

— ئەي پادىشاھ، ئەقىل ـ ئىدراكتا يېگانىلىكىڭ بىلەن سۆزۈمنىڭ مەنىسىگە يېتىپ تۇرىسەنۇ، ئۆز ئەقلىڭگە ئۆزۈڭ

ئىشەنمەي، نەسىھەتىمگە قۇلاق سالمايۋاتىسەن، خەزىنەڭنى بە-
دەل قىلىپ بەرمەكچى بولۇۋاتىسەن، لېكىن مەن دۇنيا خىجا-
لىتىدىن يىراقتىمەن. ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان جاھىل، ئۆز
ئوغلىنىڭ جېنىغا زامىن قاتىل ! — دەپتۇ. بۇ سۆز پادىشاھ-
قا قاتتىق تېگىپتۇ - دە، غەزىپى قايناپ، ئۆزىنى بېسىۋالال-
ماي: «ئەي ئاھانەتلىك گۇل، يوقال كۆزۈمدىن !» دەپ گۇلنى بې-
شىدىن ئارتىلدۇرۇپ جادۇگەرنىڭ ئالدىغا ئېتىپتۇ. گۇل تۇزۇپ
ھەرياققا چېچىلىپ كېتىپتۇ. جادۇگەر ئۇقتەك ئېتىلىپ كې-
لىپ، چېچىلىپ ياتقان گۇللەرنى بىر - بىرلەپ تېرىپ قوي-
نىغا ساپتۇ - دە، ئارقىسىغا قارىماي چىقىپ كېتىپتۇ. پادى-
شاھ ھوشسىز ياتقان ئوغلىنىڭ بېشىنى كۆتۈرۈپ، كۆزىدىن
ئىسسىق ياش ئاققۇزۇپ، ئوغلىنىڭ كۆز ئېچىشىنى كۈتۈپ
ئولتۇرۇپتۇ. كەچ كىرگەندە، شاھزادىنى ئۆز خانىسىغا ئەكى-
رىپ ياتقۇزۇشۇپتۇ. پادىشاھ خىزمەتچىلەرگە شاھزادىنىڭ كەل-
گەنلىكىنى ۋە ئۇنىڭ بۇ ئەھۋالىنى ۋاقتىنچە خانىشتىن پىن-
ھان تۇتۇشنى تاپىلاپ ھەرەمخانىسىغا قايتىپتۇ، لېكىن تەش-
ۋىشلىنىپ تاماقمۇ يېمەپتۇ، ئاراممۇ ئالالماپتۇ، كۆزىدىن ئۇي-
قۇ قېچىپتۇ. ئوردا تېۋىپلىرى ھەرقانچە قىلىپمۇ شاھزادىنى
ھوشىغا كەلتۈرەلمەپتۇ. شاھزادە تىنىقى بار، ھوشى يوق ھا-
لەتتە يېتىۋېرىپتۇ. پادىشاھ ئامالسىز «گۇلچى»نى تېپىپ كې-
لىشكە پەرمان قىپتۇ، لېكىن نەتىجە چىقماپتۇ، بۇ ھال پادى-
شاھنى تېخىمۇ پاراكەندە قىلىۋېتىپتۇ.

بەشىنچى كۈنى كېچىسى شاھزادە تۇيۇقسىز كۆزىنى ئې-
چىپتۇ، قارىسا، يۇزىگە بىرنېمە يېپىقلىق تۇرغۇدەك، قارىسا،
ئۇ مەلىكىنىڭ رومىلى ئىكەن. شاھزادە رومالنى كۆكسىگە
تېڭىپتۇ - دە، ياتقان جايىدا: «مەلىكەم، خۇشرۇي ئايىم، قە-
يەردىسەن؟» دەپ ئاھ چەككىلى تۇرۇپتۇ. شۇ چاغدا شاھزادى-

نىڭ يۈزىگە بىر تامچە سۇ تېمىپتۇ. شاھزادە يۇقىرىسىغا قا-رىسا، بۇلاقتەك كۆزلىرىدىن چاقناپ چىققان ياشلار مەڭزىدىن سىرغىپ چۈشۈۋاتقان مەلىكە كۈلۈمسىرەپ ئۆز ئۈستىدە ئۆرە تۇرغۇدەك. ئۇ شاھزادىگە قولىنى ئۇزىتىپتۇ، شاھزادە ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇش بىلەن لىككىدە ئىرغىپ تۇرۇپ كېتىپتۇ — دە، مەلىكىنى باغرىغا بېسىپتۇ. مەلىكە شاھزادىگە:

— سىز ئاتىڭىزغا مېنىڭ گۈل سۈرىتىمنى بېرىپ: «بۇنى ھېچكىمگە بەرمەڭ» دەيمەن دەۋاتقان چېغىڭىزدا، جادۇگەر سىزنى تىلدىن قالدۇرۇشقا ئۇلگۇرۇپ، سۆزىڭىزنى دەۋېلىشقا ئىمكانىيەت بەرمەي، سىزنى بىھوش قىلىۋەتتى، — دەپ، شاھ بىلەن جادۇگەر ئوتتۇرىسىدا بولغان گەپ - سۆزلەرنى ئېيتىپ بېرىپتۇ.

— سىز قانداق ئامان قالدىڭىز؟ — دەپ سوراپتۇ شاھزادە. مەلىكە:

— مەن ھەر ئېھتىمالنى ئويلاپ، ئۆزۈمنى گۈلنىڭ يو-پۇرمىقىغا مۇجەسسەملەپ تۇرغانىدىم. دادىڭىز گۈلنى يەرگە ئاتقاندا، جادۇگەر توزۇپ چېچىلغان گۈللەرنى تېرىۋېلىپ، يو-پۇرماق بىلەن كارى بولمىدى، شۇ سەۋەبتىن قۇتۇلۇپ قالدىم. لېكىن، كۈندۈزى زادىلا ئادەم سىياقىغا كىرەلمىدىم، مايمۇن بولۇپ قالدىم. بۇنىڭدىن بىلدىمكى، جادۇگەر يوپۇرماقلارنى ئالمىغىنى بىلەن، ئۇنىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلمىغان، بەلكى مايمۇنغا ئايلاندۇرۇۋەتكەنىكەن. مەن بۇ سېھىرنى ئوشتۇش ئۈچۈن قاتتىق تىرىشقاندىن كېيىن، قاراڭغۇ چۈشكەندىن تار-تىپ سۈبھىگىچە ئادەم سىياقىغا كىرىشنى قولغا كەلتۈردۈم، لېكىن كۈندۈزى مايمۇنلۇقتىن ئۆزگىرەلمىدىم. بۇ مېنىڭ ئا-دەمزات قولىدىن كۈندۈزى زەربە يېگەنلىكىمنىڭ كاساپىتى بولسا كېرەك. بۇنىڭدىن كېيىنمۇ كۈندۈزى مايمۇن بولۇپ يۈرىمەن. بۇ بىرنەچچە كۈندىن بۇيان، بىرىنچىدىن، جادۇگەر-

نىڭ قايتا - قايتا يوشۇرۇن كېلىپ سىزنى كۆزىتىۋاتقانلىقى، ئىككىنچىدىن، ئۆزۈمنىڭ كۈندۈزىمۇ ئادەم سىياقىغا كېلىشىمنى ئىشقا ئاشۇرۇش يولىدا ھەرىكەتلەنگەنلىكىم، ئۈچىنچىدىن، ھۇجرىڭىزنىڭ بۈگۈنكىدەك خالىي بولۇشىنى كۈتكەنلىكىم تۈپەيلى ئۆزۈمنى ئاشكارىلىيالمىدىم. ھازىر جادۇگەرمۇ كەلمەيدىغان بولدى، ئەمدى ئىش سىزنىڭ ئىختىيارىڭىزچە بولسۇن! — دەپتۇ.

شاھزادە قىلچە ئىككىلەنمەستىن:

— قەدىرلىكىم، مەيلى مايمۇن بولۇڭ، مەيلى ھاشارات ياكى ئۈچارقانات بولۇڭ، كۈندۈزىمۇ سىز بىلەن بىللە بولۇشنى خالايمەن، ھەتتا بېشىمغا ئېلىپ، توي - تۆكۈن، مەرىكە - مەشرەپلەرگە بىرگە بېرىشنى ئارزۇ قىلىمەن، سىزدىن ئايرىلمايمەن، — دەپتۇ.

ئەتىسى شاھزادىنىڭ ھوشىغا كەلگەنلىك خەۋىرى پادىشاھقا يېتىپتۇ. شاھزادە بېرىپ ئاتا - ئانىسى بىلەن قۇچاقلىشىپ، خۇشاللىق ياشلىرىنى ئاققۇزۇشۇپ كۆرۈشۈپتۇ.

— سەن قانداق قىلىپ ھوشۇڭغا كەلدىڭ؟ يا تېۋىپلىرىم ئامال قىلدىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ پادىشاھ.

— مەن ئەسلىدە قەستكە ئۇچراپ ھوشسىزلانغانىكەنمەن، بىر مايمۇن ھوشۇمغا كەلتۈردى. كېيىن ئۇ چۈشۈمدە تىلغا كىرىپ: «شاھ ئاتاڭ سېنىڭ گۈلنى ھېچكىمگە بەرمەڭ دېمەكچى ئىكەنلىكىڭنى بىلدىيۇ، لېكىن قەتئىي بولالمىدى، يېنىكلىك بىلەن گۈلنى يەرگە ئېتىپ تۈزۈتۈپ، سېنىڭ بەختىڭنىمۇ تۈزۈتتى. يېنىكلىك، قەتئىيەتسىزلىك، بولۇپمۇ دۆلەت ئىگىلىرىنىڭ يېنىكلىك، قەتئىيەتسىزلىكى بىر ئادەمنىڭ بەختىنىلا ئەمەس، بىر مەملىكەت خەلقىنىڭ بەخت - سائادىتىنى تۈزغاقتەك تۈزۈتۈۋېتىدۇ» دېدى. مەن ئۇ مايمۇننىڭ

شاپائىتىگە ياخشىلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرۇش ئۈچۈن ئۇنى ئۆزۈم بىلەن بىللە تۇرۇشقا ئېلىپ قالدىم، — دەپتۇ. پادىشاھ بۇ گەپنى ئاڭلاپ چوڭقۇر ئويغا پېتىپتۇ.

مەلىكە شۇنىڭدىن باشلاپ كېچىسى ئادەمگە، كۈندۈزى مايى-مۇنغا ئۆزگىرىپ يۈرۈۋېرىپتۇ. ئۇنىڭغا ئەڭ ئېسىل رەختلەردىن مايمۇن كىيىمى تىكتۈرۈپ بېرىپتۇ. خېلى بىر مەزگىل ئۆتۈپ-تۇ. شاھزادىنىڭ توي ئىشىدا قاتتىق باش قېتىنچىلىقىدا قالغان پادىشاھ بىر كۈنى ئەمىرۇلجاھانىنى ھۇزۇرىغا چاقىرتىپ:

— ئوغلۇم، ئاتقان ئوقۇڭنى تېپىپ كېلەلمەپسەن، ئەمدى توي ئىشىڭنى قانداق قىلىسەن؟ — دەپتۇ.

— مەن ئاشۇ مايمۇن بىلەن توي قىلىمەن، — دەپتۇ شاھزادە.

— نېمە، مايمۇن بىلەن؟

— شۇنداق، شاھ ئاتا.

— نېمىشقا؟

شاھزادە ئۆز تەلپىدە چىڭ تۇرۇپتۇ.

ئىلاجسىز قالغان پادىشاھ: «نېمە بولساڭ بول» دېگەندەك قىلىپ، توي ئۆتكۈزمەيلا ئوردا ئىمامىنى تەكلىپ قىلىپ مايمۇننى شاھزادىگە نىكاھ قىلدۇرۇپ، ئاددىي بىر ئۆيگە ئو-رۇنلاشتۇرۇپ قويۇپتۇ. لېكىن، شاھزادىنىڭ مايمۇنغا ئۆيلەن-گەنلىكى توغرىسىدىكى خەۋەر پۈتۈن شەھەرگە پۇر كېتىپتۇ...

مەلىكە خۇشرۇي پاك مۇھەببەت ۋە ۋاپانى ھەممىدىن قىممەت بىلگەن شاھزادە بىلەن بۇ ئەسكى تاملىق ھۇجرىدا بەخت ناۋاسى ياڭرىتىپ، خۇشاللىق شارابىنىڭ لەززەت پەيزى-دىن بەھرە ئېلىپ كۆڭۈللۈك ئۆتىۋېرىپتۇ. كۈنلەر ھەپتىنى، ئايلار پەسىللەرنى قوغلاپ ھەش - پەش دېگۈچە يەنە بىر يىل ئۆ-تۈپتۇ. بىر كۈنى خانىش شاھزادە ئەمىرۇلجاھانىنى چاقىرتىپ:

— جېنىم قوزام، كۆزۈمنىڭ گۆھىرى بالام، سەن كۈل-
مىگەن كۈن ماڭا ماتەم بىلىنىدۇ، سېنىڭ بەختىڭ — بىز-
نىڭ بەختىمىز. نېمە ئۈچۈن ياش جېنىڭنى مۇشۇ مايمۇن بىلەن
قىينايسەن؟ شاھانە ئىززەت - ھۆرمىتىمىزنى نېمە ئۈچۈن مۇ-
شۇ مايمۇن بىلەن يەرگە ئۇرىسەن؟ داداڭ سەندىن خاپا. ئاتا - ئا-
نىنى رەنجىتىش پەرزەنت ئۈچۈن ئېغىر گۇناھ ئەمەسمۇ؟! مې-
نىڭ كۆز يېشىمغىمۇ قارىمامسەن؟ مايمۇننى كۆزدىن نېرى
قىل، ساڭا گۆھەردەك قىز ئېلىپ بېرەي، — دەپ ئۆزىنى توخ-
تىتالماي يىغلاپ كېتىپتۇ. تا بۈگۈنگىچە بىر تېمىم ياشنىڭ
بىھۇدە تۆكۈلۈشىگە سەۋەبچى بولمىغان كۆڭلى يۇمشاق ئەمە-
رۇلجاھاننىڭ قەلبى بۇ ھالدىن ئوت بولۇپ يېنىپ، ۋۇجۇدى
مومدەك ئېرىپ كېتىپتۇ - دە:
— جېنىم ئانا، سەن ياش تۆكۈپ مېنى گۇناھكار قىل-
مىغىن، گېپىمىزنى ئىلىك ئالمىدى دەپ ئەيىبكە بۇيرۇما-
غىن، ئادەم تۇرۇپ مايمۇننى جورا قىلدى، شاھانە ئابرۇيىمىز-
غا داغ چۈشۈردى دەپ، مېنى قارىلىمىغىن. قىبلىگاھىم ئا-
تامۇ، سەنمۇ بىلسەڭلار ئىدىڭلار... ئۇ... مايمۇن ئەمەس، ئا-
دەم، ئەڭ گۈزەل پەرى، ساھىبجامال مەلىكە، ئەڭ پاك، ئەڭ
ۋاپادار ئىنسان! — دەپتۇ.
بۇ سۆزنى ئاڭلىغان خانىش ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمەي قاپ-
تۇ. شاھزادە چىقىپ كېتىپتۇ. خانىش كەچتە پادىشاھقا ئوغ-
لىنىڭ ئېيتقانلىرىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن پادى-
شاھ خانىشنى ئەگەشتۈرۈپ ئەمىرۇلجاھاننىڭ ھۇجرىسىغا بې-
رىپتۇ، لېكىن ئاۋۋال ھۇجرىنىڭ ئىشىكىنى قاقماي، ئەھۋال-
نى كۆزىتىپ بېقىش ئۈچۈن دېرىزىدىن مارىشىپتۇ. ئايھاي،
ئۇلار تەرىپلەشكە تىل ئاجىزلىق قىلىدىغان شۇنداق چىرايلىق
بىر قىزنى كۆرۈپتۇكى، ئۇنىڭ ھۆسن - جامالىدىن شاھزادىنىڭ

www.uyghurkitap.com

ھۇجرىسى كۈندۈزدىكىدەك يورۇپ كەتكەنىكەن.

— مېنىڭ ئەسلىي كېلىنىم مانا بۇ يەردە ئىكەن ئەمەس-مۇ ! — دەۋېتىپتۇ خانىش ئىختىيارسىزلا. پادىشاھ ئۇنىڭ ئاغزىنى تۇتۇۋېلىپ، تىۋىش چىقارماي خانىشنى قولىدىن ئار-تىپ ئۆيىگە قايتىپ كەپتۇ. خانىشنىڭ كۆڭلىنى كېلىنىنى ئەل - جامائەتكە نامايىش قىلىش ئىستىكى ئەسىر قىلىۋاپتۇ. ئەتىسى پادىشاھ بىلەن خانىش شاھزادىنى ئۆز ھوزۇرلىرىغا چاقىرتىپتۇ.

— ئوغلۇم، تۇنۇگۈن ئاناڭغا ئېيتقانلىرىڭنى ئاڭلاپ ھەيرانۇ ھەسلىك ئىچىدە كىرپىك قاقماي تۈننى كۈندۈزگە ئۇلاشتۇردۇم. شۇنداق گۈزەل مەلىكە قانداق قىلىپ مايمۇنغا ئۆزگىرىپ قالدى؟ بىزنى خۇشال قىلاي دېسەڭ بۇ سىرنى يېشىپ بەرسەڭ، — دەپتۇ پادىشاھ.

شاھزادە ئاخىر بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلىرىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ ھەمدە:

— سىزگە بەرگەن گۈل شۇ ئىدى، شاھ ئاتا. ئۇ كۈندۈزى ئادەم قولىدا يەرگە ئۇرۇلغانلىقتىن، كۈندۈزى ئادەم بولۇپ

يۇرەلمەيدىغان بولۇپ قاپتۇ. ئۇنىڭ بىر كۆڭلىكى بار، ئۇ شۇ كۆڭلەكنى كىيسىلا مايمۇنغا ئۆزگىرىپ قالىدۇ، سىلىۋەتسە ئادەم قىياپىتىگە كىلىدۇ، — دەپتۇ.

پادىشاھ مايمۇننىڭ ئەينى ۋاقىتتىكى: «دادىڭ سىنىڭ بەختىڭنىمۇ توزۇتۇۋەتتى» دىگەن سۆزىنى ئەسكە ئىلىپ، ئۆزىنىڭ ئاشۇ قىلمىشى ئارقىلىق ئوغلىنىڭ مۇشۇنداق بەختسىزلىككە ئۇچرىشىنىڭ سەۋەبكارى بولۇپ قالغانلىقتىن، ئۆزىنى گۇناھكارلاردەك چاغلاپ بەكمۇ خىجىللىق ھىس قىپتۇ. ئەمما، خانىش تولىمۇ خۇشال بولۇپ كىتىپتۇ، ئۇ تاقەتسىزلەنگەن ھالدا:

— ئوغلۇم، ئەزەلدىن پەرىزات ياكى سىھىرگەرلەردە ھەر خىل نەرسىلەرگە ئۆزگىرىۋالىدىغان ئىش بولۇپ كەلگەن. سەن ئۆزۈڭنىمۇ، بىزنىمۇ باش كۆتۈرۈپ يۈرۈش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلاي دىسەڭ، ئۇنىڭ كۆڭلىكىنى چاندۇرماي ئىلىپ كۆيدۈرۈۋەتكىن، ئۇ مايمۇنغا ئۆزگىرىۋالىدىغان نەرسىدىن مەھرۇم بولغاندىن كىيىن كىچە - كۈندۈز بىز بىلەن بىللە بولىدۇ، — دەپ ئەقىل كۆرسىتىپتۇ. شاھزادە:

— ماقۇل، ئانا، سىلەر باش كۆتۈرۈپ يۈرىدىغانىلا ئىش بولسا، دىگىنىڭىزنى بەجا كەلتۈرەي، — دەپتۇ - دە، خىيال ئىلكىدە ئۆيىگە قايتىپتۇ. پادىشاھ خانىشنىڭ ھىلىقى دىگەنلىرىگە قوشۇلۇشنىمۇ، قوشۇلماسلىقنىمۇ بىلەلمەپتۇ. ئۇلار ئۆزلىرىنى ئىغىر ھىجران بالاسى كۇتۇپ تۇرغانلىقىنى نەدىن بىلسۇن؟!

ئاخىر زىمىننى قارا لىباس كىيگەن تۈن لەشكەرلىرى ئىشغال قىپتۇ. ياتار ۋاقتىمۇ بوپتۇ. مەلىكە يىتىپ قاپتۇ. شاھزادە كۆڭلەكنى ئوچاق بىشىدىكى قەندىلدە يىنىۋاتقان شامغا تۇتقانىكەن، ۋال قىلىپ ئوت ئىلىپ، پاژ - پۇژ قىلىپ كۆيۈشكە باشلاپتۇ، شاھزادە كۆڭلەكنى ئوچاققا تاشلىۋىتىپتۇ.

شۇئان ھاۋا گۈلدۈرلەپ، دەھشەتلىك چاقماق چېقىپ، تۇمان ـ تورۇسلار قاراسلاپ كېتىپتۇ، قىيقاس ـ سۈرەن سالغان ئاجا-يىپ سۈرلۈك ئاۋازلار پۈتۈن ئوردىنى تەۋرىتىۋېتىپتۇ. مەلىكە ئىرغىپ تۇرۇپ كېپىنەككە ئايلىنىپ، بىر ۋاسىنىڭ ئارىسىغا كىرىۋاپتۇ. ئارقىدىن «ھا ـ ھا ـ ھا» دەپ كۈلگەن غەلىتە ئاۋاز چىقىپ، بىر ئازدىن كېيىن ھەممە ياق تىمتاس بولۇپ كېتىپتۇ. شۇ چاغدا مەلىكە بىر تورغايغا ئايلىنىپ ئۇچۇپ بېرىپ دېرىزىگە قونۇپتۇ ـ دە:

ــ ئەي شاھزادە، دۇنيادا ئارزۇسىز ئىنسان بولمايدۇ، سىز ئارزۇ قىلغاننى مەنمۇ ئارزۇ قىلىپ كەلگەنىدىم. تاغ ھەرقانچە ئېگىز بولسىمۇ، ئۇنىڭ چوققىسى بولغىنىدەك، دەريا ھەرقانچە ئۇزۇن بولسىمۇ، ئۇنىڭ قۇيۇلىدىغان يېرى بولغىنىدەك، يول ھەرقانچە ئۇزۇن بولسىمۇ، ئۇنىڭ مەنزىلى بولغىنىدەك، مېنىڭمۇ مايمۇن سۈرىتىدە يۈرۈشۈمنىڭ چېكى بار ئىدى، بىراق سىز ئەنە شۇ چەككە چىدام بىلەن يېتىپ بارالمىدىڭىز، ئۆمرۈم بويى مۇشۇنداق ئۆتىدىغان ئوخشايمەن دەپ، دەسلەپتە بەرگەن ۋەدىڭىزگە ئەمەل قىلالمىدىڭىز. مېنى، ئۇ سېھىرگەرلىكنى بىلىدۇ، قەستەن مايمۇن بولۇۋالدى، دەپ ئويلىغان بولۇشىڭىز مۇمكىن. قىسقىسى، سىز مايمۇن بىلەن بىللە ئۆتۈشنى نومۇس بىلدىڭىز. ئەمدى ئامان بولساق، گۈلىستان باغى ئېرەم... ــ دەپتۇ ـ دە، پىر قىلىپ ئۇچۇپ قاراڭغۇلۇق قوينىغا كىرىپ كېتىپتۇ.

شاھزادە بۇ قىلمىشىغا پۇشايمان قىلسۇنمۇ؟ ياق. ئۇ بۇ ئىشنى ئانىسىنى رازى قىلىش ئۈچۈن قىلغان، شۇڭا بارلىق ئازابنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىپ، بىر قولىدا يۈرىكىنى بېسىپ، بىر قولىدا ياقىسىنى چاك ئېتىپ، قايغۇ ـ ھەسرەتتە ئاھ ئۇرۇپ: «مەلىكەم، خۇشرۇيۇم» دېگىنىچە ئۆيدىن چىقىپ ھەر

www.uyghurkitap.com

تەرەپكە چېپىپ، ئاخىر بىھوش بولۇپ يىقىلىپتۇ، ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن، مەجنۇندەك ئورنىدىن چىقىپ كېتىپتۇ. ئۇچرىغانلىكى كىشىدىن گۈلىستان باغى ئىرەمنى سورۇشتۇرۇپ مېڭىۋېرىپتۇ، لېكىن دۇنيادا گۈلىستان باغى ئىرەم چىقماپتۇ.

شاھزادە يول يۈرۈپ تۇرسۇن، سۆزنى يەنە مەلىكىدىن ئاڭلايلى:

مەلىكە بىر كېچىسى چۈش كۆرگەنىكەن. چۈشىدە يەنە جا-دۇگەرنىڭ ئۆيىدە ئىمىش. ئۇ ھېلىقى يايلاقتا بېرىپتۇ، قارىسا، يايلاقتا شاھلار بەزمىسى ئۆتكۈزۈلۈۋاتقانمىش. بەزمىگە ئاسمان، سۇ، زېمىن پادىشاھلىرى خانىشلىرىنى، ئوغۇل - قىزلىرىنى بىللە ئېلىپ كەلگەنىكەن. خۇشرۇي شۇ سورۇندا بىر پەرى بىلەن تونۇشۇپ دوست بولۇپ قاپتۇ. پەرى قىز خۇشرۇينى ئاسمانغا — ئۆز ئوردىسىغا باشلاپ چىقىپ سەيلە - تاماشا قىل-دۇرۇپتۇ. پەرى قىزنىڭ بىر مومىسى بار ئىكەن، موماي خۇشرۇيغا مۇنداق بىر رىۋايەتنى سۆزلەپ بېرىپتۇ:

— راۋىلارنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، سەن تۇرۇۋاتقان جاي ئەسلىدە بىر پادىشاھلىق بولۇپ، پادىشاھنىڭ ئىسمى گۈلىس-تان ئىكەن. گۈلىستان شاھ ئۆز ئىسمىغا مۇۋاپىق كېلىدىغان بىر باغ بىنا قىلدۇرۇپتۇ. بۇنداق باغ يەتتە ئىقلىمدا يوق ئى-كەن. كىشىلەر بۇ باغقا پادىشاھنىڭ نامى بىلەن «گۈلىستان باغى ئىرەم» دەپ نام قويۇشۇپتۇ. پادىشاھ بۇنىڭ بىلەن قانا-ئەتلەنمەي، پۈتۈن مەملىكەتنى كۆكەرتىش پەرمانىنى چۈشۈ-رۈپتۇ. بۇ پەرمان ئۆز كۈچىنى كۆرسىتىپ، بىرنەچچە يىلدىن كېيىن بۇ مەملىكەتنىڭ شەھەرلىرىدىن تارتىپ يېزىلىرىغىچە، تاغ - جىرالاردىن تارتىپ چۆللەرگىچە بۈك - باراقسان، گۈل - گۈلىستان، كۆكلەمزارلىققا ئايلىنىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن سۇلار سىراپ بولۇپ، ھاۋاسى ساپلىشىپ، ئالەمنىڭ گۈزەل بىر

جەننىتى بولۇشقا مۇناسىپ ھۆسن بىلەن دۇنياغا مەشھۇر بوپتۇ. مەشرىق، مەغرىب، ئىشقىلىپ جاھاننىڭ ھەممە ئادەم-دىن بۇ يەردىن ئۆرنەك ئېلىش ئۈچۈن كېلىدىغانلارمۇ كۆپىيىپتۇ. شۇنداق قىلىپ، بۇ مەملىكەتنىڭ نامىمۇ ئوردا بېغى-نىڭ نامى بىلەن «گۈلىستان باغى ئىرەم» دەپ ئاتىلىدىغان بوپتۇ. كېيىن ئاشۇ جادۇگەر بۇ پادىشاھلىقنىڭ يايلىقىدىن باشقا پۈتۈن زېمىنىنى ئادەملىرى بىلەن بىللە قۇم ئاستىغا بەند قىلىۋېتىپتۇ. جادۇگەر ئۆزىنىڭ جېنىنى چايانغا ئايلاندۇ-رۇپ، چاياننى بىر ئالتۇن قۇتىغا سېلىپ، قۇتىنى بىر ئەج-دىھانىڭ قارنىغا جايلاشتۇرۇپتۇ، ئۇ ئەجدىھا شۇ يەردىكى بىر سۈلۈق كۆلنىڭ ئاستىدا ياتىدىكەن. ئۇ كۆلنىڭ يېنىدا سۈيى يوق بىر قۇرۇق كۆل بار ئىكەن. كىمكى ئەجدىھانى ئۆلتۈرۈپ، ئۇنىڭ قارنىدىكى ئالتۇن قۇتىنى قولغا چۈشۈرۈپ، ئۇ-نىڭ ئىچىدىكى چاياننى ئۆلتۈرسە، جادۇگەر گۇمران بولۇپ، تىلسىم يىمىرىلىپ، شەھەر ئەسلىگە كېلىدىكەن. لېكىن، ئەجدىھانى جېنىدىن جۇدا قىلالايدىغان بىر مىسران قىلىچ بو-لۇپ، قىلىچ شۇ ئەتراپتىكى قويۇق تۇمان قاپلاپ تۇرغان ئې-گىز تاغنىڭ ئۈستىدە ئۇتلاپ يۈرگەن بىر ئارغىماقنىڭ ئېگە-رىگە ئېسىقلىق ئىكەن. ئارغىماقنى بىر يولۋاس ساقلايدىكەن. كىمكى يولۋاسنى ئۆلتۈرسە، ئارغىماق ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كېلىپ توختاپ بېشىنى ئېگىپ تۇرىدىكەن، بۇ ئۇنىڭ: «مەن سېنىڭ خىزمىتىڭگە كەلدىم» دېگىنى ئىكەن. قىلىچنى قولغا كەلتۈرگەندىن كېيىن، سۈلۈق كۆل بىلەن قۇرۇق كۆلنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى توسما قىرغا قىلىچنى ئۇرسا، توسما يېرىلىپ سۇ قۇرۇق كۆلگە ئېقىپ چىقىپ سىڭىپ كېتىدىكەن ـ دە، ئەجدىھا ئاشكارىلىنىدىكەن. زەپەر قۇچقۇچى شۇ مەملىكەتكە پادىشاھ بولىدىكەن...

مومايىنىڭ سۆزى مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، مەلىكە ئويغىنىپ
كەتكەنىكەن. ئۇ شۇ چاغدىن تارتىپ چۈشىدە ئاڭلىغانلىرىنى
ئۆڭىدا شاھزادە بىللە ئىشقا ئاشۇرۇشنى ئويلاپ يۈرگەنىد-
كەن، بىراق كۈتمىگەن يەردىن بۇ ھادىسە يۈز بەرگەچكە، ئۇ
شاھزادىگە ئاشۇ چۈشىگە ئاساسەن: «گۈلىستان باغى ئېرەم» دەپ-
تۇ ـ دە، جادۇگەر بىلەن ئۆلۈم ـ كۆرۈملۈك جەڭ قىلىش ئۇ-
چۇن تۇپتوغرا جادۇگەرنىڭ ماكانىغا قاراپ ئۇچۇپتۇ. ئۇ بۇ يەر-
گە يېتىپ كېلىپ، ئۆزى كۆپ قېتىم كۆرگەن يايلاق ئۈستىدىن
ئۇچۇپ ئۆتۈپ، تۇمانلىق تاغقا كەپتۇ. بىراق، تاغنىڭ ئۈستىگە
قاراپ ئۇچقاندا، بىردەم نەدىندۇر ئوت پەيدا بولۇپ قانىتىنى
كۆيدۈرسە، بىردەم يامغۇر يېغىپ قانىتىنى ھۆل قىلىۋېتىپ
زادىلا ئۇچالماپتۇ. ئۇ ئامالسىز ئادەم سىياقىغا كېلىپ تاغقا
يامىشىپتۇ، لېكىن تاغ تىك، تۇتىدىغان نەرسىمۇ بولمىغاچقا،
يەنىلا تاغ ئۈستىگە چىقىشقا مۇۋەپپەق بولالماپتۇ. شۇ چاغدا
ئوتلاپ يۈرگەن بىر توپ قوتاز تاغ باغرىغا كېلىپ قاپتۇ. قو-
تازلار ئىلگىرى مەلىكىنى كۆرۈپ يۈرگەچكە، ئۇنىڭدىن ئۈر-
كۈمەپتۇ. مەلىكە بىر قوتازنى مىنىپ تاغقا ھەيدەپتۇ، قوتاز
تۈرلۈك خەتەرلىك جايلاردىن ئۆتۈپ، مىڭ تەستە مەلىكىنى
تاغ ئۈستىگە ئېلىپ چىقىپتۇ. ئۇلار تاغ تۆپىسىگە قەدەم قو-
يۇشىغا، دەھشەتلىك ھۆركىرىگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ ئاسماندىن
چۈشكەندەك تۇيۇقسىز بىر يوغان يولۋاس پەيدا بوپتۇ ـ دە،
خىرىلداپ، چىشلىرىنى ھىڭگايتىپ، ئوقتەك يۈگۈرۈپ كېلىپ
مەلىكىگە ئېتىلىپتۇ. بۇ چاغدا مەلىكىمۇ شىرغا ئۆزگىرىۋې-
لىشقا ئۈلگۈرگەنىكەن. ئۇ يولۋاس بىلەن چىشلىشىپ، پو-
مىداقلىشىپ شۇنداق ئېلىشىپتۇكى، ئىككىسىنىڭ تىرنىقى
تەگكەن جايدىكى تاشلارمۇ كۆچۈپ كېتىپتۇ. لېكىن، «يامان
يولۋاس يولدا يېتىپ شىرغا يول بەرمەس» دېگەندەك، شىر

www.uyghurkitap.com

يولۋاسنى زادىلا بىسىپ چۈشەلمەپتۇ، ئەكسىچە يولۋاس ئۇنى تاغدىن غۇلىتىۋېتىش ئۈچۈن چىشلىگەن پېتى تاغنىڭ ئىز- ۋىگە تارتىشقا باشلاپتۇ. دەل شۇ چاغدا ھېلىقى قۇشلار ئاسما- ئۈستىگە چىقىپ كەپتۇ ــ دە، ھەممىسى ئۇلىشىپ يولۋاسقا تەڭ ھۇجۇم قىلىپ، يولۋاسنىڭ ئۇدۇل كەلگەن يېرىگە ئۇسۇپ ـ تېپىپ، مۈڭگۈزلىرى بىلەن يولۋاسنىڭ تېنىنى ئۆتمىتۆشۈك قىلىۋېتىپتۇ. مەلىكە بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئادەم شەك- لىگە كىلىپ، يوغان بىر تاش بىلەن يولۋاسنىڭ بېشىغا ئۇ- رۇپ، ئۇنىڭ ئاغزى ـ بۇرنىنى ماكچايتىۋېتىپتۇ. يولۋاس تې- پىرلاشتىن توختاش بىلەن تەڭ، يىراقتىن كىشنىگەن پېتى بىر تورۇق ئارغىماق شامالدەك تېز يۈگۈرۈپ كېلىپ مەلىكى- نىڭ ئالدىدا توختاپتۇ. ئات توقۇقلۇق بولۇپ، ئۈستىدە سا- ۋۇت، لەشكىري كىيىم، ئالتۇن كەمەر، نەيزە، سىپەر ۋە كە- مەرگە ئۆتكۈزۈلگەن غىلاپتا بىر قىلىچ بار ئىكەن. مەلىكە كىيىملەرنى كىيىپ، ئاتقا مىنىپ، بىر قولىدا سىپەرنى، بىر قولىدا قىلىچنى كۆتۈرگەن پېتى ئاتنى دېۋىتىپ «چۇھ» دېگە- نىكەن، ئات ئېگىز تاغدىن پەسكە قاراپ سەكرەپتۇ، لېكىن لەرزان ئۈچۈپ، يەرگە يېنىككىنە قونغان قۇشتەك ئىنتايىن سىلىق ھالدا ئوتلاققا چۈشۈپتۇ. مەلىكە ئاتنى چاپتۇرۇپ كۆل بويىغا بېرىپ موماينىڭ دېگىنىدەك قىلغانىكەن، كۆلنىڭ سۈ- يى قۇرۇق كۆلگە ئېقىپ سىڭىپ كېتىپتۇ. سۇلۇق كۆلدىكى

ئەجدىھا كۆرۈنۈپ قاپتۇ. بۇ ئۈچ باشلىق بەھەيۋەت مەخلۇق نېمە بولغانلىقىنى بىلەلمەي، بىر سەكرەپ كۆلنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، پىيالىدەك كۆزلىرى بىلەن ئەتراپقا قاراپ، ئۇدۇلىدا يۈز قەدەمچە نېرىدا ئات ئۈستىدە تۇرغان بىر ئادەمنى كۆرۈپ دەرھال دەم تارتىپتۇ. ئەجدىھانىڭ قارنىغا گويا قۇم كۆچكەندەك، شۇ ئەتراپتىكى قۇملار ئۇچۇپ كىرىپتۇ. ئەجدىھا قارىسا، ھېلىقى ئادەم تۇرغان جايدا قاققان قوزۇقتەك مەزمۇت تۇرغۇدەك. بۇنىڭدىن غەزەپلەنگەن ئەجدىھا قارنىغا تىقىلغان قۇملارنى بىر پۈرقۇغانىكەن، دەھشەتلىك بوران چىقىپ، ئاسماندىن قۇم ياغقاندەك ھەممە ياقنى قاپقارا قۇم توپانى بېسىپ كېتىپتۇ. مەلىكە ئاتنى چاپتۇرۇپ ئەجدىھانىڭ يان تەرىپىگە ئۆتۈپتۇ ـ دە، ئۇچقاندەك كېلىپ ئۇنىڭ بوران چىقىرىۋاتقان بېشىغا قىلىچ ساپتۇ. ئەجدىھانىڭ ئۈزۈلگەن بېشى ئاتقان تاشتەك ئۆزى چىقارغان بوران بىلەن ھاۋاغا ئۇچۇپ چىقىپ، بىرئازدىن كېيىن مەلەققىدە يەرگە چۈشۈپتۇ. ئەجدىھا شۇئان يەنە بىر بېشىنىڭ ئاغزىدىن يانار تاغدەك لاۋا ئېتىشقا باشلاپتۇ، كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە بۇ چوڭ ئوتنىڭ تەپتىدىن قۇملار قىپقىزىل چوغقا ئايلىنىپتۇ. ئوت لاۋۇلىرى شۇنداق ئېگىز كۆتۈرۈلۈپتۇكى، يەر بىلەن ئاسمان تۇتىشىپ، پۈتۈن جاھان ئوت ئىچىدە قالغاندەك بولۇپ كېتىپتۇ. لېكىن، «چىراغ تۇۋۋى قاراڭغۇ» دېگەندەك، ئەجدىھانىڭ ئوت چىقىرىۋاتقان بېشىنىڭ ئاستى ئوتتىن خالىي ئىكەن. مەلىكە ئوت ئىچىدىن بۆسۈپ چىقىپ ئەجدىھانىڭ ئالدىغا كەپتۇ ـ دە، بىر قىلىچ ئۇرۇپ ئۇنىڭ بۇ بېشىنىمۇ يەرگە دومىلىتىۋېتىپتۇ. جاھىللىق بىلەن جان تالىشىۋاتقان ئەجدىھا تېخىمۇ ئەشەددىيلىشىپ، يەككە قالغان بېشىنى گويا خۇمداندىن قۇيۇندەك تۇرۇلۇپ چىقىۋاتقان قاپقارا ئىستەك تولغاپ ئېگىز

كۆتۈرۈپ، ئاغزىدىن شارقىرىتىپ سۇ تۆكۈشكە باشلاپتۇ. سۇ شۇنداق ئۇلۇغ چىقىپتۇكى، قۇمغا سىڭىپ كېتىۋاتقىنى، بىر دەمدە قۇم دۆۋىلىرىنىڭ ئارىسى كۆلگە، بارا ـ بارا دېڭىز ـ غا ئايلانغىلى تۇرۇپتۇ. مەلىكە بۇ دولقۇنلارنى يېرىپ ئەجدىها ـ نىڭ ئۇستىگە ئات بىلەن ئۇزۇپ چىقىپ، ئۇنىڭ ئاخىرقى بېشىنىمۇ قىلىچتىن ئۆتكۈزۈپ ئۆزى چىقارغان سۇغا چۆك ـ تۈرۈۋېتىپتۇ. شۇئان سۇلار قۇرۇپ، بۇرۇنقى قۇم دۆۋىلىرى ئەسلىگە كەپتۇ. مەلىكە ئاتتىن چۈشۈپ، ئەجدىهانى قىيمىلاش ـ قا باشلاپتۇ. بىر چاغدا ۋال ـ ۋۇل قىلىپ ئالتۇن قۇتا كۆ ـ رۈنۈپتۇ. مەلىكە قۇتىنى قولىغا ئېلىپ قارىسا، ئۇنىڭ قولۇ ـ پىغا بىر ئالتۇن ئاچقۇچ كىرگۈزۈكلۈك ئىكەن. مەلىكە ئاچ ـ قۇچنى تولغىشى بىلەن شىرىقىلىدە قىلىپ قۇتىنىڭ ئاغزى ئېچىلىپ، ئۇنىڭدىكى كەسلەنچۈكتەك يوغان قىرىق بوغۇملۇق بىر چايان سەكرەپ چۈشۈپ، نەشتىرىنى دىڭ تۇتۇپ بىر تە ـ رەپكە قاراپ قېچىپتۇ. شۇ چاغدا ئۇخلاۋاتقان جادۇگەر ئويغى ـ نىپ كېتىپتۇ، قارىسا، يۇرىكى ئورنىدىن قوزغىلىپ توختى ـ ماي تېپىرلاپ، ئاغزىدىن چىقىپ كەتكەندەك بولۇۋاتقۇدەك. ئۇ بىر بالا بولغانلىقىنى سېزىپ، ئەپسۇن ئوقۇماقچى بوپتىكەن، ئەپسۇنى يادىغا كەلمەپتۇ. ئۇ: «بۇ نېمە ئالامەت؟» دەپ ئىرغىپ تۇرۇپ چوڭ دەرۋازىدىن سىرتقا چىقسا، مەلىكە بىرنېمىنى قوغلاپ كېلىۋاتقۇدەك. بۇنى كۆرۈپ جادۇگەرمۇ شۇ تەرەپكە يۈگۈرۈپتۇ. شۇ پەيتتە مەلىكە چايانغا يېتىشىۋاپتۇ ـ دە، ئۇ ـ نى تۇتقىلى قولىنى ئۇزىتىپتۇ، ئەمما غايىبتىن: «قولۇڭنى ئۇزاتما، قىلىچ بىلەن چاپ!» دېگەن سادا كەپتۇ. مەلىكە چا ـ يانغا قىلىچ ساپتۇ، چاياننىڭ قۇيرۇقى ئۈزۈلۈپ چۈشۈپتۇ، لېكىن ئۇ كېسىلگەن جايىدا خۇددى قازاندا ئېتىلىۋاتقان پار ـ سىلداقتەك سەكرىگىلى تۇرۇپتۇ. چاياننىڭ باش قىسمى قې ـ

چۋېرىپتۇ. شۇ چاغدا جادۇگەرمۇ يېتىپ كەپتۇ ـ دە، ئۆزى
ئالدىغا كېلىپ توختىغان چايانىنىڭ باش قىسمىنى ھاپىلا ـ
شاپىلا يەردىن ئېلىپ ئاغزىغا ساپتۇ. شۇ ئەسنادا مەلىكە ئۇل-
گۇرۇپ كېلىپ جادۇگەرنىڭ ئاغزىغا زەرب بىلەن قىلىچ ئۇ-
رۇپتۇ. جادۇگەرنىڭ ئاغزىنىڭ يۇقىرى تەرىپى قۇلىقىنىڭ تۇ-
ۋىدىن چورت ئۈزۈلۈپ يەرگە ئۇچۇپ چۈشۈپتۇ، بىراق جادۇ-
گەر يىقىلماپتۇ، چايانمۇ كۆرۈنمەپتۇ. شۇ چاغدا يەنە غايىب-
تىن: «جادۇگەرنىڭ بوغدىيىكىنىڭ ئاستىغا قىلىچ ئۇر، چايان
ئۇنىڭ ئىچىگە ئۆتۈپ كەتسە ئىش چاتاق!» دېگەن سادا ئاڭ-
لىنىپتۇ. مەلىكە شۇنداق قىپتىكەن، جادۇگەرنىڭ جاۋغىيى
تەرەپتىن چىرقىرىغان سەت ئاۋاز چىقىپ، جادۇگەر گۈپ قى-
لىپ يەرگە يىقىلىپتۇ ـ دە، بىر ـ ئىككى تېپچەكلەپ جىم
بوپتۇ. مەلىكە قارىسا، توغرىسىغا كېسىلگەن چايانىنىڭ بىر
پارچىسى قىلىچنىڭ بىسىغا چاپلىشىپ تۇرغۇدەك.

ھاي ـ ھاي، بۇ چاغدا شۇنداق ئاجايىپ مۆجىزە بوپتۇ-
كى، قۇم دۆۋىلىرى خۇددى بىرنېمە ئىتتىرىپ كەينىگە سۇ-
رۇپ كېتىۋاتقاندەك ئارقىسىغا يېنىپ يىراقلارغا كېتىپتۇ.
ئۇنىڭ ئورنىدا ھەشەمەتلىك ھويلا ـ سارايلار، رەت ـ رەت بى-
نالار، رەستە ـ بازارلار، دەل ـ دەرەخلەر، گۈل ـ گىياھلار
قەد كۆتۈرۈپ، مەلىكىنىڭ ئالدىدا ئادەملىرى مىغ ـ مىغ بىر
ئاۋات، گۈزەل شەھەر پەيدا بوپتۇ. مەلىكە ئۆزىگە نەۋقىران
يىگىتتەك ئەمدىلا خەت تارتقان بۇرۇت ياساپ، ئارغىماقنى مى-
نىپ، ھازىرلا جەڭدىن چىققان قىياپىتىدە ئوردىغا كەپتۇ. ئۇ
جادۇگەرنىڭ يەر ئاستى سارىيىدا كۆرگەن تۈۋرۈكلىرى مەر-
مەردىن ياسالغان، تام ـ تورۇسلىرى ئۈنچە ـ مەرۋايىت قويۇپ
نەقىشلەنگەن، قەندىللىرىدە شام ئورنىدا گۆھەر يېنىپ تۇرغان
سەلتەنەتلىك بۇ جاينى تونۇپتۇ. ئۇخلاپ ئويغانغاندەك بولغان

شەھەر خەلقى ۋە پادىشاھ باشلىق بۇ شەھەرنىڭ ئۇلۇغلىرى «يىگىت»تىن ئەھۋالنى ئۇقۇپ، ئۆزلىرىنىڭ بۇ يىگىتنى پادىشاھ قىلىپ تىكلىشىپتۇ. گۈلىستان شاھ ۋەزىر بوپتۇ. ئۇلار شۇ چاغدىكى يىلنامە ھېسابى بويىچە ئۆزلىرىنىڭ تىلسىم قىلىنىپ ئۈچ يۈز يىل ئۇخلىغانلىقىنى ھېسابلاپ چىقىپتۇ.

ئوردىنىڭ سىرتىدا بىر بۇلاق بار ئىكەن. ئۇنىڭ سۈيى شۇنداق سۈزۈك ھەم تەملىك ئىكەنكى، ئۇنىڭ ئالدىدا زۇمرەت بىلەن ھەۋزىكەۋسەر ھېچنېمە ئەمەس ئىكەن. بۇلاقتىن چىققان بىر ئېرىق سۇ گەرچە ئوردا ئىچىدىن ئېقىپ ئۆتسىمۇ، پادىشاھ ھەر كۈنى ئۈچ ۋاخ ئاشۇ بۇلاقنىڭ كۆزىدىن قايناپ چىقىۋاتقان سۇدىن ئالدۇرۇپ ئىچىدىكەن. بىر كۈنى ئۈچ قىز ئۈچ ئالتۇن ئاپتۇۋىنى كۆتۈرۈپ سۇغا چىقىپتۇ. ئۇلار بۇلاق بېشىغا كېلىپ خۇشلۇقتىن شوخلۇقتا ئۆتۈپ، بىر - بىرىگە سۇ چېچىشقىلى تۇرۇپتۇ. شۇ ئەسنادا بۇلاق بېشىغا چېچى مۇرىسىگە چۈشكەن، ساقاللىرى چاڭگا بولۇپ كەتكەن بىر دىۋانە كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۇ ھېچنېمىگە قارىماي بۇلاققا دۈم يېتىپ قانغۇچە سۇ ئىچىپتۇ، ئاندىن تۇرۇپ بىر قەدەم ئېلىشىغا، كۆزى ئۆزىگە ئەندىكىش بىلەن ئاھۇدەك تىكىلىپ قاراپ تۇرغان ئۈچ قىزغا چۈشۈپتۇ - دە، بىردەم قاراپ تۇرغاندىن كېيىن تۇيۇقسىز «ئاھ»دەپلا يەرگە يىقىلىپتۇ. بۇنى كۆرگەن قىزلار قورققىنىدىن سۇ ئېلىشنىمۇ ئۇنتۇپ، ئوردىغا كىرىپ، كۆرگەنلىرىنى پادىشاھقا بايان قىلىشىپتۇ. پادىشاھ، ئۆز خاتاسىنى ئىشق - مۇھەببەت جاپاسى بىلەن يۇيغان ۋاپا سۇلتانىم كەلدىمۇ، نېمە، دەپ ئويلاپ، بۇلاق بېشىدا يىقىلىپ ياتقان كىشىنى ئېلىپ كىرىشنى پەرمان قىپتۇ. ئىككى نۆكەر ئۇ بىھوش بەندىنى كۆتۈرۈپ كىرىپ، تەخت ئالدىغا قويۇپ چىقىپ كېتىپتۇ. دىۋانە ھوشىغا كەلتۈرۈلۈپتۇ. پادىشاھ ئۇ-

نىڭغا نەدىن كېلىپ، نەگە كېتىۋاتقانلىقى ھەققىدە سوئال قو-
يۇپتۇ. دىۋانە:
— ئەي پادىشاھ، مەندە نېمە ئىشىڭ بار؟ خانلىق بۇلىقىڭ-
دىن بىر يۇتۇم سۇ ئىچكىنىم ياكى بۇلىقىڭ بويىدا بىر نەپەس
ئولتۇرغىنىم ئۈچۈن مەندىن ھەق ئالماقچىمۇسەن؟ مېنى نېمە
ئۈچۈن ئورداڭغا سۆرەپ كىرىسەن؟ — دەپتۇ. پادىشاھ:
— ئى ئادەم، مەن پادىشاھ، سەن بوسۇغام ئالدىغا كەل-
گەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە «ئاھ» ئۇرۇپ يىقىلغانىكەنسەن، سەندىن
ئەھۋال سورىشىم، دەردىڭ بولسا، دەردىڭگە دەرمان بولۇشۇم كې-
رەك...، — دەپتۇ.
— مېنىڭ دەردىمگە ھېچكىم دەرمان بولالمايدۇ.
— سۆزۈمنى بۆلمە، — دەپتۇ پادىشاھ سەل دەرغەزەپ
بولغاندەك قىياپەتتە قاتتىقراق ئاۋاز بىلەن، — سەن نېمە
ئۈچۈن ئوردىمىز ھۆرلىرىگە قاراپلا «ئاھ» دەپ ھوشۇڭدىن
كەتتىڭ؟...
— ئاھىمنى سوراپ دەردىمنى ئۇلغايتما، — دەپتۇ دىۋانە
يەنە شاھنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ.
— خەلقنىڭ ئاھىنى سورىمىغان، ھالىغا يەتمىگەن، دەر-
دىگە دەرمان بولمىغان پادىشاھنى پادىشاھ دېگىلى بولامدۇ؟ —
دەپتۇ پادىشاھ.
بۇ سۆز دىۋانىنىڭ پۇشايمان ئازابى بىلەن ئۆرتەنگەن،
ئون تومۇزنىڭ تونۇردەك ھارارىتىدە كاۋاپ بولغان يۈرىكىنى
ياشىناتقان بولسا، ئون زىمىستاننىڭ مۇزدەك نەشتىرى سان-
جىلغان ۋۇجۇدىنى ئىللىتىپ، ئۆچۈشكە باشلىغان ئاخىرقى
ئۈمىد ئۇچقۇنلىرىنى يېلىنجىتىپتۇ. ئۇ:
— ئى شاھلارنىڭ شاھى، ساڭا جاۋابىم شۇكى، مەن
ئوردا قىزلىرىنىڭ بىرەرىگە شەيدا بولمىدىم ھەم بولمايمەن،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى

ئاھ چېكىشىمنىڭ سەۋەبىنىمۇ ساڭا ئېيتالايمەن، مەن بەخت ۋە ھوزۇر ـ ھالاۋىتى بەربات بولغان بىر بەندىمەن.

— ئى دەردمەن، ئاھىڭنى ئېيتمىساڭ زورلىمايمەن، لېكىن بەخت ۋە ھوزۇر ئىزدىسەڭ مۇشۇ يەردە تۇرۇپ قال.

— ياق، سېنىڭ تەختى ـ بەختىڭ ئۆزۈڭگە ھوزۇر ـ ھالاۋەت بېرىدۇ، ئۇ ماڭا بەخت ياكى ھالاۋەت ئاتا قىلالمايدۇ. سېنىڭ سەلتەنەت چىنارلىرىڭ ئۆزۈڭگىلا سايە تاشلايدۇ، مېنىڭ بېشىمغا سايىۋەن بولالمايدۇ. مېنىڭ ھوزۇر ـ ھالاۋىتىم — بەخت ئۈچۈن بىر ئۆمۈر رىيازەت چېكىش، رىيازەت ئىچىدىن بەختنى تېپىش. ماڭا بەخت ۋە ھوزۇر بەخش ئېتىدىغان نەرسە مەن باسقان ھەربىر رىيازەت قەدىمىمدۇر.

دىۋانە بۇ سۆزلەرنى قىلىۋاتقاندا پادىشاھ چىدىيالماپتۇ، ئۇنىڭ كۆز چاناقلىرىدا ياش ئەگىپتۇ. ئۇ ئەسلىدە «دىۋانە» ئوردىغا كەلتۈرۈلگەندىلا تونۇغانىكەن، لېكىن ئوردا ئەركانلىرىنىڭ ئالدىدا سەزدۈرمىگەنىكەن. ئۇ ۋەزىرلىرىنىڭ ھەممىسىگە قايتىشقا رۇخسەت بېرىپتۇ. بارگاھتا پادىشاھ بىلەن دىۋانە ئىككىسىلا قاپتۇ. شۇ چاغدا پادىشاھمۇ «ئاھ» دەپ تاشلاپتۇ، ئۇنىڭ ئاغزىدىن لاپ قىلىپ بىر پارچە ئوت چىقىپ كەتكەندەك بوپتۇ.

— ئى پادىشاھ، سەن ماڭا ۋە مېنىڭ دەردىمگە «ئاھ» ئۇرۇۋاتامسەن ياكى ئۆز دەردىڭگىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ دىۋانە.

— مەنمۇ ساڭا ئوخشاش دەرد چېكىپ كېلىۋاتقان ئادەم، شۇڭا دەردمەننى كۆرسەم ئۇنىڭ دەردىگە قوشۇلۇپ «ئاھ» دەيمەن. سەن مۇرادىمغا يېتەي دېسەڭ، ئەڭ ياخشىسى «ئاھ» چېكىپ يىقىلىشىڭدىكى سەۋەبنى مەندىن پىنھان تۇتما، — دەپتۇ پادىشاھ.

— ئى كەرەملىك شاھ، كۆزۈڭدىن شاپائەت نۇرلىرى

چاقىرسا، تىلىڭدىن مەرھەمەت يامغۇرىدەك مېھرىبانلىق ئۇن-
چىلىرى تۆكۈلمەكتە. ئاھىمىنىڭ ۋەجىنى بىلمەك ئىزدىسەڭ،
سەنمۇ مەندىن بىر ئىشنى پىنھان تۇتمىغايسەن.
— نېمە ئىشنى؟
— ئوردا قىزلىرىنىڭ بېشىغا ئارتقان ياغلىقلارنى قەيەردىن
ئەكەلدۈرگىنىڭنى ئېيتىپ بەرگەيسەن.
— خوپ، بۇ ھەقتە كېيىن سۆزلىشەيلى، — دەپتۇ پادىشاھ.
ئارقىدىنلا ئىككى ئالىقىنىنى بىر - بىرىگە ئۇرۇپتىكەن، ئوردا
چاپارمىنى ھازىر بوپتۇ. پادىشاھ ئۇنىڭغا، — بۇ كىشىنىڭ چاچ -
ساقاللىرىنى ئالدۇرۇپ، يۇيۇندۇرۇپ، شاھانە كىيىندۈرۈپ،
خاس خانىلاردىن بىرىگە ئورۇنلاشتۇرۇڭلار، — دەپتۇ. پەرمان
بەجا كەلتۈرۈلۈپتۇ. ھەممە ئۇيقۇغا كەتكەندە، پادىشاھ دىۋانە
ئورۇنلاشتۇرۇلغان ھۇجرىغا كىرىپتۇ. بۇ چاغدا دىۋانە ئالدىغا
قويۇلغان خىلمۇخىل ئېسىل تائاملارغىمۇ باقماي يا ئۇخلىماي
خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغانىكەن، پادىشاھ كىرىپلا تاش كىيىم-
لىرىنى سېلىپ، چاپلىما بۇرۇتىنى سويۇۋېتىپتۇ. شاھزادە
قارىسا، بايا ئۆزى بۇلاق بېشىدا كۆرگەن ئوردا قىزلىرىنىڭ
روملىنىڭ چۆرىسىگە چۈشۈرۈلگەن سۈرەتنىڭ جانلىق گەۋدى-
سى، ئون يىل ئىلگىرى تورغاي بولۇپ ئۇچۇپ كەتكەن مەھبۇبى
ئۆزىگە قاراپ، كۆزى ياشلانغان ھالدا كۈلۈمسىرەپ تۇرغۇدەك.
شاھزادە ئىرغىپ ئورنىدىن تۇرۇشىغا، مەلىكە خۇشرۇي ئۆزد-
نى ئۇنىڭ قۇچىقىغا تاشلاپتۇ، ئىككىيلەن تەڭلا بىھوش بولۇپ
يىقىلىپتۇ، ئۇلار ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن قايتا قۇچاقلى-
شىپ كۆرۈشۈپتۇ، كېچىچە كەچۈرمىشلىرىنى بىر - بىرىگە
سۆزلەپ بېرىپتۇ. مەلىكە يەنە شاھزادىنىڭ ئۆزىنى ئىزدەپ
تېپىشىغا ئاسانلىق تۇغدۇرۇش ئۈچۈن بىر رەسسامغا ئۆزىنىڭ
ئەسلىي ئاياللىق سۈرىتىنى سىزدۇرۇپ رومالغا بېسىپ، سو-

www.uyghurkitap.com

دىگەرلەر ئارقىلىق شەھەر ـ شەھەرگە تارقاتقانلىقىنى ھەممە ئاشۇ كۈنى مايمۇن كۆڭلىكى كۆيدۈرۈلگەندە چىققان دەھشەت-لىك ئاۋازلار جادۇگەرگە بېرىلگەن خەۋەر ساداسى ئىكەنلىكى-نى، جادۇگەرنىڭ شۇ چاغدىلا ئۆردىغا يېتىپ كەلگەنلىكىنى، ئەمما: «مەلىكە كۆيۈپ كۈل بولدى، مەلىكىنى ساقىمۇ يوق، ماقىمۇ يوق قىلىۋەتتىم» دەپ بىلىپ، ئۆز ماكانىغا قايتىپ كېلىپ «خاتىرجەم» بولغانلىقىنىمۇ ھېكايە قىلىپ بېرىپتۇ.

ئەتىسى پادىشاھ شاھزادىنى ئۆردىغا بىللە ئېلىپ كىرىپ، تەختكە چىقىپ ئولتۇرۇپتۇ، ئەمىرۇلجاھانغا ئۆز يېنىدىن ئو-رۇن بېرىپتۇ. ۋەزىر باشلىق دۆلەت ئەركانلىرىنىڭ ھەممىسى تونۇگۈنكى دىۋاننىڭ بۈگۈن شۇنچە ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇپ كەتكەنلىكىدىن ئەجەبلىنىشىپ تۇرغاندا، پادىشاھ ئالتۇن ئۇ-قىلىق شاھلىق كىيىمىنى سېلىپ، يۈزىنى بىر سىلىغاندىن كەن، بۆرۈتى قولىغا چىقىپتۇ. بېشىدىن تاجىنى ئالغانىكەن، بوستاندەك قويۇق، قوندۇزدەك جۇلالاپ تۇرغان تۇم قارا ئۇزۇن چاچلىرى لەپىلدەپ چۇشۇپ ئارقىسىنى بىر ئاپتۇ. ئوردا ئەھ-لى ئۆز پادىشاھىنىڭ ئەسلىدە بىر ئايال ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ ھەيران قېلىشىپتۇ، پادىشاھىنىڭ خاسلا قىز خىزمەتكارلارنى ئىشلەتكەنلىكى، ئۆيلىنىشكە ئۇنىماي كەلگەنلىكىدىكى سەۋەب-لەر يېشىلىپ، گۇمانلار كۆتۈرۈلۈپ كېتىپتۇ. پادىشاھ دۆلەت ئەربابلىرىغا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بايان قىلىپ بېرىپتۇ. ئۇلار مەلىكە بىلەن شاھزادىنى مۇبارەكلىشىپتۇ. خۇشرۇي شاھزادە بىلەن تېپىشقانلىقى شەرىپىگە دۆلەت زىياپىتى ئۆت-كۈزۈپتۇ ۋە شۇ زىياپەتتە شاھلىق تاجىنى «گۈلىستان باغى ئىرەم»نىڭ ئەسلىي پادىشاھى گۈلىستان شاھقا كىيگۈزۈپ، ئۇنى قايتا تەختكە ئولتۇرغۇزۇپتۇ. ئۆزى شاھزادە ئەمىرۇلجا-ھان بىلەن داغدۇغا، دەبدەبە بىلەن شاھزادىنىڭ شەھىرىگە

كەپتۇ. شادىيانە سارايلىرى ئىچىدە شاھزادە ئاتا - ئانىسى بىلەن، مەلىكە خۇشرۇي قېيناتا - قېينانىسى بىلەن خۇشال - خۇرام دىدارلىشىپتۇ.

پادىشاھ ۋە خانىش ئەمىرۇلجاھان بىلەن خۇشرۇينى ئە-جەم دىيارىغا ئۆزلىرى ئېلىپ بېرىپ، كاتتا توي ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ. ئازابلىق، ھىجرانلىق تۈنلەر تۈگەپ، ئۇلارنى بەخت-لىك، ھەمجەھەتلىك، خاسىيەتلىك كۈنلەر ئۆز قوينىغا ئاپتۇ.

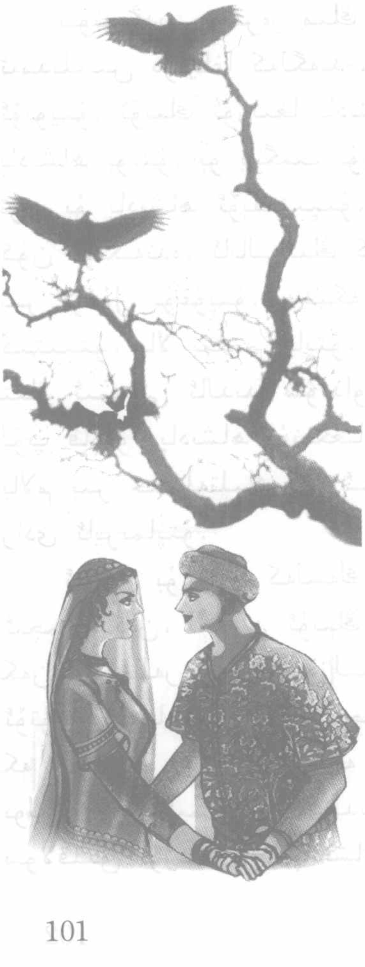

ئەجەمدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، پادىشاھ ئەمىرۇلجاھاننى ئۆز ئورنىغا پادىشاھ قىلىپ، دۆلەت تامغىسىنى ئۇنىڭغا تاپ-شۇرۇپتۇ. خۇشرۇي باش ۋەزىر بوپتۇ. ئەمىرۇلجاھان گۈلىستان شاھەتەك مەملىكىتىنى گۈزەل-لەشتۈرۈش، خەلققە بەخت - سا-ئادەت يەتكۈزۈش يولىدا ئاخىرقى نەپسىگىچە تەر تۆكۈپتۇ.

پادىشاھ ئەمىرۇلجاھان قو-لىغا سازنى ئالسىلا زوق - شوخ بىلەن:

زىمىستان كۆرمىگەن بۇلبۇل
باھارنىڭ قەدرىنى بىلمەس.
جاپالار چەكمىگەن ئاشىق
ۋاپانىڭ قەدرىنى بىلمەس.

دەپ غەزەلخانلىق قىلىدىكەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكى ئادرىسى

بلىمسىز تاز

بۇنىڭدىن بىرەر مىڭ يىللار ئىلگىرى، ئىسلام دىنى ئەمدىلەتىن دۇنياغا كەلگەندە، بۇ يۇرتنىڭ پادىشاھى ئالەمدىن ئۆتۈپتۇ. ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھنىڭ بالاغەتكە يەتكەن ئوغلى پادىشاھ بوپتۇ. بۇ يىگىت يۇرتنى ئادىل سوراپتۇ. كۈنلەر ئۆتۈپ بۇ پادىشاھ ئۆيلىنىپتۇ. ئۆيلىنىپ توققۇز ئاي توققۇز كۈن ئۆتكەندە، ئايالىنىڭ كۆزى يورۇپ، شۇنداق چىرايلىق بىر ئوغۇل تۇغۇپتۇ. بەختكە قارشى خان ئايىم تۇغۇتتا ئۆلۈپ كېتىپتۇ، بالا يېتىم قاپتۇ. شۇ بالا تۇغۇلغان چاغدا پادىشاھنىڭ ئىشىكى ئالدىدا شۇنداق بىر گۈزەل قولان تاي پەيدا بولۇپ قاپتۇ. پادىشاھ بۇنىڭغا ھەيرانۇ ھەس قىلىپ: «مېنىڭ بالام بىر خىسلەتلىك بالا ئوخشايدۇ» دەپ، بالىنى يېنىدىن زادى ئايرىماپتۇ.

ئەمدى بۇ تايغا كەلسەك، تاي يا ئوت يېمەيدىكەن، يا سۇ ئىچمەيدىكەن، لېكىن ئۇنىڭ ئادەمگە ئوخشاش زۇۋانى بار ئىكەن، ئادەملەر بىلەن سۆزلىشەلەيدىكەن. ئايلار ئۆتۈپ، يىللار ئۆتۈپ پادىشاھنىڭ ئوغلى چوڭ بوپتۇ. پادىشاھ ئۇنى مەكتەپكە بېرىپتۇ. بالا مەكتەپتە ئوقۇشقا باشلاپتۇ. ھېلىقى تاي بولسا، ھېچكىم كىرەلمەيدىغان ئىنتايىن ئېسىل ئېغىلدا سولاقلىق تۇرىدىكەن. پادىشاھ ھەرقانداق جايدىن كەلسە، ئەڭ

ئاۋۋال بالىسىنى كۆرۈپ پېشانىسىگە سۆيۈپ قويۇپ، ئاندىن باشقىلار بىلەن سۆزلىشىدىكەن. كېيىن پادىشاھ يۇرت ـ جامائەتنىڭ مەسلىھەتى بىلەن، بالامۇ چوڭ بولۇپ قالدى دەپ، يەنە بىر ئايال بىلەن توي قىپتۇ. توي قىلغاندىن كېيىنمۇ پادىشاھ بىر يەردىن كەلسە، ئەڭ ئاۋۋال بالىسىنى كۆرۈپ سۆيۈپ قويۇپ، ئاندىن ئايالى بىلەن كۆرۈشىدىغان ئادىتىنى تاشلىماپتۇ. بۇنى كۆرگەن پادىشاھنىڭ يېڭى ئايالى ھەسەتخورلۇق قىلىپ: «بۇ پادىشاھ بالىسى بىلەنلا بولۇپ كېتىپ، مېنىڭ بىلەن ئانچە كارى يوق، بۇنداق بولىۋەرسە، كېيىن مەنمۇ تۇغسام، پادىشاھنىڭ بۇرۇنقى بالىسى پادىشاھ بولسا، مەن قانداق قىلىمەن؟» دەپ ئويلىنىپ، بۇ بالىنى يوقىتىشنىڭ كويىغا چۈشۈپتۇ.

بىر كۈنى پادىشاھ شىكارغا چىقىپ كېتىپتۇ.

ئەمدى گەپنى پادىشاھنىڭ ئايالىدىن ئاڭلايلى:

بۇ ئايال بىر ھىيلىگەردىن مەسلىھەت سوراپ، بالا داۋاملىق كىرىپ ـ چىقىدىغان ئىشىكنىڭ پالتۇكىغا[1] بىر ئورا كولاپ، ئۇنىڭ ئىچىگە نۇرغۇن تۆمۈر قوزۇقلارنى بېكىتىپتۇ، ئۇستىنى ئاجىز شال بىلەن يېپىپتۇ. بالا مەكتەپتىن كېلىپ پالتۇكتىن ئۆتۈشى بىلەن، ئەنە شۇ ئورىغا چۈشۈپ كېتىپ تۆمۈر قوزۇققا سانجىلىپ ئۆلىدىغان قىلىپ قويۇپتۇ.

ئەمدى گەپنى بالىدىن ئاڭلايلى:

بالا ھەر كۈنى تاي بىلەن بىرگە ئوينايدىكەن. قۇلان تايمۇ بالىدىن بۆلەك ھېچكىمنى ئۆز يېنىغا يولاتمايدىكەن. بالا مەكتەپتىن كېلىپلا ئەڭ ئاۋۋال قۇلان تايىنى يوقلايدىكەن ـ دە، بىردەم ئۇنىڭ بىلەن ئويناپ ئاندىن ئۆيگە كىرىدىكەن. پا ـ

---

[1] پالتۇك ــ بوسۇغا.

www.uyghurkitap.com

دىشاھ شىكارغا چىقىپ كېتىپ، ئۆگەي ئانىسى ئۇنىڭغا ئورا قازغان كۈنىمۇ بالا مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپلا ئەڭ ئاۋۋال ئېغىلغا كىرىپ، قۇلان تايىنى سىلاپ تۇرسا، قۇلان تاي بىر كۈلۈپ، بىر يىغلاپتۇ. بالا بۇنىڭغا ھەيران بولۇپ:

— ئەي قۇلان تېيىم، بۈگۈن نېمە بولدۇڭ، نېمىشقا بىر كۈلۈپ، بىر يىغلايسەن؟ — دەپتۇ. بۇ چاغدا، قۇلان تاي:

— ئەي باتۇر ئوغۇل، مەن بۇرۇن سېنىڭ بىلەن ئويناپ كۈلۈپ ئىنتايىن ياخشى ئۆتتۈم، مەن شۇ كۈنلىرىمنى ئويلاپ كۈلۈۋاتىمەن. ئەمما، بۈگۈن سەن ئۆلىدىغان بولدۇڭ، سەن ئۆلسەڭ، مەن قانداق قىلارمەن؟ ئەگەر سەن ئۆلسەڭ، مەنمۇ بۇ دۇنيادىن غايىب بولىمەن، شۇڭا يىغلاۋاتىمەن، — دەپتۇ. بالا:

— ئەي قۇلان تېيىم، مەن ھازىر ئۆلسەم بولمايدۇ، ئەگەر ئۆلۈش توغرا كەلسىمۇ، ئاتام كەلگەندە ئۆلسەم مەيلى. سەن مېنىڭ ئۆلۈش سەۋەبىمنى بىلىدىغان ئوخشايسەن، ئېيتىپ بەر، — دەپ ئىلتىجا قىپتۇ.

— ئۇنداق بولسا، سەن مېنىڭ يېنىمدىن چىقىپ ئۆيۈڭگە كىرگەندە پالتۇكقا دەسسىمەي، بىرلا سەكرەپ ئۆيۈڭگە كىرىپ كەت. چىققىنىڭدا، ئاناڭنىڭ گېپىنى ئاڭلىماي، پالتۇكتىن سەكرەپلا ئۆتۈپ كەت. ئاناڭ سېنىڭدىن: «بالام، بۇ نېمە قىلغىنىڭىز؟» دەپ سورىسا، «ماڭا ئۇستاز شۇنداق قىلىڭ دېگەن» دەپ، مەكتەپكە بېرىپ ئۇستازىغا: «ئۇستازىم، ئانام سىزدىن بالىغا پالتۇكتىن سەكرەپ ئۆتۈڭ دېگەنمۇ، دەپ سورىسا، مەن شۇنداق دېگەن، دەپ قويسىلا» دەپ ئېيتىپ قويساڭ ئىش تۈگەيدۇ، — دەپتۇ قۇلان تاي.

بالا قۇلان تاينىڭ تاپىلىغىنى بويىچە، ئۆيگە كىرگەندە پالتۇكتىن سەكرەپلا ئۆيگە كىرىپ تامىقىنى خاتىرجەم يەپتۇ. بالا مەكتەپكە ماڭاي دېگەندە، ھەسەتخور ئانا:

— بالام، ئاستا مېڭىڭ، يىقىلىپ كېتىسىز! — دېگەندە، بالا ئانىنىڭ گېپىنى ئاڭلىماي، پالتۇكتىن بىرلا سەكرەپ سىرتقا چىقىپتۇ. بۇنى كۆرگەن ئانىسى:

— بالام، بۇ نېمە قىلغىنىڭىز؟ — دېسە، بالا:

— ئانا، بۇ ئۇستازىمنىڭ تاپشۇرۇقى، — دەپلا ئېغىلغا كىرىپ قۇلان تاي بىلەن خوشلىشىپ مەكتەپكە مېڭىپتۇ. بالىنىڭ ئۆيدىن ساق - سالامەت چىقىپ مەكتەپكە ماڭغانلىقىنى كۆرگەن قۇلان تاي ئىنتايىن خۇشال بوپتۇ. ھېلىگەر ئانىنىڭ سۇيىقەستى ئەمەلگە ئاشماپتۇ.

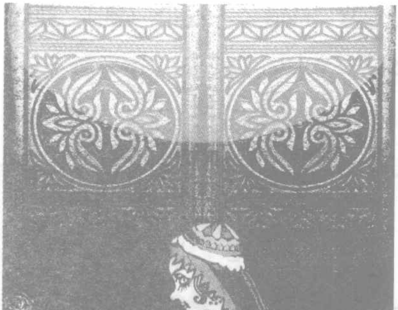

ئارىدىن بىرقانچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، پادىشاھمۇ شىكاردىن قايتىپ كەپتۇ. دەل شۇ كۈنى بۇ خوتۇن، ئۆتكەنكى ھىيلەم ئەمەلگە ئاشمىدى، ئەمدى بۇنى زەھەرلەپ ئۆلتۈرىمەن، دەپ، بالا مەكتەپتىن كەلگۈچە زەھەر ئارىلاشتۇرۇپ چاي دەملەپتۇ. بالا مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپلا ئادىتى بويىچە يەنە ئاۋۋال قۇلان تاينىڭ ئالدىغا كەپتۇ. بالا قۇلان تاينىڭ يېنىغا كىرسە، قۇلان تاي يەنە بىر كۈلۈپ، بىر يىغلاۋاتقۇدەك. بالا بۇنى كۆرۈپ، يەنە:

— ئەي قۇلان تېيىم، بۈگۈن يەنە نېمە بولدۇڭ،

بىر كۈلۈپ، بىر يىغلايسەنغۇ؟ — دەپتۇ.

بۇنى ئاڭلىغان قۇلان تاي:

— سەن ئۆتكەنكى خەتەردىن قۇتۇلۇپ خۇشال بولدۇڭ.

مەنمۇ خۇشال بولدۇم. لېكىن، بۈگۈن چاي ئۈستىدە ئۆلىـ-
سەن، ئۇ چاغدا داداڭمۇ كېلىدۇ، سەن داداڭنىڭ ئالدىدا ئۆ-
لىسەن، — دەپتۇ. بالا بۇنى ئاڭلاپ:

— ئەي ئەقىللىق قۇلان تېيىم، بۇنىڭ سەۋەبىنى ئېيتىپ
بەر، — دەپتۇ. بۇ چاغدا قۇلان تاي بالىغا:

— بۈگۈن ئاناڭ ساڭا زەھەر سېلىپ چاي دەملىدى، سې-
نى زەھەرلەپ ئۆلتۈرمەكچى. بۈگۈن ئاتاڭمۇ يېتىپ كېلىدۇ.
ئاناڭ ساڭا ئالدى بىلەن ئايرىم چەينەكتە، ئايرىم پىيالىدە
چاي قۇيىدۇ، داداڭ بىلەن ئىككىسى ئايرىم چەينەكتە چاي
ئىچىدۇ. سەن چاينى ئىچسەن - دە، داداڭنىڭ ئالدىدا ئۆلىـ-
سەن، — دەپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان بالا چۆچۈپ كېتىپ:

— بۇنىڭدىن قۇتۇلغىلى بولامدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. بۇ
چاغدا قۇلان تاي بالىغا:

— بۇنىڭدىن قۇتۇلغىلى بولىدۇ. سەن چاي ئىچىشتىن
ئىلگىرى: «ئەي ئانا، ئاۋۇ نىمە؟» دەپ تۈڭلۈكنى كۆرسىتىـ-
سەن. ئاناڭ بىلەن داداڭ دەرھال تۈڭلۈككە قارايدۇ، شۇ چاغدا
دەرھال ئاناڭنىڭ چىنىسى بىلەن ئۆزۈڭنىڭ چىنىنى يەڭگۈشـ-
لەپ قويۇپ، ئۆزۈڭنىڭ چىنىنى خاتىرجەم ئىچىۋەر. شۇنىڭ
بىلەن ئاناڭ ئۇقماي زەھەرلەنگەن چاينى ئىچىۋالىدۇ، سەن
ساق قالىسەن، — دەپتۇ.

بالا قۇلان تاينى سىلاپ، ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىپ ئۆيگە
كىرىپتۇ. بۇ چاغدا نۆكەرلەر پادىشاھنىڭ قايتىپ كەلگەنلىـ-
كىنى خەۋەر قىپتۇ. بالا دادىسىنىڭ ئالدىغا چىقىپ كۆرۈشۈپـ-
تۇ. پادىشاھنىڭ ئايالىمۇ چاندۇرماي چىقىپ پادىشاھ بىلەن

كۆرۈشۈپ، ئۇلارنى ئۆيگە تەكلىپ قىپتۇ ۋە چاي ئەكەپتۇ، بالىغا ئايرىم چەينەكتە چاي ئەكېلىپ:

— بالام، سىزگە ئايرىم چەينەكتە چاي دەملىدىم، — دەپ، ئايرىم پىيالىگە چاي قۇيۇپتۇ. پادىشاھ بۇنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇرسەن بوپتۇ. ئايال پادىشاھ بىلەن ئۆزىگە ئايرىم چەينەكتە چاي ئەكېلىپ، ئىككى پىيالىگە قۇيۇپ شىرەگە كېلىپ ئەمدىلا ئولتۇرۇشىغا، بالا شوخلۇق قىلىپ:

— ئانا، ئاۋۇ تۇڭلۇكتىكى نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ. پادىشاھ بىلەن ئايالى دەرھال تۇڭلۇككە قاراپتۇ، شۇ چاغدا بالا چاققانلىق بىلەن چاندۇرماي ئانىسىنىڭ چېيى بىلەن ئۆزىنىڭ چېيىنى يەڭگۈشلىۋاپتۇ ۋە بەخىرامان چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپتۇ. بۇ ھىيلىگەر خوتۇن چاينىڭ يەڭگۈشلەنگەنلىكىنى بىلىپ قېلىپ، ئۆزىنىڭ چېيىنى تۆكىۋېتىپ، چىنىنى چايقاپ قايتىدىن چاي قۇيۇپ ئىچىپتۇ. ئايالمۇ ئامان قاپتۇ، بالىمۇ ئامان قاپتۇ. بۇ ئىشلارنى پادىشاھ زادىلا سەزمەپتۇ.

ئارىدىن ئاز ۋاقىت ئۆتكەندە، پادىشاھ يەنە بىرقانچە كۈنلۈك شىكارغا مېڭىپتۇ. پادىشاھنىڭ شىكارغا چىقىپ كېتىشى ھامان، بۇ ئايالغا جۇي[1] كۆرسەتكەن بىر ھىيلىگەر دەللە يېتىپ كەپتۇ ـ دە، پادىشاھنىڭ ئايالىغا:

— ئەي خان ئايىم، سىلىنىڭ ئۆتكەنكى ئىككى قېتىملىق ئىشلىرىنىڭ ئەمەلگە ئاشماسلىقى بالىدىكى گەپ ئەمەسكەن، بالىنىڭ ئېغىلدىكى قۇلان تېيىدىكى گەپكەن. ھېلىقى كۈنى كەچتە قاراپ تۇرسام، بالا ئېغىلغا كىرىشىگىلا، بۇ تاي بىر كۈلۈپ، بىر يىغلىدى. بالا ئۇنىڭدىن سەۋەبىنى سورىۋىدى، تاي ھەممە گەپنى بالىغا ئېيتىپ بەردى ۋە قۇتۇلۇشنىڭ

---

[1] جۇي — چارە، ھىيلە ـ مىكىر.

سەۋەبىنىمۇ بالىغا دەپ بەردى. شۇڭا، ئەگەر بالىنى ئۆلتۈرۈرمەن دېسىلە، ئەڭ ئاۋۋال قۇلان تايىنى ئۆلتۈرسىلە، ئاندىن بالىنى ئۆلتۈرەلەيدىلا، — دېگەن ئەقىلنى كۆرسىتىپتۇ.

ئايال بۇ دەللە بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، يەنە بىر يېڭى سۇيىقەستنى تۈزۈپتۇ. ئايال بىرقانچە تېۋىپقا تون، ئالتۇن-كۈمۈش بېرىپ، ئۆزى ئاغرىپ قالغان بولۇپ، تېۋىپلارغا: «خان ئايىمغا ئېغىلدىكى قۇلان تايىنىڭ يۈرىكى داۋا بولغۇدەك، بۇنىڭدىن باشقا نەرسە داۋا بولالمىغۇدەك» دېگۈزۈپ، قۇلان تايىنى شۇ باھانە بىلەن يوقاتماقچى بوپتۇ. ئارىدىن بىرقانچە كۈن ئۆتۈپ، پادىشاھ شىكاردىن قايتىپ كەپتۇ. پادىشاھنىڭ ئۈنىنى ئاڭلاپلا بۇ ھىيلىگەر ئايال: «ۋاي ئاللا، ۋاي توۋا» دەپ يۈرىكىنى مۇجۇپ، ئۇيان - بۇيان يۇمىلاپ، جارقىراپ يېتىۋاپتۇ. شىكاردىن ئەمدىلا كەلگەن پادىشاھ بۇنى ئاڭلاپ دەرھال ئايالىنىڭ ھەرەمگە كىرىپ قارىسا، ئايالى ھېچ بولالمىغان. پادىشاھ:

— ۋاي خان ئايىم، نېمە بولدىڭىز؟ — دەپ سوراپتۇ.

— يۈرىكىم قاتتىق ئاغرىۋاتىدۇ، ئەمدى قانداق قىلارمەن؟! — دەپ چاچلىرىنى چۇۋۇشقا، ئۆزىنى ھەر تەرەپكە تاشلاشقا باشلاپتۇ. بۇنى كۆرگەن پادىشاھ دەرھال تېۋىپ چاقىرتىپتۇ. تېۋىپلار خان ئايىمنى كۆرۈپتۇ ۋە ئامال يوقلۇقىنى ئېيتىپتۇ. ئايال ئۆزى:

— پالانى - پوكۇنى تېۋىپلار كېلىپ كۆرۈپ باقسۇن! — دەپتۇ. قورقۇپ كەتكەن پادىشاھ دەرھال ئايالى دېگەن تېۋىپلارنى چاقىرتىپتۇ. تېۋىپلار كېلىپ، خان ئايىمنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ:

— ئاپلا، ئەي كىرەملىك پادىشاھىم، خان ئايىمدىن ئايرىلىپ قالىدىغان ئوخشايدىلا، — دەپتۇ. پادىشاھ چۆچۈپ كېتىپ:

— بۇنىڭغا نېمە داۋا؟ مېنىڭ يۈرىكىم لازىم بولسىمۇ

دەڭلار، — دەپتۇ. ئۇلار كىتابلارنى ئاختۇرغان، قايتا - قايتا تومۇرىنى تۇتقان بولۇپ، ئاخىر:

— ئەي پادىشاھىئالەم، خان ئايىمىنىڭ بۇ كېسىلىگە يەر يۈزىدىكى نەرسىلەر داۋا بولالمىغۇدەك، ئاسماندىن غايىبانە چۈشكەن بىرەر ھايۋاننىڭ يۈرىكى داۋا بولغۇدەك. ئاڭلىساق، سىلىنىڭ ئېغىللىرىدا شۇنداق بىر قۇلان تاي بارمىش، خان ئايىمغا ئۇنىڭدىن باشقىسى بىكار، — دەپتۇ. پادىشاھ قوشۇلۇپتۇ، لېكىن تاڭ ئاتقۇچە كىرپىك قاقماي، بۇ تاي بالام بىلەن تەڭ غايىبتىن پەيدا بولغان ھەم بالام بۇ تايغا ئىنتايىن ئامراق ئىدى، ئۇنىڭغا قانداق پىچاق سۇرەرمەن دەپ قاتتىق ئويلىنىپتۇ. ئەتىسى ئەتىگەندە بالىسى مەكتەپكە بارغۇچە، پادىشاھ مەكتەپكە بېرىپ:

— بۈگۈن مېنىڭ بالامنى قەتئىي تالاغا چىقارماڭلار، ئەگەر تالاغا چىقىرىپ قويساڭلار، سىلەرنىڭ كاللاڭلارنى ئالىمەن! — دەپ ئۇستازلىرىدىن ۋەدە ئاپتۇ.

بالا مەكتەپكە ماڭغۇچە يەنە بىر قېتىم قۇلان تېيىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىش ئۈچۈن ئېغىلغا كىرىپتۇ. بۇ چاغدا تاي يىغلاپ تۇرۇپ:

— ئەي بالا، بۈگۈن مەن ئۆلىدىغان بولدۇم. مەن ئۆلگەن كۈننىڭ ئەتىسى سەنمۇ ئۆلىسەن، شۇنىڭ ئۈچۈن مېنىڭ گېلىمغا پىچاق سۇرگەن ھامان بۇ شەھەردىن چىقىپ كەتكىن، — دەپتۇ. بالا شۇ زامات:

— ئەي ئەقىللىق قۇلان تېيىم، مەن ھاياتلا بولىدىكەنمەن، سېنى قەتئىي ئۆلتۈرگۈزمەيمەن. سەن مېنى نۇرغۇن خەتەرلەردىن قۇتۇلدۇردۇڭ، مېنىڭ ھايات قېلىشىم سېنىڭ بولغانلىقىڭدىن، — دەپتۇ. قۇلان تاي بالىغا:

— ئۇنداق بولسا، مۇنداق قىل: سەن مەكتەپكە كەتكەندە،

ئاتاڭ مېنى ئۆلتۈرۈشكە بۇيرۇيدۇ، قاسساپلار مېنىڭ پۇت ـ قولۇمنى چۈشەيدۇ ۋە مېنى يەرگە يىقىتىدۇ، مېنى ئۆلتۈرمەكچى بولىدۇ. مېنى ئېغىلدىن ئېلىپ چىققاندا بىرىنچى قېتىم كىشنەيمەن، پۇت ـ قولۇمنى بوغقاندا ئىككىنچى قېتىم كىشنەيمەن، يەرگە يىقىتقاندا ئۈچىنچى قېتىم كىشنەيمەن. پىچاقنى گېلىمغا تەگكۈزگەندە سەن مېنىڭ يېنىمغا يېتىپ كەلگىن ۋە: «ئاتا، توختاڭ!» دېگىن. ئاتاڭ سېنى كۆرۈپ مېنى ئۆلتۈرگۈزمەيدۇ. سەن ئاتاڭنىڭ ئالدىدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ: «ئەي كىرەملىك پادىشاھ ئاتا، مەن سىزنىڭ ئوغلىڭىز، تاي بولسا مېنىڭ ھەمراھىم. مەن ھازىرغىچە بىرۇخسەت بۇ تاينى بىر قېتىممۇ مىنىپ باقمىدىم، بۈگۈن مېنىڭ قۇلان تېيىم ئۆلۈش ئالدىدا تۇرىدۇ، شۇڭا مېنىڭ سىزدىن سورايدىغان بىر ئىلتىماسىم بار» دېگىن. ئاتاڭ: «ھە بالام، دېگىن» دېگەندىن كېيىن: «سىز پادىشاھلىق تونىنى بەرسىڭىز، ئالتۇن ئېگەر بىلەن قۇلان تېيىمنى توقۇپ بەرسىڭىز. مەن پادىشاھلىق تونىنى كىيىپ، قۇلان تاي بىلەن پۈتۈن شەھەرنى بىر ئايلىنىپ كەلسەم، ئاندىن كېيىن قۇلان تېيىمنى ئۆلتۈرۈپ ئانامغا يېگۈزسىڭىز، ئانام ساقىيىپ قالسۇن» دەيسەن. ئاتاڭ ساڭا چىدىماي ماقۇل دەيدۇ، قالغان ئىشنى ئۆزۈم ئەپلەيمەن، ــ دېگەن مەسلىھەتنى بېرىپتۇ. بالا:

ــ ماقۇل، ــ دەپ قۇلان تاي بىلەن خوشلىشىپ مەكتەپكە كېتىپتۇ.

دەل ئاشۇ ۋاقىتتا مەزگىلدە، بالا مەدرىسىدە ئولتۇرسا، قۇلان تاي بىرىنچى قېتىم كىشنەپتۇ، بالا تەييار بولۇپ ئولتۇرۇپتۇ. ئىككىنچى قېتىم كىشنىگەندە ئۇستازى سېزىپ قېلىپ، ئىشككە دەم سېلىپ قويۇپتۇ. ئۈچىنچى قېتىم كىشنىگەندە بالا تاقەتسىزلىنىپ، روجەكتىن چىقىپ ئۈچقاندەك تاينىڭ

www.uyghurkitap.com

ئالدىغا يېتىپ كەپتۇ ۋە:
— ئاتا، توختاڭ! — دەپتۇ. ئاتىسى بالىنىڭ ئۈنىنى ئاڭلاپ پىچاقنى تاشلاپ:
— ئەي بالام، نېمە بولدىڭىز؟ — دەپ سوراپتۇ. بالا تىزلىنىپ:
— ئەي ئاتا، مەن بولسام سىزنىڭ ئوغلىڭىز، تاي بولسا مېنىڭ ھەمراھىم. مەن تۇغۇلغىلى ئون يەتتە يىل بولدى، تاي پەيدا بولغىلىمۇ ئون يەتتە يىل بولدى. مەن سىزدىن بىر ۋۇخ-سەت بۇ تاينى بىر قېتىممۇ مىنىپ باقمىدىم. بۈگۈن ئۆلتۈ-رەي دەۋاتىسىز، مېنىڭ سىزگە بىر ئىلتىماسىم بار، — دەپ-تۇ. پادىشاھ:
— ئوغلۇم، ئىلتىماسىڭنى ئېيت، — دەپتۇ. بالا شۇ زامات:
— ئەي كېرەملىك ئاتا! بۈگۈن سىز ماڭا پادىشاھلىق تونىنى بەرسىڭىز، قولان تېيىمنى ئالتۇن ئېگەر بىلەن توقۇپ بەرسىڭىز، مەن پادىشاھلىق تونىنى كىيىپ، قولان تاينى مى-نىپ، پۈتۈن شەھەرنى بىر ئايلىنىپ كەلسەم، ئاندىن تاينى ئۆل-تۈرۈپ، يۈرىكى بىلەن ئانامنى ساقايتىۋالسىڭىز بولماسمۇ؟ — دەپتۇ.
ئوغلىنىڭ رازى - رىزا بولۇپ دېگەن گېپىنى ئاڭلىغان پادىشاھ دەرھال تاينىڭ پۈتلىرىنى يېشىپ، ئالتۇن ئېگەرنى ئاچىقتۇرۇپ توقۇتۇپ، ئۆزىنىڭ پادىشاھلىق تونىنى يېشىپ بالىغا كىيدۈرۈپ، تايغا مىندۈرۈپ قويۇپتۇ. بالا تايغا مىنىپ شەھەرنى ئايلىنىپ سېپىلنىڭ ئارقىسىغا ئۆتكەندە، قولان تاي قانات چىقىرىپ بىر تۇلپارغا ئايلىنىپتۇ - دە، ئۇچۇپ ھاۋاغا چىقىپ كېتىپتۇ. بۇنى كۆرگەن جامائەت كېلىپ، پادىشاھقا:
— ئەي كېرەملىك شاھىم، بالىڭىز پادىشاھلىق تونىنى

كېيىپ، ئالتۇن ئېگەرلىك قولان تايغا مىنىپ شەھەر سېپى-
لىنىڭ كەينىگە ئۆتكەندە، قولان تاي قانات چىقىرىپ تۇلپارغا
ئايلاندى، شۇنىڭ بىلەن بالىڭىز ئۇچۇپ ئەرشكە چىقىپ كەت-
تى، بالىڭىزدىن قىلچە ئەندىشە قىلماڭ! — دېيىشىپتۇ. لې-
كىن، پادىشاھ بىردىنبىر بالىسى ۋە قولان تايدىن ئايرىلغىنى
ئۈچۈن مىڭ بىر ھەسرەت - نادامەت چېكىپتۇ. كېيىن بۇ
ئىشلارنىڭ ھەممىسى قارا نىيەت ئاياللىنىڭ ھىيلىسىدىن بول-
غانلىقىنى بىلىپ قېلىپ، ئاياللىنى قىرىق يېرىدىن جادىدا
توغراپ، گۆشىنى قاغا - قوزغۇنلارغا يەم قىلىپ بېرىپتۇ،
لېكىن دەردى چىقماي،
ھەسرەت - نادامەت چې-
كىپ ئۆتىۋېرىپتۇ.

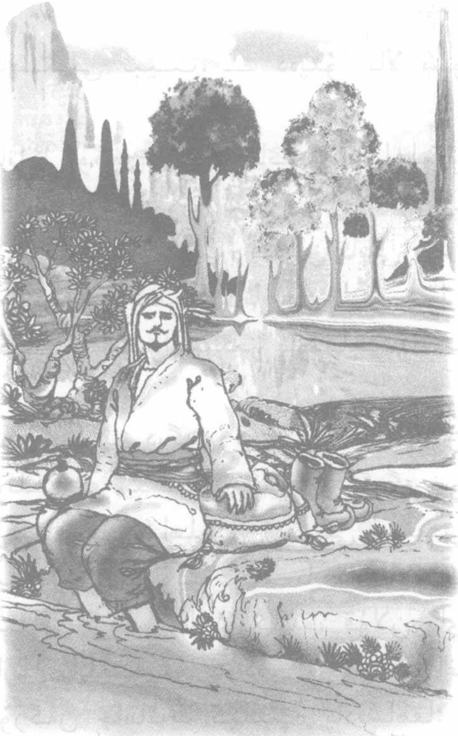

بۇ گەپ مۇشۇ
يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن،
ئەمدى ئىككى كەلىمە
گەپنى شاھزادە بىلەن
قولان تايدىن ئاڭلاپ با-
قايلى:

قولان تاي بالىنى
ئېلىپ كەچكىچە ئۇچۇ-
پتۇ، بىر چاغدا بىر يەرگە
چۈشۈپتۇ. يەرگە چۈشـ-
كەندىن كېيىن، قولان
تاي:

— ئەي شاھزادە،
سېنى مەن ھازىر بىر
قويچى تازنىڭ سىياقىغا

كىرگۈزىمەن. تاغنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئۆتسەڭ بىر باغ بار، ئۇ پادىشاھنىڭ بېغى. شۇ باغقا كىرىپ پۈتۈگىنى سۇغا تىقىپ ئولتۇرسەن. بۈگۈن پادىشاھنىڭ باغنى سەيلە قىلىدىغان كۈنى. پادىشاھ باغقا كىرىپ: «ھەي بالا، سەن كىم؟» دېسە، «بىلمەيمەن» دېگىن. يەنە سورىسا، يەنە: «بىلمەيمەن» دېگىن. باشقا ھېچقانداق گەپ قىلما. مەن مۇشۇ يەردە قالىمەن. ساڭا بىر تال تۈكۈمنى بېرىمەن. ماڭا ھاجىتىڭ چۈشكەندە ئۇنى كۆيدۈرسەڭ، مەن ھازىر بولىمەن، — دەپتۇ ۋە شاھزادىنى كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە بىر قويچى تازنىڭ سىياقىغا كىرگۈزۈپتۇ.

شاھزادە تاغدىن ئارتىلىپ ئۆتسە، بىر باغ كۆرۈنۈپتۇ. ئۇ باغقا كىرىپ پۇتىنى ئېرىقتىكى سۇغا چىلاپ ئولتۇرۇپتۇ. بىر چاغدا پادىشاھ باغقا كىرىپتۇ، قارىسا، بىر تاز پۇتىنى سۇغا چىلاپ ئولتۇرغۇدەك. بۇنى كۆرگەن پادىشاھ:

— ھەي بالا، سەن كىم؟ — دەپ سوراپتۇ. شاھزادە:

— بىلمەيمەن، — دەپتۇ. پادىشاھ يەنە ياندۇرۇپ:

— ئېتىڭ نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ. شاھزادە يەنىلا:

— بىلمەيمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. پادىشاھ يەنە:

— سەن نەدىن كەلدىڭ؟ — دەپ سوراپتۇ. شاھزادە يەنە پادىشاھقا:

— بىلمەيمەن، — دەپتۇ. بۇنىڭغا ھەيران قالغان پادىشاھ:

— سەن مۇشۇ باغنى باقامسەن؟ — دەپ سوراپتۇ. شاھزادە يەنە:

— بىلمەيمەن، — دەپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان پادىشاھ:

— ئۇنداق بولسا، بىزنىڭ ئۆيگە بېرىپ تاماق يەپ كەل، — دەپ بالىنى ئەگەشتۇرۇپ ئۆيگە ئاپىرىپتۇ. ئۇنىڭغا داستىخان سالدۇرۇپ، تاماق بېرىپ گەپ سورىسا، يەنىلا «بىلمەيمەن»دىن

www.uyghurkitap.com

باشقا گەپ قىلماپتۇ. پادىشاھ، بۇ تاز بىلمەيمەندىن باشقىنى بىلمەيدىكەن، ئۇنى ئاشۇ باغنى باقتۇرۇپ قويسا، كۆرگەن ـ بىلگەنلىرىنىمۇ سىرتتا سۆزلەپ يۈرمىگۈدەك، دەپ بۇنى بىر قىشقا قويۇپ قويۇپتۇ. شاھزادە شۇنىڭ بىلەن باغ باقۇچى بولۇپ قاپتۇ. ئۇنى پادىشاھتىن تارتىپ مۇلازىملارغىچە «بىلمەس تاز» دەپ ئاتايدىكەن. ئۇ ھەر پەيشەنبە كۈنى ھېلىقى قۇلان تاي بار جايغا بېرىپ ئۇنىڭ تۈكىنى كۆيدۈرسە، تاي ھازىر بولىدىكەن. شاھزادە پادىشاھلىق تونىنى كىيىپ، ئالتۇن ئېگەرلىك تايغا مىنىپ ئوينايدىكەن. قايتىپ كەلگەندە يەنە تاز بالا سىياقىغا كىرىپ باغقا قارايدىكەن.

بۇ پادىشاھنىڭ ئۈچ قىزى بار ئىكەن. بۇ قىزلار بىر ـ بىرىدىن چىرايلىق ئىكەن، لېكىن ئەڭ كىچىك قىزى ھەممىدىن ئەقىللىق، ھەممىدىن گۈزەل ئىكەن. ئۇ قىز راۋاقتا ئولتۇرۇپ ھەر كۈنى باغنى تاماشا قىلىدىكەن. قىز ھەر پەيشەنبە كۈنى بۇ تازنىڭ ئەتىگەندە باغدىن چىقىپ كېتىدىغانلىقىنى بايقاپ قاپتۇ. مەلىكە بۇ تازنىڭ نېمە ئىش قىلىدىغانلىقىنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن، پەيشەنبە كۈنى كەلگەندە ئۇنىڭ كەينىدىن بىلدۈرمەي مېڭىپتۇ. قارىسا، تاز باغنىڭ دەرۋازىسىنى قۇلۇپلاپ قويۇپ، باغنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپتۇ. ئۇ يەردە تۇلپار تۇرغۇدەك. تاز پادىشاھلىق تونىنى كىيىپ، ئالتۇن ئېگەرلىك تۇلپارغا مىنىپ بىر كۈن ئويناپ، كەچ بولغاندا يەنە تاز سىياقىغا كىرىپ باغقا قايتىپ كەپتۇ. بۇنى كۆرگەن كەنجى مەلىكە، ۋاقتى ـ سائىتى كەلسە، مۇشۇنى ئۆزۈمگە ھەمراھ قىلسام بولغۇدەك، دېگەن ئويغا كەپتۇ.

بىر كۈنى ئالىملار تازا پىشىپ مەي بولغاندا، پادىشاھنىڭ قىزلىرى پادىشاھقا:

— دادا، مۇشۇنداق گۈزەل باغدا يالغۇز بىلمەس تاز مېۋىلەر ـ

نى يەپ ئويناپ يۈرۈۋاتىدۇ. بىز نېمە ئۈچۈن باغقا كىرمەيمىز؟ — دەپ تۇرۇۋاپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان پادىشاھ ئۇلارغا باغقا كىرىشكە ئىجازەت بېرىپتۇ. قىزلار باغقا كىرىپ «بىلمەس تاز» نى چاقىرىپ ئالما ئۈزۈپ بېرىشنى تەلەپ قىپتۇ. بىلمەس تاز چوڭ قىزغا بىر سېسىپ

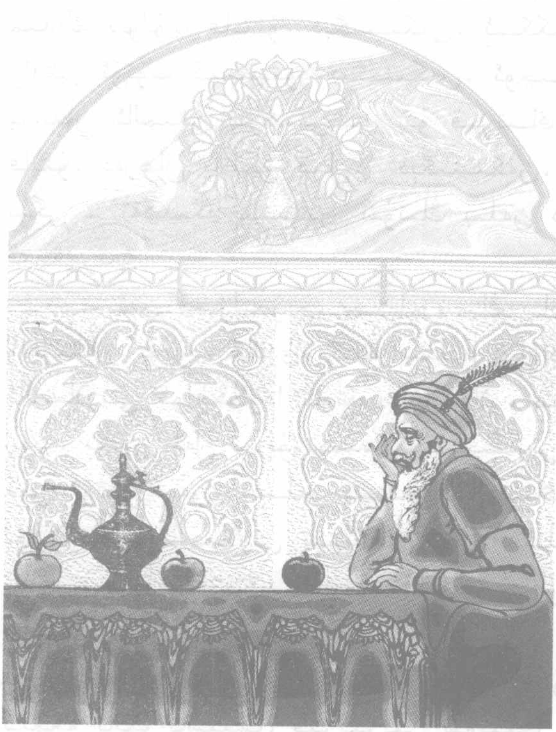

كەتكەن ئالمىنى، ئىككىنچى قىزغا يېرىمى سېسىغان ئالمىنى، ئەڭ كىچىك قىزغا بولسا، تازا پىشىپ مەي بولغان ئالمىنى ئۈزۈپ بېرىپتۇ. بۇ قىزلار بىلمەس تاز بەرگەن ئالمىلارنى كۆتۈرۈپ قىيا - چىيا قىلىشىپ، يىغلىشىپ پادىشاھنىڭ يېنىغا كىرىپ، بىلمەس تاز بەرگەن ئالمىلارنى شىرەنىڭ ئۈستىگە قويۇپتۇ. پادىشاھ قارىسا، چوڭ قىزى بىر سېسىغان ئالمىنى، ئىككىنچى قىزى يېرىمى سېسىغان ئالمىنى، ئەڭ كىچىك قىزى تازا مەي باغلاپ سارغىيىپ پىشقان ئالمىنى ئەكىرىپتۇ. بۇنى كۆرگەن پادىشاھ قىزلىرىنى چىقىرىۋېتىپ، ئويلاپ قېلىپ، چوڭ قىزىمغا سېسىغان ئالمىنى

بەرگىنى — بۇ قىزنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كېتىپ، سىسىغان ئال-مىدەك بولۇپ قاپتۇ، دېگىنىكەن، ئىككىنچىسىنى بىرئىم ۋاقتى ئۆتۈپ كېتىپتۇ، دېگىنىكەن، ئۈچىنچى قىزىمغا تازا پىشقان ئالمىنى بەرگىنى — بۇ قىزنىڭ دەل ۋاقتى بولۇپ قاپتۇ، دەرھال ياتلىق قىل، دېگىنىكەن، دەپ، بۇ ئىشنىڭ تېگى - تەكتىگە يېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن دەرھال قىزلىرىنى قىچقىرىپ:

— ئەي قىزلىرىم، سىلەرنىڭ ياتلىق بولىدىغان ۋاقتىڭلار بولۇپ قالدى. ئەتە سىلەر راۋاققا چىقىپ، مۇشۇ ئالمىلارنى قولۇڭلاردا تۇتۇپ تۇرۇڭلار، مەن پەرمان چۈشۈ-رۈپ، پۈتۈن ئەل - يۇرتۇمدىكى كىشىلەرنى راۋاقنىڭ ئاستى-دىن ئۆتكۈزىمەن، سىلەر كىمنى خالىساڭلار، شۇنىڭغا قو-لۇڭلاردىكى ئالمىلارنى ئېتىڭلار، مەن سىلەرنى شۇ كىشىگە ياتلىق قىلىمەن، — دەپتۇ. قىزلار ماقۇل بوپتۇ. پادىشاھ دەرھال پەرمان چۈشۈرۈپ، ئەتىدىن باشلاپ پۈتۈن ئەر كىشى-لەرنىڭ ھەممىسىنىڭ راۋاقنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈشىنى، قىزلىرى كىمگە ئالما تاشلىسا، قىزلىرىنى شۇنىڭغا توي قىلىپ بېرى-دىغانلىقىنى جاكارلاپتۇ. يۇرت - جامائەت بۇنى ئاڭلاپ، پادى-شاھقا كۈيئوغۇل بولۇش ئۈچۈن چىرايلىق كىيىنىپ، ئەتىسى ئەتىگەندىلا راۋاق ئالدىغا جەم بوپتۇ. پادىشاھنىڭ قىزلىرىمۇ يېتىپ كەپتۇ. كىشىلەر بىر - بىرلەپ راۋاق ئالدىدىن ئۆ-تۈشكە باشلاپتۇ. چوڭ مەلىكە بىر باي سودىگەرگە، ئىككىنچى مەلىكە شۇ شەھەردىكى بىر بىكار تەلەپكە ئالما تاشلاپتۇ. ئەڭ كىچىك مەلىكە بولسا، ھېچكىمگە تاشلىماپتۇ. كەچكىچە ھەم-مە ئادەم ئۆتۈپ بوپتۇ، كىچىك مەلىكە يەنىلا ئالمىنى تاشلى-ماپتۇ. بۇنى ئۇققان پادىشاھ، بۇ قىزىم نېمىشقا تاشلىمايدى-غاندۇ، دەپ، نۆكەرلىرىدىن يەنە كىمنىڭ قالغانلىقىنى سوراپ-

تۇ. نۆكەرلەر:
— باغقا قارايدىغان بىلمەس دېگەن تازدىن باشقا ھېچكىم قالمىدى، — دەپ مەلۇم قىپتۇ. پادىشاھ:
— ئۇمۇ ئادەم بولغاندىكىن، كېلىپ راۋاق ئالدىدىن ئۆ-تۈپ باقسۇن، — دەپ ئەمر قىپتۇ. نۆكەرلەر بىلمەس تازنى دەر-ھال چاقىرىپ كەپتۇ. بىلمەس تاز راۋاق ئالدىدىن شۇنداق ئۆتۇ-شىگە، كەنجى مەلىكە ئالمىنى ئۇنىڭغا تاشلاپتۇ. پادىشاھ ۋەدىسىـ-گە ۋاپا قىلىپ، يەتتە كۈن توي، يەتمىش كۈن مەشرەپ قىلىپ قىزلىرنى ئۇزىتىپتۇ. ئىككى ئاچىسى سىڭلىسىنى تىللاپ:
— سەن يۇزى قىلىن، پوتون يۇرتتا نى - نى يىگىتلەر تۇرسا، مۇشۇ تازغىمۇ تېگەمسەن؟! — دەپتۇ. كەنجى مەلىكە يىغلاپ:
— ئەي يىگىت، سەن نېمىشقا ئۆزۈڭنى ئاشكارا قىلمايسەن! مەن مۇشۇنداق ئاھانەتكە قالىمەنمۇ؟! — دەپ بىلمەس تازغا يالۋۇرۇپتۇ، لېكىن ئۇ قىزنىڭ قۇلىقىغا:
— ئەي مەلىكەم، ھازىر مېنىڭ ئۆزۈمنى ئاشكارا قىلىد-دىغان ۋاقتىم ئەمەس، ۋاقتى كەلگەندە ئىككى ئاچاڭ سېنىڭ قولۇڭغا سۇ قۇيۇپ بېرەلمەيدۇ، — دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن كەنجى مەلىكىنىڭ كۆڭلى تىنىپتۇ. پادىشاھ ئۇلارنى ئۆز ھۇجرىسىغا يولغا ساپتۇ. ئارىدىن بىرقانچە ۋاقىت ئۆتۈپتۇ، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى ئۆز پېتىچە ئۆتىۋېرىپتۇ.
ئەمدى گەپنى بۇياقتىن ئاڭلايلى:
بۇ پادىشاھنىڭ يۇرتىنىڭ كۈنچىقىش تەرىپىدىكى تاغدا بىر ئەجدىھا بار بولۇپ، ھەر كۈنى بىر ئادەمنى يەيدىكەن. بۇرۇن پادىشاھ بۇ ئەجدىھا بىلەن ھەر كۈنى بىر ئادەمنى ئۇ-نىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ بېرىشكە پۈتۈشكەنىكەن. بولمىسا، بۇ ئەجدىھا كېلىپ يۇرتنى ۋەيران قىلىدىكەن. بۇ قېتىم نۆۋەت

پادىشاھنىڭ چوڭ قىزىغا كەپتۇ. پادىشاھ ئامالسىز چوڭ قىـ-
زىنى ئاپىرىپ قويماقچى بوپتۇ. يېرىم كېچە بولغاندا ئوردىدا
يىغا - زار بولۇپ كېتىپتۇ. بىلمەس تاز مەلىكىدىن:

— ئەي مەلىكەم، بۇ نېمە يىغا؟ — دەپ سوراپتۇ. مەلىـ-
كە ئېرىگە:

— تاغدا بىر ئەجدىھا بار ئىدى، ھەر كۈنى بىر ئادەم يەيدۇ، بۈگۈن نۆۋەت چوڭ ئاچامغا كەپتۇ، شۇڭا ئۆيدىكىلەر يىغا - زار قىلىشىۋاتىدۇ. يەنە ئۈچ كۈندىن كېيىن ئوتتۇرانچى ئاچامغا، ئالتە كۈندىن كېيىن ماڭا نۆۋەت كېلىدۇ، سىز ئەمدى مەندىن ئايرىلىپ قالىدىغان بولدىڭىز، — دەپتۇ يىغلاپ تۇرۇپ، — مەن سىزدىن ئۆتۈنەي، چوڭ ئاچامنى بىر ئامال قىلىپ قۇتۇلدۇرۇپ قالسىڭىز، — دەپ يالۋۇرۇپتۇ. لېكىن، بىلمەس تاز:

— ئەي مەلىكەم، مەن ئاددىي بىر ئادەم تۇرسام، يەنە كېلىپ ئەجدىھانىمۇ كۆرمىگەن تۇرسام، قانداق قىلىپ ئاچىڭىزنى قۇتۇلدۇرالايمەن؟ — دەپتۇ. بۇنى ئاڭلاپ مەلىكە يىغلاپ يېتىپ قاپتۇ. بىرھازا ئۆتكەندىن كېيىن، بىلمەس تاز:

— مەن باغقا سۇ ئېچىپ قويغانىدىم، بىر يوقلاپ كېلەي، — دەپ باغنىڭ ئارقىسىغا چىقىپ تاينىڭ تۈكىنى كۆيدۈرگەنىكەن، قۇلان تاي يېتىپ كەپتۇ. ئۇ دەررۇ كىيىمىنى يۆتكەپ، قېينىگىچىسى ئولتۇرغان يەرگە بېرىپتۇ ۋە:

— ئەي مەلىكەم، بۇ يەردە نېمىشقا يىغلاپ ئولتۇرىسىز؟ — دەپ سوراپتۇ. مەلىكە قارىسا، يېنىدا شاھ سۈپەت بىر يىگىت تۇرغان. مەلىكە قورقۇپ كېتىپ:

— ئەي پادىشاھىئالەم، سىز بۇ يەردىن دەرھال كېتىڭ. سىز بىر پادىشاھ ئىكەنسىز، سىزگە قاراشلىق نۇرغۇن ئەل - يۇرت باردۇ، ئەجدىھا يېسە مېنى يېسۇن، سىز يەم بولماڭ! —

دەپتۇ. بۇ چاغدا سىم ـ سىم يامغۇر ئارىلاش بوران چىقىشقا باشلاپتۇ. بۇ ئەجدىھانىڭ شەپىسى ئىكەن. شاھزادە دەرھال مەـ لىكىنى بىر دۆڭنىڭ ئارقىسىغا يوشۇرۇپ قويۇپ، ئۆزى ئەجـ دىھانىڭ كېلىشىنى كۈتۈپتۇ. بىر چاغدا ئەجدىھا كېلىپ شاھزادىنى دەم تارتىپتۇ. شاھزادە بولسا قىلىچىنى توغرىسىغا تۇتقان پېتى ئەجدىھانىڭ ئاغزىدىن كىرىپ، كەينىدىن چىقىپـ تۇ ھەم ئايلىنىپ ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ تىك تۇرۇپتۇ. بۇ چاغدا ئەجدىھا زۇۋانغا كېلىپ:

— ئەي مەخلۇق، سەن ئادەممۇ ياكى دىۋىمۇ؟ مەن ھەرـ قانداق نەرسىنى دەم تارتسام ئىچىمدە تىرىك قالمايتتى، سەن ئەجەب ئاغزىمدىن كىرىپ كەينىمدىن چىقىپسىنا ؟ ! — دەپ نەرە تارتىپتۇ. شاھزادە تەمتىرىمەي:

— ھەي مەلئۇن ! مەن ئۆلۈكنىڭ سۆزلىگىنىنى بۈـ گۈن كۆردۈم. سەن قېنى سىلكىنىپ باقمامسەن ! — دەپتۇ. بۇنى ئاڭلاپ غەزەپلەنگەن ئەجدىھا شۇنداق بىر سىلكىنىپتىـ كەن، بىر تەرىپى بىر تۇزلەڭلىككە چۈشۈپ تاغ بوپتۇ، يەنە

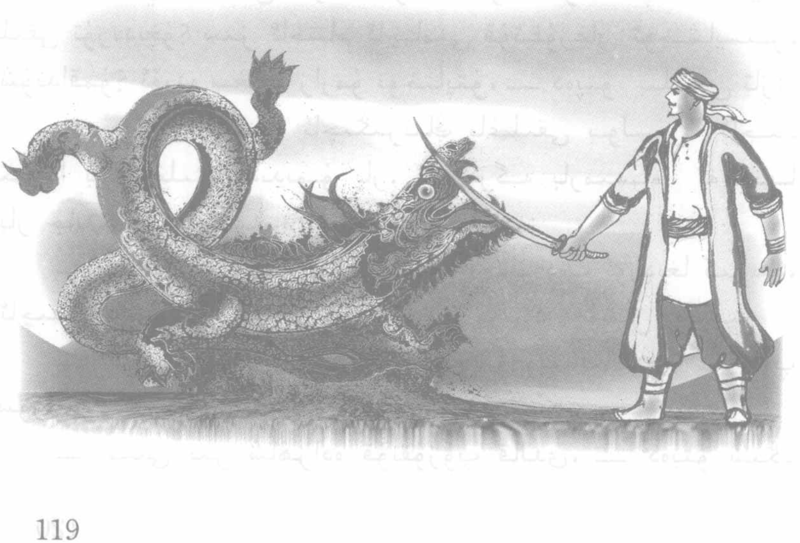

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

بىر پارچىسى دەرياغا چۈشۈپ كۆۋرۈك بوپتۇ. بۇنى كۆرگەن مەلىكە شاھزادىگە ئىبسىلىۋاپتۇ ۋە:

— مەن سىزدەك باتۇرنى چوقۇم ئاتام بىلەن كۆرۈشتۈرىمەن، — دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن شاھزادە ئەجدىھانىڭ ئىلىن-سىدىن ئۈچ تال تاسما تىلىۋېلىپ بىلىگە يۆگەپ، مەلىكە بى-لەن بىرگە ئوردىغا كەپتۇ. بۇ تېخى تاڭ ئاتمىغان چاغ ئى-كەن، ئوردا ئىچىدە بولسا، قىزىنىڭ ھازىسى بولۇۋاتقانىكەن. شاھزادە دەرۋازا ئالدىغا كېلىپ:

— مەلىكەم، سىز كىرىپ تۇرۇڭ، مەن تايىنى باغلىۋېتىپ كېلەي، — دەپ، تايغا مىنىپ بىرلا ئۇچۇپ ھېلىقى تاغنىڭ كەينىگە چۈشۈپتۇ ۋە ئاۋۋالقى تاز سىياقىغا كىرىپ، ئايالىنىڭ يېنىغا كىرىپ چاندۇرماي ئۇخلاپتۇ.

ئەتىسى ئەتىگەندە بولار ئورنىدىن تۇرۇپ يۈز - كۆزىنى يۇيغان چاغدا، مەلىكە ئېرىنىڭ قولىدا ئاچىسىنىڭ قولياغلى-قىنى كۆرۈپ قاپتۇ. ئەسلىدە چوڭ مەلىكە شاھزادىگە قولياغ-لىقىنى بەرگەنىكەن. مەلىكە شۇنىڭ بىلەن:

— ھەي بىلمەس تاز، سىزنىڭ قولىڭىزدا ئاچامنىڭ ياغ-لىقى تۇرىدىغۇ؟ سىز ئاخشام ئاچامنى قۇتقۇزغان ئوخشايسىز، شۇنداقمۇ؟ ئۆيدە يىغا - زارمۇ توختاپتۇ، — دەپتۇ. بىلمەس تاز:

— بۇ قانداقسىگە ئاچىڭىزنىڭ ياغلىقى بولسۇن، ئاچى-ڭىزدا بار ياغلىق مەندىمۇ بار. ئۇ يەرگە بارمىسام، ئەجدىھا بار جايىنىمۇ بىلمىسەم، — دەپتۇ. مەلىكە:

— مەن چوڭ ئۆيگە بېرىپ كېلەي، — دەپ ئوردىغا كىرسە، ئاچىسى بەخىراman ئولتۇرغان. كەنجى مەلىكە خۇشال بولۇپ:

— ئەي ئاچا، سىزنى كىم قۇتقۇزۇپ قالدى؟ — دەپ سوراپتۇ. ئاچىسى:

— مېنى بىر شاھزادە قۇتقۇزۇپ قالدى، — دەپتۇ سىڭ-

لىسىنى تىللاپ، — سەن بىر تازنىڭ ئايالى، بۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئۆيگە ئاياغ باسقۇچى بولما، — دەپ قوغلاپتۇ. بۇ ئاھانەتكە چىدىمىغان مەلىكە، خەير بوپتۇ، سېنى ئاشۇ بىلمەس تاز قۇتقۇزمىغان بولسا، ئاللىقاچان ئەجدىھانىڭ يېمى بولاتتىڭ، دەپ ئويلاپ، دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ، ئۆز ئۆيىگە قايتىپ كەپتۇ ۋە بىلمەس تازغا يىغلاپ تۇرۇپ:

— ھەي بىلمەس تاز، سەن مۇشۇنچىۋالا ئىشنى قىلىپ تۇرۇپ، ئۆزۈڭنى ئاشكارىلىماي، مېنى نېمىشقا مۇنچىۋالا ئاھانەتكە قويىسەن؟ — دەپتۇ. بىلمەس تاز بولسا، ئايالىغا:

— ئەي گۈزەل مەلىكەم، نېمىگە بۇنچە ئالدىرايسىز ! پادىشاھنىڭ تېخى نۇرغۇن سىنىقى بار، شۇ سىناقلارنىڭ ھەممىسىدىن ئۆتكەندىن كېيىن ئۆزۈمنى ئاشكارىلىساممۇ كېچىكمەيمىز، — دەپ ئايالىغا تەسەللى بېرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن مەلىكە سەۋر - تاقەت قىلىشقا باشلاپتۇ.

كۈنلەردىن بىر كۈنى پادىشاھ ئوۋ گۆشى يېگۈسى كېلىپ قېلىپ، ئۈچ كۈيئوغلىنى قىچقىرىپ:

— ئەي باللىرىم، مېنىڭ ئوۋ گۆشى يېگۈم كېلىۋاتىدۇ، ماڭا ئوۋ گۆشى ئەكېلىپ بەرسەڭلار، — دەپتۇ. ئۇلار: «خوپ، بولىدۇ» دەپ، ئۆز ئۆيلىرىگە قاراپ مېڭىپتۇ. ئىككى چوڭ كۈيئوغۇل ئىككى يارام ئاتقا مىنىپ مېڭىپتۇ. بىلمەس تاز بولسا، قۇلان ئارغىماقنى كەلتۈرۈپ شۇنىڭغا مىنىپتۇ، لېكىن بۇ ئارغىماق ھېلىقى ئىككىسىگە بىر كۆكباش تورپاق بولۇپ كۆرۈنۈپتۇ. شۇڭا، چوڭ باجىسى ئۇنى زاڭلىق قىلىپ:

— ھەي باجا، سەن بۇ كۆكباش تورپىقىڭغا مىنىپ نېمىمۇ ئاتالارسەن؟ — دەپتۇ. بىلمەس تاز شۇ ھامان:

— ھە، باجا، سىلەر ئاتساڭلار تاپقىنىڭلارنى بىرگە ئېلىپ كېلەرمىز ! ئۈچىمىز تۇغقان ئەمەسمۇ؟ — دەپتۇ.

— ھەممىمىز بىرگە ماڭساق ئۇۋنى ياخشى قىلالمايمىز. سەن ماۋۇ تەرەپكە ماڭ، بىز ماۋۇ تەرەپكە ماڭايلى، — دەپ ئۇلار بىلمەس تازدىن ئايرىلىپتۇ. ئۇلار ئۇنىڭدىن ئايرىلغانغا خۇش بوپتۇ، بىلمەس تازمۇ ئۇلاردىن ئايرىلغانغا خۇش بوپتۇ. ئۇ تاغدىن ئارتىلىشى بىلەن، كۆكباش تورپاق ئارغىماققا ئايلىنىپتۇ، بىلمەس تاز بولسا شاھزادە سىياقىغا كەپتۇ. تاغدىن شۇنداق ئارتىلىشىغا ياۋا تۆگە ئۇچراپتۇ. شاھزادە ئوقيانى ئوقلاپ:

— بىر توپ تۆگە بىر پاي ئوقتا ئۆلگەيسەن، لېكىن ئىچ - قارنىڭ تاتلىق، گۆشۈڭ ئاچچىق بولغايسەن! — دەپلا ئوق ئۈزۈپتىكەن، بىر توپ تۆگە بىر پاي ئوقتا يىقىلىپتۇ. تۆگىلەرنى شۇ زامات بوغۇزلاپ، بىر تۆگىنىڭ جىگىرىنى كاۋاپ قىلىپ يەپ ئولتۇرغانىنىڭ ئۈستىگە ئىككى باجىسى كېلىپ قاپتۇ، قارىسا، بوغۇزلانغان نۇرغۇن تۆگە يەردە ياتقان، بۇنى كۆرۈپ باجىلىرى خۇشامەت قىلىپ:

— ئەي پادىشاھىم، سىز يالغۇز مۇشۇنچىۋالا تۆگىنى قانداقمۇ ئېلىپ كېتەرسىز؟ — دەپتۇ. شاھزادە ئۇلارغا:

— مەن زېرىكىپ ئۇۋغا چىققانىدىم، بۇ تاغقا كەلسەم بۇ جانىۋارلار ئۇچرىدى، ئۇلارنى ئاتتىم. بۇنچىۋالا ئۇۋ گۆشىنىڭ ماڭا ھاجىتى يوق، — دەپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان باجىلىرى:

— ۋاي پادىشاھىئالەم، بۇنى بىزگە سېتىپ بەرسىڭىز، — دەپ تۇرۇۋاپتۇ. شاھزادە:

— مەن بۇنى ساتمايمەن، ئەگەر ئالاي دېسەڭلار پۇل ئالمايمەن، لېكىن تېقىمىڭلارنى ئاچساڭلار تامغامنى بېسىپ قويسام بولدى، — دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار خۇشال بولۇپ تېقىملىرىنى ئېچىپ بېرىپتۇ، شاھزادە ئۇلارنىڭ تېقىمىغا: «بىلمەس پادىشاھنىڭ قۇلى» دېگەن تامغىنى بېسىپ قويۇپتۇ. ئىككى باجىسى خۇشاللىقىدا بۇ بىر توپ تۆگىنىڭ گۆشىدىن

كۆتۈرەلىگىنىچە ئېلىپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئەكەپتۇ. شاھزادە تاز سىياقىدا ئۆيگە كىرسە، ئايالى ئۇنىڭدىن:

— سىز بىرەرنەرسە ئاتمىدىڭىزمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. بىلمەس تاز:

— مەن ئاتقان نەرسىلەرنى ئىككى باجام ئەكىلىۋاتىدۇ، — دەپتۇ. ئەتىسى بىلمەس تاز ئايالىغا:

— چوڭ ئۆيگە بېرىپ باق، — دەپتۇ. مەلىكە چوڭ ئۆيگە بارسا، ئىككى ئاچىسى يەنە تەنە قىلىپ:

— بىزنىڭ ئەرلىرىمىزنىڭ ئېتىپ كەلگەن تۆگىلىرىنى كۆردۇڭمۇ؟ بىلمەس تاز نېمە ئېتىپ كەپتۇ؟ — دەپ سوراپتۇ - دە، — ماۋۇ تۆگىلەرنىڭ كاللا - پاچاقلىرىنى ئاپىرىپ سېلىپ يەڭلار، — دەپ پۈتۈن تۆگىلەرنىڭ كاللا - پاچاق، ئىچ - قارنىنى كەنجى مەلىكىگە بېرىپتۇ. كەنجى مەلىكە ئۆيىگە كېلىپ:

— مېنى ئاچىلىرىم، كاللا - پاچاقنى ئال، دەپ مەسخىرە قىلدى، بىز مۇشۇنداق نەرسە يېگۈدەك بولۇپ قالدۇقمۇ؟ — دەپ ۋايساپتۇ، لېكىن بىلمەس تاز ھېچ ئىككىلەنمەي:

— كاللا - پاچاقنى بىزگە بەرگەن بولسا، ياخشى قىپتۇ، ئىككىمىز بېرىپ توشۇيلى، ئۇلار گۆشىنى ھەرگىزمۇ يېيەلمەيدۇ، — دەپ، ئىككىسى كاللا - پاچاقلارنى توشۇپ ئەكېلىۋاپتۇ.

ئەتىسى ئىككى چوڭ كۈيئوغۇل پادىشاھنى گۆش سېلىپ مېھمان قىپتۇ. پادىشاھ خۇشال بولۇپ بۇ گۆشنى يېسە گۆش ئاچچىق بولۇپ، زادىلا يېيەلمەي، ئاخىر ئىككى كۈيئوغلىنى ئەيىبلىگىلى تۇرۇپتۇ. ئەتىسى بىلمەس تاز بىلەن كەنجى مەلىكە كاللا - پاچاقلارنى پاكىز يۇيۇپ، ئۇنىڭدىن نەچچە خىل شېرىن تائاملارنى ئېتىپ پادىشاھنى ۋە ئانىسىنى مېھمانغا

چاقىرىپتۇ. پادىشاھ:

— قېنى، بېرىپ باقايلى، ئۇلار قانچىلىك پىشۇرۇش قىلغاندۇ؟ — دەپ بېرىپ، ئۇلارنىڭ ئۆيىدە كاللا - پاچاق يەپتۇ. پادىشاھنىڭ يېگەنسېرى يېگۈسى كېلىپ، ئاخىر:

— ئوغلۇم، بۇ تائاملار ئىنتايىن تەملىك بوپتۇ. كاللا - پاچاقلارنى سىلەرمۇ يەڭلار، بىزگىمۇ ئاپىرىپ بېرىپ تۇرۇڭلار، — دەپ رەھمەت ئېيتىپ كېتىپ قاپتۇ. بىلمەس تاز بىلەن ئايالى ھەر كۈنى بىر كاللا - پاچاقنى پىشۇرۇپ پادىشاھقا ئاپىرىپ بېرىپتۇ. پادىشاھ كىچىك كۈيئوغلىدىن ناھايىتى رازى بوپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان مەلىكىنىڭ ئىككى ئاچىسى تېخىمۇ تاپا - تەنە قىلىپ، سىڭلىسىنى تىللىغىلى تۇرۇپتۇ. بۇ ئاھانەتكە چىدىمىغان كەنجى مەلىكە بىلمەس تازغا:

— سىز ئەمدى ئۆزىڭىزنى ئاشكارا قىلمىسىڭىز ئۆلۈۋالىمەن، بۇ دەردكە زادى چىدىمىدىم، — دەپتۇ.

— ئۇنداق بولسا، سىز تۇرۇپ تۇرۇڭ، مەن ھېلى كېلىمەن، — دەپ تاغنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ، قولان تايغا:

— ئەي سۆيۈملۈك قۇلان تېيىم، ئايالىم ئىنتايىن ئازاب-لىنىپ كېتىۋاتىدۇ. بۈگۈن ئۇ ماڭا، سەن ئەمدى ئۆزۈڭنى ئاشكارىلىمىساڭ ئۆلىۈۋالىمەن، دېدى، ئەمدى مەن قانداق قىلاي؟ — دەپ قۇلان تايدىن مەسلىھەت سوراپتۇ. قۇلان تاي بىلمەس تازغا:

— ئۆزۈڭنى ئاشكارىلاشقا تېخى ۋاقىت بار ئىدى، ئامال بولمىسا مەيلى. سەن ئەتىگەنلىككە پادىشاھلىق تونىنى كىي-يىپ، پادىشاھ تاھارەت ئېلىشقا چىققانغا ئۆلگۈرۈپ بارىسەن. ئۇ سېنى كۆرۈپلا: «ۋاي پادىشاھىئالەم، خۇش كېلىپلا» دەپ سېنى ئۆيگە باشلايدۇ. سەن پادىشاھقا «ئاتا» دېگەن سۆزدىن باشقا سۆزنى قىلما، — دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئەتىسى بىلمەس تاز تاينىڭ دېگىنى بويىچە سەھەردە پادىشاھلىق تونىنى كىي-يىپ، پادىشاھنىڭ يېنىغا: «ئەسسالام ئاتا» دەپ كىرىپ كەپتۇ. بۇنى كۆرگەن پادىشاھ:

— كېلىڭ، پادىشاھىئالەم، ئۆيگە كىرىڭ، — دەپتۇ. شاھزادە:

— ئاتا، ئاۋۋال ئۆزلىرى كىرسىلە، — دەپ تۇرۇۋاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ ھەيران بولۇپ:

— مەن قانداق سىزنىڭ ئاتىڭىز بولىمەن؟ — دەپ سوراپتۇ. بىلمەس تاز شۇ ھامان تەزىم قىلىپ تۇرۇپ:

— مەن سىزنىڭ كىچىك قىزىڭىزنىڭ ئېرى بىلمەس تاز بولىمەن، — دەپتۇ. پادىشاھ ھەيران قېلىپ:

— مېنىڭ كىچىك كۈيئوغلۇم بىر تاز تۇرسا، سىز بىر پادىشاھ تۇرسىڭىز، قانداقسىگە مېنىڭ كۈيئوغلۇم بولىسىز؟ — دەپتۇ. شاھزادە دەرھال:

— ئاتا، سىز ئىشەنمىسىڭىز قىزىڭىزدىن سوراپ بې-قىڭ، — دەپتۇ. پادىشاھ بۇ گەپنى ئاڭلاپ دەرھال قىرىق يى-

گىتتىنى چاقىرىپ كېلىپ، شاھزادىنى ئۇنىڭ ئارىسىغا قوشۇپ-
تۇ ۋە كىچىك قىزنى چاقىرتىپ كېلىپ:
— قىزىم، مۇشۇ قىرىق بىر يىگىتنىڭ ئارىسىدا قايسى-
سى سىزنىڭ ئېرىڭىز؟ — دەپ سوراپتۇ. مەلىكە ئۇدۇل ئې-
لىپ شاھزادىنى قولىدىن تۇتۇپ ئوتتۇرىغا ئېلىپ چىقىپ:
— ئەي شاھ ئاتا! مېنىڭ ئېرىم بىلمەس تاز مۇشۇ، بۇ
يەتمىش ئىككى ئىقلىمنىڭ پادىشاھى مىڭكۇ باتۇرنىڭ ئوغلى، —
دەپتۇ. بۇ گەپتىن پادىشاھ قورقۇپ داڭقېتىپ قاپتۇ. ئەسلى
مىڭكۇ پادىشاھ بۇنداق پادىشاھلىقتىن نەچچە مىڭنى باشقۇرى-
دىكەن. شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ شاھزادىنى تۆرگە چىقىرىپ،
كاتتا زىياپەت بىلەن كۈتۈشكە باشلاپتۇ. شۇ چاغدا شاھزادە
ئۆزىنى ئاشكارىلاپ:
— ئەي ئاتا، سىز بىزنى شىكارغا ئەۋەتكەندە مەن بىر
توپ تۆگە ئاتتىم، ئۇ تۆگىلەرنى ئىككى كۈيئوغلىڭىزغا بەر-
دىم، ئۇلارنىڭ يوتىسىغا: «بىلمەس پادىشاھنىڭ قۇلى» دېگەن
تامغىنى بېسىپ، ئۇلارنى قۇل قىلىپ ئۆز ئىلكىمگە ئۆتكۈزۈۋال-
غانىدىم، — دەپتۇ. پادىشاھ دەرھال ئىككى چوڭ كۈيئوغلىنى
قىچقىرىپ، ئۇلارنىڭ ئوڭ تىقىمىنى ئاچتۇرۇپ قارىسا، ھەقى-
قەتەن «بىلمەس پادىشاھنىڭ قۇلى» دېگەن تامغا تۇرغان. بۇ
چاغدا پادىشاھنىڭ چوڭ قىزى:
— ئەي ئاتا، ئەجدىھانى ئۆلتۈرۈپ، مېنى ۋە يۇرتنى قۇت-
قۇزغان يىگىت مۇشۇ. ئۇ بىزنىڭ كۈيئوغلىمىز بىلمەس تاز-
كەن ئەمەسمۇ؟! — دەپتۇ ۋە نەچچە ۋاقىتتىن بېرى سىڭلى-
سىغا قىلغان ئاھانەتلىرىنى ئويلاپ قاتتىق خىجالەت بوپتۇ.
شاھزادە مانا شۇ كۈندىن باشلاپ بۇ يۇرتقا پادىشاھ بوپ-
تۇ، ئىككى باجىسى بولسا پادىشاھنىڭ خىزمىتىنى قىلىش
ئۈچۈن دەرۋازا ئالدىدا قول قوۋۇشتۇرۇپ تۇرارمىش.

www.uyghurkitap.com

شاھزادە بەھرام

ئەل ھېكايەت كىتابلىرىدا ئانداق رىۋايەت قىلىندۇلەركى، رۇم شەھىرى پادىشاھى ئادىلنىڭ گۇلرىز ئاتلىق تولىمۇ گۈزەل بىر قىزى بار ئىدى.

مەلىكە گۇلرىز بويىغا يەتكەندە تەرەپ - تەرەپلەردىن ئۇنىڭ مۇھەببىتىگە نائىل بولۇشنى ھەۋەس قىلغان شاھزادە ۋە بەگزادىلەرنىڭ ئەلچىلىرى شاھ ھۇزۇرىدا ئۈزۈلمىدى. بۇ ئىشلاردىن خەۋەر تاپقان مەلىكە گۇلرىز پادىشاھ ۋەزىرى ئەبلاقىنى ئۆز مېھمانخانىسىغا ئالاھىدە چاقىرتتۇرۇپ مەقسىتىنى بايان قىلىپ دېدىكى:

— دادامدىن بىر كېڭەش سورايمەن، دادام مېنىڭ كېڭەشىمگە ئۇنىسا، بۇ ئىشتا خەتەر يەتمەيدۇ.

ۋەزىر پادىشاھ قېشىغا كىرىپ مەلىكىنىڭ سۆزىنى يەتكۈزدى. پادىشاھ دېدىكىم:

— ئەي ۋەزىر، سەن قىزىمغا دېگىن، قىزىمنىڭ نېمە گېپى بولسا، ماڭا دېسۇن.

ۋەزىر پادىشاھنىڭ سۆزىنى مەلىكىگە يەتكۈزدى. مەلىكە:

— ئەي ۋەزىر، دادامغا ئىلتىماسىم شۇكى، مېنى ياتلىق قىلماقچى بولسا، دادام شەھەرنىڭ چېتىگە بىر باغ بىنا قىلسۇن. باغنىڭ بىر تەرىپىگە كۆل قازدۇرسۇن، يەنە بىر تەر-

پىگە بىر مەيدان راسلاپ، دەل ئوتتۇرىسىدا ئېگىزلىكى ئىك-
كى يۈز غۇلاچ مۇنار تىكلىسۇن. مۇنارنىڭ تامىرىنى ئالتۇن،
كۈمۈش، ئالماس، لەئەل ــ ياقۇت، زۇمرەتتىن كۆز قويۇپ نە-
قىش قىلسۇن. باغ ئىچىگە تۈرلۈك مېۋىلەردىن كۆچەت سال-
دۇرسۇن، گۈل ــ گۈلزارلىق بولسۇن. ئۇ مۇنارنىڭ تۆپىسىگە
بىر ئالتۇن ناغرا، بىر كۈمۈش چوكا قويسۇن. ماڭا ئاشىق
بولغان يىگىتلەر مۇنارنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، ناغرىنى كۈمۈش
چوكا بىلەن ئۇرسۇن. مەن بۇنى ئاڭلاپ بەش يۈز كېنىزىكىم
بىلەن مەيدانغا هازىر بولۇپ تۆت مىسرا بېيىت ئوقۇيمەن.
كەلگەن كىشى مەيلى گاداي بولسۇن، مەيلى پادىشاھ بولسۇن،
مەن ئوقۇغان تۆت مىسرا بېيىتقا تۆت مىسرا بېيىت ئوقۇسا،
مەنىسى مەنىسىگە كەلسە، ئۆزۈمنى ئاڭا قوبۇل قىلۇرمەن،
بۇنداق قىلالمىسا، بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلۇرمەن. بۇ جاي-
نىڭ ئېتىنى «باغى ئېرەم» قويسۇن، مېۋىسىنى ئالەم خەلقى
يەپ تۇرسۇن، ــ دەپ سۆزىنى تۈگەتتى.

ۋەزىر مەلىكىنىڭ تەلىپىنى پادىشاھقا ئېيتتى. پادىشاھ
مەلىكىنىڭ تەلەپلىرىگە ماقۇل بولدى.

پادىشاھ يارلىق قىلىپ، نۇرغۇن ئادەم ئون كۈنلۈك ئو-
زۇقى بىلەن ئىشلىگىلى كەلدى. دېگەن قەرەلدە ئىمارەت پۈت-
تى، بىر تەرەپتە مەيدان راسلاندى، مەيداننىڭ دەل ئوتتۇر-
سىدا ئېگىزلىكى ئىككى يۈز غۇلاچ مۇنار تۇرغۇزۇلدى، بىر
تەرەپكە كۆل قازدۇردى، باغقا تۈرلۈك ــ تۈمەن مېۋىلىك كۆ-
چەت سالدۇردى.

باغى ئېرەم مەلىكە ئېيتقاندىنمۇ زىيادە بولدى. باغى ئې-
رەم پۈتكەن بىر يىلنىڭ ئىچىدە كامالىغا يەتتى. مۇنارنىڭ
ئۈستىگە ئالتۇن ناغرا بىلەن كۈمۈش چوكىنى قويدى.

پادىشاھ جاكار قىلدۇردىكىم: «ئەيىيۇھەنناس، ئىشىتىڭلار

ئامۇخاس ! ھەركىشىكىم مەلىكىگە ئاشىق بولسا، مەلىكەمنىڭ تويلۇقىغا ھېچ نەرسە لازىم ئەمەس. مەلىكەمگە ئاشىق يىگىتلەر ئۆزىنى ئوبدان چاغلاپ، بىلىنى مەھكەم باغلاپ، سۆز ئېيتقىلى ئۆزىنى ياراغلاپ، شۇبۇ مۇنارنىڭ تۆپىسىگە چىقىپ ناغرىنى ئۇرسۇن. مەلىكە ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ مەيدانغا چىقىپ تۆت مىسرا بېيىت ئوقۇيدۇ. ھەركىشىكى، مەلىكە ئوقۇغان تۆت مىسرا بېيىتقا تۆت مىسرا بېيىت ئېيتىپ، مەنىسى مەنىسى بىلەن، ھەرپى ھەرپى بىلەن باراۋەر كەلسە، ئۆزىنى ئاڭا قوبۇل قىلىدۇ، بولمىسا، بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلىدۇ ! »

بۇنى بىر يىل ئىچىدە ھەممە ئىقلىمدىكى خالايىقلار ئاڭلىدى، تامامىي ئالەم خەلقى مەلىكەمنى داڭلىدى.

ئەلقىسسە: بىر يىلنىڭ ئىچىدە پادىشاھ، گادايلاردىن بولۇپ تۆت يۈز سەكسەن ئالتە يىگىت مەلىكە بىلەن تەڭ كېلەلمەي ھەممىسى بېشىنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەردى. مەلىكىنىڭ ئەسلىي ئىسمى گۈلرىز ئىدى، ئادەملەرنى تولا ئۆلتۈرگەنلىكى ئۈچۈن «مەلىكە خۇنرىز» ئاتالدى، ئادەم بېشىدا مۇنار قوپۇردى.

ئەلقىسسە: رۇم شەھرىدە قۇبىس ئاتلىق بىر قېرى سودىگەر بار ئىدى. بۇ سودىگەر مەلىكىنىڭ داڭقىنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى.

شۇ ئەسنادا مەلىكىمۇ راۋاق ئۈستىدە كوچىغا نەزەر تاشلاپ ئولتۇرغانىدى. قۇبىس مەلىكىنى كۆرۈپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي مەلىكەم، مەن سېنىڭ ھىجرىڭدە ئۆلسەم نە بولۇر،
ئىشقى دەردىڭدە يۈرەكنى مىڭ پارە قىلسام نە بولۇر.
دىلبىرىم، ئالەمدە ھېچكىم سەن كەبى رەنا ئەمەس،
كېچە ـ كۈندۈز خىزمىتىڭدە، لەببەيدە تۇرسام نە بولۇر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكىر ئادرېسى

نەچچە چاغ ئىشقىڭدا كۆيدۈم، سېنى ھېچبىر كۆرمىدىم،
ئارزۇ ـ ئارمانىم بىلەن باغرىڭدا كۈلسەم نە بولۇر،

مەلىكە كۆڭلىدە، بۇ كىشى بېيىتنى خېلى ئوبدان ئوقۇيدىغاندەك قىلىدۇ، لېكىن يىگىتلىك مەۋسۇمى كېتىپ قېرىلىقنىڭ نۆۋىتى يېتىپ قالغان بوۋاي ئىكەن، دەپ ئويلىدى ـ دە، غەزەپلىنىپ: «جاللات!» دەپ ۋارقىرىدى. جاللاتلار: «كىمنىڭ ئەجىلى تولدىكىن؟» دەپ يۈگۈرۈشۈپ چىقىپ، مەلىكىنىڭ ئالدىدا «خوش» دەپ تۇردى. ئاڭغىچە بوۋاي قورقۇپ جېنى چىققۇدەك بولۇپ، ئوقۇغان بېيىتىغا پۇشايمان قىلىپ، كوچىنىڭ خالىي يېرى بىلەن ئۆيىگە بېرىۋالدى. ئەمما، مەلىكىنىڭ ئىشقىدا بىر ئوتى مىڭ بولدى، دەرد ـ پىراقىدا ھەيران ۋە سەرگەردان بولۇپ، بىر خىلۋەت جاينى ئىختىيار ئەيلەپ، يەتتە ئايغىچە ئۆمۈر كەچۈردى. كۈنلەردىن بىر كۈنى بوۋاي خىيال قىلىپ، مېنىڭ بۇ خىلۋەت جايدا يېتىپ يىغلىغىنىمدىن نېمە پايدا ھاسىل بولۇر؟ ئەرلەرگە ھىممەت كېرەك، مەزلۇملارغا زىننەت، ئەرنىڭ نىشانىسى ھىممەت، دەپ، بېلىگە ھىممەت كەمىرىنى باغلاپ چىقىپ ئالتۇن ناغرىنى كۈمۈش چوكا بىلەن ئۇرۇشقا باشلىدى.

مەلىكە ئويقۇسىدىن چۆچۈپ ئويغاندى. مەلىكىنىڭ گۈلەندەم دەپ بىر كېنىزىكى بار ئىدى، ھەركىم ناغرىنى ئۇرسا چىقىپ ئوبدان تەھقىقلەپ كىرىپ مەلىكىگە خەۋەر ئېيتاتتى. مەلىكە:

— ئەي گۈلەندەم، تالاغا چىقىپ قاراپ باققىن، قانداق ئەجىلى توشقان كىشى كەپتۇ؟ — دېدى. گۈلەندەم قارىغۇدەك بولسا، بىر قېرى بوۋاي ئىدى، يېنىپ كىرىپ:

— ئەي مەلىكەم، يىگىتلەرنى تولا ئۆلتۈرۈپ، خارلىقتا

سىلىپ، قارغىشقا ئۇچرىدىڭىزمۇ؟ ئۇ، قۇۋۋەتتىن خالىي قول-لىرى گۆرلۇكنىڭ خادىسىدەك، پۇتلىرى كېۋەزنىڭ شادىسىدەك بىر قېرى بولۇپ، ئۆلۈم خېتىنى بوينىغا سېلىپ تۇرۇپتۇ، — دېدى. مەلىكە:

— ئۇنداق بولسا، مەن ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشمەيمەن، ئۇ-نى بىر نەرسە بېرىپ ياندۇرۇڭلار، — دېدى. گۈلەندەم چىقىپ:

— ئەي بوۋاي، بىر كۈنمۇ بولسا، جان غەنىيمەت. مەلىكەم شۇنداق زالىم - خۇنخور، تۆت يۈز سەكسەن ئالتە يىگىتنىڭ بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلدى، ساڭا ھەرگىز رەھىم قىلمايدۇ، — دېدى. قۇبىس بىئىلاج بولۇپ:

— ئەمىسە، مېنىڭ كېسىلىمگە داۋا تېپىپ بەرگىن، مەن بۇ ئىشتىن كېچەي، — دېدى. گۈلەندەم:

— ئەي بوۋاي، سېنىڭ كېسىلىڭگە داۋا شۇكى، مەلىكەمنىڭ سۈرىتىنى قەغەزگە سىزدۇرۇپ بېرەي، مەلىكەمنى كۆرگەندەك بولۇرسەن. ھەركىشى مەشۇقىنى ئۇيقىدا كۆرەلمەي، چۈشىدە كۆرسىمۇ، كۆڭلى خۇش بولىدۇ، — دېدى.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بوۋاينىڭ كۆڭلى خۇش بولۇپ، جېنى ئىچىگە پاتماي قالدى.

مەلىكە گۈلرىزنىڭ رەسسام، نەققاشلىرى تولا ئىدى. كې-نىزەك شۇلارنىڭ ئىچىدىن بىرىگە مەلىكىنىڭ سۈرىتىنى سىزدۇرۇپ ئېلىپ چىقىپ بوۋاينىڭ قولىغا بەردى. قۇبىس بۇ سۈرەتنى توققۇز تەزىم قىلىپ ئېلىپ، مۇساپىرچىلىقنى ئىخ-تىيار ئەيلەپ، مەلىكە گۈلرىزدىن كېچىپ، رۇم شەھىرىدىن چىقىپ نۇرغۇن مەنزىل بېسىپ، ئاخىر خاقانى چىن دىيارىغا يېتىپ بىر تاغدا جاي تۇتتى.

ئەلقىسسە: خاقانى چىننىڭ بەھرام شاھ ئاتلىق بىر ئوغ-لى بار ئىدى، شىكار سەپىرىگە بىسيار ئامراق ئىدى. ئۇ

كۆنلەرنىڭ بىرىدە تاماشا ئۈچۈن ئاتىسىدىن رۇخسەت ئېلىپ شىكارغا چىقتى، ھېچ جاندارنى قولغا كەلتۈرەلمەي بىر كې-يىكنى قوغلاپ ئاخىر بىر تاغنىڭ ئېتىكىگە بېرىپ قالدى. قارىسا، بىر بوۋاي تاغنىڭ ئېتىكىدە ماكان تۇتقاندى. ئۇ بوۋاي غەزەل ئوقۇپ قويىنىدىن بىر سۈرەتنى چىقىرىپ قاراپ «ئاھ مەلىكەم» دەپ نالە - زار قىلىپ يىغلايتتى. بەھرام شاھ بوۋايغا ئىچ ئاغرىتىپ قېشىغا كېلىپ، بوۋاينىڭ بېشىنى سىلاپ ھال - ئەھۋال سورىدى. قۇبىس رۇم شەھرىدىكى مە-لىكە خۇنرىزغا ئاشىق بولغانلىقىنى بەھرام شاھقا ھېكايەت قىلىپ بەردى. بەھرام شاھنىڭ كۆڭلى باشقىچە بولۇپ، مەل-كىنىڭ سۈرىتىنى كۆردى ۋە مەلىكىگە غايىبانە ئاشىق بول-دى، دەرد - پىراق ئىچىگە تولۇپ، ئوردىسىغا كېلىپ ئاتىسى قېشىغا بېرىپ تەزىم بەجا ئەيلىدى. ئاتىسى ئوغلىنىڭ ھال-تىنىڭ ئۆزگىچە، چىرايىنىڭ سارغايغانلىقىنى كۆرۈپ:

— ئەي ئوغلۇم، كىمدىن ئازار يېدىڭ؟ بۈگۈن قازىنىڭ ئالدىدا قەسەم ئىچكەن كىشىدەك بوپسەن، دەردىڭنى ماڭا بايان قىل، — دېدى. ئوغلى:

— ئەي ئاتا، مەن ھېچكىمدىن ئازار - كۈلپەت تارتقى-نىم يوق، رۇم شەھرىدىكى پادىشاھ ئادىلنىڭ قىزى مەلىكە گۈلرىزگە غايىبانە ئاشىق بولدۇم. ماڭا رۇخسەت بەرسىڭىز، رۇمغا بارسام، — دېدى. ئاتىسى:

— ئەي ئوغلۇم، ئۆزۈڭنى ئەجدىھانىڭ ماكانىغا ئۇرماي، بىرنەچچە كۈن سەۋر قىلساڭ، — دېدى. ئوغلى ئاتىسى ئال-دىدا نائىلاج ماقۇللۇق بىلدۈردى. ئەمما، بىرنەچچە كۈندىن كېيىن بەھرام شاھ بېشىغا كۈلاھ، ئۇچىسىغا جەندە كىيىپ قەلەندەر سىياقىغا كىردى. ئاتىسى بالىسىنىڭ ئەھۋالىنى كۆ-رۈپ، بىرىشقا نائىلاج رۇخسەت بەردى.

شاھزادە بەھرام رۇم يولىغا ئەزىم بولۇپ، مەنزىللەرنى بېسىپ يەتتە ئاي يول يۈرۈپ رۇم شەھىرىگە يېتىپ باردى. كېچىسى بىر جايىنى ماكان قىلىپ، ئەتىسى رۇم مەلىكىسىنىڭ باغى ئېرەملىرىنى كۆرۈپ تاماشا قىلدى ۋە مەلىكە گۈلرىزگە ئاشىقلىق سەۋەبىدىن ئۆلگەن يىگىتلەرنىڭ بېشىنى كۆرۈپ، ئۆزىنىڭ كەلگىنىگە پۇشايمان ـ نادامەتلەر قىلدى، ھەربىر ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ تۇپراق بېشىغا پۈتۈلگەن: «بۇ پالان شاھزادىنىڭ بېشى، ئۆزىنى چاغلىماي ئاشىقلىق دەۋاسى قىلغانلىقىنىڭ جازاسى شۇ» دېگەن خەتلەرنى كۆرۈپ، يەتتە ئايلىق يەردىن ئەجىلىم ياقامنى سىقىپ ئەكەلگەنىكەن، خەير، بۇ ئىشتىن يانمىقىم مەردانىلىك ئەمەس، سۆزىدە تۇرمىغان كىشى ئادەم ئەمەس، مەلىكەمنىڭ يېنىدا ئۆلسەم، شېھىت ئاشىق بولۇرمەن، كېيىنكى خالايىق مېنى مەردانىلىكىدە ئۆلگەنىكەن دەر، دەپ، ئۆلۈمگە كۆڭلىدە رىزالىق بەردى ۋە بېلىنى مەھكەم باغلاپ، ئۆزىنىڭ ئۆلەرىنى چاغلاپ، مەلىكىنىڭ دەردىدە يۈرەك ـ باغرىنى داغلاپ، مۇنار زەررىنىنىڭ تۆپىسىگە چىقىپ ئالتۇن ناغرىنى كۈمۈش چوكا بىلەن چالدى. مەلىكە تازا ئۇيقۇدا ئىدى، چۆچۈپ ئويغىنىپ:

— ئەي گۈلەندەم، چىقىپ مۇنارغا قارىغىن، يەنە قانداق ئەجىلى توشقان ئادەم كەپتۇ؟ — دېدى. گۈلەندەم چىقىپ قارىغۇدەك بولسا، بىر ياش يىگىت مۇنار ئۈستىدە تۇرغۇدەكمىش، يېنىپ كىرىپ:

— ئەي مەلىكەم، شاھزادە سۈپەت، ئەجەب نۇرانە، يۈزى يۇملاق يىگىت ئىكەن، — دېدى. مەلىكە:

— ئۇنداق بولسا، مېنىڭ چىقمىقىم لازىمدۇر، — دەپ ياسىنىپ، بەش يۈز ئوردا قىزىنى ئۆزىدەك ياساپ، شەمشادتەك قىزىرىپ، تاۋۇس يەڭلىغ رەپتار جىلۋىلەر قىلىپ، قاشلىرىغا

ئۇسما قويۇپ، باشلىرىغا خاس پوسمىلار كىيىپ مەيدانغا چىقتى. ھەر تەرەپتىن خالايىق تاماشا كۆرگىلى كەلدى.

مەلىكە ئالتۇن كۇرسىدا ئولتۇردى، يېنىغا كۆمۈلۈپ تۇرۇ-سى قويدى، شۇ زامات شاھزادە بەھرامغا كىشى ئەۋەتىپ ئال-دۇرۇپ كەلدى. شاھزادە بەھرام مەلىكىنى كۆرۈپ تەزىم بەجا ئەيلىدى، ئاندىن كېيىن مەلىكە شاتۇتىدەك شېرىن سۆزگە كىردى. مەلىكە سورىدىكىم:

— ئەي يىگىت، سىز قايسى دىياردىن كېلۇرسىز؟ قايسى باغنىڭ گۇلى ۋە قايسى چىمەننىڭ بۇلبۇلى؟ نام - نەسەبىڭىزنى بايان قىلىڭ.

شاھزادە بەھرام:

— ئەي مەلىكەم، نام - نەسەبىمنى سورىسىڭىز، خاقانى چىننىڭ ئوغلى بولىمەن. سىزنىڭ تەرىپىڭىز بارچە ئالەم خەلقىگە ئاڭلاندى، ھۆسن - جامالدا بەركامىللىقىڭىز تامام يۇرتلارغا داڭلاندى، يىگىتلەرگە رەھىم قىلماي تولا ئۆلتۇرگەننى ئىشىتىپ، تامامى يىگىتلەرنىڭ يولى باغلاندى. مەن سىزگە غايىبانە ئاشىق بولۇپ، خانۇ مانىمدىن كېچىپ، يەتتە ئايلىق يوللارنى كېزىپ كەلدىم، — دېدى. مەلىكە گۇلرىز:

— ئۇنداق بولسا، مېنىڭ شانۇ شەۋكىتىمگە، قەددى - قامىتىمگە تۆت مىسرا بېيىت ئوقۇپ، ماڭا ئاشىقلىقىڭىزنى مەلۇم قىلىڭ، — دېدى. شاھزادە بەھرام مەلىكە ئالدىدا قول قوۋۇشتۇرۇپ تۇرۇپ، بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي سەنەم، لەئەل لىۋىڭ بىسيارى مەيگۇندۇر بۇگۇن،
ياش تۆكۈپ ئىشقىڭدا كۆز گۆھىرى گۇلگۇندۇر بۇگۇن.
كۆزلىرىڭنىڭ خەنجىرى باغرىمنى يەكسان ئەيلىدى،
جىسمى - زاتىڭنى كۆرۈپ دىل غەمگە سۇرگۇندۇر بۇگۇن.

مەلىكە بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي بويۇڭنىڭ تۈزلۈكى شۇنداقمۇ گۈلگۈندۇر بۈگۈن،
ھەممە ئالەم ئىشتىياقىمدا، جىگەرى خۇندۇر بۈگۈن.

بەھرام بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئارى ـ ئارى ئارزۇيۇڭ نەقشى نامايانىدۇر بۈگۈن،
ۋەھشىتىڭدىن دەشت ـ سەھرايى قىزىل قاندۇر بۈگۈن.
رەھىم قىلماي كۆپ كىشىنى ئەيلىدىڭ قانغا غەرق،
بۇ سېنىڭ زۇلمىڭغا يۈز ھەيراندۇر بۈگۈن.

مەلىكە شاھزادە بەھرامنىڭ ئوقۇغان بېيىتىغا پىسەنت قىلماي، جاللاتنى چاقىرىپ ئۆلۈمگە بۇيرۇدى. جاللاتلار يۈگۈرۈشۈپ كەلدى. شاھزادە بەھرام قورقۇنچتىن بۇ ئالەمدىن ئاخىرەتكە بويۇن سوزۇپ، جاندىن ئۈمىد ئۈزدى. ئەمما، مەلىكە گۈلرىزنىڭ كىچىكلىكىدە بىر ئىنىكئانىسى بار ئىدى. ئىنىكئانىسى:

— ئەي قىزىم، كۆپ شاھزادىلەرنىڭ بىگۇناھ باشلىرىنى تېنىدىن جۇدا قىلدىڭىز، ئۇنىڭدىن نېمە پايدا ھاسىل بولدى؟ مەن بەرگەن سۈتۈمنىڭ ھەققىدە بۇ يىگىتنىڭ گۇناھىنى تىلەيمەن، — دېدى. مەلىكە شاھزادە بەھرامنىڭ گۇناھىدىن ئۆتۈپ قويۇپ بەردى.

شاھزادە بەھرام ئۆلۈمدىن قۇتۇلغىنىغا مىڭ شۈكۈرلەر قىلىپ، شەھەردىن چىقىپ بىر دەريا بويىغا باردى، غۇسلى تاھارەت ئېلىپ خۇداغا ئىبادەت قىلىشقا مەشغۇل بولۇپ، مۇناجات قىلىپ: «ئى بىمالال، بەركامال، بىچارىلەرنىڭ پادىشاھى، ھاجىتىمنى راۋا قىل، مۇشكۈلۈمنى ئاسان قىل» دەپ يىغلىدى.

شاھزادە بەھرامنىڭ تىلىكى ئىجابەت بولۇپ، خۇدا خىزىر

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

ئەلەيھىسسالامغا: «ئەي خىزىر، سەن بېرىپ شاھزادە بەھرامنى مەھبۇبىغا يەتكۈز» دېدى. خىزىر كۆز يۇمۇپ — ئاچقۇچە شاھزادە بەھرام قېشىدا ھازىر بولۇپ:

— ئەي شاھزادە، ئورنۇڭدىن قوپقىن، مەن سىنى مەھبۇبىڭغا يەتكۈزگىلى كەلدىم، — دېدى. شاھزاد بەھرام خىزىرنى كۆرۈپ تەزىم قىلدى، ئاندىن:

— ھەزرەتلىرى كىم، مەن تونۇيالمىدىم؟ — دېدى. خىزىر ئەلەيھىسسالام:

— مەن خىزىردۇرمەن، يۇرگىن، — دەپ، شاھزادە بەھرامنىڭ قولىدىن يېتىلەپ كېلىپ، رۇم شەھرىدىكى باغى ئېرەمنىڭ كانارىسىدا توختىتىپ، — سەن مۇشۇ يەردە ئولتۇرۇپ ئەنجۇر يېگىن، — دەپ ئەنجۇر دەرىخىنىڭ تۈۋىدە قويۇپ، ئۆزى بىر بوۋاي سۈرىتىدە بولۇپ مۇنارغا چىقىپ، ئالتۇن ناغرىنى كۈمۈش چوكا بىلەن چېلىشقا باشلىدى. ناغرىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان گۈلرىز:

— ئەي گۈلەندەم، چىقىپ قارىغىن، قايسى جاندىن تويغان ئادەم كەلگەندۇ؟ — دېدى. گۈلەندەم چىقىپ قارىسا، كۆزلىرى چىقىر، يۈزلىرى چوقۇر، ئاغزى مايماق، بېشى تاز بىر بوۋاي. گۈلەندەم ھەيران بولۇپ ئارقىسىغا يېنىپ، مەلىكىگە:

— ئەي مەلىكەم، سىز يىگىتلەرنى تولا ئۆلتۈرۈپ راستىنلا ئۆلارنىڭ قارغىشىغا ئۇچراپسىز، ئەمدى سىزدىن ئامەت قېچىپتۇ. ئەجەل خېتىنى بوينىغا سالغان، ئۆلۈمنى ئىزدەپ تاپالمىغان، قىرىلىقىدىن بەللىرى يادەك ئېگىلگەن، جاندىن زېرىككەن بىر بوۋاي سىز بىلەن ئويناشقىلى كەپتۇ. ئۇنى قىلىچ سىلىپ ئۆلتۈرگىلى ئادەمنىڭ نومۇسى كېلىدۇ، — دېدى. مەلىكە:

— ئۇنداق بولسا، ئۇ بوۋاينى ئۆلتۈرۈش ھاجەتسىز، مېنىڭ سۆزلەشمىكىم مۇناسىپ ئەمەس. بىرەر نەرسە بېرىپ

ياندۇرۇڭلار، — دېدى. گۈلەندەم چىقىپ:

— ئەي بوۋا، ئۆز جېنىڭغا ئۆزۈڭ جاپا قىلىپ نېمە قىلارسەن؟ مەلىكەم چەندان ئاقىل، دانىشمەن. ئۇ ئىشق-پىراقىدا كەلگەن يىگىتلەرگە رەھىم قىلمىدى. مەسلىھىتىم شۇكى، قېرىغان چېغىڭدا ئاشىقلىق دەۋاسى قىلماي، ئاخىرقى ئۆمرۈڭنى خاتىرجەم ئۆتكۈزگىن، — دېدى. خىزىر:

— ئەي دېدەك، كىرىپ مەلىكىنى قىچقىرىپ قويغىن. مەلىكىنى قولۇمغا كەلتۈرمىگۈچە قايتماسمەن، ئاشىقلىق دەۋاسىدىن ياناماسمەن، مەلىكە بىلەن بىر يەردە بولمىغۇچە ئارزۇيۇمغا قاناماسمەن. ئەي دېدەك، كىر، مەلىكە پاتراق مېنىڭ ئالدىمغا چىقىپ كۆرۈشۈپ جاۋاب بەرسۇن. مەن ئاشىقلىقىدىن تانىدىغان ئەخمەق ئادەملەردىن ئەمەس، — دەپ تۇرۇۋالدى.

گۈلەندەم بوۋاينىڭ ھەيۋىتىدىن قورقۇپ، مەلىكە قېشىغا يۈگۈرۈپ كىرىپ، ئۆزىنى توختىتالماي يىغلاپ تۇرۇپ:

— ئەي مەلىكەم، ئۇ بوۋاي: «مەلىكىنى ئالمىغۇچە كەتمەسمەن، ئۇنى مەن ئالمىسام، ئۇ يەنە ئاشىق يىگىتلەرنىڭ جېنىغا زامىن بولىدۇ، پاتراق چىقىپ مېنىڭ بىلەن سۆزلەشسۇن» دەيدۇ، — دېدى. مەلىكە گۈلرىز بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئاتەش نەپسى بېشىغا ئۆرلەپ، مەيدانغا چىقماقچى بولدى. بۇ چاغدا ۋەزىر:

— ئەي مەلىكەم، نى نەۋقىران يىگىتلەر سىزگە تەك كېلەلمەي ئۆلدى. بۇ ئەقلىدىن ئازغان بوۋاينىڭ ئىشى بىر قىلىچ بىلەن تامام بولۇر، — دېدى. مەلىكىنىڭ كۆڭلى خېلى تەسكىن تاپتى. مەلىكە ئۆزىگە زىبۇزىننەت تاقاپ ياسىنىپ، ئوردا قىزلىرىنى باشلاپ نازۇكەرەشمىلەر بىلەن مەيدانغا چىقىپ بوۋاي بىلەن كۆرۈشتى. بوۋاي مەلىكىگە تەزىم قىلدى.

www.uyghurkitap.com

مەلىكە بوۋايدىن:

— قايسى قەبىلىدىن بولۇرسىز؟ نېمە ئۈچۈردىن كەلدىڭىز؟ نام ـ نەسەبىڭىزنى ماڭا بايان قىلىڭ، — دېدى. خىزىر:

— ئەرەب قەبىلىسىدىن، بۇ يىل بىر يۈز توقسان ئالتە ياشقا كىردىم، تېخى ئۆيلەنگىنىم يوق. سىزنىڭ تەرىپىڭىز تامامىي ئالەم خەلقىگە داڭلاندى، بىۋاپالىقىڭىز تامامىي يۇرتلارغا ئاڭلاندى، نۇرغۇن يىگىتلەرنىڭ ھاياتلىق يولى باغلاندى. مەن تەرىپىڭىزنى ئاڭلاپ ئىشق ـ مۇھەببىتىڭىزگە چىدىيالماي، خانۇمانىمدىن كېچىپ خىزمىتىڭىزگە كەلدىم. مېنىڭ ئېتىم ئەبۇلھەرنى ۋەسە قوبۇلمەن، ئىشلەتسە قول، ساتسا پۇلمەن، — دېدى. مەلىكە:

— ئۇنداق بولسا، مەن ئەرەبچە تۆت مىسرا بېيىت ئوقۇيمەن، سىزمۇ شۇنىڭغا بېقىپ تۆت مىسرا بېيىت ئوقۇڭ، مەنىسى مەنىسىگە، ھەرپى ھەرپىگە باراۋەر كەلسۇن، شۇندىلا ئۆزۈمنى سىزگە قوبۇل قىلاي، بولالمىسىڭىز، بېشىڭىزنى تېنىڭىزدىن جۇدا قىلاي، — دېدى.

ئەلقىسسە: مەلىكە ئەرەبچە، پارسچە، كەشمىرچە، ھىندىچە بېيىت ئوقۇدى. بوۋاي ھەر قېتىم مەلىكىنى لال قىلدى.

مەلىكە بوۋايغا تەڭ كېلەلمەي خاپا بولدى ۋە بوۋاينى تۈركىي تىلغا ئاجىز كېلۇر، دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي ساددا بوۋاي، ئەيلەمەگىل ئەيش تەرەپ،
كېچىلىرى قىلغىن ئەمدى ھەقنى تەلەپ.
پارس تىلىنى مەگەر ئېزىپ ئىچىپسەن،
كېكەچ بولۇرسەن سۆزدە تۈركىي سەن.

مەلىكە گۈلرىز دائىم يۈزىگە نىقاب تارتىپ يۈرەر ئىدى، ھەركىم سۆزىدە چىچەنلىك قىلسا، يۈزىدىكى نىقابىنى ئاچاتتى. يىگىتلەر مەلىكىنىڭ جامالىنى كۆرگەن ھامان تىلى لال، ئەقلى مالال بولۇپ تىلىغا سۆز كەلمەس ئىدى. مەلىكە شۇ ئادىتىچە توساتتىن يۈزىدىن نىقابىنى كۆتۈردى، لېكىن بوۋاي پەرۋاسىز ھالدا تۈركىي تىلدا بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي جانجىگەر، مېنىڭ جىگەر ـ جانىم يوق،
بىر خەنجەر ئۇرساڭ ھۆل بولغۇنچە قانىم يوق.
قىرىغان چاغدا مەن بويۇڭنى قۇچاقلاپ،
بىر بۆسە قىلىپ ئۆلسەم ئارمانىم يوق.

مەلىكە بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي پىرى ئەرەب، تاڭلا كېلىپ قان تىلەگىن،
قىلغان گۇناھىڭغا ئەتە پىرشان تىلەگىن.
گۆرگە ئاياغىڭ يېتىپتۇر ئەي قېرى چال،
توۋا قىلىپ ئەمدى ئىمان تىلەگىن.

بوۋاي بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي قىز، مېنى قىلما سۆھبىتىڭدىن مەھرۇم،
غەم تىغى بىلەن تىلىنمىسۇن بۇ كۆڭلۇم.

ساقالىم ئاقارغان بىلەن يىگىتمەن،
سۆي، بۆسە قىلاي قانسۇن كۆڭلۇم.

بوۋاي قىزنى بېيىتتا يېڭىپ، ئاخىر ئۆزىنىڭ كۆڭلىدىكىنى دېدى:

— مەن خىزىر ئەلەيھىسسالام بولىمەن. ماڭا خۇدايىتائالادىن ۋەھيى بولدى، سېنى شاھزادە بەھرامغا ئېلىپ بەرگىلى كەلدىم. شاھزادە بەھرامنى ئۆزۈڭگە قوبۇل قىلساڭ، گۇناھىڭدىن ئۆتىمەن، بولمىسا، جازالىنىسەن.

— ھەزرىتىم، ئۆزلىرى نېمە دېسىلە ئىلتىپاتلىرى، — دەپ باش ئېگىپ تۇردى مەلىكە.

ئەلقىسسە: مەلىكە ئۆزىنى بەھرام شاھزادىگە قوبۇل قىلدى ۋە بارلىق شەھەر خەلقىنى تويغا چىللاپ، نەچچە كۈنگىچە ئاش بەردى. خىزىر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا نىكاھ قىلدى.

مەلىكە گۈلرىز بىلەن شاھزادە بەھرام تويدىن كېيىن بىرنەچچە زامان رۇم شەھىرىنى تاماشا قىلدى. ۋاقىت ئۆتكەنسېرى، شاھزادە بەھرام ئاتا - ئانىسىنى سېغىنىپ - ياد ئېتىپ، ئۆز يۇرتى خاقانى چىنغا قايتىش ئۈچۈن پادىشاھتىن رۇخسەت تىلىدى. پادىشاھمۇ ئىجازەت بەردى ۋە قىزى مەلىكە گۈلرىزنى بىللە قوشۇپ قويدى. بۇلار ئۆز يۇرتىغا ياندى.

شاھزادە بەھرامنىڭ كېلىدىغان خەۋىرى خاقانى چىنغا ئاڭلاندى. خاقانى چىن ئەركان دۆلەتلىرى بىلەن ئالدىغا چىقتى. بۇ ئاشىق - مەشۇقلار ئاتا - ئانىسى بىلەن دىدارلىشىپ، ئىززەت - ئىكراملار بىلەن ئوردىغا كىردى.

نەچچە زاماندىن كېيىن شاھزادە بەھرامنىڭ ئاتا - ئانىسى ئالەمدىن ئۆتتى. شاھزادە بەھرام ئاتىسىنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولۇپ، ياخشى ئات كۆتۈرۈپ دۇنيادىن ئۆتتى.

www.uyghurkitap.com

ياۋۇز پادىشاھ بىلەن دانا ۋەزىر

زامانلارنىڭ زامانىسىدا بىر پادىشاھ ئۆتكەنىكەن، ياۋۇز-
لۇقتا ئۇنىڭ داڭقى يەتتە ئىقلىمغا تارقالغانىكەن. ئۇنىڭ ئوڭ
قول ۋەزىرى دانىشمەنلىكتە يەتتە ئىقلىمدا نامدار ئىكەن.
ھەرقايسى ئەللەرنىڭ پادىشاھلىرى ئۆزلىرى كېلىپ ياكى نۇر-
غۇن سوۋغا - سالاملار بىلەن ئەلچىلەرنى ئەۋەتىپ، بۇ دانىش-
مەن ۋەزىرنىڭ دانا مەسلىھەتلىرىنى قوبۇل قىلىپ تۇرىدىكەن.

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بۇ ياۋۇز پادىشاھ ئىنساپىغا
كېلىپ قالغانمۇ ياكى باشقا بىر ئوي - خىيالى بارمۇ، ئۇنى-
سى بىزگە نامەلۇم، ھەرھالدا ئۆزىگە قاراشلىق يۇرتلارنى ئوڭ
قول ۋەزىرىنىمۇ ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ بىر ئارىلىغۇسى
كەپتۇ. پادىشاھ ۋەزىرنىڭ مەسلىھىتى بىلەن پۇقراچە كىيى-
نىپتۇ - دە، سەپەر قىپتۇ. ئۇلار يۇرت ئارىلاپ يۈرۈپ كەچ-
قۇرۇن بولغاندا بىر مەھەللىگە يېتىپ كەپتۇ، مەھەللىنىڭ
چېتىدىكى بىر ئۆيگە چۈشۈپتۇ. ئۇلار ئۆيدە بىر پىيالىدىن
چاي ئىچە - ئىچمەيلا ساھىبخانا خوتۇننىڭ تولغىقى تۇتۇپتۇ.
پادىشاھنىڭ تۇرۇپلا ياۋۇزلۇقى تۇتۇپ، بىرنىمە دېيىشكە تەم-
شەلگەندە، ۋەزىر ئۇنىڭ چاپىنىنىڭ پېشىنى تارتىپ، سەۋر -
تاقەتلىك بولۇشنى ئۈمىد قىپتۇ، شۇنداقتىمۇ ئۇلار بۇ ئۆيدىن
يۆتكەلمەكچى بوپتۇ. بەكمۇ كەچ بولۇپ كەتكەنلىكتىن، سا-

ھېبخانا مېھمانلارنى قويۇپ بەرمەپتۇ. تۈن نىسپىدە، يورۇق دۇنياغا بىر ئوغۇل پەرزەنت كۆز ئېچىپتۇ. ئۇ پەرزەنتىنىڭ يىغىسىنى ئاڭلىغان دانىشمەن ۋەزىر ھەيرانلىق ئىچىدە قاتتىق كۈلۈپتۇ. پادىشاھ ۋەزىرىنىڭ سەۋەبسىز كۈلمەيدىغانلىقىنى بىلگەچكە، ھەيران بولۇپ:

— ئەجەبا، قاتتىق كۈلۈپ كەتتىڭ، سەۋەبى نىمە؟ — دەپتۇ.

— بۇ بوۋاق چوڭ بولغاندا ئۇلۇغ پادىشاھىمىزنىڭ كۈيئوغلى بولغۇسى، مەلىكە بىر جۈپ ئوغۇلغا ئانا بولغۇسى. تەقدىرنىڭ ھېكمىتى شۇنداق ئىكەن. شۇنىڭغا ھەيران بولۇپ كۈلمەكتىمەن، — دەپتۇ ۋەزىر.

ۋەزىر دانىشمەن بولغاچقا، پادىشاھ ئۇنىڭ سۆزىگە قارشى چىقالماي تەشۋىش ئىچىدە قاپتۇ، ئۇ گادايغا قىزىمنى چوڭ قىلىپ بەرگۈچە، بۇ بوۋاقنى سېتىۋېلىپ ئۆلتۈرگۈزىۋەتمەيمەنمۇ، دەپ ئويلاپتۇ ـ دە، ئۆي ئىگىسىگە شۇنداق دەپتۇ:

— ئەي ساھىبخانا بۇرادەر، بىز سەپەر ئۈستىدىكى ئادەملەر ئىدۇق. بوۋاقنىڭ بىزنىڭ كۆز ئالدىمىزدا دۇنياغا كۆز ئېچىشى ئەلۋەتتە بىزنىڭ سەپىرىمىزنىڭ ئوڭۇشلۇقلۇقىدىن دېرەك بېرىدۇ. مېنىڭ پەرزەنتىم يوق، شۇڭا ماڭا بوۋاقنى بەرسەڭلار، مەن سىلەرگە بىر ئۆمۈر يەتكۈدەك ئالتۇن بېرەي، — دەپتۇ. ئۆي ئىگىلىرى مەسلىھەتلىشىپ شۇنداق دەپتۇ:

— سىلىنىڭ ئۈمىدلىرىنىمۇ يەردە قويمايلى، بىزمۇ ئاز ـ تولا ئالتۇن بىلەن دەرگاھىمىزنى ياخشىلايلى، بۇ بالا سىلىنىڭ قوللىرىدا يامان ئۆتمەس.

شۇنداق قىلىپ، پادىشاھ بوۋاقنى نۇرغۇن ئالتۇن بەدىلىگە ئېلىۋاپتۇ ـ دە، مەزمۇت ساندۇققا سېلىپ دەرياغا ئېقىتىۋېتىپتۇ.

دەريانىڭ تۆۋەنكى ئېقىنىدا بىر بېلىقچى ھەر كۈنى دەرياغا بىرلا قېتىم تور تاشلايدىكەن. بېلىقچى بۇ قېتىممۇ «بەختى ـ

پىشانەمدىن» دەپ، تورنى دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدىن ھالقىتىپ تاشلاپتۇ. دەل شۇ ۋاقىتتا ساندۇق كېلىپ تورغا ئىلىنىپ قاپتۇ. بېلىقچى تورنى سۆرىگەندە، يوغان بىر ساندۇق بىللە چىقىپتۇ، ساندۇقنى ئېلىپ ئۆيىگە كەپتۇ. بېلىقچى خوتۇن - بالىلىرىنى بۇ «ئامەت»كە ھەقدار قىلىپ ئاغزىنى ئېچىپتۇ ۋە بىر بوۋاقنى كۆرۈپ، ھەيرانلىقتا چۆچۈپ كېتىپتۇ، بېلىقچى، توققۇز بالىنى باقالمايۋاتقاندا بۇ قوشۇلسا، ئون بالىنى قانداقمۇ باقارمەن، دەپ ئەندىشە قىپتۇ ۋە ساندۇقنى بوۋاق بىلەن دەرياغا تاشلىۋەتمەكچى بوپتۇ، لېكىن ئۇنىڭ خوتۇنى ئۇنىماپتۇ.

— بۇنى بىزگە تەقدىر ئېلىپ كەلدى. توققۇز بالىنىڭ رىزقىنى بەرگەن خۇدايىم بۇنىڭمۇ رىزقىنى بېرەر، — دەپتۇ ئايال. شۇنداق قىلىپ، خۇدايىم بەرگەن ئونىنچى بالىغا ئايال-

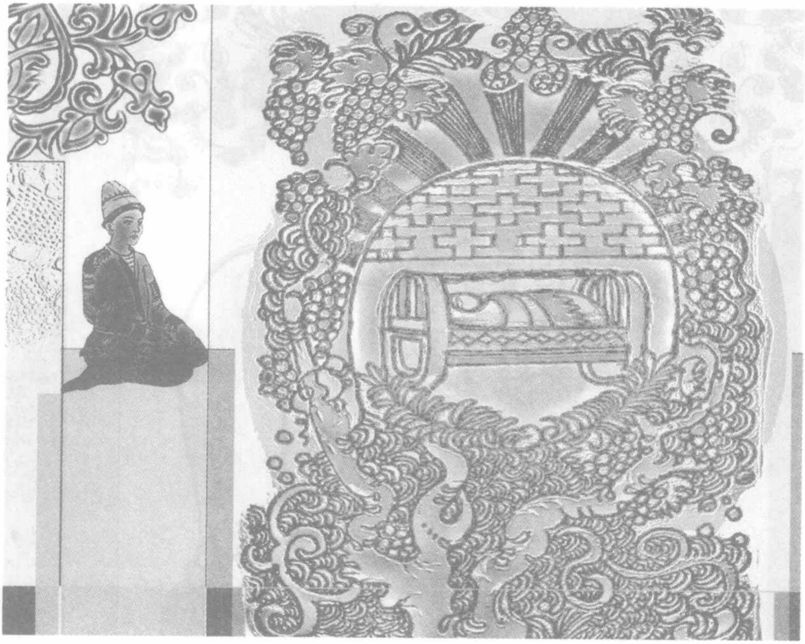

ـنىڭ ئانلىق مېھرى چۈشۈپ قاپتۇ، ئۇنى بىرقۇز يالىنىڭ باق-
قانغا ئوخشاش بېقىپتۇ.
يىللار كەينىدىن يىللار ئۆتۈپتۇ. پادىشاھ دانىشمەن ۋەزى-
رى بىلەن سەيلىگە چىقىپتۇ. ئۇلار تاغلاردىن ئېشىپ، چۆل-
لەرنى كېزىپ، بىر چوڭ دەريا بويىغا يېتىپ كەپتۇ. يىراقتىن
بىرنەچچە بالا يۈگۈرگەن پېتى ئاجايىپ كىيىنىۋالغان بۇ ئا-
دەملەرنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇلارنى تاماشا قىپتۇ. شۇ چاغدا
ۋەزىر پادىشاھقا كۈيئوغۇل بولۇش پېشانىسىگە پۈتۈلگەن ھې-
لىقى بوۋاقنىڭ چىراي، ئەقىل ـ پاراسەتتە كىشىنى ئۆزىگە
جەلپ قىلغۇدەك چوڭ بولغانلىقىنى كۆرۈپ، ھەيرانلىق ئىچىد-
ـە يەنە قاتتىق كۈلۈپتۇ.
ـــ ئەي دانا ۋەزىرىم، بۇ كۈلكەڭنىڭ مەنىسىنى بىلەلمى-
دىم، ـــ دەپتۇ پادىشاھ.

— مۇشۇ باللارنىڭ ئارىسىدىكى چىراي شەكلى قاملاشقان، ئوماق ئوغۇل پادىشاھىئالەمنىڭ كۆيئوغلى بولغۇسى، — دەپتۇ ۋەزىر.

— سەن گادايىنىڭ باللىرىنى ماڭا كۆيئوغۇللۇققا تاللايدىغانغا نېمە ھەددىڭ بار؟ مەن قىزىمنى مۇشۇنداق تېگى پەس بىر گادايغا بېرەرمەنمۇ؟! — دەپتۇ دەرغەزەپكە كەلگەن پادىشاھ.

— بۇ جاھان شۇنداق تەقدىر - قىسمەتلىك جاھان، تەقدىرنىڭ ئىرادىسىسىز قىل تەۋرىمەيدۇ، — دەپتۇ ۋەزىر.

پادىشاھ تەقدىرنىڭ قىسمىتىنى ئاڭلاپ ئەندىشىگە چۈشۈپ قاپتۇ. ئۇ بېلىقچى بوۋاينى چاقىرىپ:

— بۇ ئوغۇل ئۆز بالاڭمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— يوقسۇ، ئۇلۇغ پادىشاھىئالەم، تەقدىر ماڭا بەخش ئەتكەن ئونىنچى ئوغلۇم. ئۇ بىر خىسلەتلىك بالا، ئۇ مېنىڭ بالام بولغاندىن بېرى ئىشلىرىم ئوڭغا تارتىپ، يامان كۈنگە قالمىدىم. ئەسلىدە ئۇ مېنىڭ تورۇمغا چۈشكەن ساندۇق ئىچىدىن چىققان، — دەپتۇ بېلىقچى.

پادىشاھ تەشۋىش ئىچىدە قاپتۇ، بالىنى كۆز ئالدىدىلا جاللاتلىرىغا ئۆلتۈرگۈزۈۋەتمەكچى بوپتۇ، بىراق پۇقرالارنىڭ، بىگۇناھ بالىنى ئۆلتۈرۈۋەتكەن ياۋۇز، زالىم پادىشاھ، دەپ ئۆزىگە قارشى چىقىشىدىن ئەنسىرەپتۇ، شۇڭا بالىنى يەنە ھىيلە بىلەن يوقىتىش كويىغا چۈشۈپتۇ. دانىشمەن ۋەزىر پادىشاھنىڭ يامان نىيىتىنى پەملەپ، ئۇنى يوشۇرۇپ قالماقچى بوپتۇ. پادىشاھ بېلىقچىنى رازى قىلىپ، بالىنى ئوردىغا ئالدۇرۇپتۇ. ئۇلار ئوردىغا بارغاندىن كېيىن، پادىشاھ جاللاتنى چاقىرتىپ، بۇ بالىنى ئۆلتۈرۈشنى بۇيرۇپتۇ. جاللات بالىنى ئېلىپ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، دانىشمەن ۋەزىر يوشۇرۇنچە قوغلاپ يېتىپ، بالىنى جاللاتتىن تىلىۋاپتۇ، بالىنى پادىشاھقا

كۆرسەتمەي تەربىيىلەپتۇ.

ئارىدىن يەنە بىرنەچچە يىل ئۆتۈپتۇ، بۇ بالا قەددى ـ قامىتى كېلىشكەن ۋە ئەقىللىق، باتۇر، زېرەك يىگىت بولۇپ ئۆسۈپتۇ.

پادىشاھ ئۆز تەختى ـ بەختىنى مۇستەھكەملەش يولىدا جەڭ سەپىرىگە تەييارلىق قىپتۇ، بۇ قېتىمقى جەڭگە ئۆزى سەركەردە بولۇپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇ نۇرغۇن سەركەردە ۋە لەشكەر بىلەن قەلئە سىرتىغا چىققاندا، شىكاردىن قايتقان ھېلىقى بېلىقچىنىڭ بالىسىغا دۇچ كەپتۇ، ئۇنىڭ تېخىچىلا ھايات ئىكەنلىكىدىن ھەيران بوپتۇ. يىگىت يىراقتىنلا ئاتتىن چۈشۈپ، پادىشاھقا تەزىم قىلىپ سالام بېرىپتۇ. پادىشاھ، ئادەمدىي بىر پۇقرانى كۆيئوغۇل قىپتۇ، دېگەن شەرمەندىچىلىككە قېلىشتىن ۋايىم يەپ، بالىنى يەنە كۆزدىن يوقاتماقچى بوپتۇ. سەپەر ئۈستى ئۇنىڭغا بىئەپ بولغاچقا، يىگىتنىڭ قولىغا لىپاپ ئىچىگە سېلىنغان ئۆلۈم خېتىنى تۇتقۇزۇپتۇ ـ دە، ئۆزىگە ۋاكالىتەن يۇرتنى باشقۇرۇپ تۇرغۇچى ئۇلۇغ ۋەزىرىگە يەتكۈزۈشنى تاپىلاپتۇ. ئاق كۆڭۈل يىگىت لىپاپ ئىچىدىكى نىمە خەت ئىكەنلىكىدىن بىخەۋەر خۇشال ھالدا ئوردىغا قاراپ كېتىپتۇ. يىگىت ئىتتىنى ئېغىلغا باغلاپ قويۇپ، تۈپتۈز ئوردا تەرەپكە مېڭىپتۇ. ئۇ تاشقىرىقى قورۇدىن ئۆتۈپ، چارباغنى بىر سەيلە قىلىپ ئۆتكۈسى كەپتۇ ـ دە، بۇرۇلۇپلا باغقا كىرىپتۇ. باغنىڭ ھەممىلا تەرىپىدە خىلمۇخىل گۈللەر ھۆپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن، گۈل ۋە تاللار ئارىسىدا بۇلبۇللار چاڭقىلداپ سايراپ تۇرغان، سۈپسۈزۈك زۇمرەت سۇلار چىمەنلىكلەر ئارىلاپ شىلدىرلاپ ئېقىۋاتقان. باغنىڭ بۇ گۈزەل مەنزىرىسى، شىپالىق ھاۋاسى يىگىتنى ئۆزىگە مەپتۇن قىپتۇ. يىگىت ھەممىنى ئۇنتۇپ بىردەم چىمەنلىكتە پەيز ئالغۇسى

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ ھەممە ئادرېسى

كەپتۇ ـ دە، چوڭ دەرەخ سايىسى ئاستىدىكى ياپيېشىل چى-مەنلىكتە بىرپەس ئېغىناپ يېتىپتۇ. شىكاردىن كېيىنكى ھارغىنلىق يىگىتنى ئاخىر ئۇخلىتىپ قويۇپتۇ.

پادىشاھنىڭ ئارزۇلۇق يالغۇز قىزى كېنىزەكلىرى بىلەن باغنى سەيلە قىلىپ، يىگىت ئۇخلاپ قالغان چىمەنلىككە كې-لىپ قاپتۇ. پادىشاھنىڭ قىزى ئۇخلاۋاتقان يىگىتنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ گۈزەللەرنىڭ سۇلتانى ئىكەنلىكىگە ۋە پېشانىسىدىن نۇر يېغىپ تۇرغانلىقىغا قاراپ، ئۇنى پەرىزاتلار نەسلىدىن دەپ ئويلاپ، ئۇ يىگىتكە ئاشىق بوپتۇ ۋە ئاستا ئېڭىشىپ يىگىت-نىڭ لېۋىگە سۆيۈۋاپتۇ. شۇ چاغدا قىز يىگىتنىڭ قولىدىكى خەتنى كۆرۈپ قاپتۇ ـ دە، ئېلىپ ئوقۇپ، ئاتىسىنىڭ يىگىت-نى ئۆلتۈرۈش توغرىسىدىكى پەرمانى ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ. قىز دەرھال خەتنى ئېلىۋېلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا: «بۇ خەتنى ئېلىپ بارغان يىگىت مېنىڭ كۈيئوغلۇم بولسۇن، چوڭ توي مەرىكىسى ئۆتكۈزۈلۈپ، قىزىم شۇ يىگىتكە نىكاھ قىلىنى-سۇن» دېگەن خەتنى يېزىپ، شېرىن ئۇيقۇدىكى يىگىتنىڭ قو-لىغا تۇتقۇزۇپتۇ ـ دە، كېتىپتۇ.

يىگىت ئۇيقۇسى قانغاندىن كېيىن، ھېلىقى خەتنى ئە-قىللىق ۋەزىرگە يەتكۈزۈپتۇ. ۋەزىر خەتنى ئوقۇپ، ئۇنىڭدا نېمە يېزىلغان بولسا، ھەممىنى بەجا كەلتۈرۈپتۇ.

پادىشاھ ئۈچ يىلغىچە جەڭدىن قايتماپتۇ. پادىشاھنىڭ قىزى شۇ ئارىلىقتا ئىككى ئوغۇلغا ئانا بوپتۇ. تۆتىنچى يىلى غالىب پادىشاھ جاھاننى تىنچىتىپ، ئوردىغا قايتىپتۇ. پادى-شاھنىڭ قىزى ئاتىسىنىڭ قايتىپ كېلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ ئەندىشىگە چۈشۈپتۇ.

— شاھ ئاتام بەكمۇ رەھىمسىز، — دەپتۇ پادىشاھنىڭ قىزى ئېرىگە، — يۇرتتىن نېرىراق يەرلەرگە يوشۇرۇنساق.

— كەتمەيلى، — دەپتۇ يىگىت، — سىز شاھنىڭ بىر-دىنبىر ئارزۇلۇق قىزى. ئۇ ئوغۇل پەرزەنت كۆرۈشنى ئارزۇسىغا يېتەلمىدى. ئىككىمىز ئىككى پەرزەنتىمىزنى كۆتۈرۈپ ئالدىغا ئىززىتىنى قىلىپ چىقايلى، ئىنساپىغا كېلىپ قالار.

شۇنداق قىلىپ، ئۇلار ئىككى ئوغۇل پەرزەنتىنى كۆتۈرۈپ شاھ ئاتىسىنى كۆتۈۋاپتۇ. پادىشاھ ئىشىنىڭ تەكتىگە يېتىپتۇ-دە، نەۋرىلىرىگە قاراپمۇ قويماپتۇ، قىزىغا نەپرەتلىنىپتۇ. ئۇ تېخىچىلا نىيىتىدىن يانماي، كۈيئوغلىنى يوقاتماقچى بوپتۇ ۋە بىر ۋەزىرىگە شۇنداق دەپتۇ:

— ئەتە تاڭ يورۇشى بىلەن دەريا بويىغا بېرىپ، بىرىنچى بولۇپ بېلىقچىلاردىن بېلىق ئالغان كىشى دەرياغا تاشلانسۇن! ھەتتا ئۇنداقلار مېنىڭ قىياپىتىمگە كىرىۋالغان بولسىمۇ، رەھىم قىلىنماي بويىنىغا يوغان تاش باغلاپ تاشلانسۇن!

ۋەزىر پادىشاھنىڭ ئەمرىنى دەرھال بېلىقچىلارغا يەتكۈزۈپتۇ.

پادىشاھ كۈيئوغلىنى چاقىرتىۋېلىپ شۇنداق دەپتۇ:

— تاڭ سۈزۈلگەندە، ھەممە كىشىدىن بۇرۇن دەريا بويىدىكى بېلىقچىلارنىڭ يېنىغا بارغىن، سەھەر سۈيىدىكى بېلىقتىن بىرنى تۇتۇپ بەرسۇن، ئۇ ماڭا دورا بولۇپ قالدى.

كۈيئوغۇل پادىشاھنىڭ ئەمرىنى بەجا كەلتۈرۈش ئۈچۈن تاڭ قاراڭغۇسىدا ھۇجرىدىن چىقىپ چارباغلارنى ئارىلاپ مېڭىپتۇ. چارباغنىڭ بۇلبۇللىرى تاڭ يورۇشىغا مەستانە بولۇپ سايراپ، ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىۋاپتۇ. كۈيئوغۇل بۇلبۇل نەغمىسىدىن ئىختىيارسىز توختاپ تۇرۇپ قاپتۇ ۋە ھەممىنى ئۇنتۇپتۇ.

بۇ قېتىم پادىشاھ ئۇنىڭ يەنىلا قۇتۇلۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئۆزى ھەقدار بولماقچى بوپتۇ-دە، ھەممىدىن بۇرۇن دەريا بويىغا يېتىپ بېرىپتۇ. بېلىقچىلار تاڭ قاراڭغۇ-

سىدا ئۇنى تۇتۇۋېلىپ، كىملىكىنى سۈرۈشتۈرمەي، تەييارلاپ قويغان تاشنى بوينىغا باغلاپ دەرياغا تاشلاپتۇ.

چارباغدا خۇدىنى يوقاتقان كۈيئوغۇل بىرھازادىن كېيىن ئېسىنى يىغىپ، دەرياغا بېرىپتۇ، پادىشاھنىڭ پەرمانىنى بېلىقچىلارغا مەلۇم قىپتۇ. بېلىقچىلارمۇ پادىشاھنىڭ پەرمانى بويىچە بىرىنچى بولۇپ كەلگەن كىشىنى دەرياغا تاشلىۋەتكەنلىكىنى، كۈيئوغلىنىڭ كېلىشى ئىككىنچى بولۇپ قالغانلىقىنى ئېيتىپتۇ.

كۈيئوغۇل ئوردىغا قايتىپتۇ. ئوردا ئىچى ئوپۇر - توپۇر بوپتۇ. پادىشاھنىڭ دېرەكسىز يوقىلىپ كەتكەنلىكىگە ھەممە ھەيران بوپتۇ. كۈيئوغۇل پادىشاھنىڭ كېچىدىكى ئەمر - پەرمانىنى دانا ۋەزىرگە يەتكۈزۈپتۇ ۋە بېلىقچىلارنىڭ پەرمان بويىچە بىر ئادەمنى دەرياغا تاشلىۋەتكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ. دانا ۋەزىر ئىشلارنىڭ جەريانىدىن پادىشاھنىڭ ئالەمدىن ئۆتكەنلىكىنى پەملەپتۇ.

دانا ۋەزىرنىڭ مەسلىھىتى بويىچە، پادىشاھنىڭ كۈيئوغلى تەختكە ئولتۇرۇپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن بۇ يۇرت قايتا گۈللىنىشكە باشلاپتۇ.

[General Information]
书名=维吾尔民间故事 10　维吾尔文
SS号=40250796